МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
ЗАПОРІЗЬКИЙ МЕДИЧНИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІОЛОГІЧНА АСОЦІАЦІЯ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЗАПОРІЗЬКА ОБЛАСНА РАДА
МІЖРЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ НАЦДЕРЖСЛУЖБИ
У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ТА ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТЯХ
КОРОЛІВСЬКИЙ КОЛЕДЖ МІСТА НЬЮ-ЙОРК
КАВКАЗЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВРОЦЛАВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ФАКУЛЬТЕТУ СОЦІОЛОГІЇ ТА ЕКОНОМІКИ
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ КОМЕНСЬКОГО В БРАТИСЛАВІ
ЦЕНТР СТРАТЕГІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ
СОЮЗ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІВ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТР СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУВАННЯ
TEAM EUROPE ЗАПОРІЖЖЯ

МАТЕРІАЛИ

IX Міжнародної наукової конференції

«СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО КРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ МИРА ТА НЕНАСИЛЬСТВА В ЗМІНАХ ГЛОБАЛЬНОГО ПОРЯДКУ»

12 квітня 2019 року

Запоріжжя

УДК: 316.334.3:316.4
ББК: С55.373.1
М 341

Редакційна колегія:
Головний редактор – *Бірюкова Т.Ф.*, кандидат філософських наук, в.о. декана факультету соціології та управління ЗНУ.
Науковий редактор – *Кудінов І.О.*, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри соціології ЗНУ.
Капріцин І.І., доктор філософських наук, професор кафедри соціальної філософії та управління.
Бутченко Т.І., доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ.
Скворець В.О., доктор філософських наук, доцент, завідувач кафедри соціології ЗНУ.
Цокур Є.Г., доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри політології ЗНУ.

Технічне редагування: *Сорокіна К.М.*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТОЧНІСТЬ ВИКЛАДЕНИХ У ПУБЛІКАЦІЯХ ФАКТІВ НЕСУТЬ АВТОРИ

Матеріали IX Міжнародної наукової конференції «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: проблеми мира та ненасильства в змінах глобального порядку» (12 квітня 2019 року, м. Запоріжжя) / Т.Ф. Бірюкова (гол. ред.), І.О. Кудінов (наук. ред.), ред. кол. І.І. Капріцин, Т.І. Бутченко, В.О. Скворець, Є.Г. Цокур. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2019. 162 с.

Збірник містить матеріали IX Міжнародної наукової конференції «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього країни: проблеми мира та ненасильства в змінах глобального порядку» (12 квітня 2019 року, м. Запоріжжя). Сучасний розвиток світу, що визначений глобальними змінами світового порядку, напруженням відносин як світових, так і регіональних геополітичних лідерів формує новий комплекс викликів для майбутнього України. Тому актуальним стає порядок денний миру та ненасильства, «інвентаризація» успішних форм розбудови миру в умовах гібридних війн, регіональних конфліктів та цивілізаційних розломів.

У матеріалах ведуться обговорення актуальних проблем соціального прогнозування та форсайтних досліджень в контексті вдосконалення інструментарію систематизації та комплексування методів прогнозування та стратегічного соціального управління, а саме у визначені світогляду майбутнього.

Видання збірника здійснено за підтримки **igorkudinov.pro**

ЗМІСТ

Афанасьєва Людмила, Олексенко Роман
Пошук сенсу щастя української молоді в умовах гібридної війни 8

Бойко Ганна
Використання тренінгів у підготовці колективів установ публічного управління та місцевого самоврядування до впровадження змін 9

Бутченко Тарас
Інституційний дизайн креативних індустрій у територіальній громаді 11

Воронкова Валентина, Ажажа Марина
Концепція управління екологічно збалансованим і соціально-орієнтованим розвитком економіки 12

Гапоненко Віра
Механізми інституціоналізації конфлікту в контексті демократизації політичної системи України. 14

Горбань Олександр
Поведінкові стратегії освіти в контексті миротворення 16

Денисенко Ірина
Концепція війни / миру Реймона Арона: зміст та перспективи застосування в умовах змін глобального порядку 18

Додонов Роман, Александрова Олена, Віннікова Наталія
Освіта задля встановлення миру та безпеки: європейський досвід 21

Додонова Віра
Стратегії подолання історичної травми 23

Ель Гуессаб Карім
Проблеми культурного розмаїття в Європі і в арабському світі 25

Кальцева Світлана, Мірошниченко Галина
Правові аспекти соціальної справедливості в історії суспільної думки 26

Капріцин Ігор
Культур-ресурсна рекреація у вивільненні особистісного потенціалу 29

Кіндратець Олена
Шлях до «вічного» миру 30

Кириленко Олеся
Цели устойчивого развития ООН в процессах управления будущим развитием глобального общества 32

Кривошеїн Віталій
Ризик як проекція у майбутнє 34

Кузьмін Віктор
Особливості прогнозування розвитку кар'єрної стратегії особистості 36

Lakhdar Cheriet
Identity and Ideological Interpretation 40

Лепська Наталія
Експансіонізм як провідний напрям досліджень в класичній геополітиці 41

Лепський Максим
Рівні миротворчості та соціальна травма як кристалізація проблемного поля 43

Мальована Юлія, Руднєва Анна
Інформаційний аспект сучасних міжнародних відносин 46

Mustapha Guenaou
Competences et Developpement Durable Humain: le Triptyque fec, un Moyen du Faire Valoir la Notion de la Paix 47

Ніколаєва Тетяна
Причины возрастания политического насилия в мировой политике 48

Ортіна Ганна
Жінка як основа миролюбивої політики 49

Павленко Іва
Миротворчі практики української молоді 51

Палагута Вадим
Проблема языка в формировании национальной идентичности Украины 52

Петренко-Лисак Алла
Smart city: шлях від міста до глобального мудрого села 54

Повзло Олександр, Повзло Валентина
Глобальный смысл экологического образования 56

Савойська Світлана
Мовна політика церкви у контексті модернізації політичної системи України 59

Скворець Володимир
Правлячий клас України перед викликом соціальних змін 61

Скляр Анна
Ответственность за зло и философия прощения как составляющие концепции ненасилия 64

Таран Володимир
Проблема війни і миру: філософський досвід і сьогодення 66

Ткач О.І., Ткач А.О.
Демократизація та насильство в Бразилії: суперечливі взаємовідносини моралі та політики 68

Требін Михайло
Сталий людський розвиток: різноманіття підходів 69

Утюж Ірина, Спиця Наталія
Європейська реальність в освітньому просторі України 72

Широбокова Ольга
Феномен гри в сучасному мультимедійному суспільстві 73

Чайка Ірина
Соціальна робота з учасниками АТО: проблеми та перспективи 74

Цокур Євген
Вибори в Україні: свідомі рішення громадян чи результат PR-кампаній 77

Бєлякова Катерина
Методологічні засади процедури концептуалізації соціально-філософського терміну «людина» 78

Білокопитова Ніна
Аналогічній підхід до сучасної компаративістський методології 79

Велиев Парвіз Тейюб Огли
Глобальний геополітичний розвиток 80

Велієв Фаріз Тейюб Огли
Моделі мультикультуралізму в Азербайджані 81

Дідик Лучезара
Інтернет-середовище в розвитку ментальної моделі світу 82

Горбенко Катерина
Стратегічні принципи оптимізації громадянського суспільства в Україні 84

Єсіна Вероніка
Інклюзивна освіта в загальноосвітній школі як чинник успішної соціалізації дітей з особливими освітніми потребами 86

Овчарова Валерія
Перспективи розвитку соціальної роботи з молоддю на рівні громади 88

Яблуновська Лілія
Дослідження синдрому Саванта та його зв'язку з аутизмом 90

Баранова Наталія
Профілактика впливів на молодь деструктивних соціальних мереж як напрямок миротворення суспільства 92

Бобир Олександр
Трансформація світоглядних уявлень в умовах інформаційного суспільства 93

Бондаренко Сніжана
Студентське кадрове агентство як складова технології комерційного замовлення 95

Веретенникова Оксана
Мотивація працівників соціальних служб: аналіз концепцій 96

Вовк Анна
Формування професійної компетентності соціального працівника у закладах вищої освіти 98

Волошина Раїса
Внутрішньо переміщені особи як особлива група клієнтів соціальної роботи 100

Гаджилов Данило
Соціальна робота з молоддю: гендерний аспект 101

Голубенко Анна
Соціальна робота з дітьми українських трудових емігрантів 103

Де Медічі Ярослав
Філософія інформаційної безпеки 104

Дитинюк Олександр
Проблема трансформації соціальної структури суспільства в умовах функціонування інформаційного суспільства 105

Дробітько Микита
Соціально-конструктивне мислення як предмет філософської рефлексії 106

Єрмакова Марина
Критика філософії абсурду Альбера Камю у сучасному суспільстві 108

Іванов Олександр
Роль «соціологічних досліджень» у формуванні електоральних вподобань українців.....109

Іванько Ксенія
Роль інклюзивного туризму в соціалізації соціально-незахищеної дитини.....111

Кірієнко Ростислава-Юля
Моральні норми у соціальній роботі в Україні.....113

Кобець Анна, Васюкова Катерина
Правове регулювання діяльності соціальних працівників з біженцями в сучасних умовах України.....114

Коваль Віктор
Моделювання минулого як спосіб пізнання політичних подій.....115

Кравченко Діана
Філософський аналіз проблеми несправедливість в нашому житті 116

Кузін Кирило
Пенітенціарна соціальна робота.....117

Куліченко Тетяна
Сутність та параметри розвитку соціальної відповідальності особистості в сучасному українському суспільстві 118

Купцова Владислава
Етапи наукового розвитку спадщини С.Л. Рубінштейна.....120

Максимів (Левандовська) Марія
Взаємозв'язок біології та релігії.....121

Марченко Віталій
До питання про вивчення соціальної роботи у територіальній громаді на сучасному етапі .122

Мащиц Валентина
Вплив родини на розвиток соціального інтересу у дітей.....123

Мещеряков Ерік
Специфіка побудови соціально орієнтованої держави у військовий час (на прикладі Ізраїлю) 125

Міщенко Анастасія
Вирішення соціальних проблем шляхом реалізації реформи децентралізації 126

Молдован Юлія
Соціальні чинники виникнення і розвитку комерційної реклами 127

Надобко Олеся
Стратегія Інтермаріуму як альтернатива Євросоюзу 129

Омельяненко Аліна
Усиновлення як організаційно-правовий інститут в Україні.....131

Пархоменко Марія
Еволюція політичної культури США з часів заснування до сьогодення 132

Проніна Марія
Організаційна культура як чинник професійного зростання особистості 134

Сатрадінова Олена
Демократична тиранія більшості.....135

Сіра Каріна
Соціальна робота з подолання дискримінації людей з ВІЛ 136

Содель Анна
Прогнозування майбутнього в умовах глобалізації 137

Стеблюк Анжела
Технології життєтворчості в соціальній адаптації дітей з порушенням слуху 139

Стець Вікторія
Сучасні уяви про когнітивну психологію 140

Тарасова Анастасія
Порівняльна характеристика категорії свободи у філософії Лао Цзи та Конфуция 141

Тиква Анастасія
Глобалізація культури як фактор формування глобальних субкультур 142

Тищенко Тетяна
Вчення українських та німецьких психологів XIX – XX ст. 144

Усачова Вероніка
«М'яка сила» в умовах розвитку інформаційних технологій 145

Усенко Гліб
Технології соціальної роботи з дітьми з комп'ютерною ігровою залежністю 147

Хакімова Мата
Розвиток медіації як фактор профілактики булінгу в навчальних закладах Україні 148

Хассай Єлизавета
Трансформації соціальних практик жінок, які зазнали насильства 149

Швець Альвіна
Політика рівності в діяльності соціального працівника 151

Шеленіна Аліна
Туризм без перешкод для людей з обмеженими можливостями 152

Шматуха Анастасія
Актуальність релігійних світоглядних орієнтирів у сучасному світі 153

Шмуліна Вікторія
Зв'язок античності та християнства у роботах Ф.Ф. Зелінського 154

Штефан Анна
Мотивація державних службовців в Запорізькій області 155

Цюцюра Евгеній
Повернення до діалогу з суспільством: соціальна робота із засудженими 157

Юрчик Тетяна
Флейм и кибербуллинг как новый вид противостояния в медиакоммуникации 158

Широкопетлев Николай
Индивидуальный терроризм: девиация или закономерность? 160

Афанасьєва Людмила
кандидат філософських наук, доцент,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького(м. Мелітополь)

Олексенко Роман
доктор філософських наук, професор,
Таврійський державний агротехнологічний університет
ім. Д. Моторного (м. Мелітополь)

ПОШУК СЕНСУ ЩАСТЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

У кожному поколінні на кожного індивіда очікують переломні моменти в його свідомості, які містять ознаки світоглядних криз. Одні з них долаються ним легше, з іншими все набагато складніше. До найтяжчих криз слід віднести кризи нашого розуміння життя. [3]

Психологи стверджують, що особливо гнітючі наслідки мають стани, коли людина перестає бачити сенс свого життя. У порівнянні з попередніми епохами, світ сьогодні надзвичайно ускладнився, і свідомість молодої людини перебуває під неймовірним тиском інформаційних потоків. Реклама та інші мало контрольовані впливи ЗМІ та Інтернету сьогодні явно і неявно впливають на становлення дитячої психіки надзвичайно складними для розуміння речами, які часто опонують здоровому глузду і далеко не завжди знаходять адекватне пояснення з боку дорослих, тож дітям стає дедалі важче визначитись з сенсовими орієнтирами.[2]

Соціально-психологічні умови та настрої, кризи та війни в соціумі породжують депресивні настрої та апатію, відчуття «вивченої безпорадності», коли людина (і перш за все молода, недосвідчена) перестає вірити у всяку можливість досягнення щастя.[1]

Можна казати, що будь-який стан безвиході у житті людини є ознакою нещастя. А справді, навіщо жити, коли ти не маєш чому радіти? Без розуміння сенсу людського життя, неможливо усвідомити, як людина може бути щасливою.

Сьогодні доводиться стикатись із тим, що молодь не розуміє, що відчуття щастя залежить не стільки від досягнення певних благ, скільки від внутрішньої, духовної здатності людини бути щасливою. Сучасний світ формує в індивіді ідеал щастя крізь призму бажання мати й отримувати. Це нав'язується молодій людині в якості життєво важливої мети. Суспільство сьогодні все більше характеризується як бездуховне, аморальне і матеріально обумовлене. Соціум культивує в індивіді такі якості, як індивідуалізм, егоїзм, заповзятливість, прагнення до успіху в будь-який спосіб.

Мріючи про щастя, люди вибудовують образ свого ідеального майбутнього, бажаних результатів і досягнутих цілей, впливаючи на власне життя і на суспільство в цілому. Через призму уявлень про щастя можливий новий погляд на вирішення соціальних та економічних проблем сучасного суспільства.

На превеликий жаль, сучасний соціум культивує в особистості і такі якості, як індивідуалізм, підприємливість, прагнення до успіху. Соціально задана мета «успіх» конкретизується кожним стосовно себе і своїх можливостей.[4] Щастя ототожнюється з успіхом.[7] Оскільки успіх завжди індивідуальний, щастя теж індивідуальне. Кожен формує свій конкретний образ бажаного стану буття, який виступає як єдність одиничного і загального. Однак у сучасному суспільстві існує загальна міра успіху – гроші. Гроші із засобу досягнення будь-яких життєвих цілей для більшості стали перетворюватися в головну мету, стають головним джерелом задоволеності, дають відчуття власної значущості. Мас-медіа нині також демонструють нам засилля й розповсюдження таких сенсів життя як, чуттєвих насолод, матеріальних статків, грошей, високого соціального статусу, бажання влади.

Також, під впливом безпосереднього переживання війни на рівень щастя особи, який можна порівняти із втратою щастя, якої відносно благополучна людина, зазнає, коли стає бідною… Також, слід зазначити, що для окупованої частини Донбасу, щастя значно більше залежить від рівня безпеки, а вже потім – від сімейного життя та дітей» [8]. Однак як зазначає соціолог Є. Головаха, є дуже цікавий феномен: «українці завжди були більше задоволені своїм особистим життям і своїм добробутом, ніж станом справ в Україні і станом її економіки» [5].

Отже, можна зробити висновок, що в сучасному українському громадянському суспільстві існує ціла низка зовнішніх обставин і умов, що створюють соціальну напругу і суттєвим чином впливають на психологічний стан людини.

Суспільне щастя, в його ідеальному розумінні, є і головною метою окремої людини, що сприяє активізації всіх його життєвих сил, змушує розкривати фізичний і духовний потенціал особистості. Тому, на нашу думку, відома формула щастя, запропонована Г. С. Сковородою: «Бути щасливим – се значить пізнати себе чи то свою природу, взятись за свою долю і робити своє діло» носить інтегральний характер і містить в собі бездоганні рекомендації для вироблення життєвої стратегії: самопізнання (пізнати себе чи свою природу); самовдосконалення (взятись за свою долю), самореалізація (робити своє діло)[6]. Всі ці три процеси повинні здійснюватися в нерозривності й у взаємовпливі.

Список посилань

1. Афанасьєва Л.В. Феномен щастя в контексті філософського дискурсу /Л.В. Афанасьєва, Р.І. Олексенко // Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. – 2019 - №. 22.
2. Афанасьєва Л.В. Місце ціннісних орієнтацій в утвердженні життєвих пріоритетів студентської молоді / Л.В. Афанасьєва, Л.Ф. Глінська, З.О. Мітяй // Постметодика. – 2002. – №7-8 (45-46). – С.15-19.
3. Афанасьєва Л.В. Сенс щастя в сучасних контекстах індивідуального і суспільного буття /Л.В. Афанасьєва, Р.І. Олексенко // Гілея: науковий вісник. – 2019 - №. 143.
4. Волков О. Г., Землянський А. М., Олексенко Р. І., Рябенко Є. М. Філософія: навчальний посібник-практикум. МДПУ імені Богдана Хмельницького. – Мелітополь, 2017.
5. Головаха Є. «Чого бракує українцям, щоб стати щасливими» [Електронний ресурс] / Євген Головаха. – Режим доступу: https://zaxid.net/statti_tag50974/https://zaxid.net/statti_tag50974/
6. Життя і творчість Григорія Савича Сковороди. Філософські трактати. [Електронний ресурс]. – Ресурс доступу: http://scovoroda. info/ft.php.
7. Олексенко Р. Пошук себе в собі / Р. Олексенко // Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Формування освітнього простору в умовах інформаційного суспільства» - 2018.- С. 190-191.
8. Паніотто В. Динаміка рівня щастя і його детермінанти. Україна 2001-2017 [Текст] / В. Паніотто, Ю. Сахно, А. Пясковська. // Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. – 2018. – N 1. – С. 84-101.

Бойко Ганна

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГІВ У ПІДГОТОВЦІ КОЛЕКТИВІВ УСТАНОВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІН

Продовження реформ децентралізації, становлення громадянського суспільства, розвиток демократії в Україні висувають серйозні вимоги щодо просування шляхом реформ та здійснення конструктивних зміну у всіх сферах життя. Особливі вимоги висуваються до сфери державного управління та місцевого самоврядування. В нормативні документи національного агентства з питань державної служби серед вимог та компетенцій працівників установ та організацій цієї сфери закріплені такі як вміння працювати в умовах змін та інновацій. Все це

робить вкрай актуальними розробки методик та прийомів,які сприяють розвитку вмінь та компетренцій працівників сприймати та здійснювати зміни.

В даній публікації аналізується досвід застосування групового тренінгу, як одного з методів, який спрямований на розвиток у учасників готовності до змін та інновацій. В межах такого тренінгу були застосовані методики та прийоми короткотермінової психотерапії, орієнтованої на вирішення. Ця програма тренінгу була підготовлена та апробована для працівників рівня В.

В програму тренінгу були включені крім знайомства, визначення правил групової роботи та підведення підсумків, три змістовних модулі: 1. Закономірності сприйняття змін та інновацій особистості. 2. Переживання змін особистістю як процес. 3. Розвиток креативності, як ґрунту готовності до змін та інновацій.

Під час знайомства, для формування позитивного налаштування на співпрацю в груповому тренінгу учасникам було запропоновано вправу «Мій досвід позитивних змін», в межах якої пропонувалося згадати та представити групі історію переживання зміни, яка призвела до позитивних зрушень у професійній діяльності. Під час знайомства також було запропоновано розказати про власні очікування учасників щодо майбутнього тренінгу. Виявилося, що основні очікування учасників з їх слів стосувалися: «перевірити власну легкість сприйняття змін», «навчитись не боятись змін», «подолати страх невідомості», «навчитись спокійно сприймати зміни», «сприймати зміни правильно».

В першому модулі застосовані вправи на визначення того, як сприймаються зміни та спрямовані на розвиток навичок позитивного сприйняття змін , обговорено психологічну природу спротиву змінам та причини виникнення та мотивацію розповсюдження чуток в умовах змін.

Другий модуль містив інформацію про етапи переживання змін: зіткнення — відчуття — оцінка — відступ —адаптація — інтеграція — сприяння. В ньому здійснено обговорення індивідуальності сприйняття та, відповідно, різної тривалості етапів переживання змін та глибини емоційних переживань. Для діагностики особистісного сприйняття змін застосовано методику «Схильність до ризику» О.Г.ШмельоваЄ яка дала можливість визначити прояви консерватизму –радикалізму у учасників і в такий спосіб виявити їх індивідуальні налаштування на сприйняття змін та інновацій.

Третій модуль включив вправи на розвиток креативності «Риси креативних та некреативних людей»,«Місто, де живуть некреативні люди», «Нестандартне застосування звичних речей» (визначення зовнішніх та внутрішніх бар'єрів креативності та їх подолання)та «Гнучке мислення» (розвиток гнучкого мислення через сприйняття ситуацій неоднозначності та аналіз власного досвіду подолання стереотипів).

Підведення підсумків засвідчило позитивне сприйняття тренінгу в цілому та реалізація очікувань учасників.

Щодо подальших перспектив розвитку тренінгів готовності змін та інновацій вважаємо важливою розробку та апробацію програми тренінгу для керівників середньої ланки (рівень Б),, який буде сприяти розвитку їх вмінь впроваджувати зміни, та розвивати їх компетентність у розумінні сприйняття змін підлеглими.

Список посилань

1. Пачковський Ю.Ф. Психологія підприємництва. Навчальний посібник.— Львів, 2001 —276 с.
2. Фон Шліппе А., Швайцер Й. Системна психотерапія та консультування. Пер. з нім. — Львів: ВНІЛ – Класика.— 2004. — 320 с.
3. Хрящева Н.Ю. Психогимнастика в тренинге. – СПБ., 2006. – 256 с.

Бутченко Тарас
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ДИЗАЙН КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

Забезпеченість ресурсами – ключова проблема, від вміння вирішити яку залежить сталість сучасного соціального розвитку територіальних громад. Інша не менш значуща проблема – згуртування членів цих громад навколо спільних цінностей, формування віри у власну громаду і себе як важливих чинників нематеріальної основи економічного добробуту. У міжнародній практиці один із розповсюджених способів вирішення зазначених проблем – генерування та використання на місцевому рівні духовних активів інтелектуальної власності в сферах дозвілля, арт-медіа, мистецтва, рекреації, соціальної роботи, туризму та ін.

Відтак актуалізується завдання інституційного дизайну сукупності відповідних практик, позначуваних загальним поняттям «креативні індустрії». Мета доповіді визначити перспективні напрями його вирішення.

Існують різні підходи до вирішення цього завдання. У рамках неоліберальної методології основний наголос робиться на стимулюванні відповідної активності підприємців, які у свою чергу визначаються в якості основних суб'єктів інновацій, у тому числі у сфері локальних креативних індустрій («креативні підприємці», «креативний клас»). Річард Флоріда навіть наголошує на появі homo creativus – нового типу гіпермобільної людини з надзвичайно сильними творчими орієнтаціями [3].

На нашу думку, тут важливо уникнути перебільшення. З одного боку, і справді, підприємницька ініціатива – безпосередня рушійна сила становлення креативних індустрій. З іншого боку, не слід забувати, що запорука сталого підприємницького успіху – наявність відповідного інституційного середовища, що має суспільну, громадську природу. У цьому плані приватизація тих або інших креативних ресурсів територіальної громади (природних, культурно-історичних та ін.) неприпустима рівно тією мірою, якою вона може спотворюватися на форму монополізації цих ресурсів, а отже, відчуження та руйнування суспільної і громадської єдності.

У цьому плані більш зваженою видається ко-продуктивний підхід, прибічники якого намагаються сконструювати інституційну модель ефективного громадського управління спільними ресурсами [1]. У галузі креативних індустрій зазначений підхід підтверджується практикою створення особливих творчих хабів: розповсюджена в розвинутих країнах вона стає дедалі більш популярною і в Україні. По суті, йдеться про варіант виходу громади з кризи шляхом перетворення старої індустріальної інфраструктури на муніципальні креативні платформи, які перебувають у комунальній власності певної громади і доступні для всіх її ініціативних членів (підприємців, митців, програмістів, освітян, громадських активістів та ін.).

Для того, щоб цей процес набув інституційної сталості виявляються потрібні інституційні рамки, тобто відповідна сукупність урегульованих суспільних відносин як на локальному, так і на національному рівнях. Відповідний інституційний дизайн вже розпочався. Так, значущим кроком стало внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо нормативного визначення поняття «креативні індустрії». На рівні окремих територіальних громад значущі зміни забезпечують як міжнародні, так і місцеві програми (зокрема, «громадські бюджети»), що забезпечують інституційне підґрунтя в тому числі і для створення муніципальних коворкінгових платформ.

Узагальнюючи практичний досвід функціонування останніх, слід зазначати, що інституційний дизайн креативних індустрій у територіальних громадах потребує продовження і поглиблення. На порядку денному вирішення такі завдань:

– забезпечення територіальних громад належною освітньо-інформаційною підтримкою;

– розробка та імплементація модельних нормативних засад діяльності муніципальних творчих хабів і коворкінгових платформ до статутних документів територіальних громад;

– паспортизація культурних, історичних, мистецьких, медійних, рекреаційних, туристичних та інших складових ресурсної бази муніципальних креативних індустрій;

– узгодження інституційних засад функціонування креативних індустрій національного, регіонального і муніципального рівнів. Зокрема, йдеться про проблему участі територіальних громад в освоєнні культурних ресурсів, що одержали міжнародне і загальнонаціональне визнання та захист, а з іншого боку доступу відповідних міжнародних інституцій та органів державної влади до контролю раціональності використання місцевого культурного потенціалу.

Список посилань

1. Остром Е. Керування спільним. Еволюція інституцій колективної дії [Текст] / Еліонор Остром ; [пер. з англ. Тетяни Монтян]. - К. : Наш час, 2012. – 398 с.
2. Про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо визначення поняття «креативні індустрії» // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2458-19
3. Florida R.R. The Rise of The Creative Class: And How It‘s Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life. – NY: Basic Books, 2002.

Воронкова Валентина
д.філософ.н., проф.,
Інженерний інститут ЗНУ

Ажажа Марина
канд.н. держ.управління, доц.
Інженерний інститут ЗНУ

КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНО ЗБАЛАНСОВАНИМ І СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНИМ РОЗВИТКОМ ЕКОНОМІКИ

Концепція управління екологічно збалансованим і соціально-орієнтованим розвитком економіки націлена на збільшення показників добробуту населення та покращення екологічного становища. Показник «людського добробуту» описує відповідно якість життя середньостатистичного жителя планети, включаючи як матеріальні, так і нематеріальні складові. Загалом людський добробут збільшується, коли людина більше задоволена своїм життям та покращується екологічне становище. В роботах Макстон Грема і Рандерс Йоргена «У пошуках добробуту. Керування економічним розвитком для зменшення безробіття та змін клімату» (Київ: Пабулум, 2017. 320 с.) та Медоуз Донелли, Медоуз Деніса, Ранджерс Йоргена. «Межі зростання. 30 років потому» (Київ: Пабулум, 2018. 464 с.) розглядаються проблеми економічного зростання та змін клімату, що є основоположним для концепції управління екологічно збалансованим і соціально-орієнтованим розвитком економіки. Автори даних доробків вживають термін «сталий» розвиток суспільства. До сьогодні більшість рішень цих проблем були політично неприйнятними для світу, орієнтованого на короткострокові вигоди та бажання постійного економічного зростання. «Підсвідомо ми відчуваємо, що наш менеджмент застарів. Ми знаємо, що його традиції та усталена практика мають трохи смішний вигляд на початку XXI століття», - відмічає Лалу Фредерік у доробку «Компанії майбутнього» (Харків, 2017. 543 с.) [1, с. 26]. «Компанії майбутнього» є великою знахідкою для освіченого століття, так як в ній розкривається організаційна модель майбутньої організації як організації «вищого ступеня» (на його думку, це «зелена організація»). Концепція становлення екологічно збалансованої і соціально-орієнтованої економіки - створення нової організаційної парадигми, в контексті якої старі способи організації та освіти, засновані на продуктивності та повторюваності, відмирають. Для створення концепції екологічно збалансованої і соціально-орієнтованої економіки було обрано: 1) стандартні наукові та економічні теорії про

глобальну систему; 2) дані про світові ресурси та довкілля; 3) комп'ютерна модель, що допомогла узагальнити інформацію та спроектувати наслідки. Для того, щоб подолати негативні явища, необхідно сформувати новий набір цінностей, потреб, мотивацій, моральних уставок, світоглядів, що включають набір цінностей нової концепції інноваційної парадигми управління XXI століття [4]. Саме цими авторами поставлено питання: що може бути зроблено для створення екологічно збалансованої і соціально-орієнтованої економіки, яка принесе добробут для всіх; яким повинно бути управління і на що спиратися, щоб виконати завдання, що мають глобальний резонанс та довготривалий вплив. Усі прагнуть економічного зростання, але воно, як і все інше має свої межі. Робота «Межі зростання. 30 років потому» - чудовий поживний грунт для роздумів управлінців XXI століття, розширення горизонтів управління, формування нового світогляду – інформаційного та заміни політики. Необхідно виявити нові взаємозв'язки, закономірності, визначальні тренди, змоделювати сценарії розвитку, намалювати сценарії збереження життя на планеті і забезпечення добробуту людства. Критичний підхід та наукові знахідки авторів Донелли Медоуз, Денніса Медоуз, Йоргена Рандерса базуються на комп'ютерному моделюванні «World3», аби об'єднати дані та теорії, що стосуються зростання та нової теорії управління. З цією моделлю можемо розробити внутрішньо послідовні сценарії розвитку світу [2].

Невирішеною проблемою є теорія управління, яка виходить з того, щоб глобальні екологічні обмеження (які стосуються використання ресурсів і викидів) у XX1 столітті були позбавлені значного впливу на світовий розвиток. Щоб подолати ці обмеження, людству доведеться вкласти чимало капіталів та робочої сили, закликати до глибоких, проактивних соціальних інновацій у контексті технологічних культурних та інституційних змін з метою уникнення збільшення «екологічного відбитку» людства, що веде за межі екологічних можливостей планети Земля. Необхідно сформувати нову ідеологію збалансованого розвитку суспільства для того, щоб перебудувати суспільства багатих країн таким чином, аби вони діяли в інтересах більшості, а не лише найбагатшого 1%. Це означає, що ідеї вільного ринку – мінімальна регуляція, вільна торгівля й конкуренція, у якій виживають найсильніші,- вже не є корисними», - відмічають Макстон Грем та Рандерс Йорген [6, с.283]. Стабільне безробіття та зростання нерівності – дві найголовніші проблеми, що постали перед багатими країнами світу; розрив між бідними і багатими країнами світу і далі збільшується. В основі концепції управління екологічно збалансованим і соціально-орієнтованим розвитком економіки - досягнення сталого розвитку суспільства, що допоможе забезпечити матеріальні блага всім людям та привести до створення екологічно збалансованої і соціально-орієнтованої економіки. Для цього слід мінімізувати шкоду, завдану планеті та суспільству; сформувати інструменти для допомоги глобальному суспільству, щоб рухатися до сталого стану. Економісти вважають, що «з проблемою нерівності та безробіття слід боротися шляхом збільшення витрат на інфраструктуру, створюючи таким чином робочі місця, внесення змін у закони про права інтелектуальної власності, роблячи нові ідеї та технології доступнішими для людей та змінюючи систему освіти, заохочуючи більше підприємців» [3]. Проте для цього необхідна і нова теорія управління, націлена на досягнення сталого розвитку суспільства. Низка можливих варіантів майбутнього містить велику різноманітність шляхів. Є ймовірність виникнення несподіваного колапсу; також можливим є і плавний перехід до сталості. Єдиний реальний варіант полягає у тому, щоб привести ресурсопотоки, які підтримують діяльність людини до сталого суспільства [1, с. 50].

Нова теорія управління як чинник створення екологічно збалансованої і соціально-орієнтованої економіки націлена на розвиток сталого суспільства як такого, яке є достатньо далекоглядним, достатньо гнучким та мудрим, щоб не підривати свої підтримуючі фізичні або соціальні системи [1, с. 385]. Нова теорія управління як чинник створення екологічно збалансованої і соціально-орієнтованої економіки формує стале суспільство, яке повинно бути зацікавленим в якісному розвитку, а не у фізичному розширенні. Сталий стан не призведе до суспільства занепаду або застою, безробіття або банкрутства, яких зазнають теперішні економічні системи. «Ми сподіваємося, що на цьому етапі вже є очевидним, що

необхідний перехід не відбудеться сам пособі. Він вимагатиме більшого вручання держави у роботу ринків та у суспільство. Вільний ринок не може вирішити сучасні проблеми людства, так само як і великий бізнес, церква або тисячі ініціатив знизу. Державне управління повинне відігравати набагато більшу роль, якщо людство хоче уникнути занепаду»,- відмічають Грем Макстон і Йорген Рандерс у роботі «У пошуках добробуту. Керування економічним розвитком для зменшення безробіття та змін клімату» [6, с.278]. Відомо, що Японії та Південній Кореї вдалося значно підвищити добробут їхнього населення протягом другої половини ХХ століття за допомогою активного державного планування. « Якщо в напрямку розвитку економіки не станеться радикальних змін, то, за словами Пікеті, «минуле поглине майбутнє», і ті кілька десятиліть протягом другої половини ХХ століття, коли середній клас насолоджувався відносним комфортом, будуть знесені до підручників історії всього лише як цікавий, але тимчасовий соціальний феномен» [6, с. 31]. На нашу думку, окрім посилення ролі державного управління, країни світу мали б домовитися про якусь глобальну систему управління, яка більш ефективно вирішувала б найгостріші проблеми, зокрема проблеми зміни клімату, міграції та врегулювання конфліктів. Окрім посилення ролі державного управління, має відбутися зміна домінантної соціальної філософії, в основі якої парадигма того, як люди дивляться на світ, та формування креативного класу та креативної компоненти [5]. Отже яку б політичну чи економічну систему ми не створили, вона має спиратися на підгрунтя, яке робить життя можливим: чисте повітря, чиста вода, чиста земля та їжа, фотосинтез та біологічне різноманіття. Захист цих складових має бути найвищим пріоритетом для всіх людей і систем, бо саме вони є визначальними для нашого виживання та добробуту й обумовлені законами природи, які ми не можемо змінити. Нова концепція управління як чинник створення екологічно збалансованої і соціально-орієнтованої економіки має кинути виклик існуючій економічній системі, перейти до екологічно безпечного світу та сконцентруватися на форсуванні екологічно збалансованої і соціально-орієнтованої економіки, в основі якої кращий шлях уперед та реальний спосіб підвищення середнього рівня життя.

Список посилань

1. Лалу Фредерік. Компанії майбутнього. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018.- 544 с.
2. Медоуз Донелла, Медоуз Деніс, Ранджерс Йорген. Межі зростання. 30 років потому / Під науковою ред. Віктора Вовка. Київ: Пабулум, 2018. - 464 с.
3. О'Райлі Тім. Хто знає, яким буде майбутнє / Пер. з англ. Юлія Кузьменко. К.: Наш формат, 2018. - 448 с.
4. Старжинский В.П. На пути к обществу иноваций / В. В. Цепкало. Минск: РИВШ, 2016. - 446 с.
5. Флорида Річард. Homo creatives. Як новий клас завойовує світ / пер. з англ. Максим Яковлєв. К.: Наш формат, 2018. - 432 с.
6. У пошуках добробуту. Керування економічним розвитком для зменшення безробіття, нерівності та змін клімату / Грем Макстон, Йоргнен Рандерс: Київ: Пабулум, 2017. - 320 с.

Гапоненко Віра

кандидат політичних наук, доцент,
докторант кафедри політичних наук
НПУ імені М. П. Драгоманова

МЕХАНІЗМИ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ КОНФЛІКТУ В КОНТЕКСТІ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.

Політична система України нині перебуває на складному етапі свого розвитку у зв'язку з гострим військовим конфліктом, загрозою терористичних заходів. Це перешкоджає її подальшій демократизації, стабільності, рівноправним відносинам з іншими державами та світовим співтовариством.

Демократичні трансформації політичної системи в Україні, не підкріплені відповідними цінностями населення об'єктивно створюють конфліктогенне середовище. Як стверджує Ф. Закарія: «Введення демократії в розколотих суспільствах лише заохочує націоналізм, етнічні конфлікти і навіть війни. Організувати собі масову підтримку простіше за все на расовому, етнічному чи релігійному ґрунті» [1, с. 117].

Безумовно, будь-яке суспільство не позбавлене конфліктів. Однак, основну загрозу становить нездатність вирішувати конфлікти за допомогою політико-правових механізмів, відсутність сталих традицій вирішення суперечностей. Іншими словами, найважливішим завданням демократизації політичної системи на сьогодні є інституціоналізація конфлікту. Визначимо основні механізми цього процесу.

Насамперед, розширення повноважень військових структур, спецслужб, виконавчих органів, задіяних до вирішення конфлікту має відбуватись лише за рахунок утвердження відповідних гарантій від зловживань. У практиці зарубіжних держав відомі випадки деінституціоналізації демократії саме у зв'язку з мовчазною згодою громадськості з обмеженням їхніх прав в ім'я забезпечення безпеки держави від військової загрози. Перманентний військово-політичний конфлікт змушує широкі верстви населення відмовлятись від частини своїх індивідуальних прав і свобод заради соціальної захищеності. Тому варто уникати посилення ролі силових структур, директивних рішень та примусових методів вирішення суперечностей. Завданням державного реформування є «конвертація енергії протесту у конструктивну діяльність» [2, с. 199]. Тобто, мають бути запропоновані мирні шляхи врегулювання суспільних суперечностей, що дасть змогу знизити рівень соціальної напруженості.

По-друге, має бути забезпечено умови для мирного протесту та конвенційних форм політичної участі. Адже, підтримка радикальних дій, схильність до екстремізму зростає у соціумі, де багато соціально незахищених осіб, в умовах глибокої соціально-економічної та світоглядної кризи, у переламні моменти історії. Зневіра у здатності впливати на владу правовими методами та реалізувати власні інтереси шляхом політичної участі штовхає людину на застосування насильства, агресивні дії у політиці.

По-третє, актуальною проблемою подолання збройного конфлікту є соціальний захист населення, у тому числі внутрішньо переміщених осіб. Ефективна соціальна політика є стримуючим фактором подальших спалахів акцій громадянської непокори, військового протистояння. На жаль, як зазначають дослідники на сьогодні цей напрям соціальної політики є достатньо суперечливим і містить немало проблем: зустрічаються ускладнення у призначенні та отриманні соціальних виплат, невиправдані перевірки, непрозорість та неефективність правових норм щодо пошуку житла та роботи [3, 12].

По-четверте, важливим механізмом інституціоналізації конфлікту є поглиблення процесів децентралізації, що сприятиме економічному зміцненню регіонів, залученню соціального капіталу на місцевому рівні, покращенню соціального становища громадян. Реалізації окреслених цілей сприятиме, зокрема транскордонне співробітництво, що довело свою ефективність у європейських країнах.

Нарешті, з метою інституціоналізації конфлікту мають бути залучені комунікативні механізми. Найгострішою проблемою цього напряму є забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Досвід останніх років засвідчив, що сучасні війни за своїм змістом, насамперед, інформаційні. Наша держава однозначно програла, не захистивши своїх громадян від російської пропаганди.

Також варто звернути особливу увагу на методи формування ідеології миру та державотворення в Україні. Соціологічні дані демонструють, що цінність безпеки та проблема врегулювання збройного протистояння, терористичних загроз є найбільш значимою для 51,3% громадян у всіх регіонах [4]. Однак, на жаль, це часто стає предметом політичної риторики, засобом виправдання прорахунків керівництва у здійсненні державної політики, погіршення соціального становища, підвищення рейтингів певних політичних сил.

В цілому, варто зазначити, що найефективнішим методом забезпечення миру та стабільності є врахування конфліктного потенціалу демократії та здійснення превентивних заходів для його недопущення за допомогою покращення матеріального становища громадян, залучення до управління місцевих громад, громадських організацій, виховання толерантності та терпимості до представників інших соціальних груп.

Отже, на сьогодні інституціоналізація конфлікту як процес його переведення у політико-правову площину і вирішення суспільних суперечностей шляхом сталих традицій, правил та конвенційними методами є важливою передумовою демократизації політичної системи України, її стабільного функціонування загалом. Пріоритетними механізмами інституціоналізації конфлікту є нормативне затвердження гарантій від зловживань силовими структурами, виконавчими органами, децентралізація та розвиток регіонів, налагодження комунікативних зв'язків та

Список посилань

1. Закария Ф. Будущее свободы: нелиберальная демократия в США и за их пределами. М: Ладомир, 2004. 342с.
2. Розумний М. М. Виклики національного самовизначення : монографія. К. : НІСД, 2016. 196 с.
3. Новакова О.В. Проблеми та складові соціальної політики української держави щодо окупованих територій Донбасу. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. [Відп. Ред. О.В.Бабкіна]. 2015. Випуск 24. С. 11-16.
4. Цінності українців pro et contra реформ в Україні. Фонд «Демократичні ініціативи». URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1850963-78799c8650906a9dd662cee6db323ee1.html (дата звернення 28.03.2019).

Горбань Олександр
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії
Київського університету імені Бориса Грінченка

ПОВЕДІНКОВІ СТРАТЕГІЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ МИРОТВОРЕННЯ

Поведінковий підхід широко використовується в психології і соціології з початку XX століття, коли представники чиказької школи соціологів широко впровадили його в політичну науку і соціології. Відомі соціологи цього періоду Ch. Merriam і H. Laswell сформулювали фундаментальну методологію поведінкового підходу: вивести структуру владних відносин з людської природи, яка доступна для дослідження науковими методами.

Методологія, запропонована представниками чиказької школи, була заснована на двох ключових принципах:

1) принцип верифікації, який означає, що тільки ті факти, які отримані і перевірені за допомогою спостережень і кількісних вимірювань, мають наукову цінність;

2) принцип операціоналізму, який представляє знання як сукупність певних операцій: обробки, отримання і вимірювання даних.

Завдяки такому підходу стало можливим розглядати будь-яку динамічну систему як поведінку, а взаємозв'язок системи як розподіл змінних. Методологія розриву, масштабування і зв'язування, яка використовувалася в поведінковому моделюванні, вивела на новий якісний рівень моделювання поведінки взаємопов'язаних систем. Була відкрита можливість методами точних наук опису феноменів нейробіології і соціології, тобто з'явилася операціональна можливість не тільки описувати, але і розраховувати суспільну поведінку, в тому числі її конфліктогенні характеристики.

Поведінковий підхід в сучасній науці, заснований на когнітивно-афективній системі особистості (W. Mischel і Yu. Shoda, 1995 р.), використовується в основі теорії соціального навчання і грає важливу роль в розвитку сучасного управління. Його використання при моделюванні соціальних систем і поведінкових актів сформувало предметну галузь нової

наукової дисципліни - нейросоціології. Нейросоціологія, на думку D. Franks, досліджує процеси і поведінкові акти, пов'язані зі становленням і функціонуванням різних соціальних систем: індивід, сім'я, група, місто, цивілізація і культура [1]. Отже, застосовуючи математичний апарат дослідження, нейросоціологія має можливість прогнозувати і знижувати конфліктогенне навантаження як на особистісному, так і на масовому рівні.

Використовуючи поведінковий підхід в нейросоціології, дослідники будують різні моделі поведінки нейробіологічних і соціальних систем, тобто мають можливість створювати моделі динамічної поведінки системи під час її функціонування.

Поведінкове моделювання має такі складові елементи:

а) моделювання;
б) рольові ігри;
в) зворотний зв'язок;
г) виконання.

Поведінкова модель демонструє, як і коли соціальна система реагує під впливом подразників із зовнішнього середовища. Серед них виділяються два основні типи:

1) інформація, тобто деякі дані, отримані із зовнішнього середовища, які повинні оброблятися системою.

2) події, тобто те, що відбувається, що запускає систему.

Таким чином, використання поведінкового підходу в нейросоціології відкриває можливість для моделювання індивідуальної і групової поведінки людини в різних, в тому числі конфліктогенних, ситуаціях.

До основних прикладів поведінкових моделей, які створені і досліджені в нейросоціології, можна віднести:

1. Поведінкові моделі, пов'язані з формуванням стереотипів агресії і миролюбства, на основі яких, наприклад, формуються стратегії державної і регіональної безпеки або моделюються прояви кібер-агресії [2].

2. Поведінкові моделі держав в геополітиці [3]. Основною метою моделювання геополітичних процесів є виявлення загроз сталому розвитку людства. Найбільш відомими прикладами моделювання в геополітиці є доповіді Римського клубу.

3. Моделі індивідуальної поведінки щодо здоров'я. Вони враховують індивідуальну, міжособистісну, групову і соціальну поведінку. А також дозволяють враховувати особливості турботи людини про своє здоров'я, якість та тривалість життя [4]. Моделюється як індивідуальне здоров'я, так і здоров'я нації, а також розраховується кореляція між індивідуальною і суспільною охороною здоров'я.

4. Різні індивідуальні та групові моделі соціально-економічної поведінки: інвестори, покупці, споживачі і т. п. [5].

Однак найважливіше, мабуть ключове, місце в вирішенні питань конфліктності і миротворення займають побудова і вивчення поведінкових моделей, які розкривають сучасні можливості освіти.

Використання поведінкового підходу в вивченні освіти призвело до переходу від стандартних теорій освіти до емпіричних. Стало можливим об'єктивувати значення освіти як «матриці формування форми» і встановити ключові регулюючі функції освіти.

Стабілізуюча функція освіти в даний час представляється не тільки найбільш визнаною, але і найбільш використовуваною на практиці в планетарному масштабі. Вона активно досліджується і використовується не тільки в індивідуальних і групових поведінкових моделях, але і в поведінкових моделях світового рівня, які створюються під егідою ЮНЕСКО. Одним з останніх прикладів вивчення і використання стабілізуючою функції освіти в поведінковій моделі світового масштабу є Глобальна програма дій (GAP). Попередній звіт був представлений в «Глобальній програмі дій з освіти в інтересах сталого розвитку» [6].

Програма глобальних дій (GAP) насправді є яскравим прикладом поведінкової моделі, в якій під впливом освіти в якості зовнішнього стимулу формується певний набір поведінкових актів. Цей набір дій або орієнтація на виконання системи сформульований фразою «Learn to

live in a sustainable way» («Вчися жити шляхом сталого розвитку»). П'ять напрямків роботи системи або, як їх називають «партнерські мережі», представлені в типовій Глобальній програмі дій (GAP). Партнерські мережі представляють певний напрям індивідуальної, групової та суспільної самореалізації. У реальному світі це глобальні спільноти практиків, які формують стабілізуючу функцію освіти за допомогою п'яти напрямків Глобальної програми дій з освіти в інтересах сталого розвитку:

1) просування політики;
2) трансформації навчального середовища і самого навчання;
3) нарощування потенціалу викладачів та тренерів;
4) розширення прав і можливостей та мобілізація молоді;
5) прискорення рішень по сталому розвитку на місцевому рівні.

Таким чином, поведінкові стратегії освіти мають своєю кінцевою метою формування стійкої моделі індивідуальної та групової безконфліктної поведінки. Спочатку, виступаючи в якості зовнішнього стимулу, регулюючі функції освіти з часом трансформуються в новий якісний стан - функції саморегуляції. Нейробіологічні і соціальні системи здобувають навички самоконтролю. Навчаючись безконфліктній взаємодії, вони вчаться управляти своєю зовнішньою діяльністю та саморозвитком в контексті миротворення.

Список посилань

1. Franks, David D., 2019. Neurosociology: Fundamentals and Curren Findings. Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-024-1600-8
2. Dzvinchuk, D., Kachmar, O., 2018. A Look into the Future: Cyber-aggression as the Problem of Interaction in Space Exploration. Philosophy and Cosmology, Volume 21, 2018: 54-60. https://doi.org/10.29202/phil-cosm/21/6
3. Możgin, W., 2018. Ukraine in a Geopolitical Game between the West and the Russian Federation. Ukrainian Policymaker, Volume 3, 2018: 36-42. https://doi.org/10.29202/up/3/5
4. Health Behavior: Theory, Research, and Practice, 2015. Edition by Karen Glanz, Barbara K. Rimer, and K. Viswanath. Jossey-Bass, 5th Edition
5. Kozak, S., Nagel, St., Santosh, Sh., 2018. Interpreting Factor Models. Journal of Finance, Volume 73, Issue 3: 1183-1223. https://doi.org/10.1111/jofi.12612
6. Global Action Programme on Education for Sustainable Development: Preliminary Monitoring Reportfocusing on the GAP Key Partners, 2016. UNESCO, 30 June 2016. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245212

Денисенко Ірина
доктор філософських наук, професор,
декан факультету психології і соціології,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди

КОНЦЕПЦІЯ ВІЙНИ / МИРУ РЕЙМОНА АРОНА: ЗМІСТ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ ЗМІН ГЛОБАЛЬНОГО ПОРЯДКУ

Питання збереження миру в сучасних умовах зміни глобального порядку залишається значимим для всіх суб'єктів системи міжнародних відносин, як на рівні теоретичних розробок, так і в площині соціально-політичних практик.

У контексті розв’язання цієї проблеми представляється конструктивним моментом звернення до евристичного потенціалу теоретичної спадщини відомих фахівців у галузі міжнародних відносин XX століття (зокрема, Р. Арона, Г. Бутуля, Ж.-Б. Дюрозеля, Дж. Неру, К. Райта, П. Сорокіна, С. Хантінгтона та інших).

Найбільш всебічно провідні положення концепції миру / війни відомого французького соціолога і політолога Р. Арона представлені в його фундаментальних працях «Мир і війна між націями» (1962) і «Мир і війна: теорія міжнародних відносин» (1966) [1; 2].

Основними елементами його теоретичної побудови є чотири концептуальних моменти (в авторській термінології «концептуалізації»), які визначаються як «теорія», «соціологія», «історія» і «праксеологія» [1, с. 32].

З позиції першої концептуалізації («теорії») пропонується виокремлювати певну текстуру соціального цілого; з позиції другої – зміни детермінантів (простору, кількості, ресурсів) і суб'єктів (націй, режимів, цивілізацій) міжнародних відносин. Поєднання раціональної теорії міжнародних відносин з соціологічною теорією дипломатії планетарного і термоядерного часу в контексті розвитку третьої концептуалізації («історії») розглядається як застосування на рівні аналізу конкретної реальності результатів абстрактних побудов перших двох варіантів теоретичних узагальнень, здатне обґрунтувати реальну методику аналізу дипломатико-стратегічної діяльності з позиції встановлення її ефективності (реалізація четвертої концептуалізації – «праксеології») [1, с. 42].

Останню процедуру пропонується здійснювати в межах математичного аналізу, але не з позиції класичної теорії ігор (яка не ефективна за цих умов), а з позиції її нових модифікацій.

У підвалинах функціонування і взаємодії перерахованих вище концептуалізацій знаходиться одне з провідних положень факторного аналізу. Тобто, серед показників і змінних, що описують поведінку всієї безлічі різних суб'єктів, обмежену сферою міжнародних відносин (від індивідуальної поведінки до встановлення світового порядку), виокремлюються три загальних фактора, що впливають на поведінку суб'єкта на будь-якому рівні – наявність більш-менш свідомого розрахунку, комбінування засобів впливу з урахуванням кінцевої мети, присутність готовності до ризику (за умови існування найменшої імовірності його виправданості) [1, с. 41].

У цілому зміст концептуальних побудов Р. Арона можна представити таким чином.

Міжнародні відносини пропонується розглядати як форму взаємодії між націями і державними утвореннями, які виступають елементами єдиної системи, що має два рівнозначних аспекти – мир (дипломатію) і війну. Ця система інтерпретується як «сукупність, яка перетворюється в певну цілісність за допомогою відносин суперництва, організовується навколо конфлікту і набуває свого справжнього змісту тільки тоді, коли її члени-учасники беруться за зброю» [1, с. 109].

Під конфліктом пропонується розуміти певне зіткнення двох сторін (індивідів, груп, утворень), що прагнуть до володіння одними і тими ж благами або до досягнення несумісних цілей [1, с. 322].

Таке явище має свої біологічні, психологічні і соціальні засади («коріння»), що своєрідно переплітаються в умовах конкретної соціальної реальності. Біолого-психологічне «коріння» виникнення конфліктних ситуацій становить агресивна індивідуальна поведінка, що виникає під тиском не завжди усвідомлених спонукань – сексуальності, прагнень до матеріальних благ або до придбання слави.

Розвиток агресивності як невід'ємного складового елементу більшості міжіндивідуальних конфліктів стимулюється і визначається не спонтанними імпульсами до зіткнень, що знаходяться всередині кожного людського організму, а конкретним фактором (явищем, процесом).

До соціальних засад виникнення конфлікту на будь-якому рівні пропонується відносити певні моменти, що випливають із самої природи функціонування і взаємодії двох сфер суспільного життя – економічної і політичної. І хоча, за своєю природою економічна система в домінуючій мірі орієнтована на підтримку відносин співробітництва між своїми елементами (індивідуумами, групами, інститутами), саме їй притаманні такі явища, як розподіл ринку збуту між продавцями, національного прибутку між індивідуумами і класами, владних повноважень і матеріальних благ між робочими профспілками і директорами підприємств, між організованими об'єднаннями роботодавців і робітниками, які засновані на конкуренції.

Функціонування політичної системи на відміну від економічної завжди орієнтоване на конфлікт (боротьбу за перерозподіл влади, збереження престижу, задоволення амбіцій). Крім того, завдяки соціалізації суб’єктів ця орієнтація тільки посилюється, тобто, індивідууми

ототожнюють себе з певною спільністю, до якої вони належать, вітають її перемоги і переживають її поразки з не меншою активністю, ніж свої особисті успіхи і невдачі, і в будь-який момент готові відповісти агресією і насильством на дії, що якимось чином загрожують їхній групі.

Виходячи з аналізу природи конфлікту, основних сфер і рівнів його розвитку, форм прояву, способів розв'язання, заснованих на математичних викладках факторного аналізу, і т. ін., у всьому різноманітті соціальних зіткнень пропонується виокремлювати: протистояння індивідів (внутрішньо групові та міжіндивідуальні конфлікти) і протистояння груп (міжгрупові конфлікти); конфлікти, що носять насильницький характер (війна) і ненасильницькі протиборства (судовий процес, чиста конкуренція, спортивні змагання); нормальні конфлікти, які вирішуються їх учасниками самостійно в процесі суперництва (комерційна конкуренція) і легітимні конфлікти, що вимагають для свого вирішення певних дій з боку низки соціальних інститутів (сімейні, організаційні, міжнародні конфлікти); конфлікти, розвиток яких відбувається в межах існуючого суспільного устрою, (політичні дебати) і конфлікти, що ведуть до перетворення соціально-політичної структури суспільства (революція, повстання, громадянська війна) і т. ін.

На основі аналізу співвідношення сил опонентів, що інтерпретовані через категорії «влада», «могутність», «потенційні сили», «реальні сили» тощо будується авторська класифікація миру. У сучасному історичному просторі виділяються: по-перше, ситуація, коли сили політичних утворень абсолютно врівноважені (рівноважний мир); по-друге, ситуація, в умовах якої одні політичні утворення домінують над іншими (мир гегемонії); по-третє, ситуація, при якій низка політичних утворень настільки підкорюється силі одного з них, що поступово втрачає свою державну незалежність і набуває тенденції до зникнення як центрів, що володіють правом приймати політичні рішення (імперський мир).

З позиції отриманої класифікації миру і аналізу структури міжнародної системи розробляється загальна типологія війни. Пропонується розрізняти: міждержавні війни, в яких беруть участь політичні утворення, що взаємно визнають існування і законність один одного; наддержавні або імперські війни, що мають на меті (або як наслідки) повне знищення певних учасників зіткнень і створення структурного утворення більш високого порядку; інфрадержавні або інфраімперські війни, основна мета яких збереження або руйнування якого-небудь політичного утворення – національного чи імперського рівня.

Загальна (формальна) типологія доповнюється двома іншими класифікаціями, заснованими на природі політичних утворень і історичних ідей, які уособлюють сторони конфлікту (в результаті виділяються феодальні, династичні, національні, колоніальні і т. ін. війни) і на природі використовуваного в зіткненні виду зброї і військового апарату (відповідно пропонується розрізняти біологічні, хімічні, термоядерні, і т. ін. війни).

Крім того ці зіткнення пропонується кваліфікувати: на абсолютні війни, в ході яких повністю нівелюється психологічний момент, а використання фізичної сили стає домінуючим фактором; на реальні війни, які мають яскраво виражений психологічний характер і чітко окреслені цілі; на війни, які відповідають рівню можливостей (морального і фізичного характеру) суб'єктів; і на війни, що відповідають вимушеній позиції опонентів, яку вони займають у зв'язку з необхідністю порушення дипломатичних угод.

У контексті цих міркувань французький дослідник не тільки обґрунтовує теоретичну неспроможність визначення миру як повної відсутності війни (домінуючу інтерпретацію цього явища в соціально-політичній літературі 60 –70-х роках XX ст.), але і з позиції обґрунтування його основних причин (через всебічний аналіз конфліктогенного потенціалу взаємодії суб'єктів системи міжнародних відносин) пропонує конкретні форми його підтримки (від розробки стратегій конструктивної поведінки для кожного опонента до здійснення адекватної політичної діяльності у межах відповідної державної політики). Очевидно, що за сучасних умов зміни глобального порядку останні можна розглядати у якості ефективних засобів встановлення реального миру між усіма суб'єктами міжнародних відносин (зрозуміло, у контексті подальших відповідних досліджень).

Список посилань

1. Арон Р. Мир і війна між націями / Р. Арон ; пер. з фр. – К.: МП «Юніверс», 2000. – 687 с.
2. Aron R. Peace and War: A Theory of International Relations / R. Aron – N.-Y.: Doubleday, 1966. – 456 p.

Додонов Роман
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії
Київського університету імені Бориса Грінченка

Александрова Олена
доктор філософських наук, професор,
декан Історико-філософського факультету
Київського університету імені Бориса Грінченка

Віннікова Наталія
доктор філологічних наук, доцент,
проректор з наукової роботи
Київського університету імені Бориса Грінченка

ОСВІТА ЗАДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ МИРУ ТА БЕЗПЕКИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Чергове балансування світу на межі миру і великої війни актуалізує теоретичні дослідження, присвячені природі війн та шляхів їх подолання. Останніми роками відбувається суттєва трансформація організованих форм насильства, викликаних вступом людства в інформаційну еру, яка уможливлює нові – гібридні форми конфліктів. Крім того, держави втратили монополію на насильство, побічно породжуючи безліч неурядових організацій терористичного спрямування, які є джерелом збройних конфліктів.

Вогнищами дестабілізації системи міжнародної безпеки стають неефективність політики мультикультуралізму, міжконфесійна напруженість, міграційна криза тощо. Загальна дестабілізація як всередині, так і ззовні Великого європейського дому вимагає пошуку нових ціннісних орієнтирів, спрямованих на мінімізацію конфліктогенних чинників на рівні особистості, суспільства і наддержавних структур. Полемологія, паксологія, іренологія та інші наукові напрями, що сформувалися після Другої Світової війни і мають на меті виявлення й усунення передумов збройних конфліктів, у XXI столітті отримують «друге дихання».

При цьому адепти паксології розрізняють з одного боку «негативний мир» як відсутність військових дій, а з іншого – «позитивний мир» як самодостатній стан, що унеможливлює будь-яку агресію, насильство і несправедливість. Саме в межах паксології дослідники вказують на органічний зв'язок «позитивного миру» та освіти.

Освіта – це процес і результат засвоєння людиною знань, умінь, навичок, що сприяють формуванню людини як особистості. Тому дуже важливо засобами освіти сформувати соціально значущі цінності, у тому числі – цінності миру. Усвідомлення цього моменту, схоже вже прийшло до європейських інтелектуалів. Так, зокрема, сер Майкл Барбет, який ініціював реформування системи освіти Великої Британії, у виступі перед студентами проголосив: «На сьогоднішній день ваш диплом – це визнання ваших можливостей. Завтра… ви можете задати собі питання: «Як моє життя допоможе усунути причини війни?» Якби це питання було почуто в наших системах освіти і змусило діяти постійно зростаюче число людей у всьому світі, то ваші діти і внуки, і мій онук Джекоб, мали б усі надії на світле майбутнє» [1]. Київський професор О. Базалук, процитувавши М. Барбета, зазначив, що питання «Як моє життя

допоможе усунути причини війни?» вказує на базову цінність миру, яка може бути прищеплена інститутом освіти [2].

Водночас, останнім часом все більше авторів вказують на величезний розрив між теорією виховання та практичними потребами соціуму [3]. На ліквідацію цього розриву спрямований міжнародний проект ООН Peace Education («Освіта задля встановлення миру»). На думку С. Джеймса, Peace Education може бути визначена як «процес набуття цінностей, знань і розвиток навичок, позицій та поведінки для того, щоб жити в гармонії з самим собою, іншими та оточуючим середовищем» [4, с. 75].

Peace Education – це «програма мотивації молоді до виконання особистого обов'язку в процесі збереження миру, вироблення стійкої позиції та усвідомлення індивідом себе в якості захисника миру; інформування студентів про наслідки війни та соціальної несправедливості, а також про цінності миру та істинних соціальних структур; робота задля їхньої підтримки та розвитку; турбота про студентів та мотивування їх до турботи про інших» [5, с. 64].

Розвиваючи це розуміння, Ян Харіс вказує, що концепція Peace Education передбачає культивування бажання у людей досягнення миру; ненасильницькі альтернативи вирішення конфліктів; навички критичного аналізу першопричин, що спричиняють та легітимізують несправедливість та нерівність [6, с. 299].

Водночас цінність миру є базовою не тільки з позицій особистісного буття, а й в контексті глобальної безпеки суспільного розвитку.

Концепція Peace Education закладена в основу діяльності низки освітніх і дослідницьких центрів Європи. Серед них слід вказати на установи Німеччини: Global Public Policy Institute (GPPi) (Берлін); Institute for Peace Research and Security Policy (Гамбург); Peace Research Institute Frankfurt (Франкфурт); Великої Британії: Desmond Tutu Centre for War and Peace Studies (Ліверпуль); Senator George J. Mitchell Institute For Global Peace, Security And Justice (Белфаст); Скандинавських країн: Stockholm International Peace Research Institute (Стокгольм); Peace Research Institute Oslo (Осло); Tampere Peace Research Institute (Тампере) тощо.

Особливе значення Peace Education набуває для країн, які мають досвід «занурення» в конфлікт. Наприклад, у Боснії та Герцеговині аналог програми «Освіта задля встановлення миру» функціонує з 2000 року. Він охопив близько 112 освітніх закладів різного рівня з майже 80 000 слухачами, а також з їхніми батьками та вчителі [7].

Таким чином, в Європейському Союзі накопичений значний досвід фасилітації у вирішенні збройних конфліктів, постконфліктної реабілітації, формування культури толерантності. Проект Peace and Security Education спрямований на профілактику війни. Україні, яка також знаходиться у стані напівзамороженого конфлікту, доцільно вивчати цей досвід, адаптувати та використовувати його для подолання наслідків агресії засобами освіти.

Список посилань

1. Barber, Michael. Brief Remarks on Education and the Causes of War. Moscow School of Social and Economic Sciences. 12 December 2009. http://www.eduwonk.com/BarberMosccommDec%2009.pdf
2. Базалук, О. А. Теория войны и мира. Философская мысль. 2016. № 6. С. 28-52.
3. Зінченко, В.В. Соціально-філософський аспект сучасних західних концепцій суспільної інституалізації освіти. Філософія освіти. 2009. № 8(1-2). С. 226-236. https://philosopheducation.com/index.php/philed/article/view/298
4. James, S. Chapter 9: The United Nations and Peace Education. Encyclopedia of Peace Education. Charlotte: Information Age Publishing, 2008. P. 75-83.
5. Page, J.S. Peace Education: Exploring Ethical and Philosophical Foundations. Charlotte: Information Age Publishing, 2008. 185 p.
6. Harris, I. M. Types of peace education. Ed. by Raviv A., Oppenheimer L., and Bar-Tal R. How Children Understand War and Peace. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1999. 371 p.
7. Danesh, H.B. Towards an integrative theory of peace education. Journal of peace education, 2006. № 3.1. P. 55-78.

Додонова Віра
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії Історико-філософського факультету
Київського університету імені Бориса Грінченка

СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ТРАВМИ

У XXI столітті дуже важко знайти народ, який би прожив квітуче і рівне життя, сповнене підйомів і перемог та позбавлене жахливих трагедій і катаклізмів. Історичні травми, нанесені двома світовими та чисельними локальними війнами, репресіями, депортаціями, «чистками», конфліктами тощо відомі майже кожній соціальній спільноті – будь то етнос, нація або інша соціальна група. Безжалісний молох історії зібрав з XX століття криваву жертву, пам'ять про яку не загоюється і в наші дні. Тому на порядку денному XXI ст. стоїть питання щодо «опрацювання» і подолання історичних травм. При цьому при розробці стратегій такого подолання слід розрізняти суб'єкти та об'єкти історичної травми.

Для суб'єктів однією з найпоширеніших стратегій поведінки є повне заперечення самого акту скоєння злочину або своєї причетності до злочинів. Заперечення – це спроба свого роду витіснення пам'яті про співучасть у злочині. Тут знову напрошується аналогія з індивідуальною травмою, із прагненням забути, не визнавати, не згадувати. Так, зокрема, в Радянському Союзі тема Голодомору належала до числа заборонених тем. Політика замовчування тривала десятиліттями. Навіть сьогодні в Російській Федерації заперечується Голодомор як акт свідомого знищення українства. Тобто факт голоду визнається, а його штучний характер – ні. Аргументом у цьому плані є посилання на жертви голоду в Поволжі, Казахстані, на Кубані тощо. Мовляв, якщо б примусове вилучення їжі стосувалася лише українців, то як пояснити голод за межами України? Голод 1932-33 років тлумачиться в Росії як інструмент класової боротьби з селянством. Деякі автори схиляються до того, що голод був незапланованим наслідком куркульського опору політиці примусових реквізицій. За такою логікою, пояснення причин голоду через класову боротьбу не передбачає наявність інших причин, у тому числі – цілеспрямованого геноциду.

Поряд зі стратегією заперечення суб'єкти історичних травм активно використовують прийоми самовиправдання, знімаючи з себе відповідальність за скоєні злочини. Найвідомішою формулою, якою прикривалися нацистські військові, є «Я виконував наказ». Тут, начебто злочинний характер дій визнається суб'єктом, він вже не виправдовує режим, але, водночас, пояснює свої дії безальтернативністю та безрезультатністю протесту. Відмова від виконання наказу автоматично призводила до заміни бунтівника іншим, більш слухняним «гвинтиком», і неминучим покаранням порушника – аж до страти. Зручна етична позиція, в якій індивідуальний суб'єкт розчиняється в колективному суб'єкті-системі.

Але крім такої самовиправдовувальної позиції в середовищі виконавців наказів існувала ще й впевненість в доцільності власних дій, їх необхідністю та обґрунтованістю вищими інтересами. Депортація чеченців і кримських татар виправдовувалась їх «зрадою» (вина деяких калаборантів переноситься на весь народ). Аналогічним чином знищення і депортація вірмен і греків стають для турецьких чиновників і солдатів цілком легітимними засобами боротьби з сепаратистами і зрадниками в умовах війни. Схожою формою самовиправдання є звинувачення боку противника – зняття будь-якого аргументу за допомогою універсальної риторичної формули «а ось вони...».

Лише невелика кількість виконавців злочинних дій може піднятися до усвідомлення своєї провини і відповідальності. Щире визнання провини є першим кроком до каяття, тобто визнання и засудження минулого і, разом з тим, відсторонення від нього. Каяття є найдієвішою формою роботи пам'яті з боку тих, хто несе пряму чи опосередковану відповідальність за вчинене зло.

Жертви історичних травм, навпаки, позбавлені суб'єктності, вони виступають в якості об'єктів насильницьких дій. Людиною, яка доведена до тваринного стану, легше керувати фізично, легко зламати її волю, актуалізується лише бажання її тіла, діяльність свідомості

притупляється, і спрямовується на підтримання життєдіяльності цього тіла. На користь цього твердження можна пригадати приклади поведінки під час перебування у концтаборах, коли люди втрачали залишки людяності в звірячих умовах, про що потім важко згадували. Тому першою, засадничою умовою, яка, власно кажучи, і запускає процес подолання історичної травми, є усунення факторів, що цю травму уможливили.

На думку Л. Петрановської [1], динаміка опрацювання історичної психотравми передбачає послідовне проходження стадій шоку, відкидання, усвідомлення, відновлення. Якщо на стадії шоку головною метою людини є елементарне виживання, то на стадії відкидання виникає ілюзія реабілітації. В залежності від індивідуальних психосоціальних особливостей маніфестація може відбуватися у вигляді 1) повідомлення правди, 2) закликів до помсти і навіть 3) виправдання своїх насильників.

Тактика «повідомлення правди» спрямована на виведення травматичних подій з «історичного небуття». Попри прагнення влади та безпосередніх виконавців утаємничити злочини, жертви, які обрали цю тактику, ретельно збирають інформацію, розшукують інших жертв, відвідують місця подій, популяризують отриману інформацію всіма доступними методами. Власно кажучи, така тактика є початком процесу наративізації травми.

У тактиці помсти в колективній психіці прориваються зоологічні реакції на заподіяне зло. Хронологічно ця тактика впритул межує зі стадією шоку. Принцип Таліону «око за око» затьмарює моральні нашарування цивілізації. Помста, безумовно, є такою самою крайністю, як і сама травма, і чим сильніше остання, тим непереборнішим є бажання відплатити. Зрозуміло, що етичні позиція тих, хто обрав тактику помсти, є відверто слабкою. Подібне творить подібне, насилля породжує насилля. В помсті жертва уподібнюється злочинцю, закладаючи новий цикл насильства та, відповідно, нової травми.

Дієвість та ефективність обраних тактик в межах стратегії маніфестування історичної травми є, безперечно, різною. Вочевидь, тактика «стокгольмського синдрому» є, скоріше, психопатологією, а тактика помсти заводить в глухий кут циклічного насилля. Лише перша з описаних тактик – «повідомлення правди» – може, врешті решт, привести до примирення, але й вона не гарантує автоматичного успіху. Важливо підкреслити, що прощення є прерогативою жертв, так само, як каяття – прерогативою винних. Прощення як стратегія подолання історичної травми потребує певної моральної зрілості і, зокрема, особливого рівня розвитку милосердя.

Стратегія «каяття і прощення» відповідає стадії відновлення, коли людина каже собі «досить болю» і «відпускає» історичну подію в минуле. «Характерним для цієї стадії є збільшення споживання, акцент на задоволенні тілесних, матеріальних потреб, переключення на теми сьогодення. Порівняно з минулим поколінням безідейність, споживацтво, сексуалізація, характерні для нового покоління, – це своєрідні ознаки стадії відновлення суспільства від історичної травми» [2, с.51].

Позиція каяття і прощення – це не лише показник зрілості людини, а й показник наявності у соціумі саморефлексії та консенсусу, маркер демократичності політичної системи. «Історичний жест канцлера ФРН Віллі Брандта 7 грудня 1970 року, який встав на коліна перед меморіалом жертвам повстання у Варшавському гетто, був самим безпосереднім наслідком переосмислення нацистського минулого в Німеччині. Брандт прийшов до влади на хвилі протестного руху 1968 року, що в свою чергу стало результатом процесів внутрішньої демократизації західнонімецького суспільства, безпосередньо пов'язаного з переоцінкою минулого. Як тільки велика частина суспільства досягла консенсусу з цього приводу – воно зажадало переосмислення відносин з сусідами і необхідним чином призвело до Варшавського колінопреклоніння» [3]. Серія публічних вибачень, що відбулися вже після згаданого акту, стала безпосереднім перформативним вираженням стратегії каяття. При цьому ще невідомо, кому більше такі вибачення потрібні – суспільству, до якого звертається політичний лідер, чи суспільству, від імені якого він говорить. Через свою залежності від діалогічного визнання стратегія подолання історичної травми напряму залежить від ступеню усвідомлення провини.

Таким чином, історична травма – це соціально-етичний феномен, який існує ніби ефемерно, але для її подолання необхідно досягнення і підтримка суспільного консенсусу.

Список посилань

1. Людмила Петрановская. 9 мая или Война как травма. https://www.rulit.me/books/9-maya-ili-vojna-kak-travma-read-174744-1.html
2. Найдьонова Л. Історична травма спільноти: як нащадкам пам'ятати трагічне? // Практична психологія та соціальна робота. 2012. – № 2. – С. 48-54.
3. Эппле Николай. Внешняя политика памяти. http://www.inliberty.ru/blog/2546-Vneshnyaya-politika-pamyati

Ель Гуессаб Карім

кандидат філософських наук., доцент,
доцент кафедри соціальної філософії та управління
ЗНУ

ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРНОГО РОЗМАЇТТЯ В ЄВРОПІ І В АРАБСЬКОМУ СВІТІ

Чому араби у X столітті змогли асимілювати дві найпотужніші і стародавні цивілізації того часу, грецька цивілізація була раціональною, логічною і духовною на Далекому Сході, чому вони змогли інтегрувати досягнення цих двох цивілізацій, як у сфері їх культури, так і у сфері філософії, міжкультурного спілкування між реальним і віртуальним, теологією і містикою і т. д., у той час як сьогодні вони відчувають себе нездатними прийняти і асимілювати західну цивілізацію і тим самим піддати себе «культурному вторгненню»?

Це один з найпоширеніших питань серед арабо-мусульманських мислителів. Але всі народи можуть піддатися культурному вторгненню у певний період своєї історії. Прикладів достатньо. Епоха Просвітництва була справжнім вторгненням Франції в Європу. Стрибкоподібне проникнення американської культури у культурні та символічні тканини Європи вважаються невід'ємним фактом [1]. Європейці не приховують свого страху і проявляють свою волю, аби зберегти свою «особистість», що знаходиться у «великій небезпеці» з боку Америки. Іншими словами, кожна нація нав'язує себе іншим націям у мірі своєї влади і прогресу. Тепер виникає питання: яким чином нація, що зазнала вторгнення, бачить і поводить себе через це вторгнення.

Арабське мислення, на думку деяких аналітиків, ні в минулому, ні в сучасному світі, ніколи не зазнавало стану ізоляції або вилучення з «патологічної» природи, навпаки, воно залишалося здатним, оскільки його перші контакти з іншими культурами трансформувалося в «контакти спілкування», тобто у відкритий діалог, який виділяється з його егоцентризму, щоб отримати від інших культур те, що корисно або що може виправдати його сподівання.

Міжкультурної, яка відбувалася в середньовіччі між арабською культурою і грецькою цивілізацією, була глобальною, спонтанної і без сліду впорядкованості або віри. Арабське свідомість було в стані вчитися і слухати з великою смиренністю, дотримуючись при цьому правила запозичення і придбання. У той час як міжкультурного, яка сталася після експедиції Бонапарта до Єгипту, проводилася в атмосфері сумнівів, вагань і недовіри; в умовах сліпого подиву, зіпсованого почуттям власної презирства або повного прийняття Іншого [2].

Як сталося, що середньовічна арабська культура в своїх відкритих відносинах з грецькою культурою не має психічної ціни, тоді як сучасна арабська культура змушена платити за її баланс і впевненість в самій собі?

Різниця полягає в тому, що арабська культура в середні віки жила з грецької культурою в умовах прогресу і реального відродження Арабо-мусульманської цивілізації, допомагати один одному або позичати один в одного було їм притаманне, в той час як арабські уми сучасності змушені інтегрувати західну культурну систему під тиском глибокого почуття поразки. Саме це внесли різницю між культурою переможця і переможеного, між культурою партнерства і культурою комплексу неповноцінності.

Потім Захід представляє себе як загарбник і переможець, який взяв свою історичну помста проти Ісламу і Арабо-мусульманської цивілізації. Після експедиції в Єгипет Наполеоном Бонапартом в 1798 році мусульмани були повністю засмучені цивілізаційним розривом, який створив Захід по відношенню до їх Сходу. Еліта через посольства, подорожі або місії, засліплені грандіозним підйомом Заходу, вражені жалюгідним станом відсталого Сходу, сформулювала дихотомічний погляд на самого себе і на Іншого [3]. Арабське відродження, для всіх арабо-мусульманських інтелектуалів, може реалізуватися тільки шляхом запозичення основ сучасності повністю або частково, найважливіше, це знайти умови для можливості нового пробудження, які дозволять нам визначити себе в зв'язку з викликом, втіленим потужним, гордим і зарозумілим Заходом.

Колоніальний феномен уособлює повну перемогу Заходу над арабами, політики, економіки та культури. За колоніалізму західна сучасність повністю вторглася в життя арабів. Арабська інтелігенція, починаючи з XIX століття до теперішнього часу, а також у всіх засобах масової інформації та засобах комунікації який він використовує, кожен раз повинен розрізняти цивілізований Захід і колонізує Захід. Опозиція, яку вона відображає, в основному носить політичний характер, оскільки Захід пробував все, щоб нав'язати політику, яка суперечить інтересів арабів, що перешкоджає будь-якій спробі звільнення і відродження. Навіть ісламські інтелектуали, які в культурному відношенні проти західної моделі визнають необхідність інтеграції технічних досягнень Заходу.

Список посилань

1. إبراهيم السيد، "ما هي الدولة العميقة"، مركز الروابط للبحوث والدراسات الاستراتيجية، 2\8\2015، متاح على الرابط التالي: http://rawabetcenter.com/archives/10366 ، 24\9\2017.
2. ، متاح على الرابط 2014\1\1، موقع العربية، 10"وحيد عبد المجيد، " ماذا تعنى الدولة العميقة في مصر؟ التالي:http://www.alarabiya.net/ar/arab-and-world/egypt/2014/01/10/ماذا-تعنى-الدولة-العميقة-فى-مصر؟، 24\9\2017.
3. مركز العلاقات الدولية،الصراع بين القضاء وترامب على أثر الامرالتنفيذى الخاص بحظر 7 دول إسلامية،متاح على الرابط التالى: http://www.grcsudan.org/articles-reports/1910-7

Кальцева Світлана
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології ЗНУ

Мірошниченко Галина
кандидат політичних наук,
доцент кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ПРАВОВІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ В ІСТОРІЇ СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ

Дослідження питання постановки та вирішення проблеми соціальної справедливості в історії правової науки висувається на перший план у зв'язку з процесами, які відбуваються у житті нашого суспільства, формуванням правового поля, становленням демократичної держави. Йде активний пошук оптимального варіанту взаємодії соціальних, правових та політичних структур. Як досягти розумного поєднання державних правових структур з політичною та економічною самодіяльністю мас? Відповіді на це, а також на інші питання ґрунтуються на певних уявленнях про правовий та справедливий соціальний устрій суспільства. З іншого боку, сам розвиток наукових знань потребує переосмислення вирішення проблеми соціальної справедливості, що представлено у правових вченнях як у вітчизняній, так і зарубіжній літературі.

Поняття справедливості розроблялося з найдавніших часів. Розгорнуту теорію справедливості права як підґрунтя створив Аристотель, який відрізняв два види справедливості: зрівняльну та розподільну.

Зрівняльна справедливість – це така, при якій люди керуються при обміні цінностями та відшкодуванні шкоди. Це ніби інструмент дотримання міри між шкодою та користю кожної зі сторін.

Розподільна справедливість визнає справедливим як рівний, так і нерівний розподіл між різними особами залежно від їх внеску в суспільне благо.

Подальшого розвитку ідея справедливості одержала у юристів Давнього Риму та знаменитого римського оратора й державного діяча Марка Тулія Цицерона (106-43 до н.е.). Єдність права і справедливості зафіксовано у формулах римського права: "право є мистецтво добра й справедливості"; "у праві треба в максимальному ступені звертати увагу на справедливість"; "приписи права такі: чесно жити, ближнього не ображати, кожному віддавати належне". Як відзначав один із сучасних вітчизняних філософів О.І. Новіков, "саме у Римі поняття справедливості було перекладене з мови філософських міркувань на точну мову правових формул" [1].

У Середньовіччі зв'язки права й справедливості розроблялися з переходом до широкого вивчення римського права, а саме школою глосаторів. Цим питанням серйозну увагу приділяли мислителі XVII-XVШ ст.ст. (Гоббс, Монтеск'є, Вольтер, Дідро, Гольбах), у німецький класичній філософії (Кант, Гегель), у теорії марксизму.

Теоріям Дж. Роулса та Д. Белла можна протиставити концепції справедливості, що ґрунтуються на понятті "права людини". Але перш ніж аналізувати особливості сучасних формально-правових теорій, для нас представляє інтерес традиція розгляду цієї проблеми в російській політичній думці.

Найбільш значною фігурою в цьому плані був теоретик ліберальної спрямованості суспільно-політичної думки початку XX ст. Б.О.Кістяківський, котрим була розроблена концепція держави, сутності влади та права. У праці "Сутність державної влади" [2] вчений визначає державу як правову організацію народу, яка має свою власну владу. При цьому різні типи держави – абсолютистсько-монархічні, конституційні, соціалістичні та анархічні відрізняються тим, наскільки делегована державі влада. Конституційна держава, на відміну від абсолютистсько-монархічної, характеризується тим, що в ній влада набуває правового характеру, тобто ця влада є обмеженою та підзаконною. Якщо поряд із цими характеристиками в державі деякі органи влади та саме правовий порядок організуються за допомогою народу, то таку державу Б.О. Кістяківський називає правовою. "У сучасній правовій державі, – підкреслює він, – панують не особи, а загальні правила та правові норми. Особи, наділені владою, підпорядковані цим нормам однаково з особами, котрі не мають влади; вони є виконавцями приписів, включених до норм та правил... Ця безособовість й абстрактність влади і є найбільш характерною рисою правової держави" [3].

Якщо традиційно правознавці розглядали справедливість як додержання законності, то Б.О. Кістяківський фіксує цю обставину таким чином: дотримання законності може призводити до несправедливості [6]. Розглядаючи право як соціальне явище, вчений відзначає суперечливий характер правової дійсності. З одного боку, правова дійсність складається з системи норм та приписів, джерелом яких є державні інститути (Б.О. Кістяківський називає його "писаним правом"), а з іншого – правовий порядок організовується за допомогою самого народу (Б.О. Кістяківський характеризує цю складову як "право народне"). "Писане право" складається з загальних, абстрактних, безособових постанов та приписів. При цьому "писане право" нерідко вступає в боротьбу з правовими явищами життя, що відхиляються від "писаного права". Доки ця боротьба ведеться, "писане право" зберігає повну силу. "Але як тільки... "писане право" відмовляється від боротьби і спокійно приймає протизаконня, і при цьому не як одиничне, ізольоване, а як масове, саме тоді виявляється, що правова норма більше не діє" [5]. Тобто виникає ситуація, коли правова дійсність має самостійне значення поряд із правовим порядком. "Народне право" відхиляє норму "писаного права" як несправедливу.

Для Б.О. Кістяківського поняття справедливості пов'язане з поняттям належного в політичному, правовому устрої суспільства; справедливість розглядається як категорія, що існує незалежно від категорії необхідності як принципово невід'ємна від неї, етнічна

надіндивідуальна категорія. Але в теоретичних побудовах Б.О. Кістяківського нас приваблює не ця характеристика справедливості як надіндивідуального суспільного ідеалу, а його спроба включити це поняття у вирішення протиріччя між «писаним» (формальним) і «народним» правом. Справедливість фіксує, врівноважує правову ситуацію. За цим інтервалом починаються відносини несправедливості. Справедливість не може бути ангажованою з боку тільки формального права, формальної рівності, свободи, оскільки ці загальнозначущі поняття вимагають одноманітності в підходах до різних суб'єктів від імені справедливості. У цьому випадку справедливість поєднується з формальною рівністю і правом, щоб у необхідних випадках зрівняти й застосувати єдине право до всіх членів суспільства. Усе це потребує втілення до реальних процедур, тому така справедливість називається процедурною (процесуальною). І це має позитивне значення для формування норм і регуляції суспільного життя. Норма має загальний характер, вона не індивідуалізована. Але формалізація справедливості виключає багатство й множинність конкретних суспільних зв'язків, і тому реальне втілення формального права призводить до створення політичних, правових інститутів, які не завжди можуть реалізувати груповий або загальний інтерес. У цьому плані можна погодитись з точкою зору У.Ліппмана, котрий відзначав, що у вільному суспільстві держава керує не справами людей, а справедливістю серед людей, які ведуть свої власні справи [6]. Діяльність держави стосується формальних зв'язків, які перебувають на поверхні суспільного життя (охоронна функція держави: захистити економічний інтерес, зберегти від насилля, пограбування); у цій ситуації реалізується формальне право.

Що ж до функцій розподілу, то це є поза компетенцією держави і формальної справедливості, хоч регуляція процесу реалізації формального права через суспільні і політичні інститути також є функцією справедливості (як регуляція загальнозначущого та конкретного). З огляду на це не можна погодитися з думкою Г.В. Мальцева, котрий вважає, що справедливість виступає як така організація обмінних та розподільних відносин, що забезпечує їх реалізацію відповідно до соціально-економічної природи суспільства на підставі визначених норм, критеріїв, цінностей [7].

У підручнику "Загальна теорія держави і права" за редакцією М.В. Цвітка право розглядається як заснована на уявленні про справедливість міра свободи рівності, що відображає потреби суспільного розвитку, яка у своїй основі склалася у процесі повторюваних суспільних відносин і визнається й охороняється державою.

На нашу думку, це трактування не розкриває в повному обсязі механізм

"вкладеності" справедливості у право, однак, воно розкриває онтологічний аспект розуміння права як сукупності таких формальних властивостей та характеристик права, як рівність, свобода і справедливість. При цьому правову форму фактичних відносин (тим самим і формальні компоненти цієї правової форми – рівність, свободу, справедливість) не можна плутати з самими фактичними відносинами, з фактичним змістом суспільних відносин, які опосередковуються правовою формою.

Вважаємо, що рівність, свобода, справедливість – це правові формальності, а не фактичності, це формально-споглядальні компоненти, властивості та характеристики права і правової форми.

Таким чином, ця концепція представляє процес пізнавального переходу від суб'єктивно-владного розуміння права як фактичного закону до теоретичного знання про об'єктивні властивості, сутність права й форми його виявлення.

Особливе значення справедливість набуває у сфері юрисдикційного застосування права при вирішенні соціальних конфліктів, призначенні покарань, де відплата з боку держави повинна відповідати мірі скоєного правопорушником. Протиріччя між правом і справедливістю можуть виявлятися не тільки несправедливими застосуваннями правових норм, але й у виданні державою завідомо несправедливих юридичних приписів. Тому справедливий підхід повинен бути забезпечений передусім у процесі створення державою нормативно-правових актів.

Список посилань

1. Протасов В.Н. Теория права и государства. Проблемы теории права и государства. 2-е изд., перераб. и доп. М., 2001. С.131.
2. Кистяковский Б.А. Сущность государственной власти. Отдельный оттиск из №3, 1913 г. "Юридических записок", издаваемых Демидовским юридическим Лицеем. Ярославль, 1913. 41с.
3. Там же, с. 17.
4. Кистяковский Б.А. Право как социальное явление. Отдельный оттиск из журнала научной юриспруденции "Вопросы права", 1911, КН.VIII (4). Типо-Литография т-ва "Владимир Чичерин", Марьинский уч. соб. д. С. 17.
5. Lippman W. An Inquiry into the Principles of a Good Society. Boston, 1937. С.267.

Капріцин Ігор
д. філос. н., доцент,
проф. кафедри соціальної філософії та управління
ЗНУ

КУЛЬТУР-РЕСУРСНА РЕКРЕАЦІЯ У ВИВІЛЬНЕННІ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Як відомо, глобалізація обумовлює поширення локальних процесів, в тому числі й соціальних, до масштабів світових, таким чином, надаючи локальним соціальним явищам статусу загальних. Таке узагальнення одиничного, єднає, усуспільнює стимули та реакції формуючи єдність спів-товариства, разом із тим, в умовах постійного збільшення навантаження інформаційних потоків, створює умови до глобальної «масовізації» свідомості, втраті або несформованості різних рівнів суспільної ідентичності.

В нашому виступі ми, насамперед, приділимо увагу «вивільненню» культурно-етнічної ідентифікації, як ресурсу особистісного благополуччята державного будівництва, що, в свою чергу, передбачає розкриття таких тез-положень:

1. Важливість культурно-етнічної ідентифікації та сформованих на цьому ґрунті особистісних компетенціях, що виступають актуальним завданням особистісного розвитку та підґрунтям, наріжним каменем суспільної активності.
2. Особливості Культур-ресурсної рекреації особистості в системі засобів актуалізації усвідомленості людського життя.
3. Розгляд Культур-ресурсної рекреації особистості у якості засобу актуалізації та розвитку свідомого громадянина України передбачає системний аналіз рівнів затребуваності компетенцій, які є результатом Культур-ресурсної рекреації особистості, а саме: суспільно-культурний рівень, що вміщує: планетарний та загальнолюдський, державний, громадянський, особистісний, етнічний; та індивідуальний рівень: суспільно- та індивідуально-психологічний, етно-ментальний.
4. Уточнення змісту базових понять покликані зняти термінологічну неадекватність у обговоренні питань ресурсної рекреації особистості засобами Культур-ресурсної рекреації особистості, як то:

«Ресурс» – (ressourse фр. – допоміжний засіб), все що використовується цільовим чином при цільовій діяльності і сама діяльність [5]. Або — умови, що дозволяють шляхом перетворень отримати бажаний результат [3]. Узагальнюючи визначення, «ресурс», зокрема культурний ресурс, – це різного роду сировина, яка використовується і перетворюється у цілеспрямованій діяльності розвитку особистості. При зверненні до архаїчно-культурних ресурсів необхідно усвідомлювати, що не всі види культурної сировини раціональні і їх цілеспрямовані перетворення можуть бути раціонально усвідомлені.

«Рекреація», від латин. recreatio – відновлення сил людини, витрачених в процесі праці, але, наприклад, рекреація в польській мові, більше відповідає предметно-історичному змісту,

до якого близькі й ми, тут rekreacja — відпочинок від латів (лицарських обладунків) [2], тобто, відпочинок в незахищеному від зовнішніх впливів стані.

5. Місце Культур-ресурсної рекреації особистості серед теорій вітальних ресурсів. Сучасні теорії особистості базуються на реалізації усвідомлення, володіння людиною власними вітальними ресурсами та екстеріоризаційно-інтеріоризаційне перетворення цих ресурсів у життєво-діяльнісну функціональність.

6. Базовим посилом нашого дослідження є інформаційно-енергетична ресурсна єдність людини. Згідно теоріями систематизуючими ресурсні складові людськості виділяють матеріальні та духовні, або більш детально, базовими ресурсами людини є гроші, енергія, знання та час [1]. Ці ресурси, якісно не зводяться один до одного, разом із тим, мають властивість обмеженої взаємозамінності. Слідом за Т. Лірі [4] та Р. Уілсоном [6] виділяються чотири гомінідних контури (рівень побутової свідомості) та чотири постгомінідних контури (рівень надсвідомості).

7. Неврахування культур-ресурсного рекреаційного ресурсу в «економічних інтерпретаціях» вітальних ресурсів людини, на наш погляд, веде до поверховості в діагностиці та проектуванні суспільних процесів різних рівнів.

8. Культур-ресурсна рекреація особистості представляється потенційною єдністю вітальних ресурсів, які покликані реанімувати особистісний досвід культурної ресурсності вирішуючи прикладні завдання соціальної практики, знаходячи своє місце серед психосоціальних засобів соціалізації, та має кілька векторів практичної реалізації: суспільно-функціональний, патріотичний, культурологічний, які сприяють відродженню етно-типових засад особистості на базі традиційних і природних засобів наснаження, рекреації особистості, її адаптації до актуальних умов середовища.

Список посилань

1. Балацкий Е.В. Витальные ресурсы и контуры сознания. Вестник Российской академии наук, №6, 2008. С.531-537.
2. Большой энциклопедический словарь : А-Я / Гл. ред. Прохоров А.М. 2-е изд., перераб. и доп. Москва ; Санкт-Петербург : БСЭ, 2000. 1452 с
3. Кондаков А. М. Образование как ресурс развития личности, общества и государства. Дисс. докт пед. наук. : Ин-т содержания и методов обучения РАО, 2005. 322 с.
4. Лири Т. Семь языков Бога. Пер. И. Митрофанова. К: Janusbooks СПб.: «Экслибрис», 2001. 224 с.
5. Ресурс. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел.5-те вид.К.; Ірпінь: Перун, 2005.
6. Роберт Антон Уилсон . Квантовая Психология К.: «ЯНУС», 1998. 224 с.

Кіндратець Олена

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології ЗНУ

ШЛЯХ ДО «ВІЧНОГО» МИРУ

Про неминучість та вічність війн написано немало. Серед тих, хто вважав, що війна є необхідною, без неї розвиток призупиниться багато відомих мислителів минулого. І нині немало вчених пояснюють «вічність» війни тим, що вона є закономірним, природним явищем; що війна є способом захисту національних інтересів і навіть тим, що людина агресивна від природи і в цьому криється основна причина воєн тощо. Але немало і тих, хто вважає можливим знайти способи зупинити війни. Ідея миру теж з'явилася давно і пройшла певний шлях розвитку - від заклику Еразма Роттердамского до всіх, кому істинно дорогий мир, не пропускають нагоди захищати його, оскільки він є великим благом до ідеї «вічного миру» І.Кант. Пошуки шляхів до миру тривають і досі незважаючи на існування міжнародного права, системи міжнародної безпеки, ООН.

До укладання системи мирних договорів після завершення Тридцятилітньої війни 1618–1648 (Вестфальський мир) у трактаті «Про право війни і миру» Гуго Гроцій писав про можливість створення міжнародного трибуналу, який би вирішував правові аспекти миру. Вільям Пенн у 1693 р. пропонував для встановлення миру використати «засоби, які засновані на пануванні справедливості». Він вважав, що виходячи з любові до миру і порядку суверенні правителі чи самі люди мають організувати за згодою зустріч їхніх представників на загальному Конгресі, в Палаті держав або в Парламенті і встановити там норми права для їх взаємного дотримання правителями. На розгляд необхідно виносити конфлікти між тими чи іншими державами, які не можуть бути вирішені до початку засідання за допомогою посольств» [1, с.89]. Ще один відомий англійський вчений Єремія Бентам теж вважав можливим створення європейського союзу, загального конгресу держав, і єдиного суду, який накладає санкції на агресорів, а ще контингенту військ, який необхідний для проведення в життя рішень суду. Але основною умовою руху до миру Бентам вважав не це, а моральне вдосконалення суспільства [2].

За той час що пройшов з моменту появи перших ідей щодо миру змінився характер війн, з'явилися нові види зброї. Новим видом війни, про який сьогодні багато пишуть, є «гібридна» війна. Хоча, очевидно, це не зовсім «новий» вид війни, адже ті засоби ведення війни, через які ця війна отримала таку назву використовувалися і раніше. Війнам XX століття теж були притаманні певні риси «гібридності». Наприклад, пропаганда, що велася під час Другої світової війни по сформульованим Геббельсом правилам, була дієвою інформаційною «зброєю». Такою вона залишається і сьогодні. Згідно геббелівським правилам пропаганди для досягнення головної мети - оволодіння масами, (а в умовах гібридної війни намагаються «оволодіти масами» і своєї країни, й країни, яка є об'єктом агресії) використовуються будь-які засоби, лиш би пропаганда була ефективною. У сучасній гібридній війні широко використовують так звану «сіру» інформацію, тобто напівправду, і «чорну» - відверту брехню. Задовго до початку виборчої президентської кампанії в Україні проти кандидата «небажаного» в ролі Президента для Росії, з яким буцімто не можна вести жодних переговорів, були використані всі види інформації, про які говорив Геббельс. Він вважав, що потрібна не правда, а ефект, а його простіше досягти тоді, коли використовують брехню. Чим вона жахливіша, тим охочіше в неї вірять і тим швидше вона поширюється. Щоб у натовпу не виникало сумнівів, «послання» повинні бути примітивними, без подробиць. Пропаганда повинна впливати більше на почуття, ніж на розум, а тому має бути яскравою, помітною [3].

Інші елементи гібридної війни – невизнання, заперечення, приховування участі в бойових операціях на території інших держав, практикувалися і в роки холодної війни, під час так званих «інтернаціоналізованих» конфліктів. «Інтернаціоналізований збройний конфлікт» визначається як конфлікт неміжнародного характеру, в якому на боці однієї або декількох сторін конфлікту беруть участь іноземні війська або направлені іноземною державою або від її імені збройні іррегулярні формування чи найманці [4, с. 41]. Такі дії держав роблять неможливим взаємну довіру в майбутньому. Про це Іммануїл Кант писав в роботі «До вічного миру» (1795). Кант наголошував на необхідності дотримання правил ведення війни. Зокрема, писав про те, що ні одна держава під час війни з іншими не має використовувати такі ворожі дії, які б зробили неможливим взаємну довіру в майбутньому, в мирний час, як, наприклад, заслання таємних вбивць, підбурювання до зради в державі неприятеля тощо. Кант називає такі прийоми боротьби безчесними. Він вважав, що і в часи війни повинна залишатися хоч як-небудь довіра до способу думок ворога, тому, що інакше не можна було б заключити ніякий мир і ворожі дії перетворилися б у винищувальну війну [5, с. 23-29]. А ще І.Кант сподівався, що взаємовигідні економічні зв'язки між державами та республіканський устрій приведуть до «вічного» миру. Однак, на жаль, економічна інтеграція і взаємозалежність в значній мірі зумовили появу цього нового виду війни – «гібридної». Однією з причин того, що агресор не оголошує війну, заперечує участь в ній регулярних військ, максимально використовує засоби інформаційної війни є намагання зберегти існуючі міжнародні економічні відносини.

У гібридній війні «внутрішній» конфлікт ще на етапі формування конфліктної ситуації може носити «інтернаціоналізований» характер. «Інтернаціоналізована» участь може бути різною: наприклад, спецоперації по дестабілізації ситуації, як з використанням терактів, так і за допомогою інформаційного впливу. «Гібридна війна», в якій використовуються всі ті «ворожі дії», про які писав Кант, є як «безчесною», так і дуже небезпечною, тому, що немає норм міжнародного права, які б дозволяли регулювати такі війни. Якщо ми вступаємо в епоху «безчесних» війн», війн без правил, то якою має бути в цій ситуації нова світова система безпеки? Зрозуміло, що ця система має бути оновленою. Очевидно, оновленої системи безпеки мала б враховувала цей хоча і не новий, але суттєво змінений в умовах глобалізації вид війни.

Список посилань

1. Пенн В. Опыт о настоящем и будущем мире в Европе путем создания европейского Конгресса, Парламента или Палаты государств URL:http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Engl/XVII/16801700/William_Penn/text1.htm (дата звернення: 10.03.2019).
2. Бентам И. План всеобщего и вечного мира. 1786–1789 [гг.] // Трактаты о вечном мире / Сост. И.А. Андреева и А.В. Гулыга. Санкт-Петербург : Алетейя, 2003. С. 173–204.
3. Кормилицына Е. Йозеф Геббельс. Особенности нацистского пиара. Москва: ОлмаМедиаГрупп/Просвещение, 2011.288 с.
4. Словарь международного права / ред. кол. : С.В. Черниченко, А.Н. Вылегжанин, Б.Р. Тузмухамедов ; отв. ред. С.А. Егоров.[3-е изд., перераб. и доп.]. Москва: Статут, 2014. 495 с.
5. Кант, И. К вечному миру// Кант И. Сочинения на немецком и русском языках. Т. 1: Трактаты и статьи (1784–1796) / под ред. Н.В. Мотрошиловой и Б. Тушлинга. Москва: Наука, 1994. С. 355-477.

Кириленко Олеся
доктор социологических наук,
профессор кафедры политических наук
Ривненского государственного
гуманитарного университета

ЦЕЛИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ООН В ПРОЦЕССАХ УПРАВЛЕНИЯ БУДУЩИМ РАЗВИТИЕМ ГЛОБАЛЬНОГО ОБЩЕСТВА

Бурный рост интереса к изучению будущего нашло свое отражение не только в расширении спектра проблем футурологических исследований, развитии методологии проектирования и управление будущим, а и в деятельности международных организаций как институтов глобального управления. Значительные шаги в этом направлении были сделаны, в первую очередь, ООН и Римским клубом.

ООН поставила задачи по достижению мира и прогресса во всех сферах жизни планетарного общества, защиты прав и свобод людей независимо от их социального положения, достижения благополучия, сохранения здоровья всех людей и окружающей среды. В XXI веке ООН активизировала интеграцию мирового сообщество вокруг политики устойчивого социального развития. Глобальная программа ООН «Цели тысячелетия», начиная с 2000 г. направляет страны мира на решение актуальных проблем развития, стимулируя проектирование будущего в стратегиях развития и управления обществами на все более длительные сроки. Так, в сентябре 2015 г. ООН предложила миру 17 Целей глобального развития, которые необходимо реализовать до 2030 г.

Теорию и практику устойчивого развития можно рассматривать как форму интеллектуальной рефлексии и политического реагирования на актуальные проблемы социального развития в каждой без исключения стране мира. Наряду с этим усиливаются вызовы глобального масштаба – необходимость трансформации технологических основ производства и использования энергии ради сохранения природы, преодоление дистанции в экономическом, социальном, культурном развитии между странами мира, усиления роли

ценностей гуманизма, демократизма, постматериализма. Эффективный ответ на эти вызовы невозможен без консолидации и партнерства от глобального до локального уровней и развития глобалокальной демократии.

На современном этапе ООН, как ведущий субъект глобальной политики устойчивого развития, направляет страны на долгосрочные цели развития стран по созданию достойных условий жизни для всех людей независимо от возраста, пола, расы, национальности, идеологических и религиозных взглядов. В таком аспекте ООН выступает как субъектом управления будущим развитием глобального общества, так и глобальным интегратором вокруг ценностей нового гуманизма XXI столетия. Неогуманистическая платформа предполагает рад переходов: от национального к планетарному патриотизму; от модернизма к постмодернизму; от национального культурализма к мультикультурализму; от антропоцентризма к экоантропоцентризму / биоантропоцентризму (эко-социалистическая платформа в глобальной политике).

Во вступительной части документа ООН «Доклад о человеческом развитии - 2016. Человеческое развитие для всех и каждого» отмечается, что «развитие общества напрямую касается человеческих свобод: свободы в полной мере реализовать потенциал каждой человеческой жизни – не нескольких, не большинства, а всех жизней в каждом уголке нашей планеты, сейчас и в будущем. Именно эта всеобщность предоставляет концепции человеческого развития ее уникального характера» [1].

В таком аспекте глобальный мейнстрим «благополучие для всех» на основе инвайронментализма может рассматриваться как концептуальная платформа для практического воплощения эффективной социальной политики всех без исключения стран. Результатом такой политики должно быть в первую очередь повышение уровня и качества жизни всех людей, преодоление политико-правовых, социально-экономических, культурно-образовательных, информационных и других проявлений неравенства между социальными группами, классами и странами в целом. Однако, это должно происходить на основе сохранения природной среды планеты Земля.

Первым шагом в глобализации политики устойчивого развития стала Программа ООН «Цели развития тысячелетия» на период 200-2015 гг., к которой присоединились большинство стран мира. [2].

В 2015 году ООН сделала следующий шаг, подготовив аналитический документ под названием «Цели тысячелетия ООН: доклад 2015 года» [3]. На 70-й юбилейной Сессии Генеральной Ассамблеи ООН 26 сентября 2015 была принята Резолюция «Превращение нашего мира: Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года» [4]. В документе определены 17 целей и соответствующих им 169 заданий-показателей устойчивого развития в социальной, политической и инвайронментальной сферах.

В Украине в 2017 г. был подготовлен национальный доклад «Цели устойчивого развития Украины», в котором определены долгосрочные показатели достижения Целей устойчивого развития до 2030 года [5].

Проектирование и управление будущим развитием общества, безусловно, предполагает развитие науки о будущем, которая уже поддержана созданием и деятельностью специальных международных научных организаций. В первую очередь, это касается Всемирной федерации исследования будущего (World Futures Studies Federation – WFSF), которая начала свою деятельность в 1973 г. в Париже и сотрудничает с ООН, ЮНЕСКО, Римским клубом и другими международными организациями. Всемирная федерация исследования будущего периодически проводит международные конгрессы и издает журнал «Человеческое будущее».

В 1971 г. в рамках международного Социологической Ассоциации был создан исследовательский комитет 07 «Исследование будущего» (The International Sociological Association Research Committee on Futures Research –ISARC07). Цель деятельности комитета – укреплять международное сотрудничество в области теоретических и эмпирических междисциплинарных исследований, ориентированных на будущее развитие общества в различных сферах жизни.

Представляет интерес всемирно известный проект будущего Жака Фреско (2016-2017) и Роксаны Медоуз «Венера», который имеет концептуальную основу под названием «ресурсно-ориентированная экономика». Основные положения данной концепции нашли отражение в главной книге Жака Фреско «Всё лучшее, что не купишь за деньги» (2002 г.). В 2016 г. Жак Фреско был удостоен награды «Novus Summit» в номинации Городское проектирование/Сообщество при поддержке департамента ООН по экономическим и социальным вопросам за вклад в достижение целей устойчивого развития.

Одними из важнейших международных мероприятий, направленных на реализацию «Целей устойчивого развития ООН» на период 2016-2030 гг., стали ежегодный Глобальный фестиваль ООН в г. Бонн (Германия) и Всемирный день действий в рамках общей глобальной компании ООН под сокращенным названием «#ACT4SDGs» – «Действия по устойчивому развитию».

Синергетический потенциал платформы и стратегии устойчивого развития стран мира имеет уникальный и беспрецедентный характер с позиции глобальной интеграции на пути к социальному прогрессу, демократизации, гуманизации общества, достижения мира и демилитаризации, преодолении всех форм социального / разрывов (gaps). В целом, политика устойчивого развития представляет перспективный мейнстрим и комплексную систему эффективных социальных технологий будущего развития общества от локального до глобального уровня на принципах демократизма и нового гуманизма.

Список ссылок

1. Доклад о человеческом развитии 2016. Человеческое развитие для всех и каждого [Электронный ресурс] // Программа развития ООН. – Режим доступа: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2016_report_russian_web.pdf
2. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций [Електронный ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml
3. Цели развития тысячелетия: Доклад за 2015 год. – Официальній сайт ООН. - Режим доступу : http://www.un.org/ru/millenniumgoals/mdgreport2015.pdf
4. Резолюция, принятая Генеральной Ассамблеей 25 сентября 2015 года 70/1. Преобразование нашего мира: Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года. – Официальній сайт ООН. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/92/PDF/N1529192.pdf?OpenElement
5. Національна Доповідь – 2017 «Цілі сталого розвитку: Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf

Кривошеїн Віталій
доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри соціології
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

РИЗИК ЯК ПРОЕКЦІЯ У МАЙБУТНЄ

Розмірковуючи над проблемою переходу від індустріального до постіндустріального суспільства, німецький соціолог У. Бек дійшов до висновку, що людство ще не живе в постіндустріальному суспільстві, такий етап ще не настав, воно знаходиться в перехідному періоді, який вчений запропонував називати суспільством ризику. Він застосував термін «суспільство ризику» для того, щоб відмежувати сучасне суспільство технологій з високим ступенем ризику від інших суспільств. Для такого суспільства притаманний новий і якісно інший потенціал загроз, що створені сучасними технологіями (див.: [1]).

По суті, сучасне суспільство саме тому й є суспільством ризику, що в ньому всі небезпеки інтерпретуються як ризик, через ризик у суспільстві породжується величезна потреба в ухваленні рішень і саме суспільство примушує до цього (див.: [3]). Як стверджує Г. Бехманн, вже «не потрібно більше спекулювати, чи дійсно небезпеки в науково-технічну епоху більші

чи менші, ніж за часів Середньовіччя. Сьогодні небезпеки ведуть своє походження від дій і рішень, і тому виражаються у вигляді ризиків. Ще два-три століття тому багато речей можна було приписати природі або ж долі». У сучасному ж суспільстві «всі небезпеки, які загрожують нам, в принципі породжені ухваленими або не ухваленими рішеннями» [2, с. 79]. Г. Бехман вважає, що «сучасне суспільство осучаснює своє майбутнє за допомогою ризику і тим самим знаходить специфічний досвід поводження з невизначеністю, що відрізняє його від всіх попередніх суспільств» [2, с. 75].

У суспільстві ризику часовий горизонт перемістився з минулого в майбутнє. Це пояснюється не тільки тим, що рамки можливостей суспільства істотно розсунулися, для сучасності минуле не вважається більш точкою відліку для діяльності, нею стає невідоме майбутнє. Тому навіть рішення окремих людей по окремих приводах приймають форму розрахунку ризику, про правильність або хибність яких можна буде судити лише в майбутньому, оскільки прийняті рішення і самі дії можуть або могли б бути й іншими. Це робить зростаючий соціальний тиск на індивіда в сучасному суспільстві [2, с. 99].

Про зв'язок ризику з майбутнім говорить його етимологія – цей термін походить від італ. riscare – зважувати і визначається як можливість поводження з невизначеним і сповненим відчуття небезпек майбутнім. Якщо виходити від того, що ризик означає можливість відкрити невідоме майбутнє для прийняття рішень, то завжди існує небезпека того, що із якості певних дій з'явиться абсолютно неусувна форма існування діяльності. Чим більше невизначеність щодо часових взаємозв'язків результатів, дій, рішень, тим більш затребуваним і необхідним стає ризик. Відповідно і спроби уникнути ризикованих дій за допомогою попереджувальних стратегій також усвідомлюються як ризиковані, оскільки тягар витрат і негараздів може згодом виявитися непотрібним баластом.

Вперше провів демаркацію небезпеки і ризику німецький соціолог Н. Луман, який зауважив: «При зіткненні з небезпеками, як і з ризиками, мова йде про можливий у майбутньому збиток, поява якого в даний час невизначено або неймовірно. При небезпеці поява збитків зараховується навколишньому середовищу, а при ризику його вбачають як наслідок власної діяльності або бездіяльності. Різниця, таким чином, полягає в тому, на чий рахунок записується збиток. Прийняття ризику ґрунтується на наданні майбутній небезпеці статусу справжньої. Вона завжди можлива саме тоді, коли мають місце технології, які дають нам в руки альтернативи, тому ймовірний збиток може бути зарахований як вибір дії або бездіяльності. Тоді не тільки можна, а й необхідно приймати рішення також і в ситуації невизначеності» [5, s. 269]. Виходячи з цього можна обґрунтовано стверджувати, що ризик міцно пов'язаний з ухваленням рішень. Очевидно, що сама можливість природної катастрофи ще не тягне за собою ніякого ризику, в кращому випадку це лише загроза. І тільки після того, як прийнято рішення, чи вживаються які-небудь дії проти певних загроз, актуалізується ризик.

Як ризик, так і небезпека дозволяють кожного разу з тим чи іншим ступенем можливості розраховувати на шкоду невизначеної величини. Якщо вона зараховується до розряду небезпек, тоді вона екстерналізується суспільством і розглядається як випадковість. Якщо ж шкода класифікується як ризик, то вона проводиться через ухвалення рішення і підлягає відповідальності, яка обумовлена цим рішенням.

У зв'язку з цим Н. Луман констатує, що в систематиці ризиків людина посідає нове положення по відношенню до власного майбутнього [6, s. 42-43]. Характеризуючи ризик як десізіоналістське явище, Н. Луман зауважує, що майбутнє залежить від рішень, які повинні бути прийняті в сьогоденні, причому ані позитивні, ані негативні наслідки неможливо ані охопити, ані тим більше якось керувати ними [4, s. 130-131].

У розвиток цієї тези Г. Бехманн стверджує: «Тією ж мірою, в якій усвідомлюється, що сьогоднішні рішення викличуть завтра наслідки, передбачуване майбутнє визначає сьогодення, яке вже минає, оскільки тільки так можливо щодо нього (його наслідків) ухвалити рішення. Майбутнє не можна вже назвати непрозорістю майбутнього, воно повинно бути сьогодні усвідомлено і прораховано. Саме в цьому полягають обґрунтування того, що потрібні

великі витрати при раціоналізації можливих наслідків, хоча відомо, що абсолютна безпека недосяжна» [2, с. 96].

Характеризуючи ризик як проекцію в майбутнє, варто звернути увагу на такі особливості. Ризик як рішення з неминучістю веде до нестабільного стану в майбутньому. За допомогою розрахунку ризику намагаються досягти одразу двох речей: використовувати переваги, що надаються суб'єкту майбутнім, і обмежити втрати, які можуть з'явитися внаслідок тих чи інших дій. Ризик тим самим стає однією із форм ухвалення рішення, рефлексивного за своєю природою. Крім цього, за допомогою ризикованих рішень намагаються ув'язати час і тим самим спробувати зробити майбутнє залежним від теперішнього.

Також треба враховувати, що ризиковані рішення значною мірою залежать від знань. Безумовно, рішення можна ухвалювати і на основі інтуїції, але форма розрахунку примушує до того, щоб збирати дані та інформацію про можливі ситуації (альтернативи), перевіряти їх на відтворюваність (верифіковувати). При цьому відбувається суб'єктивізація небезпек – подій, що виникають незалежно від людських дій. Ризики, на відміну від небезпек, виникають свідомо, за їх наслідки несуть відповідальність, і вони можуть у вигляді рішень бути приписані окремим персонам, вони можуть проявитися тим чи іншим чином.

У суспільстві ризику зникає відмінність між ризиком і його відсутністю, оскільки ухиляння від прийняття рішення, по суті, також є рішення. У цьому проявляється самореферентність ризику. Разом з цим ризики набувають парадоксального характеру – якщо певний вибір буде реалізовано, то зростає невизначеність у плані наслідків цього вибору, а якщо він не буде реалізований, то з'являється невизначеність пов'язаних з цим наслідків (наприклад, будуть упущені можливі вигоди).

Таким чином, у суспільстві ризику через поняття ризику виражається змінене розуміння людиною природи і самої себе, яке спостерігається в збільшенні потенціалу ухвалення нею рішень, у суспільстві постулюється примат майбутнього над минулим.

Список посилань

1. Бек У. От индустриального общества к обществу риска. THESIS: альманах. 1994. Вып. 5. С. 161-168.
2. Бехманн Г. Современное общество: общество риска, информационное общество, общество знаний. Москва: Логос, 2010. 248 с.
3. Кривошеїн В.В. Ризик як десізіональне явище. Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук. Матеріали всеукраїнської наукової конференції. 7-8 жовтня 2012 р., м. Дніпропетровськ. Ч. 1. Дніпропетровськ: Свідлер А.Л., 2012. С. 64-66.
4. Luhmann N. Beobachtung der Moderne. Opladen: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 1992. 220 s.
5. Luhmann N. Die Wirtschaft der Gesellschaft. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1988. 732 s.
6. Luhmann N. Soziologie des Risikos. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 1991. 252 s.

Кузьмін Віктор
кандидат соціологічних наук, доцент,
Запорізький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ КАР'ЄРНОЇ СТРАТЕГІЇ ОСОБИСТОСТІ

Поняття «кар'єра» є одним з наріжних понять сучасного трудового процесу в світі, оскільки символізує трудовий шлях індивіда в розрізі основних трудових успіхів та невдач. На нашу думку, кар'єрні стратегії є соціальними алгоритмами, які за фактом кар'єрних амбіцій конкретної особистості та соціального досвіду формувань кар'єрних траєкторій інших людей формують її кар'єру.

Соціальний аспект кар'єрних звершень є можливим лише за умови соціальної взаємодії. Це поняття надає кар'єрі динаміки соціального змісту, оскільки включає її у вир групових соціальних процесів. На думку В. Патрушева, «сутність теорії соціальної взаємодії становить діалектичний метод, сутність якого полягає в тому, що суспільство розглядається як живий

організм, який є одночасно системою, що складається з людей» [9, с.127]. Тобто кар'єрні вподобання представників будь-якого розвиненого суспільства повинні реалізовуватися в тому числі в полі інтенсивної соціальної взаємодії між людьми як особистостями та носіями своїх кар'єрних історій.

Відновлення робочої сили за різними напрямками народного господарства є стратегічним для суспільства процесом, оскільки за рахунок цього потенціалу в рамках конкретних економічних процесів створюються умови як для підвищення рівня розвитку самого суспільства, так і рівня соціального самопочуття кожного конкретного члена суспільства.

Однією з головних проблем відновлення робочої сили в рамках сучасного українського суспільства є те, що тектонічні соціально-економічні та соціокультурні зміни повинні призводити до змін у плануванні кар'єрних стратегій більшості членів суспільства. Зокрема, І. Грабовець зазначає, що «змінився сам характер відтворення робочої сили. Сьогодні це відтворення розвиненої особистості з розвиненим інтелектом, сучасною культурою та з високим рівнем спрямованості до ефективної трудової діяльності» [3, с. 324]. Тобто нові кар'єрні стратегії українців мають базуватися або корегуватися з урахуванням цих факторів. Кар'єрні архетипи та кар'єрні стереотипи часто стають на заваді відновлення робочої сили. Адже кар'єрна стратегія особистості є частиною її образу і тому має можливості для впливу на планування кар'єрних стратегій молоді, що суттєво гальмує процес відновлення робочої сили за принципами, адекватними до сучасних умов суспільного розвитку.

У той же час певні кар'єрні стратегії можуть становити опосередковану суспільну небезпеку. Адже кар'єрні стратегії можуть не збігатись із суспільним запитом. Таким прикладом є сучасна ситуація, коли на ринку праці затребувані робітничі спеціальності, а велика кількість українських абітурієнтів обирають для вступу у виші гуманітарні або економічні спеціальності. Такий соціальний дисбаланс ускладнює соціальну взаємодію.

Щоб запобігти такій ситуації, необхідно напрацювати певні соціокультурні коди, а точніше актуалізувати специфічний вид культури, що повинен увібрати в себе соціокультурні рефлексії, присвячені кар'єрним стратегіям. На нашу думку, цим видом культури може бути технологічна культура. Як визначають Ю. Палеха та В. Кудін, «технологічна культура – це культура створення таких інформаційних систем, документів, які б відповідали всім сучасним вимогам ділового стилю, встановленим правилам і нормам» [8, с. 41]. Зазначене визначення чітко вловлює необхідність уніфікації певних аспектів соціальної взаємодії, які впливають на планування та реалізацію кар'єрних стратегій членів суспільства, але має багато недоліків, які звужують рамки застосування цього поняття. Тому ми вирішили запропонувати його власне трактування. Ми пропонуємо розглядати поняття «технологічна культура» як специфічний вид культури, який поєднує соціальні технології розвитку соціальної взаємодії в певних сферах соціокультурного буття. Як наслідок, технологічна культура в сфері кар'єрних звершень є набором технологій соціальної взаємодії в сфері успішних кар'єрних звершень в рамках сучасних тенденцій розвитку відтворення робочої сили в тренді розвитку національної та світової економік.

На думку українських дослідників О. Бікли та В. Береги, соціальність кар'єри полягає у двох важливих аспектах. Перший – у соціальній мобільності кожної людини в процесі реалізації своєї кар'єрної стратегії. Другий аспект – статусно-рольовий – в рамках якого еволюційні процеси в сфері кар'єрних звершень призводять до того, що кар'єра охоплює все ширшу сферу життя людини, розширюючи межі кар'єризму і актуалізуючи набуті статуси на противагу статусам набутим [1, с. 28]. Соціальна мобільність дійсно актуалізується в процесі постіндустріального суспільства. Сьогодні критична маса жителів багатьох країн готова заради реалізації своєї кар'єрної стратегії до переїздів в інші міста та навіть інші країни. Сучасні інформаційні технології надають можливості сучасній людині шукати роботу в інших містах своєї країни і закордоном. У той же час багато жителів різних країн використовують соціальні ліфти, працюючи на закордонні країни дистанційно. У сфері реалізації кар'єрних стратегій, перевага надається саме набутим статусам, оскільки сьогодні все важче користуватися соціальним капіталом батьків і родичів. З одного боку, це важко зробити через

те, що постіндустріальна економіка нівелює статуси, здобуті в рамках індустріальної економіки. Усе це говорить про те, що соціальні ліфти для реалізації кар'єрних стратегій є відкритими за умов постіндустріальної економіки і не обмежуються географічними факторами.

М. Лукашевич розглядає соціальну сутність реалізації кар'єрних стратегій безпосередньо через трудову мобільність. На його думку, трудова мобільність допомагає підвищувати ефективність виробництва і створює умови для розвитку особистості, яка дозволяє їй краще реалізовувати сценарії своїх кар'єрних стратегій [6, с. 76–77]. Зазначений підхід узгоджується з принципами соціальної взаємодії, розвиток економіки та супутніх соціально-економічних процесів – з кар'єрною стратегією конкретної особистості. Хоча в такому разі суттєво зменшуються перспективи маломобільних громадян суспільства, але якраз відсутність певного рівня як трудової, так соціальної мобільності не є запорукою успішної реалізації кар'єрних стратегій, і це вже перетворюється на соціальну норму.

Багато авторів зосереджується на ціннісному підході у визначенні соціальних особливостей кар'єри як соціального феномену. Зокрема, Т. Вербецька досліджує преференційні особливості кар'єрних звершень. На її думку, «поняття преференцій (або пріоритету) безпосередньо пов'язане з проблемою першості, принципової вартості. На підставі преференцій людини вибудовується ієрархія її екзистенційних цінностей. Тим самим визначаються ціннісні преференції людей, які так чи інакше позначаються на їхніх оцінках, рішеннях, виборах і реальних діях» [2, с. 56–57]. Саме тому мало визначити ціннісний набір людини, яка планує чи реалізує власну кар'єрну стратегію, а важливо диференціювати її ціннісний набір за пріоритетами. Це важливо, оскільки наявність тих чи інших цінностей в її ціннісному наборі може призводити до певного ціннісного резонансу. Наприклад, особа може бути індивідуалістом в навчанні і прихильником колективізму в сфері дозвілля. І саме в залежності від ціннісних пріоритетів відбувається вплив тієї чи іншої цінності на окремий сценарій кар'єрної стратегії особистості.

Деякі автори вважають, що в рамках сучасного суспільства соціальна взаємодія в сфері кар'єрних звершень повинна бути інституціоналізованою і спрямованою на окремі категорії населення. Зокрема, О. Лободинська наголошує на тому, що «сьогодні необхідно визнати (особливо державним органам), що молодь має стати не тільки і не стільки реципієнтом, як активним суб'єктом державотворення, реальним і рівним партнером у виробленні молодіжної політики та її втіленні в соціальну практику» [5, с. 45]. Йдеться про те, що молоді люди з вищою освітою мають не тільки активно реалізовувати власні кар'єрні стратегії, а й брати участь у суспільних і державних процесах, особливо в сферах, які впливають на їх суспільну самореалізацію. З точки зору дослідниці, прикладом такого впливу може бути молодіжна політика України, яка, незважаючи на свою декларативність, закладає певні підвалини для розвитку молоді та реалізації її кар'єрних стратегій зокрема.

Ціннісні мотивації людини можуть бути різноманітними і їх зміни можуть суттєво впливати на кар'єрні стратегії особистості. Зміна цінностей може мати віковий характер та відбуватися під впливом різноманітних соціальних катаклізмів і інших соціальних процесів. Одним з таких процесів є зникнення одних та поява інших професій на ринку праці під впливом науково-технічного прогресу. Людина традиційного типу мислення звикла до соціального стереотипу, що, отримавши фах, можна все життя за рахунок нього жити та виховувати дітей. Сьогодення формує нові соціальні умови для реалізації кар'єрних стратегій особистості і зводяться до високого рівня інтенсифікації в сфері реалізації кар'єрних стратегій, що часто призводить до втрати мотивації праці. Тому слід використовувати універсальний фактор мотивації, який не був би схильним до знецінення. На думку О. Мошенець, таким фактором є рентоутворюваність. Вона стверджує, що «всі мотиви, крім прагнення власної вигоди, мають тимчасовий характер» [7, с. 57]. І тому постійне бажання мати додатковий заробіток чи преференції в рамках соціальних процесів (наприклад, використання латентних факторів розвитку кар'єрної стратегій та прагнення здобуття додаткових латентних ресурсів) є універсальним стимулом реалізації кар'єрних стратегій. Зазначений фактор стимулює

людину до реалізації своєї кар'єрної стратегії як прямим, так і паралельним шляхом. Особливість паралельного шляху реалізації кар'єрної стратегії полягає в тому, що людина на деякий час полишає свої кар'єрні прагнення, сплановані в рамках власної кар'єрної стратегії, і реалізує себе в іншій сфері задля задоволення своїх матеріальних потреб.

Для планування та реалізації кар'єрної стратегії, крім прагнень та бажань самої людини, необхідно відповідне соціальне тло. Адже реалізація і навіть планування кар'єрної стратегії може мати суттєві зовнішні бар'єри. Серед таких можна виділити зміну суспільної формації, наявність у людини фаху, що не затребуваний у цій місцевості чи історичному проміжку. Загалом слід відзначити досить велику чутливість кар'єрних стратегій до соціальних трансформацій.

Незважаючи на елементи соціальної трансформації, наявні в умовах сучасного українського суспільства, слід зважити, що на сьогодні суспільство переживає кілька глобальних трансформаційних процесів. Серед них можна виділити: повноцінний перехід до ринкової економіки без пострадянських дисфункціональних явищ, побудову громадянського суспільства та перехід до постіндустріальної економіки, перехід до п'ятого рівня технологічного укладу. Усі зазначені соціальні трансформації суттєво видозмінюють умови реалізації кар'єрних стратегій членів сучасного українського суспільства, але для кращої орієнтації в нових умовах реалізації кар'єрних стратегій суспільство потребує спеціалізованих інституцій. Однією з головних інституцій в цій сфері є освіта.

До знецінення вищої освіти призвели багато факторів. Одним з основних є високий рівень доступності вищої освіти, що актуалізувався в 90-ті роки XX століття за рахунок відкриття приватних університетів та збільшення кількості ліцензованих місць у державних вишах. У цій ситуації дуже важливо диференціювати освітні послуги за рівнем якості і дати сигнал для громадськості з приводу рейтингування освітніх послуг щодо можливості їх використання в сфері успішної реалізації кар'єрних стратегій. У протилежному випадку велика кількість людей продовжить витрачати власні кошти на неякісні освітні послуги, які в результаті призводять до того, що отримані знання та компетенції не надають можливості людині отримувати нові потенційні можливості для реалізації власної кар'єрної траєкторії.

Вища освіта є похідною від освіти середньої, водночас ці види освіти є взаємозалежними, оскільки здобуття вищої освіти відбувається на основі закінченої середньої освіти. І вже на початок здобуття вищої освіти важливі кар'єрні вподобання молодих людей тому, що вони роблять свій перший крок на шляху до реалізації власної кар'єрної стратегії. Дуже часто це відбувається під впливом батьків та інших членів родини. Цей вплив базується на кар'єрних стратегіях родичів та їх соціальних стереотипах з приводу кар'єрних звершень. Для оцінки саме суспільного впливу на формування кар'єрних стратегій серед абітурієнтів цікавою є громадська думка випускників інтернатних закладів.

Емпіричне соціологічне дослідження Н. Гордієнко «Ціннісні передумови життєвого шляху випускників інтернатних закладів» свідчить про наступне: «У цілому для життєвого шляху випускників інтернатів притаманна висхідна соціальна мобільність. Серед них більше мешканців великих міст, які є більш освіченими. Але надмірна акцентуація цінностей здоров'я заважає ставити перед собою мету самореалізації в творчості, цікавій роботі, активній громадській діяльності» [3, с. 78]. Тобто випускники інтернатних закладів є амбітними і мають наміри будувати кар'єру для підвищення свого соціального статусу. Бажання для цього виконувати низку соціальних ролей, які базуються на складному і багатоетапному навчанні, у більшості з них немає. І це стає головною проблемою безробіття серед цих дітей у майбутньому.

М. Пирогова, аналізуючи проблеми вподобання українських абітурієнтів в 2017 році, приходить до наступних висновків: «найпопулярнішою спеціальністю цьогоріч у МОН назвали економіку. Також часто обирали право, туризм, міжнародні відносини і комп'ютерні науки, замість торішніх філології, права та менеджменту [10]. Тобто вибір українських абітурієнтів зазвичай зосереджується на економічних та гуманітарних науках. Це свідчить про те, що до цього часу в сучасному українському суспільстві побутує думка про престижність і

«легкість» роботи офісних працівників, а автоматизація та роботизація сучасної світової економіки формує моду на програмування та інші ІТ-спеціальності.

Висновки. У даній публікації ми дослідили особливості прогнозування розвитку кар'єрної стратегії особистості. Серед її основних аспектів є розгляд феномену в рамках соціальної взаємодії. На сьогодні однією з головних соціальних рис прогнозування та реалізації кар'єрних стратегій особистості є те, що сучасне українське суспільство знаходиться на роздоріжжі глобальних соціальних змін. Перехід від індустріальної до постіндустріальної економіки продукує глобальні зміни у відтворенні робочої сили і створює нові соціальні умови для реалізації кар'єрних стратегій особистості. Одна з головних проблем сьогодення в цій сфері полягає у постійній мотивації людини до перманентних кар'єрних звершень. Визначальним фактором підвищення можливостей індивіда в сфері реалізації кар'єрних стратегій є освіта. Освітні технології повинні формувати в особистості компетенції, знання та навички, які допоможуть їй знайти ефективні алгоритми реалізації власної кар'єрної стратегії. Одним з головних соціальних бар'єрів у реалізації кар'єрних стратегій є соціальні стереотипи, які існують у суспільстві і спрямовують молодь у неефективні кар'єрні сценарії.

Список посилань

1. Бікла О. В. Соціологія кар'єри і лідерства: модуль соціологія кар'єри : навчально-методичний посібник / О. В. Бікла, В. В. Бурега. – Донецьк : ДонДУУ, 2009. – 145 с.
2. Вербецька Т. О. Ціннісні преференції в соціологічному дискурсі / Т. О. Вербецька // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. – 2015. – № 65-66. – С. 56–64.
3. Гордієнко Н. М. Ціннісні передумови життєвого шляху випускників інтернатних закладів (за матеріалами соціологічного дослідження) / Н. М. Гордієнко // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. – 2015. – № 65-66. – С. 71–78.
4. Грабовець І. Професійно-адаптаційні моделі поведінки працюючого населення в умовах сучасного ринку праці / І. Грабовець // Громадянське суспільство та проблеми становлення особистості / відп. ред. А.С. Лобанова – Вип. 3. – Кривий Ріг : Забже Видавничий дім, 2008 – 398 с.
5. Лободинська О. М. Регулювання процесу працевлаштування молоді з вищою освітою в контексті державної молодіжної політики України / О. М. Лободинська // Український соціум, 2007. – № 2 (19). – С. 43–56.
6. Лукашевич М. П. Соціологія кар'єри : навч. посібник / М. П. Лукашевич ; М-во освіти України ХГІ. «НУА». – Х. : 1999. – 114 с.
7. Мошенець О. В. Сутність та умови формування рентоорієнтованої економічної поведінки / О. В. Мошенець // Український соціум. – 2008. – № 3 (26). – С. 43–56.
8. Палеха Ю. І. Культура управління та підприємства / Ю. І. Палеха, В. О. Кудін. – К. : МАУП, 1998. – 96 с.
9. Патрушев В. И. Методологические основания теории соціального само взаимодействия в трудах В. Г. Афанасьева / В. И. Патрушев // Материалы первых афанасьевских чтений: «Современное социальное управление: теория, технологии, и подготовка кадров». – М. : Изд-во МГСУ, 2004. – С. 122–131.

Lakhdar Cheriet
PhD, Professor
Director of the Laboratory of Civilization Problems
University of Algeirs

IDENTITY AND IDEOLOGICAL INTERPRETATION

This research aims to highlight the place of identity of any society. The term also examines all aspects of philosophical, religious, social, psychological, even legal and political. So that the word identity becomes abstract from all conceptual ambiguity, and then the word in ordinary use will become a constant in society. In a sense that is not established at all from the conventional meaning, which is the second purpose of the research. That is, we will address the question of the interpretation

of the idea of identity, and consider what can be interpreted in both cases: the positive situation, and in the negative state of the word, ie the word identity.

We will also depend on the treatment of the two processes: the process of disqualification and restoration of what is similar to any word of identity from the emptying and shipment in the same time a carpentry of interpretations.

Through this will be the problem of our research revolves around what is the relationship between my idea: identity and the idea of interpretation? And to what extent is it interpreted, especially if it is ideological?

To address this problem we will rely on the following hypotheses: We try to verify them

- Identity, meaning and history.
- The ideological interpretation and the process of emergence of conventional.
- in the relationship between identity and ideological interpretation
- research results

We will also rely on sources and references to illuminate our research trail

Лепська Наталія
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології ЗНУ

ЕКСПАНСІОНІЗМ ЯК ПРОВІДНИЙ НАПРЯМ ДОСЛІДЖЕНЬ В КЛАСИЧНІЙ ГЕОПОЛІТИЦІ

Поняття експансіонізм (від лат. expansion – поширення) активно увійшло у науково-дослідницький вжиток в останні десятиліття XIX століття. Зазвичай воно розуміється як процес поширення політичного, економічного, культурного, демографічного впливу на інші країни через територіальне розширення та ідеологічне обґрунтування цього процесу. Найбільш влучно суть експансії втілено у словах Сесіла Родса «Розширення – це все!» [6, с. 278].

Визначаючи категорію «геополітична експансія» слід звернути увагу на той нюанс, що це не просто розширення впливу, а ще й освоєння простору через закріплення цього впливу (панування), тобто вбачається необхідність легітимізації експансіоністської стратегії суб'єкта експансії. В. Дергачов, надаючи своє визначення категорії «експансія», на нашу думку сфокусувався саме на її геополітичному аспекті, трактуючи як військово-політичне, економічне, культурне, релігійне просування від центрів сили до периферії [1, с.527], адже геополітика вивчає світобудову крізь оптику саме силового позиціювання та перепозиціювання державних та недержавних акторів, їх владного балансування в межах глобального геополітичного простору (який В. Дергачов, як і ціла низка інших авторів, розглядає з точки зору центр-периферійної структурованості).

Експансія є одним з найважливіших чинників розвитку людської цивілізації. Саме ця ідея стала субстанційною у формуванні класичної геополітики наприкінці XIX ст. Теорія експансіонізму є засадничою у науковій спадщині фундатора геополітики німецького географа, антрополога та етнографа Ф. Ратцеля. За його твердженням, експансія та простір – це взаємодоповнюючі компоненти, бо саме простір є територіальним втіленням політичної сили держави, який визначає її експансіоністський потенціал [4, с. 253]. Оскільки за Ратцелем держава є живим організмом, то й її розвиток має визначатися законами зростання будь-якого живого організму. Тому народ і його держава обов'язково мають опікуватися розширенням свого життєвого простору, це є імперативом існування будь-якої держави. Відповідно державі необхідно усіляко дотримуватись законів просторового зростання – законів експансії.

«Батько» геополітики науково довів її основоположний закон – геополітична експансія є об'єктивною необхідністю виживання держави, її просторового розширення та, фактично, індикатором її могутності. Не зайвим буде зауважити, що положення цього закону не втратили своєї наукової та практичної актуальності й досі.

Видатний британський геополітик лорд Ґелфорд Маккіндер досліджував геополітичну експансію інструментарієм фізичної географії, вважаючи останню першочерговим чинником впливу на глобальні політичні процеси. На його думку, політична міць та перспективи експансіоністської стратегії будь-якої держави цілком корелюються з її географічним положенням. Ґ. Маккіндер вважав, що континентальні держави, які контролюють «осьові регіони», можуть обійти з флангів морські країни та таким чином контролювати їх. В цьому він вбачав загрозу для Великобританії, яка має невтішні перспективи стати об'єктом експансії з боку об'єднаного конгломерату сил Росії, Німеччини та Китаю, за умови захоплення ними осьових регіонів – масивної північно-східної частини Євразії, оточеної з півдня та сходу гірськими системами. Найбільш вигідним географічним положенням Маккіндер вважав серединне («серцевинне» в межах Євразії – так званий Хартленд), бо саме народи та держави материкового центру Землі мають унікальні ресурсні можливості здійснювати політику стратегічного експансіонізму по відношенню до інших геополітичних гравців [2, с. 36]. Особливе значення Ґ. Маккіндер приділяв питанню розвитку передових технологій, вважаючи, що вони здатні змінювати глобальну конфігурацію сил країн, отже, технологічний експансіонізм може бути значною перевагою над суто територіальними формами контролю простору.

Не менш евристичний потенціал закладений в концепції «морської сили» та експансіоністської переваги океанічних держав, автором якої є один із засновників атлантизму Альфред Мехен. Роль провідного експансіоніста А. Мехен відводив США, наголошуючи на їх військово-морській потужності. Він вважав, що зростання могутності США залежить від їх територіальної експансії на сусідні території та активного співробітництва з Великобританією та європейськими країнами для протидії Японії, Китаю та народам Азії, а також Росії та Німеччини. Слід зауважити, що А. Мехен був геополітиком-практиком, що найшло своє дієве втілення у розробці ним ефективної експансіоністської технології – «стратегії анаконди», – яка полягає у блокуванні ворожої території по береговим лініям, що призводить до поступового стратегічного виснаження супротивника, його придушення у «кільцях анаконди» [3, с. 88]. Доречно наголосити на тому, що концепція експансії А. Мехена й сьогодні є однією з найбільш практично застосовуваних, підтвердженням чому є численні військові кампанії США та НАТО Більше того, ця модель має варіативні модифікації стосовно інших рівнів геополітичного простору сьогоденної постмодерної доби (інформаційного, віртуального, ментального та ін.).

Німецький вчений Карл Ґаусхофер, продовжуючи мілітаристські традиції геополітичної експансії, закладені в працях Ф. Ратцеля, А. Мехена та Ґ. Маккіндера, виклав власне бачення сутності експансії в теорії «континентального блоку». Він вважав, що до всіх народів треба підходити з позиції сили, яка визначає їх здатність до боротьби у життєвому просторі. В якості провідних держав-експансіоністів К. Ґаусхофер вбачав континентальні країни, найсильнішим потенціалом з яких володіє Німеччина. Фундаментальною є ідея К. Ґаусхофера щодо необхідності розробки стратегій протидії американському експансивному «принципу анаконди», що і було втілено в теорії «континентального блоку» – геополітичної силової вісі між Берліном, Москвою та Токіо. Походячи з цього, Ґаусхофер обґрунтував концепцію «Великого простору» – об'єднання декількох континентальних країн у єдине стратегічне утворення, що розширюється у напрямку географічних вимірів просторових паралелей та меридіанів, які складають «широтну експансію». На думку К. Ґаусхофера геополітичне майбутнє планети залежить від того, чи зможе англо-американська тенденція експансії вздовж паралелей прорвати супротив східно-азійської тенденції експансії вздовж меридіанів [5, с. 126]. Протистояння геополітичної експансії вздовж меридіанів та експансії вздовж паралелей вимагатиме від обох сторін потужної витривалості, оскільки дана проблема однозначно затягнеться на довгі роки часі на величезних територіях (що й підтверджує наразі сучасна світова історія). К. Ґаусхофер вбачає, що найменш шкідливим дане протистояння може бути для США, оскільки, незалежно від результатів ця держава буде надійно захищена залишками колишньої англійської колоніальної імперії.

Слід зауважити, що наприкінці ХХ ст. в геополітиці відбулося якісне оновлення розуміння геополітичного простору. Окрім його фізичної форми (географічного простору), предметом геополітичних досліджень дедалі активніше стали визначатися економічний, інформаційний, ментальний, ідеологічний і т.ін. Тож і розуміння геополітичної експансії вже вийшло за межі класичної геополітики, хоча її дослідницький потенціал не втратив й до сьогодні своєї фундаментальної значущості. Сучасне розуміння геополітичної експансії як технології розширення сфери геополітичного контролю складається з розгалуженої структури компонентів, що походять не лише з територіального визначення експансії як процесу проникнення одних геополітичних акторів до простору інших з метою закріплення у ньому. Для розгляду геополітичної експансії у сучасному світі варто робити акцент на дослідженні широкого ресурсного забезпечення, що складає потенціал експансивного впливу. Оскільки традиційна мілітаристська конотація поняття «експансія» наразі дезактуалізується, в останні десятиріччя тренд як теоретичних концепціях експансіонізму, так і в експансіоністських стратегіях держав змінився у бік демографічної, економічної, ідеологічної, інформаційної, смислової т.ін., що є предметом наших подальших наукових розвідок.

Список посилань

1. Дергачев В.А. Геополитический словарь-справочник. – К.: КНТ, 2009. – 592с.
2. Маккиндер Х. Географическая ось истории / Х. Маккиндер // Полис. – 1995. – №4. – С. 36-49.
3. Мэхен А. Влияние морской силы на историю / А. Мэхэн. – СПб. : Terra Fantastica, 2002. – 428с.
4. Ратцель Ф. Народоведение / Ф. Ратцель. – СПб. : Просвещение, 1904. – 453 с.
5. Хаусхофер К. О геополитике / К. Хаусхофер. – М. : Мысль, 2001. – 426 с.
6. Шепєлєв М.А. Експансія / Геополітика: енциклопедія / за ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра філос. наук, проф. Є.М.Суліми. – К.: Знання України, 2013. – С. 278.

Лепський Максим
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри соціології ЗНУ

РІВНІ МИРОТВОРЧОСТІ ТА СОЦІАЛЬНА ТРАВМА ЯК КРИСТАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМНОГО ПОЛЯ

Миротворчість як процес передбачає, з одного боку, формування миру, кращого за попередній. З іншого боку, подолання наслідків – війни, військового або інших видів конфліктів.

У першому випадку миротворчість відбувається як процес вирішення протиріч, які є джерелом розвитку людства, міжнародного співтовариства, суспільства, спільнот, людини. Це розглядається як глибинний рівень миротворчості, що має масштабну оптику дослідження та дій. Цей процес розглядається у концептуалізації сталого людського розвитку, як подолання домінації лише економічних показників, які стають частиною у єдності з іншими соціальними, правовими, медико-біологічними, екологічними та іншими критеріями. В якості базових обґрунтовано стверджуються, і ми з цим солідаризуємось, захист прав людини та особистості, здоров'я, освіта, безпека, рівні можливості розвитку, добробуту, відкритості та доступності інфраструктурних державним можливостей розвитку та захисту людини.

Цей базовий рівень визначається саме потребами миротворчості.

Друга оптика процесу миротворчості має вимір інтересів суспільства, це поверховий рівень конфліктів, їх наслідків та фіксації їх у фреймах соціальної поведінки та діяльності у взаємодії людей (мікрорівень), груп та спільнот (мезорівень). Цей рівень може масштабуватися у масових рухах та протистояннях. Часто-густо, точкою кристалізації проблем цього рівня миротворчості є соціальні травми, що отримані, стигматизовані, сакралізовані та ритуалізовані суспільством. Ці травми стають ґрунтом невротизації суспільної свідомості, визначають мову ворожнечі та дії соціальних суб'єктів та акторів. Саме

цей поверховий рівень миротворчості, часто-густо, розглядається у миробудуванні та визначається як рівень проблем та інтересів.

І остання у цій роботі теза, яка демонструє перебіг операціоналізації миротворчої діяльності у тривалому дослідженні нашого колективу.

Наводимо операціоналізацію миротворчої діяльності (без виділення сірим кольором – це операціоналізація 2014 року, сірим кольором визначені миротворчі дії після тривалого дослідження 2014-2019 рр. миротворчої діяльності у Східноукраїнському конфлікті), що розроблена групою дослідників під моїм керівництвом. На нашу думку, миротворча діяльність має такі складові:

«Превентивна дипломатія» (Preventive diplomacy)

Заборона виїзду за кордон політичним суб'єктам та їх сім'ям з країн-агресорів

Економічні санкції по відношенню до країни-агресора

Економічні санкції до державно-олігархічного бізнесу країни-агресора

Мультилатеральна дипломатія (багатостороння дипломатія)

1) між громадянськими організаціями країн

2) культурний та науковий обмін

3) співпраця та переговори між центральним політичними інституціями (президентами, урядами, парламентами)

4) муніципальна дипломатія (у тому числі дипломатія міст-побратимів) та органами місцевого самоврядування

5) університетська дипломатія та навчальних закладів

6) дипломатія організацій журналістів

7) дипломатія медичних установ

Білатеральна дипломатія (двостороння дипломатія)

Демонстрація сил ООН (військові навчання, тренування)

Блокада країни-агресора

Попередження та розкриття мови ворожнечі (пропаганди, фейків, контекстів агресії тощо)

Створення простору та форматів переговорів, медіації, арбітражу, судового розгляду

Встановлення миру (Peacemaking)

Здійснення нагляду за розмінуванням

Підтримка національних збройних сил нелетальної зброєю

Розмежування сторін конфлікту

Сприяння реорганізації сил оборони і безпеки

Сприяння в обміні і звільнення полонених

Контроль за атомними, хімічними та бактеріологічними об'єктами

Контроль за гідрооб'єктами (гребля, дамбами, гідроелектростанціями) та джерелами питної води

Сприяння в обміні і звільнення заручників

Захист місій спостерігачів

Захист місій розслідування у конфліктах

Захист потенційних жертв геноциду

Підтримання миру (Peacekeeping)

Контроль кордону

Спостереження за припиненням вогню

Охорона буферної зони

Охорона гуманітарної допомоги і місій

Охорона об'єктів

Власний захист миротворців

Місія спостерігачів за припиненням вогню

Моніторинг виконання мирних домовленостей

Захист дітей, що втратили сім'ю або загубилися

Попередження насилля над жінками

Сприяння підтримці вразливих верств населення та місцевого населення, що залишилось на буферній території конфлікту

Операції «Примушення до миру» (Enforcement and disarmament)

Операції із захисту громадянського населення у світі

Підтримка національних збройних сил летальною зброєю

Підтримка національних збройних сил навчанням і логістикою

Роззброєння військових формувань

Операції попередження нелегальної торгівлі зброєю

Демобілізація

Операції «Побудови миру» (Peacebuilding)

всю сукупність з 22 видів миротворчих операцій ООН було розподілено на 4 категорії:

1. Операції з провадження миротворчих реформ в країні.

Боротьба з корупцією

Організація основних демократичних інститутів і їх контроль

Сприяння державним органам

Сприяння розвитку судової системи

Сприяння створенню міліції і допомога їй

Економічна реформа

Сприяння об'єднанню місцевих громад та згуртування їх населення на проекти розвитку у буферній або прифронтовій зоні

Сприяння об'єднанню місцевих громад та згуртування їх населення на проекти розвитку у на територіях мешкання (не прифронтової зони)

Сприяння громадським організаціям розвитку громад за участю місцевих жителів, біженців та посткомбатантів

2. Операції з політичної трансформації країни.

Здійснення основних громадянських функцій

Здійснення програм репатріації

Референдум / проведення виборів на окупованих територіях

Референдум / проведення виборів на звільнених територіях

Сприяння у звільненні політв'язнів.

Здійснення заходів позитивних емоційних зв'язків різних регіонів України, у тому числі територій конфлікту на основі прав людини та сталого людського розвитку.

3. Операції із забезпечення гуманітарної допомоги.

Гуманітарна допомога

Захист та підтримка прав людини

Суспільна інформація

Сприяння розвитку громадянського суспільства та волонтерського руху

Операції з місцевим населенням відносно підтримки комбатантів та посткомбатантів у адаптації до мирного життя

Операції попередження торгівлі людьми (дітьми, жінками, чоловіками)

Сприяння та створення системи психологічної допомоги жертвам насилля над жінками

Сприяння та створення системи психологічної допомоги жертвам психологічної травми у зоні конфлікту

Сприяння та створення системи психологічної допомоги посттравматичного синдрому посткомбатантам за місцем проживання та їх сім'ям

Сприяння та створення системи психологічної допомоги жертвам насилля над дітьми

4. Операції роботи з біженцями.

Адаптація біженців до нормального життя і їх працевлаштування

Проведення соціальної та психологічної реабілітації біженців

Пропорційний розподіл біженців в безпечних країнах

Пропорційний розподіл біженців в країнах конфлікту

Створення таборів біженців (ефективно тільки як тимчасових, оскільки у подальшому може ставати формою «гетто»)

Створення обмежень або пропускних пунктів перетину кордонів потоку біженців

Операції з місцевим населенням відносно біженців (тимчасово переміщених осіб)

Фінансова допомога біженцям.

Мальована Юлія
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології ЗНУ

Руднєва Анна
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології ЗНУ

ІНФОРМАЦІЙНИЙ АСПЕКТ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Світові процеси сучасності можна характеризувати як становлення глобального інформаційного середовища, цивілізації нового типу, сутнісною ознакою якого стає кардинальна зміна внутрішньодержавних та міжнародних процесів у порівнянні з попередніми етапами існування людства. Інформація стає не тільки рушієм соціально-політичних, економічних та культурних процесів, а й головним ресурсом та зброєю, з приводу чого точаться основні конфлікти у глобальному геополітичному просторі.

Відповідно можемо виділити основні тенденції впливу інформаційного аспекту на трансформацію сучасних міжнародних відносин:

1. Демократизація міжнародних процесів – інформаційні технології сприяють розширенню учасників міжнародних відносин, тобто держави втрачають монополію на участь у цих процесах, на арену світових взаємодій виходять різноманітні недержавні актори, як то неурядові організації, регіони, засоби масової інформації та навіть окремі особистості. Ця тенденція веде до демократизації міжнародних відносин, їх прозорості та відкритості.
2. Нерівномірність інформаційного розвитку країн світу, що позначається на швидкості впровадження в економіку та політику держави інформаційних технологій. Цифрова нерівність призводить до появи так званого «інформаційного неоколоніалізму» - розшарування світу на інформаційні-імперії, виробників технологій, програмного забезпечення, та на інформаційні-колонії, споживачів інформаційних продуктів. Небезпекою такого розшарування є не тільки політична та економічна залежність, а й глибокі соціальні кризи та забруднення навколишнього середовища країн, які не здатні протистояти країнам-домінантам. Прикладами можуть слугувати Нігерія, Сомалі, Гана, Бангладеш, Кенія, як величезні електронні звалища відпрацьованої техніки ЄС та США.
3. Формування національних моделей інформаційного суспільства, наприклад «Силіконової долини США», «суспільство добробуту у Фінляндії», «авторитарна модель Сінгапуру», які дозволяють державам займати провідні позиції у економічному розвитку, перетворюючи «нересурси в ресурси».
4. Кіберзлочинність та кібертероризм, які мають на сьогоднішній день великий арсенал засобів та можливостей для здійснення своєї протизаконної діяльності, починаючи від можливостей швидкої мобілізації за допомогою інформаційних мереж, так і отримання інформації щодо розташування тих чи інших об’єктів, використовуючи Google-maps у відкритому доступі. Крім того, кібератаки оперативно та влучно завдають шкоди інформаційно-комунікаційній інфраструктурі.
5. Розгортання інформаційного протиборства та інформаційної війни. В умовах щільності світоустрою та глобальної взаємозалежності країн світу на сьогоднішній день вирішувати конфлікти за допомогою «традиційної війни» є недоцільним та небезпечним навіть для самої країни агресора. У такому разі інструментами непомітного та м’якого впливу

стають різноманітні технології інформаційного впливу – маніпулювання, пропаганда, дезінформація, психотронні засоби, лобіювання тощо, що дозволяє провідним державам «захоплювати» інформаційний простір та свідомість громадян інших держав, не використовуючи при цьому вогнепальну зброю. Це змінює як саму сутність війни, яка перетворюється на інформаційно-психологічну, гібридну, нелінійну тощо, так і характер відносин між державами та недержавними акторами міжнародних відносин.

6. Медіатизація та шоутизація політики – перехід політичних процесів у медійний простір. Це означає, що суспільство стає споживачем певного «політичного інформаційного продукту», запакованим у привабливу для покупця обгортку. Боротьба держав світу відбувається як за володіння джерелами інформації, так і за захоплення громадської думки, можливість керувати та маніпулювати нею з метою виробити певну настанову та реакцію на політичні події. Прикладом може слугувати війна у Сирії, Лівії, події на Сході України.

7. Зміна якості суспільства, формування культури «цифрових кочівників» - розвиток та широкомасштабне розширення можливостей дистанційного навчання, роботи без прив'язки до конкретного місця. Це з одного боку, відкриває значні можливості для легкого пересування та подорожей. А з іншого, ще більше впливає на трансформацію суверенітету держави, роблячи його більш прозорим, унеможливлює монополію влади на контроль за пересуванням власного населення. Як зазначав Р. Арон ще в 60-ті, що на зміну солдату і дипломату остаточно прийшли турист і терорист, як символічні постаті XXI ст.

Таким чином, сучасною тенденцією світового суспільного прогресу є стрімкий розвиток інформаційних технологій, що спричинив інституціоналізацію нової цивілізаційної системи, за якої інформаційні ресурси стали провідним механізмом інтенсифікації внутрішньодержавних та міжнародних процесів. Окреслені тенденції формують цілий спектр життєвих позицій та моделей поведінки суспільства, а також виваженої інформаційної стратегії держав з метою захисту національних інтересів з одночасною активною позицією у геополітичному просторі.

Mustapha Guenaou
Enseignant-chercheur
Chercheur –association au
Centre de Recherche en Anthropologie
Sociale et Culturelle (Oran, Algérie)
Domaines d'investigation scientifique
Socio Anthropologie des Sociétés, des
Entreprises et de la Communication

COMPETENCES ET DEVELOPPEMENT DURABLE HUMAIN: LE TRIPTYQUE FEC, UN MOYEN DU FAIRE VALOIR LA NOTION DE LA PAIX

Depuis quelques années, un phénomène prit de l'ampleur à travers le monde à savoir la paix pour contrecarrer la violence, alors produite par les guerres et les conflits succéssifs et sans fin. Devant cette situation, plusieurs chercheurs spécialistes des sciences sociales et humaines se penchent pour étudier les marqueurs d'une dynamique du faire valoir la notion paix pour son applicabilité.

Par la paix, il faut entendre la sécurité de la vivabilité des individus et surtout de la philosophie du vivre ensemble, en temps et en espace. Elle se présente comme un idéal socio- humain et une valeur culturo – cultuelle. Dans ce même ordre d'idée, nous inscrivons cette contribution dans le cadre d'un projet que nous cherchons à présenter aux participants de cette rencontre scientifique.

Cette contribution se propose l'esprit de présenter un triptyque qui rappelle la formation, l'éducation et la culture dans le cadre du faire valoir la notion de la paix. Celle -ci interpelle les fondements qui portent, essentiellement, sur les compétences pour le developpement durable humain.

Pour être plus explicite, nous aborderons quelques points, principalement, constructeurs de la paix, et la réalisation des pratiques fiables de la mise en place du vivre ensemble. Nous allons porter notre attention sur :

- Le fait de la consolidation de la paix.
- La notion de la paix durable.
- La disparition pogressive de la violence.
- Le developpement durable humain.
- Les perspectives de la modernisation de l'esprit du vivre ensemble.
- L'édification de l'esprit de faire valoir la notion de la paix.
- Le developpement des compétences.
- La philosophie de l'édification, de l'éducation et de l'émancipation de la paix.
- etc.

Cette contribution est illustrée par deux graphes dont le premier se rapporte à la représentation du triptyque en question et l'autre sera liée à l'organisation structurelle du même triptyque. Sur la base de cette présentation, nous formulons la problématique suivante :

Quels sont les marqueurs du moyen du faire valoir la notion de la paix?

Ніколаєва Тетяна
доктор політичних наук,
професор кафедри політології ЗНУ

ПРИЧИНЫ ВОЗРАСТАНИЯ ПОЛИТИЧЕСКОГО НАСИЛИЯ В МИРОВОЙ ПОЛИТИКЕ

Существуют две научные теории, описывающие развитие мировой политики и международных отношений и прогнозирующие тенденции этого развития. Теория политического реализма утверждает, что в основе проведения акторов мировой политики и международных отношений лежит стремление защищать и продвигать национальные интересы на мировой арене. Подобное стремление и поведение неизбежно приводит к конфликтам, насильственным действиям, крайней формой которых является война. Не оправдывая международные конфликты, тем более войны авторы этой теории (Г. Моргентау, Э. Карр и др.) утверждают: необходимо разрабатывать правила поведения и взаимоотношений государств и других акторов, в том числе правила ведения войн.

Теория политического идеализма (либерализма) исходит из природы людей, стремящихся к миру, экономическому и социальному процветанию, а конфликты и войны мешают этому процветанию. Авторы этой теории (Дж. Най, Р. Купер и др.) утверждают единство человечества, стремящегося к торжеству гуманизма и расширению прав человека. В теории политического идеализма нет утопической составляющей, традиции которой заложены в идее «золотого века», но авторы этой теории отрицают анархичность развития политики как основной причины возникновения войн.

Научность обеих теорий подтверждаются историческими факторами. Войны и конфликты являются хроническим спутником развития человечества, но человечество значительно продвинулось в перед в области международного права, переговорного процесса и достижения компромиссов. В работе этих теорий прослеживается политическая синергетика, т. е. не определенность и сложность политических процессов, в которых отсутствуют жесткие математические закономерности. Политическое прогнозирование основано на анализе объективных тенденций, факторов, воздействующих на эти тенденции и определении, какие факторы и почему являются лидирующими в конкретный период времени.

Конец XX – начало XXI века ознаменовалось значительным усилением конфликтности на международной арене, нарастанием политического и военного напряжения, что объясняется рядом причин. Главной причиной выступает процесс глобализации который является объективным и по научным прогнозам объединяющим мир процессом. В действительности

глобализация оказалась противоречивым процессом, в котором превалирует не единство, а фрагментация, пропасть между бедностью и богатством, силой мировых финансовых институтов и бессилия ряда стран выполнять их условия. В глобальном мире стал подтверждаться прогноз американского ученого С. Хантингтона о столкновении цивилизаций, одним из проявлений которого стал терроризм и политический экстремизм.

Другой причиной роста напряжённости и политического насилия стал распад биполярного мира, который никогда не был справедливым, но в котором существовали определенные правила игры. Сегодня некоторые государства стремятся к возвращению биполярного мира. В частности излюбленным методом российской внешней политики становится давление на бывшие советские республики и возрождение, если не СССР, то нового союза вокруг России и возвращение ей прежних сфер влияния, в частности в мусульманском мире.

Третей причиной является возрождение ядерной опасности и попытки ряда стран стать ядерными державами в противовес договору о нераспространении ядерного оружия. Ядерные программы Ирана и КНДР не просто усиливают напряженность в современном мире, но демонстрируют возможность попадания ядерного оружия в руки безответственных политиков. Современный мир стоит перед серией глобальных вызовов и его главной стратегией становится ориентация на теорию политического идеализма, поиск политического согласия и компромиссов.

Ортіна Ганна
доктор наук з державного управління, доцент,
завідувач кафедри публічного управління, адміністрування та права
Таврійського державного агротехнологічного університету

ЖІНКА ЯК ОСНОВА МИРОЛЮБИВОЇ ПОЛІТИКИ

Жінки десятиліттями боролися за те, щоб зайняти своє місце в суспільстві нарівні з чоловіками. За результатами останніх досліджень перепису населення США, жінки заробляють лише 77 % того, що заробляють чоловіки за той самий обсяг роботи. Дуже рідко можна зустріти жінок на керівних посадах у великих компаніях. Жінки, які йшли в декретну відпустку, часто не могли відновитися на робочому місці, оскільки стикалися з дискримінацією або застарілими уявленнями про те, що жінка вже нічого не може досягти, якщо вона завагітніла та стала матір'ю.

Програма розвитку ООН в 1997 році прийшла до висновку, що суспільство не відноситься до жінки так, як до чоловіка. Понад 60 років тому, в 1948 році генеральна асамблея ООН прийняла загальну декларацію прав людини, в якій вказувалося, що кожна людина, незалежно від статі, має право на одні й ті ж свободи. Однак, доповідь 1997 року про розвиток людини говорить про те, що жодна держава на той час не досягла успіху в цьому питанні. Причому рівень «неуспішності» в кожній країні був свій. Так, в країнах Північної Європи, таких як Швеція, Норвегія й Ісландія рівень гендерної нерівності був та залишається найменшим і в наш час.

Аналітики часто стверджують, що багато з цих проблемних питань, могли б бути вирішеними, якби жінки мали більш високий рівень участі в політичному житті.

Аналізуючи досвід країн з великою часткою жінок-парламентаріїв, можна виділити два основних фактори, що сприяють гендерній рівності:

1) наявність жіночого руху, який здатен ефективно лобіювати залучення жінок у політику;

2) державна установка, що підтримує жінок в політиці, і позитивне ставлення до гендерної рівності самих політичних партій.

І якщо жіночий рух – справа добровільна і державою майже не контрольована, то підтримка жінок-політиків – справа уряду. Як правило, така підтримка передбачає введення

гендерних квот, що забезпечують тимчасове збільшення частки жінок у владі (тимчасове, оскільки передбачається, що надалі чисельність жінок-депутатів буде зберігатися без такої допомоги).

Незважаючи на те, що жінки становлять половину населення земної кулі, вони займають лише 22% місць в парламентах всього світу. Відсутність жінок простежується на всіх рівнях влади - місцевому, регіональному та національному. Але чому ж так важливо, щоб жінки брали участь в політиці? Дослідження, які вивчали роль жінок на керівних посадах в Болівії, Камеруні та Малайзії, виявили, що, жінки, на відміну від чоловіків, при формуванні пріоритетних статей витрат більш схильними інвестувати кошти в сім'ю, громадські ресурси, охорону здоров'я, освіту та подолання бідності. Як правило, жінки менше представлені в сфері бізнесу та підприємництва і зайняті в основному в галузях охорони здоров'я, соціального забезпечення, освіти та адміністративної роботи.

Відсутність жінок простежується на всіх рівнях влади - місцевому, регіональному та національному.

Світові експерти прийшли до висновку, що країни, які мають в своїх парламентах та урядах менше 25–30% жінок, погано справляються з питаннями соціального захисту, охороною материнства і правами дітей.

Світовий лідер в області гендерної рівноправності – Швеція, перемогла корупцію здебільшого завдяки тому, що стала активно залучати жінок до управління державою. Жіноче представництво в парламенті та уряді цієї країни доходить до 47%. У країні стала активно формуватися соціальна політика, що призвело до підвищення рівня життя. Жінки, при формуванні пріоритетних статей витрат більш схильними інвестувати кошти в сім'ю, громадські ресурси, охорону здоров'я, освіту та подолання бідності, на томість чоловіки в зброю, техніку таке інше.

Дослідження показують, що існує прямий взаємозв'язок між зростанням гендерної рівноправності і зниженням рівня бідності. Пояснюють це тим, що жінки, які мають можливість до самозабезпечення, вкладають набагато більше сил і фінансів в благополуччя своїх родин і громади. Не випадково найвищий рівень життя в світі зафіксовано саме в паритетних в плані гендерних можливостей країнах. Це – Норвегія, Фінляндія і та ж Швеція.

Ідеальна статева рівність в світі – в Ісландії. Індекс створюють експерти Всесвітнього економічного форуму. Він оцінює відмінності між чоловіками і жінками з точки зору політичних прав, економічних можливостей (зарплата, трудовий стаж), охорони здоров'я (тривалість життя) та освіти.

Крім Ісландії, в п'ятірці рейтингу The Global Gender Gap Report – такі європейські держави, як Фінляндія (2–е місце), Норвегія (3–е місце), Швеція (4–е місце), Данія (5–е місце).

Україна зайняла 56–е місце серед 142 країн.

Жінки бачать сенс політики в допомозі конкретним людям, в доброті та справедливості. Це специфічний "жіночий" елемент, який відповідає ролі жінки-матері, сенс якої визначається піклуванням про інших. Якщо вона не виконує цю вимогу, то нею опановує почуття невиконаного боргу. Видається, що жінки сильніше, ніж чоловіки, відчувають особисту відповідальність, навіть якщо вони з тих чи інших причин не можуть вплинути на стан речей.

Ще одна особливість жінок-політиків полягає в тому, що вони прагнуть проводити моральну політику. Під моральною політикою розуміється наступне: відповідність засобів і способів тим високим цілям, які декларуються в програмних документах; діяльність не заради кар'єри, власного просування по службі, а заради ідеї; мета – не завоювання влади, а вироблення механізмів народовладдя; протистояння злу в усіх його проявах; захист несправедливо скривджених.

Можна зробити висновок, що жінки-політики надають перевагу гармонійній комунікації, мета якої – акцентувати спільність позицій, поглядів, виявляти солідарність та надавати підтримку. Конфліктні емоції у них виявляються переважно для самозахисту та підтримки товариша по партії, а не для ствердження власного іміджу.

Вважається, що жінка-політик має більш складний імідж, ніж політик-чоловік. Вона повинна мати в своєму іміджовому портреті певні “чоловічі” риси (звідси – "залізна леді" Маргарет Тетчер, або "стальна леді" Мадлен Олбрайт). Але на загал у неї повинні переважати суто жіночі риси. Це означає, що починає змінюватись сам стиль ділових стосунків, вони стають гнучкішими, багато правильних рішень приймаються виважено, з урахуванням інтуїції. ієрархічному способу прийняття рішень. У жінок більш прагматичний підхід, (“її змушує життя бути більш практичною, доводити справу до кінця”). У жінок, більше розвинене почуття обов’язку стосовно роботи, рідше відсутні на сесіях та засіданнях.

Отже, підсумовуючи дану тему можемо стверджувати, що роль жінки в політиці та громадському житті позитивно вплине на тенденцію формування демократичного європейського суспільства. Звичайно, ще багато не вирішених питань які доведеться подолати пов’язаних з роллю жінки в політиці, але для цього ми піднімаємо це питання в обговоренні.

Список посилань

1. Олексенко Р. И. Экономико–правовой механизм реализации новой модели современной культурной политики Украины / Р.И. Олексенко, Л.В. Афанасьева // Материалы международной научно-практической заочной конференции «Актуальные проблемы экономики, менеджмента и маркетинга в современных условиях»: 23 января 2019. – С. 421-425.
2. Олексенко Р.І. Антропологічні горизонти гендерної нерівності: від релігійних канонів до бізнесових викликів / Р.І. Олексенко, Г.В. Ортіна, І.В, Колокольчикова, О.В. Сизоненко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії.- 2018 - № 74. – С.81-94.

Павленко Іва

кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри соціології ЗНУ

МИРОТВОРЧІ ПРАКТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

У часи нестабільної політичної ситуації в Україні мир та злагоду підтримувати вкрай важко. Стають задіяні усі методи: від встановлення державного воєнного стану до миротворчих практик громадянського населення. Саме тому, включення компенсаторного механізму суспільних сил на допомогу державним заходам зараз є актуальним.

Для пострадянських країн миротворчість та вирішення конфліктних ситуацій у світі завжди асоціювалася із міжнародними організаціями: ООН, НАТО, ОБСЄ, Міжнародний суд в Гаазі та ін. Українці, згідно зі своєю ментальністю, відзначали миротворчу діяльність, як відносно новий вид дипломатичних стосунків та дистанційовані від суспільства воєнно-політичні заходи. Але, зіткнувшись сьогодні з внутрішньодержавним протиборством у східному регіоні та ескалацією конфлікту на Кримському півострові, дані проблеми стали реальними і торкаються усіх верств населення.

Найактивніша частина українського суспільства – це молодь, яка консолідує, згуртовує та сміливо заявляє, із чим не згодна, і що необхідно змінити в державі та на міжнародній арені. Тобто, представники молоді є основними суб’єктами побудження ідей у народу. До молоді прислухаються і владні структури держави. Ось, чому для молодих людей так важливо бути обізнаними та мати доступ до сучасних міжнародних та внутрішніх миротворчих практик, які запроваджує держава і громадянське суспільство.

Із визначення «миротворення» - ми розуміємо як механізм у структурі соціального світу, що проявляється в діяльності суб’єктів, виникає при несформованому соціальному світі, життєвий устрій суб’єктів і спосіб організації системи тільки починає вибудовуватися, процеси миротворення спрямовані на узгодження, гармонізацію відносин [1, с. 64]. Гармонізація, умиротворення, примирення є основними механізмами виправлення становища соціального світу з військової загрози до мирної обстановки [1, с. 131-132].

М. Лепський зазначає такі групи миротворчих практик: превентивна дипломатія, встановлення миру, підтримка миру, примушення до миру, побудова миру [2, с. 12]. Авжеж, для кожного представника молоді дані практики не є відкритими. Тому, необхідним є

виокремлення суто молодіжних «прийомів» для улагодження конфліктів на різних рівнях: державному та міжнародному.

На нашу думку, національна розрізненість, сепаратизм, тероризм, етнічний і конфесійний антагонізм є головними чинниками для сучасних внутрідержавних конфліктів. Тому, важливим є те, які ефективні шляхи для їх вирішення може запроваджувати саме молодь.

Таким чином, українська молодь у своїй діяльності використовує такі миротворчі практики:

1. Перерва зв'язку - полягає в цілеспрямованому видаленню, ігноруванню або невикористанню молоддю інформації, мереж, сайтів або продуктів країни-агресора, що дестабілізує ситуацію.
2. Міжнародна освітня співпраця - проявляється в участі української молоді у міжнародних проектах (Горизонт 2020, Євратом, «Схід та Захід разом»), конкурсах, конференціях для обміну інформацією, науковими досягненнями, а також налагодженням зв'язків в середині країни та на міжнародному рівні.
3. Робота з постраждалими групами населення - використання даної миротворчої практики у буденному житті починається від прояву людської допомоги до участі молоді у різних соціальних акціях, впроваджені профільних лекцій та проектів.
4. Зміцнення правопорядку - полягає в тому, що молодь керується певними правилами та нормами у повсякденній діяльності. Молодь залучає до порядку і підлітків, через проводження з ними різних тренінгів, лекцій, ігор та змагань.
5. Толерантність - означає терпимість до людей з іншим світоглядом, способом життя та традиціями. Українська молодь проявляє повагу по відношенню до інших культур та національностей, адже Україна є багатонаціональною державою.
6. Солідарність – участь молоді у різних громадських заходах, яка об'єднує суспільство в єдине ціле на підставі єдності інтересів, стандартів, спорідненості.
7. Волонтерство – фізична допомога молоддю нужденним та потерпілим від воєнних конфліктів. А також, ідейна спрямованість діяльності, як моральна підтримка уразливим верствами населення.

Також, варто зазначити, що через властивий максималізм та надмірну емоційність, молодь часто використовує практики для появи та розвитку конфліктів – блокади, демонстрації, майдани. Тому, важливими є регулювання і контроль миротворчих практик молоді з боку держави, а також, власний гуманний характер миротворчої діяльності, миротворчі цінності і мирна спрямованість дій молоді.

Список посилань

1. Павленко І.О. Феномен розвитку соціального світу у вимірі взаємозв'язку миру та війни : монографія / Іва Олександрівна Павленко; за наук.ред. М.А. Лепського. Запоріжжя: КСК-Альянс, 2017. - 201 с.
2. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / М.А. Лепський, Н.С. Абаніна, І.О. Кудінов, І.О. Павленко, Я.С.Пилипенко / [за заг. ред. М.А. Лепський]. — Запоріжжя: КСК-Альянс, 2017. - 172 с.

Палагута Вадим

доктор философских наук, профессор

заведующий кафедрой инженерной педагогики

НМетАУ (г. Днепр)

ПРОБЛЕМА ЯЗЫКА В ФОРМИРОВАНИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ УКРАИНЫ

Не секрет, что нынешняя кризисная социально-политическая, экономическая и гуманитарная ситуация в Украине во многом объясняется глубоким мировоззренческим и социокультурным расколом в украинском обществе. А одной из главных проблем на

мировоззренческом и социокультурном уровне является наличие острой проблемы языка при формировании единой национальной идентичности и, в конечном счете, нациостроения украинского общества.

Действительно, по отношению к процессам идентификации человека на микро- и макро-уровнях социальной действительности язык и речь имеют определяющее значение при формировании структур восприятия и интерпретации окружающего мира. Очевидная взаимообусловленность языка и идентичности сейчас взята под жесткий контроль со стороны государственных структур через политику насильственной украинизации населения, и выражается в проведении властью мононациональной языковой политики, которая, в свою очередь, определяет долгосрочную программу политики идентичности. Двухсторонние отношения языка и идентичности сейчас представлены как трехсторонние через политический диктат государства в отношении повсеместного вытеснения русского языка со всех сфер социальной жизни. Но как говорят социологические исследования, на нем говорят больше пятидесяти процентов населения. Более того, этот политический диктат радикального украинского национализма в украинской языковой политике должен распространиться, по замыслам нынешней власти по всем направлениям социальной действительности, вплоть до бытовой и семейной коммуникации, не говоря уже о профессиональной коммуникации и всех политических, социокультурных и исторических сферах украинского общества.

Поэтому, и не случайно известный исследователь, выходец с Украины М.А. Марусенко в своей обстоятельной монографии пишет: «Сегодня в Украине в рамках одного унитарного государства существуют два этнических образования с отрицательной комплиментарностью. Один этнос, условно названный восточноукраинским, представляет собой осколок великорусского этноса, оказавшийся в составе другого государства. Второй этнос, также условно называемый западноукраинским, еще не закончил процесса своего государственного формирования. Но именно он сегодня приведен к власти и на государственном уровне навязывает свою волю первому этносу» [1, с.282-283].

В контексте темы заявленных тезисов нас интересует вопрос- возможно ли фомирование единой национальной идентичности при такой существующей острой языковой проблеме и нынешней языковой политике в украинском государстве? И можно ли запрещать нынешней власти говорить и мыслить на родном языке большинству населения?

В этом плане актуально рассмотреть онтологическую идентичность, с которой и начинается личностное самоопределение человека как самый глубокий слой личностной идентичности. Эта идентичность формируется в речевых практиках повседневной жизни. Очевидно, что онтологическая идентичность присуща каждому человеку, составляя основу человеческого в человеке и, проявляется эта основа в экзистенциальных или критических ситуациях – стихийных бедствиях, преследованиях, репрессиях, произволе, болезнях, войне и т.д. Но очевидно, что онтологическая идентичность предполагает и определенную онтологию языка.

И здесь существуют два похода в понимании языка - репрезентативный и имманентно - антропологический, существенно отличающихся своими трактовками языка. Если взять полярные точки зрения на язык в этих подходах, то инструментальная позиция к языку определяется как «чисто» репрезентативная, а в имманентном подходе онтология языка является высшим его выражением, вследствие того что в нём всегда ощущается присутствие «живого» слова человека - говорящего или пишущего. Так, основатель имманентно-антропологическому подхода в изучении языка В. фон Гумбольдт отстаивал следующее ключевое положение: «Судить о функционировании языкового организма можно только по употреблению языка» его носителем» [2, с.219]. Конкретизаций этого положения стала его идея о том, что «в действительности, речь не строится из предшествующих ей слов, а, наоборот, слова возникают из речи» самого человека» [2, с.90]. Творческим развитием этого подхода к языку и речи стали работы М. Бахтина по проблемам диалогизма. Так, М.Бахтин пишет: «Язык входит в жизнь через конкретные высказывания (реализующие его), через конкретные же высказывания и жизнь входит в язык» [3, с.162]. Таким образом,

непрерывность вхождения человека в жизнь и обеспечивает непрерывный процесс речевой коммуникации.

Рассматривая теорию языка В. фон Гумбольдта как предтечу современного, в том числе и бахтиновского, имманентно – антропологического понимания языка, современная лингвистка В. Постовалова приходит к выводу, что «согласно антропологической программе Гумбольдта, язык есть феномен человеческий. Он – конститутивное свойство самого человека и формирует его «человекообразующее начало» [4, с.237]. Прослеживая эволюцию в развитии и понимании языка, лингвист А. Бочаров приходит к мысли, что «у человека нет и быть не может внутреннего измерения, чтобы чему-то быть, об этом нужно говорить, следовательно, быть выведенным вовне, в область речи. Мышление, сознание может быть только языковым»[5]. Поэтому, бытие человека определяется, в первую очередь, коммуникативной формой языка - речью и через речь, а она уже априорно диалогична,– все остальные атрибуты – произвольные или сопутствующие моменты, в том числе и мышление, и сознание человека. Она и определяет онтологическую идентификацию человека.

Тем самым, онтологическая идентификация существует и проявляется через коммуникативные акты говорящего человека, и искоренить ее невозможно никакой варварской языковой политикой. Вот почему, становится понятным утверждение уже упоминаемого ранее филолога М. Марусенко относительно проблемы формирования национальной идентичности в Украине: «Языковая политика в таком государстве должна строится на защите индивидуального права на самоидентификацию, а политика «этноязыкового соответствия» не допустима ни с политической, ни с моральной точек и противоречит международному законодательству в области защиты прав человека и меньшинств» [1, с.309].

Список ссылок

1. Марусенко М. Языки и национальная идентичность: современные вызовы единству и территориальной целостности – М.: Научно-политическая книга, 2015. -575 с.
2. Гумбольдт В. фон Избранные труды по языкознанию - М.: Прогресс, 1984. – 400 с.
3. Бахтин М. Проблема речевых жанров [Текст] // М. Бахтин Собрание сочинений. В 7 т. - М.: Русские словари, 1997. Т. 5. С.159- 206.
4. Постовалова В. Язык как деятельность: Опыт интерпретации концепции Вильгельма фон Гумбольдта [Текст] – М.: ЛЕНАНД, 2014. - 256 с.
5. Бочаров А. М.М.Бахтин: от филологии к философии, от металингвистики (метариторики) к философии языка [Электронный ресурс] / А. Бочаров. http://anthropology.ru/ru/texts/bocharov/ruseur_07.html].

Петренко-Лисак Алла

кандидат соціологічних наук, доцент,
доцент кафедри галузевої соціології факультету соціології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

SMART CITY: ШЛЯХ ВІД МІСТА ДО ГЛОБАЛЬНОГО МУДРОГО СЕЛА

Серед ключових метафор, які з'явились в спробах з'ясувати, вивчити і описати глобалізаційні процеси, інформаційно-комунікативні практики та медіа задля з'ясування сучасних соціальних явищ більшості інституційних формацій, і які з часом перетворились у визнані поняття, є такі як «глобальне село» М. Маклюена («global village», M. McLuhan), «глобальний метрополіс» Г. Кана («global metropolis», H. Kahn) та «глобальне місто» С. Сассен («global city», S. Sassen).

Інші вже звичні і теж досить поширені в тезаурусі комунікацій дослідників урбанізації – це поняття «розумного міста» (smart city), «електронного котеджу» Е. Тофлера («electronic cottage», A. Toffler) та «розумного дому» (smart house), і, звісно, «Інтернету речей» (Internet of things). Менш звичним і малопоширеним є поняттєва метафора «мудрого міста» (wise city).

Єднає ці групи понять ключова характеристика дослідницького поля застосування: звернення до інформаційно-комунікативних технологій, зокрема, електронних медіа, ефектів мереж, змін соціального часопростору та швидкості переміщення інформації та процесів комунікації.

Ще одним аспектом прикладного функціонування цих понять є дискусії щодо утопічності та реалістичності ідей, в яких вони займають ключові позиції. Сумніви та критику отримують всі, попри авторитет їхніх авторів та окремі факти, що свідчать про їхнє втілення в повсякдення соціального світу. Та це нормально на етапі становлення і розгортання соціуму постмодерну в пошуках відповідей про завтрашній день, адже вічний модерн (не теоретичний, але часовий) завжди прямує в майбутнє (таким вже є об'єктивний рух часу).

Технологій і методологій ефективного прогнозування здавалося б достатньо, та все одно час від часу виникає потреба у їхньому вдосконаленні, уточненні та адаптації до мінливих умов реальності. Зокрема, способом аналітики та дискусій.

Автори книги «Місто завтрашнього дня: Сенсори, мережі, хакери та майбутнє міського життя» К. Ратті та М. Клодел [1] пропонують методологію «futurecraft» - метод пропозицій сценаріїв майбутнього з умовою широкого поширення ідей в поле дискусійності. Це не фіксація теперішнього і не передбачення майбутнього, але це спосіб впливу на майбутнє через поширення ідей про нього, «зараження» ними тих, хто там житиме. Приєднаємось до методології, почавши з уточнення понять.

Г. Кан, коли критикував (або ж уточнював) метафору Маклюена про «глобальне село», запропонував варіант «глобального метрополісу», звернувши увагу на той факт, що соціальна структура і система села має в своїй основі тісні, міцні, видимі зв'язки, традиційність та сусідство, тоді як місто – це множинність культур, дискретні, мінливі зв'язки та право на незалежне приватне життя. Це уточнення Кана фактично є послідовним тьонісівській теорії Гезельшафту та Гемайншафту. Слушне і цікаве. Глобальний світ переважно урбанізований, і не тільки просторово, але й ціннісно. Змушує замислитись: чи справді новітні комунікативні технології та засоби і канали зв'язку вибудовують глобальне село? Можливо, це таки – місто, метрополіс? Адже, і Маклюен, аналізуючи соціальні процеси, зосереджувався передусім на міському житті… Та ж використав метафору села… а отже, вбачав ймовірність перетворення урбаністичного простору на новітній специфічний формат села…глобального. І був, мабуть, таки дещо правий. Справа не в масштабі. Дійсно, соціальні мережі наближають людей, віддалених у фізичному просторі один від одного, через спілкування. Справді, це уможливлює міжнародний міжнаціональний обмін. Досить швидкий та легкий. І практика показує, що нерідко, відносини, сформовані в кібервіртуальному просторі переходять до реального. В комунікативних мережах складаються групи за спільними інтересами, цінностями та соціальними практиками. Фон цих мереж є досить сильним у впливі на реальну поведінку; досвід мережної взаємодії відтворюється в реальних практиках. Розрізнені у фізичному просторі міст жителі створюють в соціальних мережах спільноти, де обговорюються важливі для них питання, наявні проблеми в районі, зокрема, спільно впливаючи на їхнє вирішення. Формуються цінності гемайншафт порядку. Гезельшафт теж полишається в реальному просторі. Міста продовжують функціонувати за правилами права на невтручання в приватне, особистісне. Але новітній урбанізм, що стоїть на цінностях соціальних спільнот в місті, партисипативних практиках та громадських активностях, відчутно тішиться новітніми можливостями перебудови життя в місті і міських просторів за умов все потужнішого і швидкого поширення новітніх інформаційно-комунікативних технологій в містах. Образ смарт-міста вже не майоріє на горизонті, але є зреалізованими проектами в світі (хіба що на різних етапах втілення). Смарт-сіті – подається як проект міста, в якому всі сервіси та послуги є досяжними у кібервіртуальному каналі доступу до інформації, де можливе управління власним часом і простором, де «розумні будинки» та «Інтернет речей» роблять буденне життя людей комфортним та ефективним. Місто вибудовується через злиття кібервіртуальності та реальності, soft та hard в єдиній моделі. В цій ідилії залишається питання: хто тут і що є «розумним»? Люди чи тільки технології? Щодо перших – сумнівно. Факт використання

сучасних і надсучасних інформаційно-комунікативних технологій не робить їх розумнішими чи кмітливішими, чесноти людей не стають шляхетнішими, а відчуття життя щасливішим

Концепція «мудрого міста», як і ідея Кана щодо Маклюена, продовжує еволюцію поняття «смарт-сіті». Платформа мудрого міста – це розумне місто, але на додачу екологічне та щасливе. При чому міська екологія позиціонується в її широкому тлумаченні: від біологічного до соціального факторіалу. «Мудре місто – це соціально відповідальна практика громадянської активності, дизайн послуг і продуктова стратегія. Це продукція громадянськості, як то компанія, що поєднує правильних партнерів і спільні методи, щоб винайти краще майбутнє. Це транскультурна, трансдисциплінарна мережа агентів змін, сфокусована на рівному доступі знизу вгору в форматі соціального договору і заснована на мудрому самоврядуванні. Воно транскультурне, трансдисциплінарне, почасти трансформаційне» - сказано на сайті, що присвячений ідеї мудрого міста [http://thewisecity.org]. Там розміщено і заклик: «Давайте зробимо 21 століття сторіччям мережевих мудрих міст» («Let's make 21st century networked wise cities»). В ньому зауважимо на слові «мережа». Отже, мудре місто не має бути поодиноким, досягти його можуть всі бажаючі, і вони мають бути поєднаними мережним зв'язком на основі спільних цінностей та практик. А отже, знову проглядається своєрідний Гемайншафт. Чи не до ідеологеми села ми знову повертаємось? Глобального мудрого села (Global Wise Village)…

Мудрий урбанізований простір – це простір продуктивної взаємодії процесів та інструментів розумного міста, мешканців та влади, узгодження норм та правил в плануванні та управлінні. Це відхід від технократичності «розумного міста» на користь гуманоцентричності, людяності. Це співтовариський простір, комунікативний і мережевий, близький та спільний по суті.

Список посилань

1. Ратти К., Клодел, М. Город завтрашнего дня: Сенсоры, сети, хакеры и будущее городской жизни / Карло Ратти, Мэтью Клодел; пер. с англ. Е. Бондал. – М.: Изд-во Института Гайдара, 2017. – 248 с.

Повзло Олександр
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії ЗНТУ

Повзло Валентина
старший викладач кафедри КМХТ ЗНТУ

ГЛОБАЛЬНЫЙ СМЫСЛ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Наиболее ярким и острым философским феноменом современной геополитики является глобализация, которая несмотря на свое неуклонное следование научно-техническому и социальному прогрессу содержит в себе не только положительные, но и отрицательные стороны. Диалектическая сущность глобализации состоит в том, что человечество в ее контексте одновременно имеет дело как с процессом возникновения болевых и уже ставших, в каком-то смысле, традиционных проблем, так и с процессом их диалектического снятия. В частности, это касается, с одной стороны, обострения экологических проблем, а с другой стороны, преодоления отрицательных экологических факторов развития, в следствие чего наше внимание, в современных условиях, самым актуальным образом обращается на исключительную важность экологического образования, которое заставляет нас «зрить в корень» (что и является «моментом» диалектического снятия экологической проблемы). И поэтому, данное образование имеет глобальный характер и глобальное значение. Но экологическую науку и образование интересуют, в первую очередь, те стороны экологической проблематики, которые непосредственно затрагивают жизнь человека и не только физическую, но и духовную, нравственную, то есть социальные аспекты экологии, а именно

экология человека. В рамках этого образования и науки устанавливается, что проблемы «экологии человека» обусловлены объективными социально-экономическими причинами. В связи с этим необходимо подчеркнуть, что основополагающей причиной («экономической базис-причиной») загрязнения окружающей среды, природы является существующая рыночная система (точнее: её негативная составляющая), финансово-экономический механизм, когда он способствует как диспропорциям не только в распределении природных и человеческих ресурсов, так и диспропорциям в распределении финансов и капитала (как постоянного, так и переменного). Так, демографический взрыв и научно-технический прогресс привели к колоссальному увеличению потребления природных ресурсов, и это становится основной причиной усугубления неминуемо следуемой за жизнедеятельностью людей проблемы сохранения окружающей среды обитания и природы в целом – экологической проблемы. К тому же, современной экологической наукой установлена такая закономерность: безразличное отношение к жизни людей оборачивается безразличием и к вопросам сохранения и бережного отношения к природе, а так же наоборот. Так, человечество не выработало в себе регуляторов рациональной демографической политики (а значит в этом случае мы имеем в виде факта: иррациональное отношение к человеку) и поэтому стало непомерно размножаться, что привело, в конечном счете, к обесцениванию человеческой жизни. То есть современная прагматичная политика рыночной экономики, интенсивно способствуя научно-техническому прогрессу, но не вникая в гуманистические аспекты жизни человека, зачастую оборачивает НТП против конкретного индивида. В результате, в социально-экономической жизни начинает царить бессмысленная стихия, последовательным образом способствующая зарождению антагонизмов в отношениях между человечеством и окружающей средой. Это, в конечном счете, может привести к уничтожению как природы, так и самого человека.

Современное экологическое образование, кроме всего прочего, должно показывать и учить каждого молодого человека тому, что в основе развития системного знания о природе лежит системное развитие философских подходов о природе как о целом, включающем в себя субъективный, человеческий фактор, что является необходимым условием развития методологической культуры молодежи. Так, каждый молодой человек должен не только понимать, но и доказывать (в первую очередь для себя) своим осознанным (нравственным) отношением к действительности известную в теории и на практике аксиому о том, что природа едина и неделима, а современное хозяйство - результат взаимодействия природы и общества. Но это взаимодействие имеет глобальный характер. А глобализация зачастую действует по принципу «прибыль важнее людей», что приводит к разрушению сформировавшихся и устоявшихся тысячелетиями естественных экосистем. Неуклонный рост организационной сложности общества и соответственно широкое воздействие человека на природу вызывает масштабные необратимые изменения биосферы. Поэтому, само существование живой природы на нашей планете и процветание человеческого общества зависит от того, насколько объективно и своевременно будут раскрыты глобальные закономерности развития биосферы, и на этой основе сформулирована и реализована стратегия действий человека относительно природы. В этом смысле, экология - это наука нашего будущего, наука судьбоносная. И поэтому, занимаясь важнейшими вопросами экологического образования и просвещения, формируя экологическую культуру социума, необходимо исходить из следующей закономерности: природа устроена таким образом, каким устроены все живые системы, живые организмы. В том случае, когда индивидуум, находясь в этом своеобразном живом организме (окружающая среда), начинает самым активным образом развивать кипучую жизнедеятельность, которая не только не учитывает особенностей функционирования данного организма, не только не считается с законами его развития, но и грубо вмешивается и начинает нарушать и разрушать его систему, то в этом организме (природе) срабатывают и запускаются в действие механизмы самозащиты и отпора по отношению к ненасытной (безумной) активности этого «человеческого монстра». В реальной действительности все лимитировано: вес и пространство Земли ограничены, объем атмосферы имеет свои конечные пределы.

Только никак не могут ограничиться потребности человека, умериться его бесконечные аппетиты. Но природа не может позволить «надругательства» над собой, и она начинает «мстить» людям, стремясь привести в нормальное чувство не в меру возомнивший о себе и уверовавший в свою непогрешимость человеческий род.

И уже поэтому экологическая наука призвана, с философской точки зрения, диалектически, проанализировать и объяснить глобальные мировые процессы, которые происходят в окружающей природной среде, увязав их с проблемами экологии человека и социальной экологией. Не отрываясь от изучения природы, научная экология должна продолжить свое формирование в качестве синтетического междисциплинарного знания, приобретая философский характер и выполняя этим самым своеобразные философские функции. Философский подход в экологии будет направлен на то, чтобы актуализировать внимание экологов, прежде всего, на выработке реальных и конкретных системных механизмов рационального природопользования, разработке модели оптимальной стратегии развития системы «человек – природа», направленной на стабилизацию связей между ее основными структурными элементами. Поэтому на современном этапе сверхнеобходимо философское обоснование теоретической модели экологического образования и экологического воспитания, способствующей становлению у каждого человека целостного видения мира. Этой стратегии отвечает решение целого ряда микрозадач, а именно: исследование процесса антропологизации экологического знания в неклассический период развития науки; поиск возможных путей выхода из кризисного состояния в отношениях «человек – природа»; рассмотрение философии экологии субъекта, объекта, средств и методов исследования экологических проблем в их взаимосвязи. В первую очередь, в рамках экологического образования следует руководствоваться антропологическими, человеческими критериями в контексте социокультурного и природного «поля», когда человекоприродоцентричность системы отношений субъект-объект предполагает понимание природы, окружающей среды существования человека в качестве объекта исследования, но наделенного свойствами субъективного характера. Это будет способствовать развитию нового мышления по сохранению жизни на Земле, познания ценностно-целевых ориентиров субъекта научной деятельности и его отношение к социальным целям и ценностям в системе "человек - мир".

Но, в связи с этим выводом, становится понятным, что сущность становления формирования, функционирования экологии как науки невозможно понять вне процесса переосмысления философских, психологических, педагогических, этических и биологических проблем существования человечества. А в этом отношении здесь царит полная неразбериха, свидетельствующая об отсутствии единой стратегической линии понимания и развития экологической науки в настоящем и будущем. Нашему украинскому обществу, всему человечеству по отношению к природе (учитывая определяющий философский «вектор» её сбережения и охраны) необходимо действовать с «ювелирной» точностью и двигаться вперед, многократно осмысливая и просчитывая каждый свой шаг. И, в связи с этим, так же понятно, что излишняя активность человека ноосферы совершенно справедливо должна быть ограничена (и на практике она ограничивается) законами биосферы, накладывающими определенные «табу» на стихийное развитие человеческой цивилизации. Экологическая наука и образование должны соответствующим способом и методом своевременно реагировать на данные «посылы» биосферы и настойчиво, последовательно разворачивать человеческий социум во взаимоотношениях с природой на приоритет морально-этических ценностей и на приоритет взаимовыгодного «диалога». Социальная роль экологического просвещения и образования в современном обществе будет заключаться прежде всего в осознанном и разумном формировании и «тестировании» научно-производственных и технических «преобразований» на их соответствие гуманистической этике, которая сегодня трансформируется в экологическую этику. Философско-этические критерии становятся незаменимыми при решении таких болезненных проблем, при которых научно-экологические и другие критерии являются недостаточными. И именно философско-этические критерии

являются незаменимыми, выполняя приоритетную роль в контексте решения «пограничных проблематик» человечества, к числу которых относится и экология, Как отмечал Р.Декарт: «философия есть единственное, что отличает нас от дикарей и варваров», поэтому чем скорее украинское общество осознает это, тем больше вероятности, что мы будем все более и более образованными и демократичными, а значит и цивилизованными. Такая свободная философия содержит в себе все глобальные смыслы, в том числе, что касается экологических проблем и экологического образования, и именно такая философия формирует сознание и мышление свободного человека, который понимает, что необходимо заботиться о сохранении окружающей среды обитания. Именно на основе этой логики и культуры формировалась западная цивилизация и самым прагматичным и рациональным образом выстраивались ее отношения с Природой.

Савойська Світлана
доктор наук в галузі політології, професор
Міжрегіональної академії управління персоналом

МОВНА ПОЛІТИКА ЦЕРКВИ У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

На сучасному етапі державотворення активно формується нова демократична система України. У її формуванні активну участь бере сучасна українська церква. Демократичні принципи політичної системи України, плюралізм думок, права і свободи громадян дають можливість вільно здійснювати мовну політику, послуговуватися на побутовому та суспільному рівнях будь-якою мовою, а також вивчати, використовувати на державній службі та у діловій сфері українську мову як державну, про що українці навіть не могли мріяти у тоталітарно-авторитарному радянському суспільстві. Тому головними елементами політичної системи України є демократичні цінності та мовно-політична діяльність церков, які почали формуватися на ґрунті незалежності у перші роки проголошення незалежності. Демократична система України дає можливість формувати в української спільноти національну свідомість, захищати національні інтереси та модернізувати мовно-політичну культуру українських церков, які на поч. 1990-х відновили свою діяльність.

Поняття «модернізація» (фр. modernisation, moderne) варто розуміти як новітній, сучасний, а також − зміну чого – небудь відповідно до сучасних вимог [7, с. 395] та у залежності від того, що змінюється, з якою метою та хто у цьому зацікавлений. Модернізація, на думку О. Новакової, – це частина трансформаційного процесу, коли система не тільки переходить до нового якісного стану, але й завдяки цьому переходу підвищує власну адаптивність, здатність і диференційованість [6, с. 9]. Мовну політику модернізації варто розуміти як: оновлення усіх сфер, зокрема церковної, і галузей суспільно-політичного життя в Україні та формування нової моделі церковної політики, в основі якої знаходиться українська мова як державна в Україні; українізацію, яку спрямовано на відродження та ефективне функціонування української мови, поширення її в усіх сферах, зокрема у церковній, галузях та регіонах країни; мовно-культурні зміни в українській церкві, у мовній політиці, законодавстві щодо діяльності церкви в Україні та ін.

Окремі аспекти зазначеної проблеми досліджують М. Бабій [1], І. Діяк [2], С. Здіорук [4], В. Іванишин та Я. Радевич-Винницький [5], О. Новакова [6], В.Смолій [3] та ін. науковці. На думку І. Діяка, українська мова (староукраїнська або церковнослов'янська в українському (руському) варіанті) ще у XV-му та XVI-му ст. використовувалася у церковних перекладах та у службі Божій [2, с. 171]. Політика модернізації токнулася церковної сфери саме тоді, коли Українська церква стала незалежною, а також була відновлена Українська автокефальна православна церква (УАПЦ), де, за словами І. Діяка, читалися проповіді українською мовою [2, с. 71-72]. Варто акцентувати увагу на тому, що українські церкви заборонялися угорською, румунською, російською та ін. окупаційною владою, яка у різні часи панувала на українських

землях. Про використання у службі Божій української мови нам нагадують такі відомі церковні діячі як І.Огієнко, В. Липківський та ін., які богослужбові тексти перекладали українською мовою та засновували українські парафії [3, с. 152], з чим боролися польська, румунська, російська та ін. адміністрації. З проголошенням Української незалежної держави була відновлена Українська автокефальна православна церква (УАПЦ) та створена Українська православна церква Київського Патріархату (УПЦ КП), яку очолив Філарет. Було також відновлено діяльність Української греко-католицької церкви (УГКЦ), яка свого часу, як зазначає І. Діяк, була заборонена не лише російською, а й румунською владою [2, с. 155], Української римо-католицької церкви (УРКЦ) та ін. У 1992 році на Церковному Соборі у Харкові було створено філію Російської православної церкви (РПЦ) – Українську православну церкву Московського Патріархату (УПЦ МП), яка, як зазначає І. Діяк, має в Україні «відверто антиукраїнське спрямування». Тому цю церковну інституцію українська спільнота прозвала церквою війни, яка відмовилася відспівувати померлих українських воїнів, які віддали життя за свободу українського народу та незалежніть Української держави, яка захищає свої кордони від російських загарбників.

Українські церкви, окрім УПЦ МП, яка є проросійською, позак вона керується настановами з Кремля, з самого початку їх відродження зайняли проукраїнську позицію. Тому і наразі священики УПЦ КП, УАПЦ, УГКЦ, УРКЦ здійснюють Службу Божу українською мовою, зберігають українські звичаї, традиції і таким чином захищають демократичні, національні та культурні цінності Української держави. Тому ці церкви українці вважають суб'єктами миру, які надсилають до українського війська капеланів, надають йому усіляку допомогу, зокрема і матеріальну, щоб воно мало можливість захистити кордони України від російської агресії. Священики і прихожани цих церков моляться за збереження демократії в Україні, її соборності, незалежності та розвиток, формують в українського народу національну самосвідомість та патріотичність. Більше того, священики, капелани, настоятелі та прихожани цих церков виступають за збереження миру та цілісності України, освячують військових та їх техніку, здійснюють богослужіння, які спрямовані на збереження та поширення української мови. З цього приводу між священиками РПЦ, УПЦ МП, з одного боку, та УПЦ КП, УАПЦ, УГКЦ, УРКЦ, з іншого, існують непорозуміння і протистояння щодо того, яку мову використовувати у Богослужінні та яку державу захищати. Церковні діячі Московського Патріархату здавна виправляли українські тексти та перекладали їх на «великоросійське наріччя», а з часом викорінювали українську мову (її церковнослов'янський варіант) з духовно-освітніх навчальних закладів. Московська синодальна цензура переслідувала у церкві все, що нагадувало про українську мову і культуру українців, – забороняла українське малярство, називаючи його «єрессю», навіть будувати церкви в українському стилі [2, с. 172-173, 176, 178-179] українцям було заборонено. Боротися з українськими церквами, які у Богослужінні використовують українську мову, Росія не припиняє і до цього часу. РПЦ та УПЦ МП забороняли українським церквам виконувати молитву «Боже Великий Єдиний, нам Україну храни», виголошувати проповіді та перекладати церковне письмо українською мовою» [2, с. 183]. Така ситуація має свою історію, коли «ієрархи РПЦ у 1930-х рр. виступали проти спроб запровадити у богослужінні українську мову, переконуючи віруючих, що ця мова не придатна для служби Божої та неугодна Богові. Окремі церкви після богослужінь українською мовою проросійськи налаштовані священики навіть переосвячували [5, с. 30], позаяк вони підтримують на території України інтереси Росії, російську мову як другу державну, не визнають існування незалежної Української держави, українських церков, українців як окремої від росіян нації, української мови та ін. Така їх проросійська спрямованість виявляється у боротьбі за мирян, російські культурні цінності, мовно-культурний і духовний простір методами залякування віруючих УПЦ КП, запевняючи їх у тому, що Патріарх Філарет заведе їх в унію, заборонивши у ній церковнослов'янську і російську мови [4, с. 86]. Більше того, під виглядом пропаганди слов'янської єдності та гасла «українці і росіяни – народи-брати» проросійськи налаштовані священики РПЦ та УПЦ МП пропонують відновити велику Росію [2, с. 232-233]. На цьому ґрунті в окремих науковців,

політиків і священиків виникла ідея: об'єднати православні церкви у єдину помісну церкву і таким чином розв'язати існуючі між ними проблеми. І нарешті таке об'єднання сталося навколо Православної церкви України, яку очолює митрополит Єпіфаній. Утім, хочеться сподіватися, що це об'єднання та загальнонаціональне примирення на церковному рівні, до якого, на думку М.Бабій, має «долучитися і держава, яка повинна забезпечити справжню свободу релігії та рівність віросповідань» [1, с. 342-344], буде більш повним та безконфліктним. У зв'язку з цим 15 грудня 2018 року у Києві в Софійському соборі відбувся Об'єднавчий собор зі створення єдиної української помісної православної церкви, який обрав її предстоятелем митрополита Епіфанія, а 20 грудня 2018 року Верховна Рада ухвалила закон №5309 «Про внесення змін до закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» щодо назви тих релігійних організацій, керівний центр яких знаходиться за межами України.

Отже, згідно з цим законом, усі церкви, які підпорядковуються Росії, мають називатися «Російська православна церква в Україні». Такий державницький підхід, що стосується церковної сфери, українці називають ідеологією миру, який конче необхідний в умовах збройного протистояння та терористичних загроз. Тобто, в умовах російсько-української війни українські церкви не стоять осторонь, а беруть активну участь у захисті кордонів України та розбудові її демократичної системи.

Список посилань

1. Бабій М. Міжконфесійні відносини в Україні: подолання напруженості // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (10-11 листопада 1994) «Регіональна політика України: концептуальні засади, історія, перспективи». – К.: Інститут національних відносин і політології НАН України, 1995. – С. 342-344.
2. Діяк І. Українське відродження чи нова русифікація?: Наук. посіб. для студ. вищ. закл. освіти – К.: Гранослов, 2000. – 304 с.
3. Енциклопедія історії України / за ред. В. А. Смолія. – Київ: Наукова думка. – Том 6. – 2009. – 772 с.
4. Здіорук С. Церковна політика і геоконфесійні інтереси України // Віче. – К., 1993. – № 8. – С. 22-25.
5. Іванишин В., Радевич – Винницький Я. Мова і нація. – Дрогобич: Відродження, 1994. – 218 с.
6. Новакова О. Політична модернізація та розвиток демократичних процесів у сучасній Україні: Автореф. дис. ... докт. політ. наук: 23. 00. 02 / Національна академія наук України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса – Київ, 2007. – 33 с.
7. Новий словник іншомовних слів: близько 40000 сл. і словосполучень / Л. І. Шевченко, О. І. Ніка, О. І. Хом'як, А. А. Дем'янюк; За ред. Л. І. Шевченко. – К.: АРІЙ, 2008. – 672 с.

Скворець Володимир
доктор філософських наук,
завідувач кафедри соціології ЗНУ

ПРАВЛЯЧИЙ КЛАС УКРАЇНИ ПЕРЕД ВИКЛИКОМ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН

Протягом всього пострадянського періоду українське суспільство перебуває в стані глибокої трансформації, що охопила всі сфери суспільного життя. Весь процес трансформації був спрямований на руйнування тих засад життєустрою народу, що склалися в останнє десятиліття радянського періоду. Радянський життєустрій вже зруйновано, а новий життєустрій українського народу, що здатний забезпечити поступальний розвиток України, поки що створити не вдалося. Про це свідчить і анексія Росією Криму, і заморожений воєнний конфлікт на Донбасі, і невпинний процес подальшої деградації усіх сфер життя України. Українські аналітики С. Дацюк, А. Єрмолаєв попереджають про загрози розколу суспільства і розпаду України.

В сучасному світі проблема збереження і виживання є актуальною для кожної країни. Ще у 2001 р. О. Білорус зазначав, що головне геополітичне питання, що постало перед кожною державою, – чи спроможна вона реально конкурувати із країнами «золотого мільярда», чи буде

вона фінансово поневолена і у найближчі десятиліття відкинута на периферію світового господарства? «Перед таким зухвалим викликом стоїть сьогодні і Україна політично покорена, фінансово закабалена, економічно розорена, світоглядно спустошена, але із талановитим і працелюбним народом, і ще до кінця не зруйнованим науково-технічним та технологічним потенціалом, із збереженою – поки-що – системою освіти» [1, с. 708-709]. На жаль, протягом наступних років правлячий клас України не зміг знайти гідну відповідь на ті виклики, перед якими опинилася Україна.

Мета статті – визначити роль правлячого класу України в основних соціальних процесах, що зумовлюють зміст і характер трансформації українського суспільства.

Ще в радянський період українське суспільство склалося як багатоетнічне, багатоконфесійне, полікультурне, полілінгвістичне соціальне утворення з адекватною системою управління. Соціальний порядок того часу спирався на адекватні засоби регулювання соціальних процесів. Стабільність суспільства ґрунтувалася на системі управління, що спиралася на ресурси держави, яка проводила сильну соціальну політику. Тодішній життєустрій народу забезпечував цілісність соціального організму країни. Життєустрій народу – це поняття, яке позначає історично утворений порядок взаємозв'язку людини, природи і суспільства, що забезпечує інтеграцію суб'єктів життєдіяльності в соціоісторичний організм і відтворення останнього як цілісності, яка ґрунтується на відтворювальних процесах, що включають відтворення людини, економічної системи, соціальної структури, політичної системи, техносфери, соціокультурної сфери та способу життя суб'єктів.

Стратегічною помилкою правлячого класу України є ігнорування необхідності зберігати і розвивати суспільство як цілісний соціальний організм країни. Зміцнення цієї цілісності можливе за умови формування адекватного державного управління, що ґрунтується на системному підході, спирається на вітчизняні природні, людські та культурні ресурси, гармонійно поєднує національні інтереси з інтересами регіонів та місцевих громад. Така модель управління могла бути створена лише вітчизняними науковцями. В Україні ж разом із формаційним підходом було відкинуто як непотрібну політекономію – науку, яка у Великій Британії протягом століть залишається наукою, на якій будується система державного управління. Політекономію було викурено з наукового та освітнього простору, «щоб не заважала проводити корисливі реформи» (О. Гош). Наука про походження багатства виявилася непотрібною. Можновладці проігнорували застереження науковців С. Кримського, Ю. Павленка, Ю. Пахомова про місце України в світовій цивілізаційній системі та пов'язані з ним виклики, а також. дослідження в галузі безпеки глобального розвитку (О. Білорус та та ін.).

Замість опори на українську науку можновладці в управлінні державою спиралися на теоретичні моделі неоліберальних реформ економістів чиказької школи М. Фрідмана та Ф. Хайєка. Діяльність усіх президентів і урядів знаходилася під впливом іноземних радників (Дж. Сакс, Л. Фаоро, А. Ослунд, О. Гаврилишин та ін.). І вінцем втрати «власного розуму» стало призначення на урядові посади іноземців, які по суті є призначенцями ТНК для максималізації їхніх прибутків в Україні. В жодній із європейських країн подібної практики не існує. Це стало можливим внаслідок таких рис правлячого класу як продажність, корумпованість, відірваність від національних інтересів та нездатність «жити власним розумом».

Вплив панівного класу України чітко проявився в тих соціальних процесах, що визначають життєдіяльність суспільства. Ключовим серед них є процес депопуляції населення. Найбільшою чисельність населення України була 01.01.1993 р. – 52,244 млн. осіб [2]. На 01.01.2018 р. загальна чисельність населення України склала 42,234 млн. осіб [3]. Демографічні втрати України останніх 25 років виявилися більшими, ніж у Другій світовій війні.

Процес деградації економічної системи характеризувався низкою процесів, що мали негативні наслідки. Деіндустріалізація є наслідком приватизації державних підприємств, 49 % яких були демонтовані негайно після приватизації, а демонтаж інших розтягнувся в часі. Були

ліквідовані високотехнологічні галузі: електронна промисловість, приладобудування, суднобудування, машинобудування, а потенціал авіабудування та космічної промисловості зведено до мінімуму. Деіндустріалізація економіки України обернулася деградацією робочої сили та виробничого потенціалу. За офіційними даними, в період з 1990 р. по 2015 р. чисельність працівників скоротилася: в промисловості з 7,8 млн. осіб до 2,2 млн., тобто в 3,5 рази; у будівництві – з 2,4 млн. осіб до 0,2 млн., у 12 разів; у сільському господарстві – з 4,4 млн. осіб до 0,5 млн., у 8,8 рази; в транспорті – з 1,8 млн. осіб до 0,7 млн., у 2,5 рази; в освіті, культурі, науці та мистецтві – 3 млн. осіб до 1,7 млн., в 1,7 рази. Загальна кількість працівників, які зайняті у названих галузях економіки, зменшилася із 19,4 млн. осіб до 5,3 млн., тобто в 3,6 рази. Реформи загнали більшу частину жителів села в архаїку доіндустріального укладу господарювання. В Україні побудована аномальна для європейських країн соціально-майнова структура суспільства: 1-2% – багаті, 15-18 % – умовно середній клас, 75-80 % – бідні. Концентрація багатства розподіляється в такому вигляді: у 1-2 % багатих зосереджено 65-70 % багатства, а 75-80 % бідних володіють лише 5 % багатства [5, с. 95-96]. Реформи зумовили масштабний характер маргіналізації населення, перетворили Україну на країну масової бідності та різкої соціальної поляризації, скоротили питому вагу середніх верств, а значить, і соціальну базу держави.

У той час, коли між державами світу ведеться жорстка боротьба за природні, людські, технологічні та інші ресурси, правлячий клас України бездумно їх розбазарює. Про це свідчать показники зміни валового внутрішнього продукту (ВВП). За оцінкою Ю. Макогона, у 2008 р ВВП України становив тільки 74,1 %, а у 2009-му – 62,9 % від показників 1990 р, а світовий ВВП протягом 1990-2009 років зріс на 86,7 % [4]. Після світової фінансової кризи відбувалося певне зростання економіки України, але події 2014 р. зумовили новий обвал ВВП на 25 %. Україна є єдиною із усіх пострадянських республік, показник ВВП якої так і не вийшов на рівень 1990 р. Аналіз соціальних процесів підтверджує висновок професора Я. Рабкіна про практичну реалізацію в Україні концепції демодернізації країни.

Отже, доленосні соціальні процеси, такі як депопуляція, деіндустріалізація, деградація технологічного потенціалу, маргіналізація широких верств населення, деградація робочої сили та виробничого потенціалу, поширення масової бідності населення і корумпованості можновладців, архаїзація частини сільського населення є наслідком деградації та дегенерації панівного класу України. Майбутнє українського суспільства залежить від набуття правлячим класом здатності управляти основними соціальними процесами та вміння сприяти посиленню позитивних та блокування негативних процесів.

Список посилань

1. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук’яненко та ін. Керівник авт. колективу і наук. ред. О.Г. Білорус. К.: КНЕУ, 2001. 733 с.
2. Чисельність населення України в 1993 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://index.minfin.com.ua/ua/reference/people/1993
3. Чисельність населення (за оцінкою) на 1 вересня 2018 року та середня чисельність у січні-серпні 2018 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua
4. Макогон Ю.В. Украина – МВФ и «двадцатка»: мифы и реалии / Ю.В.Макогон. [електронний ресурс]. режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/.../236.pdf
5. Соскін О.І. Народний капіталізм: економічна модель для України: монографія / О.І. Соскін. К.: Вид-во «ІСТ», 2014. 396 с.

Скляр Анна
кандидат философских наук,
доцент кафедры философии
Днепровского национального университета
имени Олеся Гончара

ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ЗЛО И ФИЛОСОФИЯ ПРОЩЕНИЯ КАК СОСТАВЛЯЮЩИЕ КОНЦЕПЦИИ НЕНАСИЛИЯ

Ненасилие… – это осознанное,
обдуманное воздержание от желания мстить.
Махатма Ганди

Как отмечает Л. Свендсен, «за последние 3400 лет войн не было только в 243 году», «мы видим зло, творим зло и подвергаемся злу» [4]. Философские размышления на тему искоренения зла в этом мире, пожалуй, можно считать бесконечными. Однако имеет смысл согласиться с точкой зрения Иоанна Златоуста о том, что зло в этом мире прекратится только тогда, когда каждый человек полюбит ближнего своего как самого себя, поскольку в таком случае никто не возжелает совершить зло по отношению к самому себе [1]. Тем не менее, главная сложность и состоит как раз в том, чтобы действительно искренне полюбить ближнего. Как подчеркивает Р. Салецл, в реальности, где преобладает призыв полюбить себя, полюбить другого становится все тяжелее [3].

Современное общество можно охарактеризовать как общество душевной стерильности и отчужденности людей друг от друга. К сожалению, зачастую мотивы поведения индивидов определяются больше выгодой, нежели бескорыстным участием в жизни другого. Развитие интернет индустрии привело к тому, что человек меньше времени проводит в живом общении с живыми людьми. Он находится в состоянии экзистенциального вакуума, лишний раз боится раскрыть свои страдания ближнему, да и к ближнему доверия нет. Поэтому человек остается один на один со своей болью, тревогами, печалью. И вместо того, чтобы раскрыть свои беспокойства другому, он начинает мстить, он начинает творить зло, как бы расплачиваясь за те переживания, которые ему приходится переживать.

Насилие можно охарактеризовать как некий тип поведения, имеющий своей целью (сознательной или бессознательной) нанесение зла другому человеку. Первопричины насилия могут быть различны – это и борьба за власть, и стремление самоутвердиться за счет другого, и месть за что-то, что имело ценность и важность для человека и т.д. и т.п. Однако имеет смысл добавить еще такую причину насилия как страдание. Страдающий, несчастный человек, испытывающий сильную глубинную душевную боль, более склонен к проявлению зла и насилия, нежели челочек счастливый и всем удовлетворенный.

Однако здесь следует вспомнить В. Франкла, бывшего узника концлагеря, который считал, что существует только две «расы» людей – порядочные и непорядочные, поэтому доброго человека можно встретить везде, даже в таких организациях, которые могли бы заслуживать тотального порицания [9]. Даже несмотря на ужасы нацистских лагерей смерти, люди могли оставаться людьми и не включаться в круговорот передачи зла. Вследствие этого, мы можем смело сделать вывод о том, что насилие, зло – это результат внутреннего решения самого человека, это его выбор, за который он несет ответственность. Мы не берем во внимание всевозможные психические расстройства личности, заставляющие человека творить безумные вещи. Мы говорим о здоровом человеке, наделенном рефлексией и базовыми моральными установками.

М. Ганди считал, что ненависть является «скрытой формой насилия» [2]. Поэтому остановить зло, царящее в мире, может только подлинная деятельная любовь [5], которая включает в себя такую важную составляющую как прощение. Прощение есть деятельный акт личности, требующий не только мужества, но и сознательных усилий.

Можно выделить несколько ключевых моментов, которые характеризуют феномен прощения: 1. Отказ от злости, гнева, негодования, негативных эмоций и переживаний касательно обидчика, умение отпустить переживания с ним связанные. 2. Мужество избавить другого от уплаты некоего долга, освобождение его от неких обязанностей. 3. Разрешение на ошибку другого человека, предоставление права на проявление его слабости. 4. Избавление от обид как иллюзорных ожиданий ситуаций, которые произошли не так, как человек хотел бы их видеть.

Причем важным для поддержания концепции ненасилия является глубинное прощение, прощение обид, испытанных ранее, не имеющих отношения к мотивам реально существующего насилия, а касающееся тех обид, которые впервые заставили человека войти в цепочку круговорота насилия в природе. Прощение, прежде всего, освобождает самого прощающего от деструктивного мировоззрения, от стремления причинять боль. Поэтому не так важно, сообщает ли человек о своем прощении обидчику, важно, что обида больше не управляет его жизнью.

Однако, как отмечает А. Уитон, обида наделяет человека двумя значительными преимуществами, от которых человеку сложно отказаться – это ощущение личной правоты и осуждение [8]. Колин К. Типпинг выделяет традиционное и радикальное прощение. Первое, как правило, не отпускает человека полностью, в нем остается стремление к обвинению, что сохраняет у человека мировоззрение жертвы. Радикальное же прощение избавляет человека от потребности обвинения и выводит его из сладостного состояния жертвы [6].

Обижаясь, человек чувствует себя более значимым, испытывает состояние некоего превосходства над обидчиком. Э. Толле сравнивает привычку злиться с наркотической зависимостью, которая позволяет человеку постоянно поддерживать свое эго и личное самоощущение [7]. Он отмечает, что обида держит человека в прошлом, препятствует осознанности. По сути, человек перестает ощущать биение жизни, дарить добро ближним, сопереживать чужой боли. Он погружен в пучину собственных негативных переживаний, в мысли, которые деструктивно влияют на его жизнь. Поэтому актуальны слова М. Ганди о том, что «ненасилия в действии невозможно придерживаться без ненасилия в мыслях» [2]. Важным становится внутренняя работа самой личности над своим моральным совершенствованием и искренним прощением. Поэтому подчеркнем, что изменения в мировоззрении всего общества начинаются с перемен в мышлении каждого отдельного индивида. Философия ненасилия формируется с умения человека прощать и быть добрым, с его способности разделять внутреннюю боль Другого и не замыкаться в самом себе. Разрушая Другого, человек прежде всего разрушает самого себя. Тем более сейчас, когда мир наполнен ненавистью, а людей переполняет недоверие друг к другу, необходимо вспомнить послание великих гуманистов прошлого – М. Ганди и А. Швейцера – о ненасилии и изменении самого себя, что обязательно должно изменить мир к лучшему.

Список ссылок

1. Иоанн Златоуст. Слово о любви. URL: http://www.odinblago.ru/sv_otci/ioann_zlatoust/12_2/1 (дата обращения: 03.04.2019).
2. Мудрость Ганди. Мысли и изречения / Махатма Ганди, Джек Гомер; пер. с англ. А. Анваера. Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2015. 304 с. URL: http://flibusta.is/b/403816/read (дата обращения: 03.04.2019).
3. Салецл Р. Тирания выбора / пер. с англ. В.А. Мазина. Москва : Издательский дом «Дело» РАНХиГС, 2014. 160 с.
4. Свендсен Л. Философия зла / пер. с норв. Н. Шинкаренко. Москва : Прогресс-Традиция, 2008. 352 с. URL: http://flibusta.is/b/195026/read (дата обращения: 03.04.2019).
5. Скляр А. В. Любов як можливість подолання зла в християнському реалізмі С. Л. Франка. Філософія і політологія в контексті сучасної культури. Дніпро, 2017. Вип. 2 (17). С. 42–50.
6. Типпинг К. Радикальное Прощение. Москва : София, 2009. 320 с.
7. Толле Э. Новая Земля. Пробуждение к своей жизненной цели. Москва : Рипол Классик, 2009. 336 с.

8. Уитон А. Закон о прощении. Освободитесь от страхов, гнева и обиды. СПб. : ИГ «Весь», 2010. 256 с.
9. Франкл В. Сказать жизни «Да!»: психолог в концлагере. Москва : Альпина нон-фикшн, 2015. 239 с.

Таран Володимир
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ПРОБЛЕМА ВІЙНИ І МИРУ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ДОСВІД І СЬОГОДЕННЯ

Проблема війни і миру завжди була однією із наріжних у філософський думці. Вона перебувала у середині уваги переважної більшості філософів, що аналізували проблему суб'єкт-суб'єктних відносин з урахуванням широкого кола природних і соціальних факторів та намагалися з'ясувати витоки виникнення конфліктних або формування гармонійних стосунків як між окремими індивідами, так і між певними соціальними утвореннями. На противагу обгрунтуванню неминучості війни і насилля сформувалася гуманістична філософська традиція, що надає особливого значення цінності людини, а своїми корінням пов'язана з ідеями Конфуція, Демокріта, Протагора, Сократа, Арістотеля, Епікура та ін. Перетворення гуманізму на ідеологію відбувається в добу Відродження, на тлі заперечення різноманітних форм середньовічної жорстокості. Відстоюючи найкращі сторони в стосунках між людьми, виступаючи проти рабського мислення і будь-яких проявів нерівності, нова доктрина розповсюдила свій підхід і на сфери міжнаціональних, міжрасових та міждержавних відносин людей. Надзвичайно важливим моментом гуманізму стало й надання переваги критичному мисленню та доказам над прийняттям догмату або забобонів.

В епоху Нового часу над проблемою війни і миру розмірковували видатні мислителі Західної Європи Ф.Бекон, Т.Гоббс, Дж.Локк, Б.Спіноза. Так, видатний англійський філософ Т.Гоббс у трактаті «Левіафан» стверджував, що хоча війна і відповідає природі людини, але вона в той самий час є згубною для неї. В епоху Просвітництва утопічну ідею вічного миру намагалися обґрунтувати М. де Сюллі, Ш. де Сен-П'єр, Вольтер, Ж.-Ж.Руссо та інші.

Вимоги миру постають у яскравого представника німецької класичної філософії І.Канта («До вічного миру») як прояв самого розуму, а вічний мир розглядається як продиктований цим розумом моральний обов'язок. Його запорукою мислитель вважає єдність моральних, правових та політичних підстав. Але яким є реальний шлях досягнення миру? У першу чергу, це можливо за умов досягнення суспільством морально-правової зрілості, формалізованої відповідними міжнародними угодами, які мають бути абсолютно щирими і не передбачають бажання підписантів у будь-який спосіб нівелювати їх миролюбний зміст. Кант виступає за скасування будь-яких передумов загрози миру: всі країни, які підписують такі угоди, мусять відмовитися від старих претензій, від злочинних намірів, від бажання будь-якими засобами, в тому числі й за рахунок інших країн, збільшувати свою могутність. Важливі передумови миру – правова держава і громадянське суспільство, яке тримається на пріоритеті принципів свободи і закону. Особлива увага приділяється праві націй на самовизначення та суверенне право кожного народу на власну політичну організацію. Основні вимоги, на яких ґрунтуються угоди, є наступними: 1) невтручання у внутрішні справи; 2) відмова від фінансового тиску; 3) знищення постійних армій і поступове роззброєння; 4) відмова від певних видів війни; 5) відмова від погляду на державу як на власність; 6) вимога передати право оголошення війни представникам народу.

Проте Кант був далекий від того, щоб спрощено ставитись до проблеми миру. Адже головними засобами, якими користується природа для досягнення своєї мети, є саме антагонізми, властиві людському роду суперництво, боротьба інтересів, користолюбство та характерна для людської натури ворожість. Тому важливим стимулом для створення системи мирних міжнародних відносин, на його думку, є взаємні економічні інтереси, розвиток

міжнародної торгівлі, проте найважливішим засобом встановлення міжнародного правового устрою, вважає філософ, є все ж таки війна. Остання ж виступає і передумовою миру.

Й.Фіхте був переконаний в тому, що вічний мир на землі може бути досягнутий шляхом домовленостей між державами, а охоронятися він повинен зі зброєю в руках, і агресора обов'язково повинні силою змусити до дотримання миру. Одночасно він стверджував, що жодна держава не повинна насильницьким шляхом втручатися в питання правління і державного будівництва інших держав, а держава, яка є несправедливою за своєю внутрішньою побудовою, неминуче прагне до грабежу сусідів.

На думку Гегеля, основною причиною, що породжує війну, є суперечність. Суперечність існує як в природі, так і в суспільстві, вона є джерелом всякого руху і розвитку. Раз існують держави, – об'єктивно між ними існують суперечності, які призводять до конфліктів і війн. Успіх чи поразка тут залежать від різних факторів як економічно-політичного, так і морально-правового характеру. Ті держави і нації, які в мирний час не піклуються про свою безпеку і суверенітет, можуть стати легкою здобиччю агресора. А отже і народи, які не борються за свою державність і суверенітет, – на думку філософа, – «підпадають під владу інших народів». У ситуації, коли необхідно йти на жертви заради незалежності і суверенітету держави, війна виступає важливим чинником збереження незалежності, і в цьому полягає її позитивний «моральний аспект».

Теоретики марксизму в цілому негативно оцінювали війни. У той же час війна сприймається ними як дещо неминуче через концептуалізацію класової боротьби в термінах «громадянської війни» чи «соціальної війни», а конкурентну економічну боротьбу капіталістів (як передумову мілітаризації) – у поняттях «капіталістичні війни», які, у свою чергу, мають продовження у «революційних війнах». Сучасні неомарксисти додають сюди ще термін «війна рас», а війну, переосмислюючи відомий вислів К.Клаузевіца, розуміють як продовження політики (М.Фуко). Уникнення ж війни можливе шляхом переходу від принципів націоналізму до інтернаціоналізму, а в перспективі – це є результатом саморуйнації капіталізму та відмирання держави.

Необхідно визнати, що наведені ідеї чітко корелюють із сучасним станом розвитку світового співтовариства, в якому проблема війни і миру набула глобального характеру. На жаль, на сьогодні світ ще не досяг стану зрілості з відповідним рівнем політичної, правової і моральної культури. В результаті ми спостерігаємо не тільки збереження, але й розширення кола причин, що викликають війни: від ціннісно-цивілізаційних, геополітичних і економічних до релігійних і ментально-психологічних. Та й типологія війн значно розширилась – громадянська, економічна, торговельна, інформаційна, релігійна, партизанська, превентивна, позиційна, війна на виснаження, правовійна, гібридна тощо, що обумовлюється специфікою суперечок між конфліктуючими сторонами, їх відповідністю конкретним обставинам та наявним засобам. При цьому війна нині розглядається не тільки з точки зору її негативного сутнісного прояву. Вона має і свою іншу сторону, а саме – як фактор, що сприяє масштабним змінам у суспільстві та переосмисленню ним свого місця у світі заради виживання. Виходячи із нинішніх реалій, війна, без сумніву, є злом, але і сталий мир – це проблемне питання, оскільки він може бути досягнутим переважно як фактор стримування війни.

Все це дає підстави для об'єктивної оцінки причин війни, котру розв'язало політичне керівництво Росії проти України, та умов настання миру. Без сумніву, ця війна є результатом, у першу чергу, агресивної політики РФ, вираженням її неоімперської сутності, побудованої на ідеології «руського миру» та претензіях на світове лідерство, не визнанням самого факту існування суверенної, демократичної, економічно розвиненої і національно згуртованої України. Для України ж ця війна – єдиний спосіб збереження своєї політичної суб'єктності і національно-культурної ідентичності. А досягнення миру можливе не через капітуляцію, а тільки як результат відновлення територіальної цілісності країни, компенсації завданих збитків та визнання права України на проведення незалежної внутрішньої і зовнішньої політики. Подальше ж запобігання війни передбачає як підтримку постійної високої бойової і мобілізаційної готовності ЗСУ, так і комплекс оновлених політико-дипломатичних,

організаційно-управлінських, економічно-технологічних, інформаційно-ідеологічних, духовно-культурних тощо заходів. А ще одним із дієвих засобів долання передумов війни і досягнення миру слід вважати запровадження широкої програми морального удосконалення людини і людства (У.Черчиль), націлених не на накопичення, володіння, авторитарність і агресивність, а на толерантність, продуктивність, конструктивізм і гуманістичні ідеали.

Ткач О.І.
доктор політичних наук, професор
кафедри політології КНУ
імені Тараса Шевченка

Ткач А.О.
здобувач кафедри суспільно-політичних наук,
глобалістики та соціальних комунікацій,
Університет «Україна»

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ТА НАСИЛЬСТВО В БРАЗИЛІЇ: СУПЕРЕЧЛИВІ ВЗАЄМОВІДНОСИНИ МОРАЛІ ТА ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. По-перше, з'ясувати теоретико-методологічні засади політичного насильства. По-друге, виявити особливості політичного насильства в умовах недемократичних та демократичного політичних режимів.

Актуальність. Наскільки між собою пов'язані насильство і демократична держава. Одним із труднощів у вивченні політичного насильства полягає в тому, що серед політологів, соціологів, філософів відсутня єдність у розумінні сутності цього явища. Перш ніж аналізувати різні трактування поняття „політичного насильства", на наш погляд слід зупинитися на розгляді загального, кореневого поняття „насильство", по відношенню до якого „політичне насильство" виступає як часткове.

Можна знайти чимало концепцій насильства, які ґрунтуються на досвіді різних країн світу. Майже всі погоджуються з тим, що насильство включає використання фізичної сили. Проте одностайної думки серед науковців з приводу того, чи повинні демократії застосовувати насильство щодо до своїх громадян і чи не є поняття «насильства» і «демократії» взаємовиключними.

Причини економічної нерівності у Бразилії стали приводом для насильства. Дж. Геррінг визначив, що чим довше країна є демократичною, тим краще економічно розвиненою вона є [1]. На прикладі Бразилії бачимо, що вона стала на шлях демократичного розвитку не так давно – у 80-х рр. XX ст., але вже має одну із найпотужніших економік світу. Це можна пояснити іншою концепцією, запропонованою А. Пшеворським, що в державах, в яких ВВП на душу населення складає менше 3 тис. дол., режим не має значення для ефективності чи неефективності розвитку країни, тоді, як у державах, де ВВП на душу населення понад 3 тис. дол., демократія зберігається і розвивається краще [2]. У 1980 р. Бразилія вже мала ВВП на душу населення 3700 дол. [3].

Саме тому демократія дала їй поштовх для розвитку, що пояснює сучасні економічні показники. Н. Бермео визначив, що демократичний режим не дає гарантій на відсутність економічної нерівності: «Демократія є прямо протилежною до певних форм політичної нерівності, але вона ніколи не була прямо протилежною до бідності чи інших форм нерівностей. А. Пшеворський правий, коли нагадує нам, що поява демократії «була політичною революцією, але ніяк не економічною»». Визначення причин нерівності, на думку автора, за демократичного режиму – це досить нелегке завдання, адже управління за демократії потребує колективних дій у багатьох областях, як еліт, так і суспільних акторів. Він також зазначає, що від того, чи оберуть лідери шлях боротьби з нерівністю та бідністю залежить ряд факторів, які лежать поза типом режиму [4].

Економічна нерівність призводить до збільшення рівня злочинів, у тому числі вбивств. Це пояснює високий рівень міжособистісного насильства, адже він набагато вищий за той, що існує у європейський чи інших країнах Латинської Америки – 24 вбивства на 100 тис. людей, тоді як у Італії цей показник 1,61 на 100 тис. населення, 1,44 у Німеччині та 2,60 в Іспанії. Держава застосовує насильство до тих, хто порушує закон, проте люди гинуть не тільки від рук бандитів, але й від рук поліцейських, внаслідок протистояння між ними та організованою злочинністю [5].

За логікою Р. Бейтса, політичний порядок виникає тоді, коли громадяни відмовляються від військових дій і присвячують свою енергію продуктивній праці, а управлінці, спеціалісти насильства, використовують свою владу, щоб захищати багатство, яке вироблене жителями. Таким чином політичний порядок – це стан, коли існує баланс між першим та другим. Його відсутність спричинює деформацію порядку. Так, через економічну нерівність у особливо бідних районах Бразилії виникають спалахи насильства, які дестабілізують життя не лише найбідніших прошарків населення.

Висновки. Розвиток демократії вимагає безперервного духовно-морального вдосконалення політиків, гуманізації політичних цілей та засобів їх досягнення. Демократична держава може використовувати насильство проти громадян для встановлення порядку. Беручи до уваги підхід М. Рамсея щодо політичного насильства та легітимної сили, використання якої спрямоване на забезпечення порядку, то у випадку із Бразилією, це скоріше саме легітимна сила, яка застосовується, аби жертв не стало ще більше. Насильство – це не обов'язково застосування фізичної сили, якщо бездіяльність чи невірні рішення влади призводять до того, що певна частина населення живе за межею бідності – це також певний тип насильства. Щодо його появи, то цьому сприяють соціальні, економічні чинники, наявність і функціонування інститутів та організацій, які покликанні забезпечувати управління насильством, але з різних причин не працюють ефективно.

Список посилань

1. Ituassu. Violence in Brazil: all are targets, all are guilty. [http://www.opendemocracy.net/democracy-protest/brazil_violence_3555.jsp.
2. Stephen Haggard and Robert Kaufman, "How Regions Differ," Journal of Democracy. – vol. 20. –№ 4. – October 2009. – P. 75.
3. Przeworksi Adam et al. Democracy and Development: Political Institutions and Well-being in the World, 1950-1990 (New York: Cambridge University Press, 2000), "Introduction," ch. 3. - pp. 142-179.
4. Bermeo Nancy, "Does Electoral Democracy Boost Economic Inequality?". – Journal of Democracy. – October 2009. – P. 23.
5. Brazil GDP – per capita (PPP): http://www.indexmundi.com/brazil/gdp_per_capita_%28ppp%29.html.

Требін Михайло
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри соціології та політології,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

СТАЛИЙ ЛЮДСЬКИЙ РОЗВИТОК: РІЗНОМАНІТТЯ ПІДХОДІВ

Вперше поняття сталого розвитку в фундаментальному варіанті було представлено в доповіді Міжнародної комісії з навколишнього середовища і розвитку на чолі з Г.Х. Брундтланд «Наше спільне майбутнє» 4 серпня 1987 р. «Сталий розвиток, - говорилося там, - це такий розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби (як зауважив відомий американський правознавець Деніел Мегроу, це визначення поки не має статус міжнародної правової норми, але воно стало настільки часто вживатися, що отримало напівофіційний статус [1, p. 618]). Воно включає в себе два базові поняття: поняття «потреб», зокрема, потреб,

необхідних для існування найбідніших верств населення у світі, які повинні бути предметом першочергової уваги; поняття обмежень, зумовлених станом технології і організацією суспільства, що накладаються на здатність навколишнього середовища задовольняти нинішні і майбутні потреби» [2, с. 59]. А в 1992 р. на міжнародній конференції ООН в Ріо-де-Жанейро була прийнята концепція сталого розвитку земної цивілізації. У 2000 р концепція сталого розвитку людства отримала розвиток у рамках Програми ООН «Цілі тисячоліття ООН» [3], а в 2015 р. ООН прийняла нову програму глобального розвитку під назвою «Цілі глобального розвитку» на період 2016-2030 рр. [4].

З моменту появи концепції сталого розвитку, представниками різних дослідницьких шкіл було запропоновано кілька підходів до вивчення даного явища. В даний час виділяється чотири основних підходу до сталого розвитку [5].

Перший: еколого-системний підхід. Був сформований на початковому етапі розвитку концепції сталого розвитку і носить екоцентричний характер. Це означає, що в основі даного підходу лежить природоохоронна проблематика, і головним завданням є визначення допустимого впливу на навколишнє середовище (біосферу) з урахуванням його експлуатаційної можливості. Сталий розвиток при екологічному підході прирівнюється до стійкості навколишнього середовища, а вплив соціальної та економічної сфер становить загрозу для нього.

Другий: триєдиний підхід до сталого розвитку. Зародився в процесі роботи «Римського клубу», коли його творці звернули увагу на взаємозалежність трьох ключових аспектів розвитку - екологічного, економічного та соціального. Одним з основоположників цього підходу можна вважати професора економіки Едварда Барб'є, в роботах якого вперше в 1987 р. були опубліковані результати дослідження стосовно концепції сталого економічного розвитку, де вчений зробив висновок про те, що цілі охорони навколишнього середовища і економічний розвиток не тільки не суперечать один одному, а навпаки, можуть сприяти взаємному посиленню [6]. На сьогоднішній день є одним з найпопулярніших і загальноприйнятих, на якому базується стратегія сталого розвитку.

Підхід ґрунтується на взаємозв'язку трьох ключових аспектів сталого розвитку: екологічному, соціальному та економічному. Екологічна складова полягає в забезпеченні цілісності екосистем і стабільного стану біосфери. Іншими словами, повинна бути досягнута гармонія взаємодії природи і суспільства. Соціальна складова відображає роль людини на шляху до досягнення стійкості. Позитивні зміни можливі при усвідомленні кожним індивідом свого впливу на навколишнє середовище. На рівні держави дана складова відбивається в створенні рівноправного суспільства, дотримання прав людини, підвищення рівня життя, справедливого поділу благ, збереження культурного різноманіття та зменшення числа руйнівних конфліктів. Економічна складова спрямована на раціональне використання обмежених економічних ресурсів, застосування ресурсо- і енергозберігаючих технологій у виробництві і перехід на екологічно чисті природні матеріали, які підлягають вторинній переробці. Вона базується на інноваціях, управлінні рисками, виробництві згідно принципам сталого розвитку і управлінні життєвим циклом продуктів. Досягнення стійкості при триєдиному підході полягає в розгляді еколого-соціо-економічної системи як єдиного цілого [7, с. 132].

Третій: кластерний підхід. Основна ідея даного підходу полягає в формуванні так званих «кластерів», тобто груп компаній, які знаходяться в географічній близькості одна від одній і від організацій безпосередньо пов'язаних з їх діяльністю (університетів, торгових об’єднань, установ зі стандартизації і сертифікації). Сталий розвиток здійснюється за рахунок того, що вигода, отримана шляхом підвищення конкурентоспроможних переваг компаній і організацій складових кластеру, розподіляється на всіх учасників діяльності (стейкхолдерів), що в свою чергу підвищує рівень життя місцевої громади. Даний підхід сприймається в науковому співтоваристві як інструмент формування сталого розвитку на регіональному рівні [8].

Четвертий: корпоративної стійкості. Запропонований американським економістом і підприємцем Джоном Елкінгтоном і є якісно новим баченням концепції сталого розвитку. На

відміну від раніше розглянутих підходів, орієнтованих на макро- і мезоекономічний рівень, даний підхід розглядає концепцію сталого розвитку з точки зору сталого розвитку компанії, її ризиків і можливостей, тобто переходить на мікрорівень. Дана модель базується на трьох «китах» корпоративної стійкості – люди, планета, прибуток. Підприємці та менеджери, вибудовуючи бізнес на підставі даної концепції, повинні враховувати не тільки фінансові показники, а так само брати до уваги екологічні та соціальні наслідки діяльності компанії [9, p. 1].

Незалежно від підходів, які сповідують теоретики сталого розвитку, всі вони базуються на таких основних принципах: інтеграції соціально-економічного, гуманітарно-правого і екологічного аспектів розвитку суспільства; суверенітету над природними ресурсами; рівності; загальної, хоча і різної відповідальності; обережності; суспільної участі та вільного доступу до інформації; ефективного управління тощо.

Таким чином, ми бачимо, що людству запропоновано ціла низка альтернатив, які передбачають за умови їх здійснення стійкий, стабільний розвиток людського соціуму. Однак за останні дві тисячі років моральний, духовний розвиток людини не змінився, щоб це відбулося, необхідно усвідомлення загальної небезпеки, що загрожує існуванню всього сучасного людства.

Список посилань

1. The Oxford handbook of empirical legal research / edited by Peter Cane, Herbert M. Kritzer. Oxford; New York: Oxford University Press, 2012. xv, 1094 p.
2. Наше общее будущее: доклад Всемирной комиссии по вопросам окружающей среды и развитию. A/42/427. URL: https://www.un.org/ru/ga/pdf/brundtland.pdf (дата обращения: 02.04.2019).
3. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/summitdecl.shtml (дата обращения: 02.04.2019).
4. Преобразование нашего мира: Повестка дня в области устойчивого развития на период до 2030 года. A/70/L.1. URL: https:// undocs.org/ru/A/70/L.1 (дата обращения: 02.04.2019).
5. Старикова Е.А. Современные подходы к трактовке концепции устойчивого развития. Вестник РУДН. Серия: Экономика. 2017. Т. 25. № 1. С. 7-17.
6. Barbier E. The Concept of Sustainable Economic Development. Environmental Conservation. 1987. Vol. 14. Issue 2. Pp. 101-110.
7. Розенберг Г.С., Черникова С.А., Краснощеков Г.П., Крылов Ю.М., Гелашвили Д.Б. Мифы и реальность «устойчивого развития». Проблемы прогнозирования. 2000. № 2. С. 130-154.
8. Древинг С.Р. Кластерная концепция устойчивого развития экономики. Санкт-Петербург: Изд-во СПбГУ, 2009. 161 с.
9. Elkington J. Enter the triple bottom line. The triple bottom line, does it all add up?: assessing the sustainability of business and CSR / edited by Adrian Henriques and Julie Richardson. London; Sterling, VA: Earthscan, 2004. Pp. 1-16.

Утюж Ірина
доктор філософських наук, професор,
завідуючий кафедрою суспільних дисциплін
Запорізького державного медичного університету

Спиця Наталія
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри суспільних дисциплін
Запорізького державного медичного університету

ЄВРОПЕЙСЬКА РЕАЛЬНІСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Ми не просто переходимо від однієї парадигми розвитку університету до іншої, ми спостерігаємо велику диверсифікацію університетських моделей.

Прогресивний розвиток будь-якої соціальної системі забезпечується тим, що вона не просто вчасно надає адекватні відповіді на виклики, але і здійснює «кроки на випередження». В системі вищої медичної освіти сьогодні відбуваються зміни, що дають можливість реалізовувати нові ідеї. Зокрема, в Запорізькому державному медичному університеті створено технічний та креативно-педагогічний простір для інновацій.

Існує розхожа думка, що нинішні студенти стали гірше, примітивніше, що масовизація освіти знижує їх мотивацію до навчання, із аудиторій університетський світ все більше і більше переміщується у віртуальний простір. В такій ситуації важливо зробити так, щоб студенти вчились в процесі постійних комунікацій як в аудиторному, так і в віртуальному просторі.

Така концепція сформована нами на основі хмарно - орієнтованого освітнього середовища кафедр нашого Університету, активно втілюються в навчальний процес спеціальні технології, вебінари і скайп-зв'язок. Сучасні студенти все більше розуміють, що їх інтелектуальний потенціал і знання, які вони отримують, повинні знаходити практичне використання в реальному житті.

Викладання дисциплін за допомогою мультимедійної презентації поступово стає нормою. В цій системі технологій використовуються текстові матеріали, малюнки, слайд-шоу, аудіо-супровід, відео фрагменти, анімація та графіка. Використання повного спектру мультимедійних технологій на лекціях з «Філософії», «Історії України та української культури» дозволяє оптимізувати процес. Викладання стає – артистичним перфоменсом, де лекція не є рутиною.

Окремої уваги варте он-лайн навчання, що запроваджене у ЗДМУ останніми роками, коли велика кількість найрізноманітніших дисциплін викладена у вигляді он-лайн курсів на платформі edX. Он-лайн проекти (курси за вибором) – це механізм повноцінної підготовки до майбутньої наукової діяльності, яка в сучасних умовах вимагає досить ранньої спеціалізації. Університет забезпечив реалізацію індивідуальних траєкторій в навчальній діяльності: студент отримує можливість проектування ситуацій успіху в навчанні, де вирішує не система (деканат, викладач), що вчити, а сам студент.

Саме тому, на кафедрі суспільних дисциплін ЗДМУ започатковано традицію забезпечувати студентам не тільки інформаційний контент з елективних дисциплін, але й безпосереднє спілкування. Останнє відбувається в 2-х формах: індивідуальні консультації та колоквіуми. Консультації з викладачем на кафедрі, у визначений час, здійснюється, якщо у студента виникає потреба обговорити найбільш складні для розуміння питання. Колоквіум, що передбачає колективне спілкування, забезпечує максимум необхідного для студента методологічного супроводу інформації, викладеної в електронній формі на освітній платформі edX та сайті ЗДМУ. Студентам це дає можливість не лише з'ясувати складні питання та продемонструвати власну ерудицію.

Широбокова Ольга
кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ФЕНОМЕН ГРИ В СУЧАСНОМУ МУЛЬТИМЕДІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В сучасному інформаційному просторі розширюються соціальні можливості, в тому числі, евристичні, для використання гри як способу, з одного боку, пізнання, осягнення світу, в якому живе людина, а з іншого - інтелектуального, творчого розвитку її сутнісних сил. Нові технології виховання і освіти повинні будуватися на пріоритетному значенні ігрового методу навчання.

Феномен гри протягом тисячоліть постійно притягував до себе увагу філософів. Відбувалося це двома шляхами: або гра ставала предметом дослідження як така (Платон, Й.В.фон Гете, К. Грос), і тут можна вирізнити декілька аспектів сприйняття поняття «гра»:

– біологічний (Г. Спенсер і В. Вундт, в теорії вправи К. Грооса);
– психоаналітичний (З. Фрейд, Ф. Бойтендайк, Ж. Піаже, Э. Берн);
– психологічний (Л. С. Виготский, П. П. Блонський, Д. Н. Узнадзе).

Ми пропонуємо розглядати гру як соціально-філософське поняття, що відображає біосоціальну активність, що імітує дії та практики реальності, доповнює або протистоїть їй, визначається такими характеристиками, як: включення в гру, азарт, задоволення, відмежованість від реальності.

Першим звернув увагу на гру як проблему німецький мислитель Ф. Шіллер. На його думку, людина в грі і через гру творить себе і світ в якому живе. Людиною можна стати тільки граючи, стверджує Ф. Шіллер. Пафос Ф. Шіллера ініціює інтерес до феномену гри в іншого німецького поета-філософа - І. Гете. У листуванні між Шиллером і Гете, останній висловлює цікаві ідеї, що грає не тільки людина, а й вся природа [4].

Ми солідаризуємося з цими філософами і вважаємо, що людина через гру створює свою суб'єктивну реальність. В сучасному суспільстві нами «грають» постійно: маркетологи, піарники, журналісти, політики. І тільки правильне «розпакування» змістів, розуміння чи власне встановлення «правил гри» дозволяють обрати особистості власний спосіб ідентифікації. Тільки в грі сьогодні вибір своєї індивідуальної ідентичності не є екзистенціальною проблемою.

Ми пропонуємо розглядати гру: вільною реалізацією всіх творчих сил і здібностей людини. «Грати» - значить насолоджуватися видимістю і творити щось ідеальне (в порівнянні з життям) і реальне (в порівнянні з продуктом чистої уяви), незалежно від того, втілюється ця видимість в творі мистецтва або існує тільки в свідомості гравця. Гра - творче ставлення до дійсності. У ній розкриваються всі можливості і сутнісні сили людини, гра – це форма сучасної інтелектуальної свободи. Хоча в сучасній філософії і існує розуміння гри як вторинної реальності, все ж превалює точка зору, що гра – це просто друга реальність.

Фактично, посилаючись на дослідження М. Восканян [1, С. 28], ми можемо зазначити, що навколо нас складається infotainment (інформаційно-розважальне)-середовище, де сучасній людині інформація подається в розважальній формі або поруч з чимось розважальним. Фактично зникли засоби масової інформації, які себе позиціонують як серйозні, тобто підтримують в чистому вигляді експертний формат (обов'язково є розділ світської хроніки, матеріали розважального характеру), а в інтернеті все змішалося остаточно, там, на одній сторінці поруч і серйозна стаття, і розважальні банери.

«Подвійне дно» можна знайти і в Інтернет-форумів, блогів, де можуть спілкуватися і реальні і вигадані персонажі, переплітатися реальні проблеми і своя субкультура спілкування. Це типовий прояв інфотейнменту.

Ми вважаємо, що важливо подолати розуміння гри як чогось симулятивно-вторинного, повернувши цьому поняттю в соціальному контексті забутий зміст, який в нього вкладали провідні європейські мислителі. Тобто розглядати гру як творчу здатність людини до

самостійного конструювання якоїсь реальності. При цьому принципово важливо не забувати про «міру» будь-якого подібного конструювання.

Гра як феномен має в сучасному світі величезне значення, породжуючи такі форми соціальної реальності, як «брендинг» (наука зі створення двосторонньої гри між продавцем і споживачем, елементом якої є «приваблювання» з метою втягнення в ігровий процес якомога більшої аудиторії), «віртуальна реальність» (особливий тип взаємодії між різними об'єктами (що містяться на різних ієрархічних рівнях), а також специфічні відносини між ними – породжуваності й інтерактивності), «антімистецтво» (ряд авангардистських концепцій, поглядів і течій, які заперечують первинне визначення мистецтва і ставлять під сумнів мистецтво в цілому), тощо. Одразу треба зауважити, що ці форми в сучасному світі є серйозною інформаційною зброєю, яку можна використовувати, як на користь, так і на шкоду.

М. Лепський в своїй роботі «Медійні світи: спроба реконструкції та прогностичних висновків» описує реальність XXI століття як електронний мас-медійний комунікативний світ де «об'єктивація віртуально-візуального в дійсність через діяльність суб'єктів та технологічні засоби сучасного розвитку» стала важливою соціальною потребою [3, С. 211-212].

Автор говорить: «…важливою сучасною проблемою (…) є проблема втрати міри. Зокрема, центральною проблемою переміщення з об'єктивного і суб'єктивного світу в світ ідей, проблем, теорій, і не треба забувати фантазій і вигадок, була і залишається проблема адекватності та узгодженості. А «застрявання» і відсутність верифікації третього світу за допомогою знань законів і закономірностей об'єктивного світу і дійсності розглядалося як психічне відхилення, закриття в ілюзорному світі, аж до божевілля» [3, С. 215].

Ми солідаризуємося з дослідником і вважаємо, що повернення грі обличчя «вільної творчої активності», позбавлення її різного роду симулякрів та подальший перехід ігрових технологій зі сфери відпочинку саме в професійну сферу (зумовлений також і освітою на всіх рівнях), формування способу життя, при якому існує поняття «етики гри» та глибинне розуміння суспільством феномену «псевдоантісістемності» (коли люди думають, що біжучи у «віртуальну реальність», вони йдуть з-під контролю бізнесу та держави, а насправді - як раз навпаки) допоможуть розробити «картографію» четвертого медіасвіту, запропонованого М. Лепським.

Список посилань

1. Восканян М. В. Игра в индивидуализированном обществе. Общественные науки и современность. 2012. С. 27-31. ISSN : 0869-0499.
2. Конверський А. Є. Логіка традиційна та сучасна. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 440 с.
3. Лепський М.А. Медійні світи: спроба реконструкції та прогностичних висновків. Медіакультура в контексті міждисциплінарних досліджень : Монографія. Запоріжжя : Кераміст, 2017. С. 178-223.
4. Лукач Г. Гете и Шиллер в их переписке. Москва : Литературный критик. 2017. Електронний ресурс : https://pda.coollib.com/b/148221.
5. Хейзинга Й. Homo Ludens; Статьи по истории культуры. / Пер., сост. Д.В. Сильвестрова; Коммент. Д. Э. Харитоновича : Прогресс - Традиция, 1997. 416 с.
6. Neil McAleer. Sir Arthur C. Clarke: Odyssey of a Visionary: A Biography. — 20. Man on the Moon: Clarke Project, 2012. 432 с. ISBN : 978-0615-553-22-1.

Чайка Ірина

доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З УЧАСНИКАМИ АТО: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Проблема соціальної роботи з ветеранами Антитерористичної операції (АТО) в Україні є однією з найбільш актуальних, як для учасників АТО і членів їхніх родин, так і для кожного громадянина нашої держави.

Все українське суспільство явно чи неявно залучене до переживання потенційно психотравмуючої ситуації, беручи участь у воєнних діях чи перебуваючи під загрозою (більш чи менш ймовірною) стати учасником, спостерігачем чи жертвою збройного конфлікту. Очевидно, що суспільна свідомість у таких обставинах характеризується ознаками психологічної напруги, фрустрації, тривожності.

Завдання обстоювати Українську державність із зброєю в руках постало у 2014 році як виклик для українського суспільства, відповіддю на який стали як створення добровольчих батальйонів, так і регулярних військових структур, до яких бійці залучалися в процесі державної мобілізації. У обох випадках мінімальна воєнна підготовка в силу обмеженості часу не доповнювалася психологічним тренінгом, що сприяв би первинній адаптації мирних українських громадян до участі у збройному протистоянні. «Сама ситуація війни, що характеризується надекстремальним впливом на психіку людини, викликаючи у неї травматичний стрес, призвели до того, що більшість бійців, котрі повертались із зони антитерористичної операції отримували на передовій діагноз посттратравматичного стресового розладу (ПТСР). Більшість бійців, що повертаються із АТО і мають яскраво виражений діагноз ПТСР здебільшого не можуть і не знають, як впоратись зі станами та відчуттями, які вони переживають» [3, с. 244]. Учасники бойових дій, у яких не розвивається ПТСР не позбавлені інших психологічних проблем чи психосоматичних проявів, серед яких підвищена втомлюваність, безсоння, відчуття перманентної пригніченості, переживання почуття провини перед своїми братами по зброї, які загинули або отримали тяжкі вади внаслідок поранень. Не менш значущими є проблеми ресоціалізації в умовах мирного життя, причому мова йде як про налагодження соціальних зв'язків (перш за все в родині), так і про повернення до професійної діяльності.

На сьогодні спеціалізованих центрів соціально-психологічної реабілітації населення, які належать до сфери управління Державної служби України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, налічується лише п'ять, відповідні організації також створюються рішеннями місцевих органів виконавчої влади як самостійні одиниці (наприклад, Дніпропетровська область), або підрозділи в складі Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (наприклад, Волинська область). В рамках взаємодії громадської організації «Українська асоціація фахівців з подолання наслідків психотравмуючих подій» з Міністерством оборони України, Державною службою з надзвичайних ситуацій, Міністерством соціальної політики, Міністерством охорони здоров'я у 13 містах України створено центри психологічної підтримки учасників АТО. Саме тому актуальним стає розвиток і науково-методичного підґрунтя системи соціальної роботи з ветеранами АТО, що має здійснюватися перш за все в державних організаціях соціальної сфери, в яких можна забезпечити системність, фаховість та безперервність надання таких соціальних послуг, і цілісної всеукраїнської мережі таких державних організацій.

Соціальна робота з учасниками та ветеранами воєнних дій має системний характер. О. Федан визначає такі її напрями:

1. Діагностика.
2. Психологічне консультування (індивідуальне та сімейне).
3. Психокорекційна робота.
4. Навчання навичкам саморегуляції (прийомам зняття напруженості за допомогою релаксації, аутотренінгу і іншим методам).
5. Соціально-психологічні тренінги з метою підвищення адаптивності військовослужбовця і його особистісного розвитку.
6. Допомога у професійному самовизначенні, профорієнтація в цілях перенавчання та подальшого працевлаштування [4, с. 515].

У центрі уваги знаходиться звичайно ж сам ветеран, тому першочергове значення має його (її) психологічна реабілітація. На думку, Є. С. Калмикової, «психологічна реабілітація є найважливішим елементом відновлення психічної рівноваги. Сутність її полягає у здійсненні

різних впливів через психіку на військовослужбовця з урахуванням терапії, профілактики, гігієни та педагогіки» [2, с. 45].

О.О. Буряк, М.І. Гіневський, Г.Л. Катеруша зазначають, що метою психологічної реабілітації є надання військовослужбовцю допомоги у відновленні психічного здоров'я. Психологічна реабілітація повинна включати чотири ключові етапи: 1) діагностичний етап – вивчення характеру наявних у військовослужбовців психологічних проблем, ступеня впливу цих проблем на їх психічне здоров'я і життєдіяльність; 2) психологічний етап – передбачає цілеспрямоване використання конкретних методів впливу на психіку реабілітованих військовослужбовців; 3) реадаптаційний етап – здійснюється, переважно, при проведенні специфічної реабілітації; 4) етап супроводу – включає спостереження за військовослужбовцями, їх консультування та, в разі потреби, надання їм додаткової психологічної допомоги після етапу психологічної реабілітації [1, с. 137].

Особливу значимість для людини мають події суспільного життя і найближче оточення – соціальний фактор, а тому соціальна реабілітація також має велике значення в побудові системи соціальної роботи з ветеранами АТО. Психосоціальний вплив здійснюється проведенням групової терапії, стимулюванням соціальної активності, зайнятістю суспільно значущими справами.

Групова психотерапія є одним із найбільш поширених видів терапії для пацієнтів, які пережили травматичний досвід. Часто вона використовується в поєднанні з різними видами індивідуальної терапії.

Серед інших методів групової роботи можна виокремити арт-терапію, яка сприяє розкриттю внутрішніх ресурсів, оскільки у ході занять клієнт-ветеран отримує можливість дистанціюватися від травматичних переживань за рахунок їх об'єктивації та утримання в візуальних, пластичних образах [4, с. 520]. Метод гештальт-терапії як метод терапії тривожних розладів використовується у роботі з великим спектром міжособистісних конфліктів. Гештальт-терапія передбачає психологічну допомогу при наявності синдрому «провини вижившого». Метод когнітивно-поведінкової терапії посттравматичного стресового розладу займає базисне місце, тому дана форма психотерапії відводиться зустрічі бійців з його власними травматичними образами-спогадами та направлена на поступове зменшення симптомів посттравматичного стресового розладу. Даний метод є ефективним при подоланні уникаючої поведінки, а також для зниження інтенсивності флешбеків. Не менш важливим методом є метод психодрами Морено. Головною ціллю методу є діагностичний та корекційний вплив на неадекватні настрої і емоційне реагування та поглиблене самопізнання.

Як груповий метод соціальної роботи можемо виділити трудотерапію. Можемо пояснити це тим, що залучення демобілізованих воїнів з травмованою психікою до виконання нескладних робіт і завдань, окрім розвитку фізичної активності, веде до формування стійкого позитивного фону настрою, позитивної установки до праці, сприяє прискоренню адаптації у цивільному колективі.

Список посилань

1. Буряк О.О., Гіневський М.І., Катеруша Г.Л. Шляхи та методи реабілітації осіб з «військовим синдромом» та посттравматичним стресовим розладом. Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. 2015. Випуск 3(44). С. 137–141.
2. Калмыкова Е. С. Особенности психотерапии посттравматического стресса. Психологический журнал. 2001. Т. 22. № 4. С. 44–47.
3. Стаднік І.В., Мушкевич М.І. Психологічні особливості переживання посттравматичного стресового розладу (ПТСР) учасниками зони Антитерористичної операції (АТО). Психологія : реальність і перспективи : збірник наукових праць РДГУ. 2015. Випуск 4. С. 244–248.
4. Федан О.В. Деякі аспекти надання психологічної допомоги учасникам бойових дій на сході України. Особистість в умовах кризових викликів сучасності: Матеріали методологічного семінару НАПН України (24 березня 2016 року). Київ, 2016. С. 515–522.

Цокур Євген
доктор політичних наук, доцент,
завідувач кафедри політології ЗНУ

ВИБОРИ В УКРАЇНІ: СВІДОМІ РІШЕННЯ ГРОМАДЯН ЧИ РЕЗУЛЬТАТ PR-КАМПАНІЙ

Особливості організації виборчих кампаній всіх рівнів в Україні визначаються тим, що в нашій державі занадто високою є цінність влади. Влада розглядається не як інструмент організації роботи суспільства, а, на жаль, як можливість скористатися владою як ресурсом для себе. Влада як інструмент – це західна модель, умовно, звісно, кажучи, адже на Заході теж є свої проблеми. Влада як ресурс – це пострадянська модель. Вона актуальна не лише в Україні, а й в частині Східної Європи. І зрозуміло, що в рамках цих моделей кардинальні завдання на виборах різні. На Заході – обрати шлях, напрямок розвитку суспільства, який задовольнить потреби населення, та тих, хто його забезпечить. В українських же реаліях ключовим є прихід до влади, а потім її збереження. Якщо ти не маєш влади, не маєш можливості реалізації в різних аспектах – від гуманітарного до економічного. Мабуть, через це реклама стає порятунком для більшості політиків. Можна було помітити, тільки починалися якісь натяки на можливість дочасних виборів, одразу ж комерційна реклама на білбордах змінювалася на політичну. І тут виникає питання: «Чи переходить кількість реклами в якість кампанії того чи і іншого кандидата, політичної сили?». Є кілька причин цього. Перша – рівень професійності. Коли ти не впевнений у своїй компетентності у тій чи іншій сфері, ти маєш багато працювати, розробляти безліч варіантів, адже не знаєш, який спрацює. Друга причина – бажаність результату. Тобто є певний ресурс і не має іншого варіанту впливу на виборця.

Нині набагато меншою є можливість застосування адміністративного ресурсу ніж навіть років зо десять тому. Майже немає державного сектору, після певних політичних змін суспільство значно відрізняється за своїми настроями і примусити кого-небудь ходити з прапорами вже майже неможливо. Мабуть, ще є національна, навіть регіональна традиція: якщо замовляють рекламу, то комплексно – "all inclusive". Хочеться, аби все було: я плачу, аби гарантовано отримати цю владу. А оскільки є таке замовлення, то ті ж рекламісти, технологи, медійники, інші фахівці, щоб утриматися в цьому бізнесі, змушені використовувати всі можливі засоби, навіть розуміючи, що більшість із них не спрацює. Якщо потім щось не вийде, можна буде спиратися на те, що, вибачте, ми використали усі можливості, але є ще чорний піар, підступи конкурентів. На останні завжди можна списати невдачу. Ще один момент, якщо казати про кількісні показники, бажання весь час бути на слуху, тому, що коли ти зникаєш з медійного простору, складається враження навіть у суспільства, що з тобою, твоєю політичною силою не все гаразд. Бажання переходу кількості в якість – це не лише філософська категорія, це категорія психологічного впливу на виборця. Виборець теж перебуває під цим пресингом.

Скільки ми не говорили б, що ми розумні, на нас важко вплинути, але, дивлячись телебачення, інтернет ми по краплинках ту рекламну наживку споживаємо, плануємо в залежності від неї свої придбання і формуємо свої політичні вподобання. Втім не телеканали роблять вибори. Можна щось додати, підправити, актуалізувати, але вибори роблять події та особистості, справа телеканалів – як їх трансформують і подадуть. На жаль чи на щастя, в Україні немає таких медійних персон, які здатні виліпити вдавану харизматичну особистість, яка зможе обійняти важливу посаду. Була спроба після Революції Гідності зробити це з нинішнім президентом, тоді ще кандидатом у президенти. Але перемога на тих виборах не була заслугою каналів, а більше ситуації, яка склалася. Суспільству хотілося вийти з того хворобливого стану, в який воно потрапило, воно потребувало вдаваної пігулки, яка вилікує від всього – від бідності, неефективного володарювання, війни тощо. Зараз більшість населення розуміє, що немає таких чудодійних політичних ліків – лідерів, які б змогли усе розв’язати. Гасла, на кшталт, «Україні потрібен мир» тощо – вони логічні, потрібні, але це –

банальні фрази, за якими не стоїть елемент пропозиції реалізації ідей. Вони не відповідають на питання, яким чином.

Крім того, політики, не лише українські, мають свій стиль, певний спосіб діяльності, певні форми цієї діяльності, і змінити їх на шостому-сьомому десятку життя вони вже не зможуть. Вони звикли працювати певним чином і вони будуть і надалі так працювати. Канали не зможуть переконати виборця, що ці політики стали іншими. Вплив телебачення не буде таким вже важливим з огляду на велику кількість джерел отримання інформації потенційним виборцем. Якщо до цих потенційних виборців додасться ще активна позиція молоді, це помітно знизить рейтингові показники впливу тих чи інших телеканалів. За останні роки впливу набула інтернет-реклама, але, так би мовити, за кількісними показниками. З точки зору якісних показників, суттєвих змін не відбулося. В Україні реклама в інтернеті – це або анонімна модель чорного піару – дуже примітивна форма політичної реклами, або опосередковане подання інформації - інформаційно-аналітичні викладки, передрукування якихось досліджень тощо. Свідомому ж споживачеві бажано отримати первинну інформацію. Умовно кажучи, аби такий громадянин міг би зайти на сайт якої-небудь політичної партії, прочитати програму, визначитися з позиціями, стратегіями, взяти участь в обговоренні. Інтернет надає технічну можливість сформувати для громадян віртуальну мережу участі у державотворчому та політичному процесах, а тоді вже свідомо обирати.

Бєлякова Катерина
аспірантка кафедри
соціальної філософії та управління ЗНУ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕДУРИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОГО ТЕРМІНУ «ЛЮДИНА»

На сьогоднішній день знання про людину настільки розрізнені, що вносять неясність в розуміння цього поняття і не увінчалися чимось цілісним (що ми пізніше назвемо концептуалізованим). У попередніх дослідженнях ми виходили з того, що всі філософські категорії одночасно є концептами і спостерігали їх відміну від дефініцій. Концепт не має периферії, представляючи саме ядро значення. Таким чином, концептуалізуючи людину, необхідно її розглядати незалежно від етносу, якому вона належить, соціального стану, мови, чиїм носієм вона є, менталітету і т.д. Першими, хто заявив науковому світу про необхідність створювати концепти в філософії стали Ж. Дельоз і Ф. Гваттарі [1].

Початок концептуалізації відбувається не з однієї, але з сукупності наукових проблем, що мають спільну точку дотику. (В нашому випадку це - людина). Концепт являє собою тотальність, тому що він максимально узагальнює свої складові. Необхідно враховувати, що складові концепту самі є концептами, однак вони - не самоподібні, що не фрактальні, вони в більшості випадків різнорідні, але є невідчужуваними один від одного. Багатовимірність, становлення, розвиток концепту, його поточний, а також майбутній прояв є те, без чого концептуалізація неможлива. Концепт людини представляється неможливим без концепту культури.

Щоб людина була змушена еволюціонувати, необхідні зміни умов зовнішнього середовища і боротьба за ресурси. Але самим вирішальним фактором виживання людини стає рівень його культурного розвитку. Ресурс, не просто знайдений в природі, але вдосконалений людиною для більш якісного процесу виживання вже є продуктом людської культури. Однак, культура і природа - не протиставлені одна одну, а тотожні. Якщо взяти за основу той факт, що людина - частина природи, що привласнює і модифікує об'єкти природи (також частини її), то негайно ми прийдемо до висновку про те, що культура є частиною природи, перетвореною людиною (такою ж частиною природи), а значить, невіддільна від неї. Концепти людини і культури на сьогоднішній день вимагають подальшої і пильної уваги з боку наукової спільноти.

Список посилань

1. Делез Ж., Гваттари Ф. Что такое философия? Перевод с французского С. Н. Зенкина - "Институт экспериментальной социологии", Москва Издательство «АЛЕТЕЙЯ», Санкт-Петербург, 1998 - 288 с.

Білокопитова Ніна
здобувач кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

АНАЛОГІЧНІЙ ПІДХІД ДО СУЧАСНОЇ КОМПАРАТИВІСТСЬКИЙ МЕТОДОЛОГІЇ

Суспільство постмодерну створює умови для розвитку плюралізму світоглядних концепцій, що сприяє дивергентному розвитку нових предметних кіл, які виходять за межі конкретної філософської та культурно-історичної традиції. Препарування поняттям «хаос» на «хаосмос», за Ж. Дельозом, зайняло вагоме місце і стало ідеальним в епоху постмодернізму. Ж. Дерріда ввів поняття «деконструкція», механізми якої «розхитують» усталений традиційний апарат філософської системності. А. Тойнбі описував постмодернізм як «кінець західного панування в релігії та культурі». Ж. Бодріяр вважав, що особистість в епоху постмодерну поступово втрачає свою унікальність, «своє обличчя», стаючи уніфікованим елементом безглуздого калейдоскопу масок, стає об'єктом серед об'єктів. Ж.-Ф. Ліотар називав постмодернізм унікальним періодом, в основі якого лежить специфічна парадигмальна установка на сприйняття світу як хаосу - «постмодерністська чутливість».

Усі зазначені характеристики культурної та пізнавальної сфери мають відображення в порівняльному аналізі, в компаративістських установках, у науковій та соціальній сфері. Разом з тим філософській компаративістиці доводиться завойовувати свої позиції в умовах, коли вона несе на собі печатку кризи західної культури . Постмодерністське мислення «зсувається» у площину дослідження окремих питань культурології, мистецтвознавства, науки, політики тощо, що ще більше посилює за допомогою постмодернізму криза культури, оскільки веде до остаточної дестабілізації існуючого знання .

Метою порівняльної філософії найчастіше стає виявлення подібності і відмінностей в ментальній активності, з акцентом як на універсальне і загальне, так і на особливе в філософських культурах. У компаративній філософії виділяються і синтезуються чотири основні сфери і підходи: філософський, релігієзнавчий, культурологічний і соціально-філософський. Соціально-філософський підхід розглядається переважно як цивілізаційний. При виборі та оцінці культурних характеристик, «образів мислення» і «систем мислення» підкреслюється штучний характер опозицій: «спіритуального», «інтровертного», «синтетичного» «суб'єктивного» образу мислення Сходу і «матеріалістичного», «екстравертного», «аналітичного», «об'єктивного» образу мислення Заходу [1].

Порівняльний підхід в структурі методології історико-філософського, культурологічного, гуманітарного пізнання не є тотожним по відношенню до Компаративної філософії як самостійного розділу історико-філософської науки (а також культурології) в змістовному і хронологічному плані. Порівняльний аналіз може діяти не тільки при розгляді феноменів різних культур, але і всередині однієї і тієї самої філософської культури, наукової парадигми, навіть всередині одного напрямку [1].

Список посилань

1. Карабаева А.Г. Основания и тенденции философской и социально-философской компаративистики / А.Г. Карабаева, З.Н. Исмагамбетова, Н.К.Сатыбалдина // Материалы международной конференции Эффективные инструменты современных наук – 2014 [Электронный ресурс] — режим доступа:http://www.rusnauka.com/13_EISN_2014/Philosophia/2_168778.doc.htm

Велиев Парвіз Тейюб Огли
аспірант кафедри
соціальної філософії та управління ЗНУ

ГЛОБАЛЬНИЙ ГЕОПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК

XXI століття, західна цивілізація зустрічала з вірою в фантастичне майбутнє загального процвітання. Співаком нової ери став Френсіс Фукуяма, американський філософ і політолог. Його знаменитий працю «Кінець історії і остання людина» вийшов ще в 1992 році. У цій книзі автор рішуче оспівує перемогу відкритого ринку, модернізації та ліберальної демократії як остаточної форми уряду не тільки в США, але і в найближчому майбутньому, у всьому світі: «Людство наближається до кінця тисячоліття, і кризи-близнюки авторитаризму і соціалістичного централізованого планування залишили на рингу змагання потенційно універсальних ідеологій тільки одного учасника: ліберальну демократію, вчення про особисту свободу і суверенітет народу».

З цієї точки зору, одразу після закінчення епохи «холодної війни», структура глобальної системи зіткнулася з геополітичним безладом. Це означає, що глобальна система управління зламалася і змінила колишній порядок, в той час як новий порядок ще не був встановлений. Ця невизначеність і геополітичний безлад, з одного боку, були наслідком неефективності попередніх правил, інститутів та ідей, а також існуючих геополітичних законів для вирішення міжнародних проблем. З іншого боку, попередили про необхідність перевизначення геополітичних принципів як «основних будівельних блоків геополітичних світових порядків», заснованих на нових умовах, зокрема, для великих держав. В цьому відношенні це була спроба нав'язати геополітичні закони або конкретну політичну програму дій, пов'язану з певною культурою, правилами та ідеями, в інших державах за допомогою яких командної сили, або кооперативної влади. Це стало початком нового типу суперництва серед великих держав з формуванням нової структури розподілу влади в усьому світі і, в кінцевому підсумку, з відновленням геополітичного світопорядку. Дійсно, для відновлення геополітичного порядку необхідно було переглянути геополітичні закони великими державами.

Важливим є те, що до цього часу Сполученим Штатам, як єдиною залишилася силі від останнього світового порядку, не вдалося нав'язати свій звід законів іншим. Були спроби США просунути свою позицію в міжнародній системі, з одного боку, і регіональні заворушення, і опору на різних рівнях, з іншого, в прийнятті глобальних вимог США. в зв'язку з позицією великих держав в світовій політичній системі як фазі зниження, з якою стикається гегемоністська влада або світовий лідер під час її світового лідерства, ця ситуація теоретично обговорювалася. Щоб вивчити цю ситуацію Сполучених Штатів як світового лідера двадцятого століття і їх позицію в геополітичному світопорядку, необхідно обговорити тривалі цикли світової політики (або керівні цикли) або підйом і падіння великих держав або те, що в цілому називається теоріями керівного переходу і стабільності.

Список посилань

1. Мельянцев В.А. Економічний розвиток арабо-ісламського світу // Схід. - 2016. - №3. - С.98.
2. Practical steps and possible concequences of establishing an Islamic common market // J. of eco-nomic cooperation among Islamic countries. – Ancara, 2016. – Vol. 24. – № 1. – P.115.
3. Muhammad Mumtaz Ali. An exploration into Western and Islamic concepts of development and civilization. Few observations // Hamdard Islamicus. – Karachi, 2015. – Vol. XXV. – № 3. – P.7–13.

Велієв Фаріз Тейюб Огли
аспірант кафедри
соціальної філософії та управління ЗНУ

МОДЕЛІ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ В АЗЕРБАЙДЖАНІ

Важливим атрибутом азербайджанського етносу виступає його культура, яка має на сучасному етапі тюркський, ісламський та глобалістський пласти. Глобалістський вплив на культуру азербайджанського етносу відбувається не тільки на сучасному етапі. Слід зазначити, що зсув світових центрів зі Сходу на Захід відбувся в період з 1250 по 1450 рр. і нова європейська капіталістична система виникла на периферії існуючої тоді східної системи. В цьому ракурсі орієнталізм як метод вивчення становлення азербайджанської культури протистоїть європоцентризму і акцентує увагу на необхідності урахування нелінійного поліцентризму історичного розвитку культури, пов'язаного з періодичними зміщеннями цивілізаційних «центрів» світової динаміки.

Азербайджан – не тільки географічний, але й культурний міст між Сходом і Заходом. Під впливом різноманітних історичних систем була створена самобутня азербайджанська культура: фольклор, література, музика, образотворче мистецтво. Перехід від перської до російської, потім до європейської, а на сучасному етапі – до світової культурної традиції збагатив культурний доробок азербайджанців і сприяв появі у форматі національної культури таких видів як опера, балет, джаз. Світової слави набув такий феномен азербайджанської культури як мугаб-джаз, що базується на імпровізаційній міській музиці. Знаними з давніх часів є вироби народних майстрів, що розвивали такі традиційні промисли як килимарство, ковальство, обробка дерева, каменю й золота. Населення сучасного Азербайджана має такий етнічний склад: азербайджанці – 91,6 %, лезгинці – 2 %, росіяни – 1,3 %, вірмени – 1,3 %, талиші – 1,3 %, інші – 2,4 %. [1].

Кожна мала етнічна група в Азербайджані має свою етнокультуру, елементи якої гармонічно поєднуються з іншими етнокультурами. Азербайджан має багатий досвід міжкультурного спілкування. Політика мультикультуралізму виступає мейнстрімом в розвитку соціального простору країни. Азербайджанський мультикультуризм має і таку назву як «азербайджанство». В основі «азербайджанства» лежать традиції рівності, толерантності, гуманізму, милосердя. Теорія «азербайджанства», відводячи етнічності другу роль, на перше місце виводить національну азербайджанську свідомість. Ідеологія «азербайджанства» тим самим сприяє налагодженню міжнаціональних відносин, сприяє формуванню громадянського суспільства, підвищує самооцінку малих народів і сприяє рівності всіх народів держави без виключення [2, с.88].

Список посилань

1. The World Factbook. Azerbajan. URL:http://www.cia.gov/library/publications/resources/the-worldactbook/geos/aj.htm
2. Нагдалиева Ш. А. К. Азербайджанская модель мультикультурализма в межкультурной коммуникации: проблемы и решения. Философская мысль. 2017. №. 10. С. 83-98.

Дідик Лучезара
аспірантка кафедри соціології
НПУ імені М.П. Драгоманова;
заступник директора з навчально-виховної роботи
Державний загальноосвітній навчальний заклад
спеціалізована школа-інтернат I-III ступенів
з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів
"Дитяча інженерна академія"

ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩЕ В РОЗВИТКУ МЕНТАЛЬНОЇ МОДЕЛІ СВІТУ

Мережа Інтернет не мало років привертає увагу провідних науковців в галузях: культури, лінгвістики, психології, соціології та філософії. Науковців, в першу чергу, цікавить система передачі даних глобальною мережею, що нині перетворилася на одне з важливих середовищ перебування сучасної людини, популярний засіб комунікації або сучасну культурну течію.

Ключові слова: Глобальна мережа, Інтернет, ментальна модель світу, комунікація, інформаційний простір, мережі, Інтернет-ресурс, інформаційна комунікація.

The Internet network has not attracted the attention of leading scholars in the fields of culture, linguistics, psychology, sociology and philosophy. Scientists, at first, are interested in the data transmission system by a global network, which has now become one of the important environments of modern man's stay, a popular means of communication or a modern cultural course.

Key words: Global network, Internet, mental model of the world, communication, information space, networks, Internet resource, information communication.

Сеть Интернет не мало лет привлекает внимание ведущих ученых в области: культуры, лингвистики, психологии, социологии и философии. Ученых, в первую очередь, интересует система передачи данных глобальной сетью, которая ныне превратилась в один из важных сред обитания современного человека, популярное средство коммуникации или современное культурное течение.

Ключевые слова: глобальная сеть, Интернет, ментальная модель мира, коммуникация, информационное пространство, сети, Интернет-ресурс, информационная коммуникация.

Разом з Інтернетом в масштабах всього людства було створено нове комунікативне середовище, яке поступово втягувало до себе (вже через свої особливості і переваги) численні фрагменти соціуму. Не може піддаватися сумніву факт наявності у віртуальному середовищі Інтернет соціальних конструкцій і процесів. Комунікаційні можливості мережі, безумовно, вражають своїм потенціалом і створюють соціально-психологічне поле взаємодій індивідів.

Таким чином, вже сьогодні даний засіб розповсюдження інформації є унікальним по залученню аудиторії, але при цьому має свої особливості. Відповідно наше дослідження присвячено ролі Інтернет-середовища в розвитку ментальної моделі світу користувача [2].

1. Інтернет як інформаційна база. Сучасний світ перенасичений інформацією. Великі інформаційні потоки, миттєве розповсюдження інформації, необмежені можливості в доступі в будь-яку точку кіберпростору, а також існування надпотужних пошукових систем в мережі Інтернет створює умови легкого отримання інформації про події, об'єкти, явища, які відбуваються в усьому нашому зовнішньому світі. Межі користувачів нереально просторі, що дозволяє користувачам розширювати, деталізувати або уточнювати свою ментальну модель. Незважаючи на те, що інформованість про весь зовнішній світ в мережі Інтернет є нецілісною, але наукові спостереження та дослідження показують, що інформація, одержана з Інтернету, допомагає багатьом користувачам (тобто, людям), у тому числі, і з розвинених країн, в більшості приймати надважливі життєві рішення. Г. С. Науменко та О. Г. Шмельов доводять відповідність суб'єктивної системи значень користувачів Інтернету смисловим структурам багатьох пошукових Інтернет-серверів [4].

2. Інтернет як модель сучасного світу. Більшість сучасних науковців - психологів, педагогів, соціологів та філософів переконані, що ефективність функціонування сучасного

соціуму полягає в присутності в структурі людської свідомості загальної інформаційної картини світу. Інформаційна картина світу формується в процесі взаємодії сучасних інформаційних технологій. Як частина інформаційних технологій, Інтернет є важливим чинником розвитку сучасної інформаційної картини світу. Інтернет формує в користувачів уявлення про інформацію та способи роботи з нею, також формує норми поведінки в сучасному інформаційному суспільстві та збагачує досвід інформаційної комунікації. Сучасна світова спільнота є конфігуративним типом культури, в якому людина повинна пристосовуватися до обставин, які є мінливими, тому виникають потреби у своєчасному оновленні потоків інформації. Глобальна мережа Інтернет являє собою засіб інформаційної комунікації та, у свою чергу, сприяє дотриманню принципів відповідності ментальній моделі світу, її об'єктивній реальності, яка швидко змінюється [4].

3. Інтернет як засіб презентації ментальної моделі. Багатьма вченими та практиками висловлювалась думка, що процедури модельного представлення інформації певним чином конструктивно впливають на форму і зміст знань. Широкий спектр засобів для створення текстів, програмних кодів та мультимедіа надає можливість втілення власних уявлень про світ у створений кінцевий продукт (програму, гру, веб-сторінку, сайт). Є. Є. Сапогова висуває ідею про те, що картина світу кожного індивіда являє собою гіпертекст, що вибудовується індивідуально і має суб'єктивне значення [1]. З огляду на цю ідею, Інтернет-середовище, яке має гіпертекстову логіку побудови, є влучним способом представлення частин ментальної моделі. У своїй роботі Г. В. Ліннік [5] аналізує причини привабливості Живого Журналу – Інтернет-ресурсу, що являє собою індивідуальний журнал, у якому користувач має змогу описувати будь–які події свого особистого чи суспільного життя, ділитися своїми враженнями, переживаннями та роздумами, спілкуватися з іншими людьми, що мають спільні з ним інтереси чи погляди. Інтерес користувачів надає можливість одержання зворотного зв'язку від інших користувачів Інтернету через форуми, гостьові книги чи електронне листування, що сприяє уточненню, виправленню чи деталізації ментальної моделі, а також є важливим чинником розвитку ментальної моделі.

Текстова природа представлення інформації в Інтернеті ставить проблему передачі та сприйняття індивідуальної системи змістів іншими користувачами. Вдале сприйняття та передача такої системи змістів залежить, по-перше, від близькості внутрішніх світів реципієнта та комунікатора; по-друге, від здатності комунікатора виражати думки; по-третє, від здатності реципієнта їх сприймати. Таку здатність В. О. Лефевр вважає ознакою високого рівня розвитку суспільства. У рамках системології він виокремив два типи соціальних систем – "мурашник" і "цивілізація". Соціальна система типу "цивілізація" відрізняється тим, що у кожної людини картина світу складається не тільки з власного уявлення про навколишній матеріальний світ, але й уявлення про те, як цей матеріальний світ уявляють інші люди [7].

4. Інтернет як засіб експериментування з ментальною моделлю. Про можливість моделювання за допомогою віртуальної реальності йдеться у роботах І. Ф. Аршави, Е. Л. Носенко, С. А. Дацюка. Занурення у віртуальну реальність дозволяє користувачу створювати (моделювати) за допомогою сучасних технічних засобів (персонального комп'ютера, планшета, телефону, іншого) процеси та об'єкти власного «реального» життя. Активна участь у всіх заходах, що пропонуються глобальною мережею Інтернет, дійсно створює оманливе відчуття реальності – «реального життя» у мережевому світі.

Підбиваючи підсумки вищезазначеного, варто зауважити, що ментальна модель світу пояснює, глобальна мережа Інтернет – це і є одна із сучасних ментальних моделей світу, зі всіма своїми позитивними і негативними впливами. Сучасна світова спільнота сприймається більшістю людей світу через опції пропоновані мережею Інтернет, світогляд дитини чи молодої людини більшою мірою формується під впливом мережевого соціуму Інтернету, ніж під впливом живого спілкування, як було традиційно раніше. Наші діти в найближчому майбутньому будуть змушені конкурувати із технічними пристроями (роботами) більше, ніж один з одним.

Список посилань

1. Вахштайн В. Конец социологизма: перспективы социологии науки. Публичные лекции Полит.ру. / В. Вахштайн. – 2009. – [Электронные данные]. – Режим доступа: http://www.polit.ru/lectures/2009/08/06/videonvahshtain.html.
2. Горбунко Я.О. Інтернет у сучасних наукових комунікаціях людей [Електронний ресурс] / Я.О. Горбунко. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Soc_dos/2008_7/gorbunko.pdf (22 квітня 2010 р.). – Назва з екрана.
3. Кнорр-Цетина К. Социальность и объекты. Социальные отношения в пост социальных обществах знания / К. Кнорр-Цетина // Социология вещей / под ред. В. Вахштайна. – 2006. – №6 (3). – С. 281.
4. Латур Б. Когда вещи дают сдачи: возможный вклад «исследований науки» в общественные науки / Б. Латур // Вестник МГУ. Сер. «Философия». – 2003. – № 3. – С. 33.
5. Коритнікова Н.В. Інтернет-представництво як комунікативний ресурс державного управління [Текст]: дис. к. соц. н.: спец. 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології» / Н. В. Коритнікова. – Х., 2008. – 193 с.
6. Лумон Н. Медиа коммуникации / Н. Лумон. [Пер. с нем] А. Глухов, О. Никифоров. – М: Издательство «Логос», 2005. – 280 с. 11
7. Матурана У., Варела Ф. Древо познания / У. Матурана, Ф. Варела. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 223 с. 42.
8. РітцерДж. Сучасні соціологічні теорії / Дж. Рітцер. – СПб.: Пітер, 2002. – 688 с.

Горбенко Катерина
аспірантка кафедри філософії,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса (м. Вінниця, Україна)

СТРАТЕГІЧНІ ПРИНЦИПИ ОПТИМІЗАЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Після Революції Гідності в Україні спостерігався справжній бум в утворенні інститутів громадянського суспільства. Така стрімка інституціалізація під час обох Майданів (2004 та 2013/14 рр.) пояснюється тим, що потреби, які традиційно виконували органі держави, в умовах протистояння соціуму і влади залишаються нереалізованими. Поява чисельних спілок, об'єднань, товариств була викликана тимчасовою нездатністю держави ефективно виконувати свої функції та захищати інтереси своїх громадян. Новоутворені волонтерські організації фактично взяли на себе тягар спротиву гібридній агресії з боку Російської Федерації та врятували країну у найбільш важкі тижні, коли діяльність державних органів була фактично паралізована. Але сьогодні, через п'ять років після Євромайдану, коли держава у повному обсязі відновила свою дієздатність, постає проблема оптимізації діяльності інститутів громадянського суспільства як між собою, так і їх взаємин з тими державними установами, функції яких вони дублюють.

Під оптимізацією ми будемо розуміти комплекс базових завдань, принципів і дій, реалізація яких дозволить привести у відповідність потреби й інтереси індивідуальних членів суспільства з інтересами всього суспільства в цілому. Такий комплекс має вигляд ієрархічної системи, в якій базовим світоглядним принципам підпорядковані конкретні завдання [1].

На наш погляд, стратегічним принципом для оптимізації інститутів громадянського суспільства є справедливість, яка дозволяє визначити нові способи життя сфер суспільства в їх взаємодії, а також гармонійність всього способу життя як цілого. Саме справедливість здатна подолати протилежність і забезпечити взаємообумовленість онтичної (від лат. on, ontos – бути) та онтологічної складових присутності людини в світі, про які писав М. Гайдеггер в роботі «Буття і час» [2]. В межах громадянського суспільства справедливість виконує функцію своєрідного «буферу» між колективними та індивідуальними інтересами. Держава певною

мірою обмежує свободу та інтереси окремої особистості, і члени громадянського суспільства з необхідністю мають визначити межі своєї несвободи, з якими вони згодні миритися.

В епіцентрі процесу формування громадянського суспільства знаходиться людина, точніше – відповідність її внутрішнього (онтичного) і зовнішнього (онтологічного) життя. Онтичні завдання і дії людини мають підтримувати стан її внутрішньої злагоди з собою і зовнішньої узгодженості з соціальним і природним оточенням, яке вона змінює. У такий спосіб між зовнішнім і внутрішнім, індивідуальним і колективним, онтичним та онтологічним життям людини встановлюється сизигійний зв'язок [3, с.334].

Оптимізація діяльності інститутів громадянського суспільства має забезпечити діалог з владою задля вирішення завдань, що стоять перед соціумом в цілому. Для ведення такого діалогу і забезпечення його успішності громадянське суспільство, окрім усього іншого, повинно мати вагомий соціальний капітал, який містить у собі не стільки матеріальний ресурс, скільки розвинені самоорганізовані інституцій, які представляють більшість груп суспільства. Лише в такому діалозі уможливлюється пошук органічного компромісу, що визначається як «соціальний контракт». Можна сказати, що метою формування громадянського суспільства, є відтворення втраченої онтико-онтологічної єдності людини.

Оптимізація інститутів громадянського суспільства має бути спрямована на пошуки механізму такого відтворення, для чого необхідно узгодити та спрямувати у єдиному напрямку дії та зусилля розрізнених поки що громадських організацій. Вплив на владу уможливлюється лише за умов підтримки більшої частини населення. Інтуїтивне відчуття справедливості допоможе соціуму знайти придатні форми боротьби за визнання його прав та інтересів, починаючи від легальних звернень, петицій, судових позивів і завершуючи протизаконними демонстраціями, страйками, збройними виступами тощо.

Виходячи із принципу соціальної справедливості, оптимізація інститутів громадянського суспільства в Україні передбачає реалізацію низки практичних заходів в економічній, політичній, соціальній, духовній сферах.

В економічній сфері ці заходи мають сприяти розвитку ринкових відносин в тій мірі, в якій вони дозволяють людям проявляти свої творчі можливості і покращувати свій матеріальний стан, якщо при цьому не порушуються права інших людей і не має місця збагачення одного за рахунок експлуатації інших. Необхідно, по-перше, напрацювати економічний механізм більш справедливого розподілу народних багатств, реалізуючи проекти на кшталт створення рентної палати, сімейного капіталу та ін.; по-друге, забезпечити справедливу й пропорційну оплату праці. У справедливому суспільстві не повинно бути зрівнялівки в зарплаті, але й ситуація, коли окремі запрошені на керівні посади фахівці отримують в 150-200 разів більше середньої по країні заробітної платні, є ненормальною. Такий розрив веде до поляризації суспільства, зростання соціальної напруженості, роз'єднаності і закритості людей, зростанню взаємної недовіри. Потрібно законодавчо встановити обґрунтований максимум відмінності між мінімальною і максимальною зарплатами на підприємствах усіх форм власності.

В політичній сфері необхідно підняти питання про справедливу представницьку демократію, домогтися прийняття закону про справедливе представництво і внесення відповідного доповнення до Конституції, до статті, де йдеться про те, що джерелом влади є народ. Демократія – це моральний порядок, який забезпечує поєднання високих досягнень соціуму з індивідуальною свободою і добробутом кожної людини, свободи з відповідальністю за кожне прийняте рішення і готовністю відмовитися від запланованих помилкових дій, якщо їх помилковість людиною усвідомлюється. Представницькі органи влади повинні відображати інтереси всього суспільства, а не лобіювати інтереси найбільш багатих людей, залишаючи без уваги інтереси тих, хто реально створюють багатства країни. В Україні олігархічні клани продовжують контролювати діяльність органів влади та судових органів, вирішуючи, таким чином, свої питання через державні механізми, змушуючи державу і суспільство працювати на себе. Більш того, вони всіляко уникають виплат податків з багатомільйонних і мільярдних доходів. Завдання відділення бізнесу від влади є принциповим.

В соціальній сфері пріоритетними напрямками діяльності є забезпечення безпечного життя громадян, соціальний захист і соціальне забезпечення, повноцінна безкоштовна медична допомога, охорона здоров'я, освіта, захист прав людини тощо.

В духовній сфері громадянське суспільство базується на засадах рівноправності і свободи творчості, на пріоритеті людини і гармонії її внутрішнього і зовнішнього життя, на гуманістичних цінностях. Оптимізація інститутів громадянського суспільства передбачає підвищену активність населення з реалізації його духовних потреб. Громадянське суспільство відкриває нові можливості для індивідуального розвитку кожної людини в ході розвитку суспільства, оскільки в ньому людина і суспільство відповідають один одному, а людина усвідомлює себе як унікальну, неповторну, так і соціальну, суспільну і природну істоту. Свобода індивіда забезпечується не за рахунок життя, діяльності та свободи інших людей, а гармонійно їм відповідає, так само як відповідає потребам збереження власного культурного середовища і розвитку світової спільноти.

Список посилань

1. Скворець В.О. Громадянське суспільство і детермінанти оптимізації його розвитку в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філософських наук: спец. 09.00.03 / В.О. Скворець. – Запоріжжя, 2007. – 16 с.
2. Хайдеггер М. Бытие и время / М. Хайдеггер. Пер. с нем. В.В. Бибихина. – М.: Ad marginem, 1997. – 452 с.
3. Кизима В.В. Стратегеми гражданского общества / В.В. Кизима // Гражданское общество в епоху тотальной глобализации / Науч. ред. И.И. Кальной, А.В. Горбань. – Симферополь: ИТ «Ариал», 2011. – С. 326-347.

Єсіна Вероніка

аспірантка кафедри соціології ЗНУ

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Розвиток сучасного суспільства України і процеси інтеграції в європейську спільноту гостро ставлять питання забезпечення соціального захисту громадян країни, і особливо тих, хто потребує його найбільше, зокрема, це діти з особливими освітніми потребами. Актуальність проблеми інклюзивної освіти пов'язана насамперед, з тим що чисельність дітей, які потребують корекційного навчання, неухильно зростає.

На сьогодні дітей, які потребують корекції фізичного та(або) розумового розвитку, в Україні понад 1 млн., що становить 12% від загальної чисельності дітей у країні. Майже на 72% збільшилася кількість учнів в інклюзивних класах: з 4180 осіб у 2016/2017 н. р. до 7179 осіб у 2017/2018 н. р. За той же період майже на 73% зросла кількість шкіл з інклюзивним навчанням - з 1518 до 2620 закладів. Більш ніж на 85% зросла кількість класів з інклюзивним навчанням: з 2715 класів у 2016/2017 н. р. до 5033 класів у 2017/2018 н. р.

Вагомим фактором соціалізації є школа. У нашому суспільстві довго домінувала установка на виховання і навчання дітей з особливими потребами в рамках державної системи спеціальних шкіл і закладів інтернатного типу. Це, на думку спеціалістів, призвело до створення кризової ситуації, для якої характерні: 1) соціальне «маркування» (стигматизація) - як дитини з дефектом; 2) штучна ізоляція в особливому соціумі, яка найчастіше не сприяє подальшій адаптації в суспільстві; 3) майже повне виключення сім'ї з процесу виховання і навчання дитини з особливими потребами; 4) жорсткість і безваріантність форм отримання освіти у системі спеціальних закладів.

Більшість дітей з особливими потребами в Україні, перебуваючи вдома або в інтернаті, не отримує належної освіти, необхідних знань, умінь, навичок, які забезпечу вали б їм можливість нормальної адаптації до життя в суспільстві, здобуття певної професії, сприяли б саморозвитку, самореалізації, самовдосконаленню особистості в подальшому житті. Отже, такі діти виявляються непідготовленими до життя у звичайному для пересічної людини сенсі.

Нині ситуація дещо покращилася, проте слід зазначити, що окреме навчання дітей з особливими потребами і здорових у поточному вигляді має негативні наслідки як для перших, так і для других. У здорових,. котрі не мають достатніх контактів із дітьми з особливими потребами, формуються психологічні бар'єри, негативні установки, які потім зберігаються і в старшому віці. У 14-16 років бар'єр, що роз'єднує підлітка-інваліда та його здорового однолітка, практично нездоланний, а в 7-12 років він майже непомітний і може бути легко знятий.

Сьогодні, в сучасній Україні проходить реформа системи освіти, модель інклюзивної освіти набуває широкого значення. Спроби формування системи інклюзивної освіти поки не приносять вагомих результатів, що проявляється у постійному поділі дітей на «нормальну більшість» та «відсталу меншість». Тому проблема соціалізації дітей з особливими потребами виходить на новий рівень актуальності.

Протягом останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема В. Бондар, А. Колупаєва, Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко та інші присвячують свої праці дослідженням проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм.

Так, в українській науці окремі аспекти соціалізації та соціальної адаптації учнівської та студентської молоді висвітлювали О. Дікова-Фаворська (соціологічна концептуалізація освіти), Н. Гордієнко (соціалізація підлітків та молоді з особливими потребами), Г. Бурова (соціологічні аспекти життєвих стратегій), Н. Теплова (державне управління процесом соціалізації), В. Кузьмін (соціальні технології в соціалізації сиріт) тощо.

Реальністю є те, що діти, які закінчують інтернати чи навчаються вдома, мають дуже серйозні проблеми із соціалізацією. Нерідко вони не впевнені в собі, несамостійні, у них відсутні соціальні компетенції, їм складно реалізувати себе, отримати вищу чи спеціальну освіту, працевлаштуватися тощо. Натомість інклюзія передбачає, що дитина з раннього віку знаходиться в соціумі, вчиться виживати. У дітей є можливості для налагодження дружніх стосунків зі здоровими ровесниками й участі у громадському житті. З іншого боку, здорові діти, які навчаються з першого класу з дітьми з особливими потребами, в дорослому віці по-іншому ставляться до людей з обмеженими фізичними можливостями: вже не з жалістю чи презирством, а нарівні, вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, налагоджувати й підтримувати дружні стосунки з людьми, які відрізняються від них.

Згідно результатів проведеного соціологічного дослідження «Інституціоналізація інклюзивної освіти у Запоріжжі» було виявлене доволі позитивне ставлення учнів загальноосвітніх шкіл до впровадження інклюзивного середовища (43% ставляться до ідей інклюзії позитивно та скоріше позитивно та 45,4% мають нейтральну позицію).

Досвід успішного перебування у спільному освітньому середовищі у ранньому віці є добрим підґрунтям для подальшого освітнього залучення та підвищення кваліфікації протягом усього життя. Діти з особливими потребами можуть брати участь у різноманітних громадських програмах, які допомагають їм опанувати вміння, необхідні для успішного самостійного життя у суспільстві.

Освітні програми дають змогу дитині із вадами взаємодіяти зі звичайними дітьми, спостерігати за ними, наслідувати їх. Інакше кажучи, учні з особливими потребами можуть отримувати такий же соціальний досвід, як і їхні здорові товариші. Перебування у класі зі здоровими ровесниками дає дитині з вадами можливість розвивати відповідні її віку комунікативні та соціальні навички.

Отже діти з особливими потребами, залучені до звичайного життя, стають повноцінними членами соціуму і часто вже не лише не потребують підтримки громади, а й, навпаки, роблять свій внесок у загальну справу. Перебування у звичайних школах дітей із вадами допомагає всім зрозуміти специфічні проблеми таких людей. Крім того, малята, які в ранньому дитинстві ходили до ясел і дитячих садків загального профілю, - самостійніші (чи й зовсім не потребують

сторонньої допомоги) і здатні далі навчатися у звичайних школах та інших навчальних закладах.

Таким чином, соціалізуючі можливості інклюзивної освіти з особливими потребами у загальноосвітній школі безсумнівні, адже інклюзивна освіта передбачає освіту для всіх в плані пристосування та адаптації до різних потреб та може здійснюватися в межах реальних взаємовідносин коли школярами з особливими освітніми потребами освоюються різноманітні види діяльності, регулюються поведінка, спілкування, здобувається підтримка та дружба з ровесниками, впевненість в своїх можливостях та здібностях, формується світогляд й духовний світ, готовність жити і працювати в мінливому світі.

Отже, реалізація прав на освіту дітей з обмеженими можливостями здоров'я розглядається як одна з найважливіших завдань державної політики в галузі корекційної освіти. Отримання такими дітьми якісної загальної та професійної освіти є одним з основних і невід'ємних умов їх ефективної соціалізації, забезпечення повноцінної участі в житті суспільства, успішної самореалізації в різних видах професійної і соціальної діяльності.

Список посилань

1. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Соціальний педагог. – 2010. - №4. – С. 3-6
2. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями // Соціальна педагогіка: Підручник / За ред. проф. Капської А. 3-є вид. перероб. і доп. – Київ, 2006. – С. 329 — 368.
3. Кузьмін В. В. Соціалізація сиріт у вищих навчальних закладах України: соціотехнологічний аспект : автореф. дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.04 / В. В. Кузьмін ; Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2013. – 20 с.
4. Скідін О. Л. Управління освітою: теоретико-методологічний аналіз соціальних технологій / О. Л. Скідін. – Запоріжжя : ЗДУ, 2000. – 292 с.
5. Єсіна В.П. Інклюзивна освіта як механізм ефективної соціалізації дітей // Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука – 2018»: у 4 т./ ЗНУ.- Запоріжжя: ЗНУ, 2018. Т.4. С. 62-64.

Овчарова Валерія
аспірантка кафедри
соціальної філософії та управління ЗНУ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ НА РІВНІ ГРОМАДИ

Процес децентралізації України не тільки формально посилив впровадження молодіжної політики на локальному рівні, але, й по суті актуалізував вирішення нагальних молодіжних проблем – високий рівень міграційних настроїв та низький рівень молодіжної участі. Об’єднані територіальні громади, які утворилися в процесі децентралізації, отримавши додаткові фінансові ресурси для свого розвитку, постали перед кадровою проблемою, пасивністю та патерналістським світоглядом мешканців, відсутністю «нових облич» - управлінців та лідерів, які здатні брати відповідальність за розвиток своєї громади. У цьому контексті якісна соціальна робота з молоддю, набирає значущості, адже в результаті її здійснення по-перше, з’являються нові лідери, по-друге, підвищується усвідомленість громадянської позиції представників молоді, по-третє, розвивається кадровий резерв. З врахуванням цих обставин, підходи до роботи з молоддю потребують перегляду. В публікації ми розглянемо основні зміни, які зараз проходять в молодіжній сфері та відповідно до них окреслимо ключові складові перспективної моделі соціальної роботи з молоддю на рівні громади.

Поняття «громада» в Україні не є новим, але в контексті реформи децентралізації воно набуло нового значення. Згідно Закону України «Про місцеве самоврядування» територіальна громада – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання

жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр [1]. Ми будемо використовувати поняття «громада» в контексті невеликих населених пунктів (міст, сел, селищ, ОТГ) за виключенням міст - обласних центрів. Соціальна робота з молоддю також не є новим поняттям, але зараз, враховуючи процес реформування молодіжної політики, її наближення до європейських практик та стандартів, все частіше вживається поняття «молодіжна робота», яке більш широко окреслює роботу з молоддю. Згідно проекту Закону України «Про молодь», молодіжна робота – це діяльність молодіжних працівників, громадських об'єднань і благодійних організацій з реалізації заходів молодіжної політики, що проводиться разом із молоддю та орієнтована на її всебічний розвиток. Також новий законодавчий проект визначає поняття «молодіжного працівника» як професійно підготовленого фахівця, що має необхідну кваліфікацію у сфері молодіжної політики [4]. Отже, ми можемо побачити, що та законодавча база, яка формується, відокремлює поняття «молодіжна робота» від роботи з сім'ями та дітьми на відміну від чинного Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» [2] та закладає основи для формування нової професії – «молодіжного працівника». Все це дає привід казати про інституціоналізацію молодіжної політики як окремого напрямку, не дивлячись на її міжсекторальний характер.

Спираючись на напрацювання ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики» [3] та тенденції реформування молодіжної політики «від роботи з молоддю» до «молодіжної участі», ми визначили три ключові складові перспективної системи роботи з молоддю на рівні громади:

1. Адміністративне забезпечення – це діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування у напрямку реалізації молодіжної політики. Основними показниками розвитку та якості цієї складової є наявність місцевої молодіжної програми, її обґрунтованість, відповідність сучасним потребам місцевої молоді та фінансування місцевим бюджетом, переведення «молодіжних питань» у публічну площину – обговорення на депутатських комісіях, прийняття відповідних рішень по цим питанням на сесіях та інше.
2. Умови молодіжної участі – це рівень залученості молоді до прийняття рішень в громаді та формування галузевих політик, а також наявність інституцій, які залучають молодь до соціально-корисної діяльності. Практично виміряти умови молодіжної участі можна через проведення фокус-груп з місцевою молоддю та визначення рівня молодіжної участі за драбиною участі Р.Харта, наявність/відсутність консультативно-дорадчих молодіжних органів (Молодіжні Ради, Парламенти, шкільне та студентське самоврядування), кількість громадських організацій та неформальних рухів, які долучають молодь до соціально-корисної діяльності.
3. Молодіжна інфраструктура - це сукупність закладів для молоді. Якщо брати за основу класифікацію молодіжної інфраструктури зазначену в методичних рекомендаціях ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики», то можна визначити заклади молодіжної сфери – молодіжні центри та простори, та заклади, що працюють з молоддю – це заклади системи освіти, культури, соціального захисту, спорту, охорони здоров'я. Основними кількісними показниками цієї складової - є відсутність, або наявність перелічених закладів, а якісними – результати «мапування громади» молоддю. Цей інструмент дає змогу визначити наскільки ефективно працюють об'єкти молодіжної інфраструктури.

Побудова молодіжної роботи в громаді за такою системою дасть можливість комплексно охопити молодь та змінити «об'єктний» підхід молодіжної політики, на «суб'єктний», який забезпечить зростання молодіжної участі в житті громади, відхід від патерналістських моделей до формування відповідальності за соціально-економічний розвиток своєї громади. Розвиток молодіжної роботи з акцентом на «молодіжний участі» буде навчати молодь базовим інструментам демократії та самостійності у вирішенні власних проблем, які пов'язані з житлом, роботою та комфортом проживання у своїй громаді. Також, молодіжна робота, не дивлячись на її інституціоналізацію, буде зберігати свою міжсекторальність та взаємодіяти з соціальною, культурною, освітньою політикою, а також політикою охорони здоров'я та правовою. Курс на обґрунтовану та якісну молодіжну політику в перспективі буде давати

ефективний результат, який дозволить вирішувати нагальні проблеми громади через молодіжну участь.

Список посилань

1. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19
2. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14
3. Показники та форми оцінки молодіжної роботи на рівні громади / за ред. І.В. Пєшої; ДУ «Державний інститут сімейної та молодіжної політики». – К., 2018. – 19 с.
4. Проект Закону України «Про молодь» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57368

Яблуновська Лілія
аспірантка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ДОСЛІДЖЕННЯ СИНДРОМУ САВАНТА ТА ЙОГО ЗВ'ЯЗКУ З АУТИЗМОМ

На протязі всього свого існування кожне суспільство в різні історичні епохи та періоди зіштовхується з різноманітними проблемами, які потрібно вирішувати, щоб забезпечити сталий розвиток самого суспільства, а також спокійне та комфортне життя його громадянам. До таких проблем, які потребували і потребують уваги та вирішення по цей день, належить і проблема збільшення числа дітей з аутизмом.

Феномен «людей дощу» вже не одне десятиліття досліджують вчені всього світу. З тих пір, як синдром вперше отримав свою назву, про нього стало дуже багато чого відомо. Це стало можливим завдяки таким науковцям як: Л. Каннер, Г. Аспергер, С. С. Мнухін, В. Н. Башина, Г. Н. Півоварова, В. Е. Каган, О. А. Янушко, М. В. Кисельова, Т. Пітерс та ін.

Багато хто з названих дослідників проводили ретроспективні дослідження дітей-аутистів та відзначали, що у невеликої кількості дітей проявлялися виняткові таланти, але у вузьких областях. Так, Лео Каннер, психіатр, який вперше описав аутизм на початку 1940-х років, зазначав, що у деяких його пацієнтів було те, що він називав «острівцями здібностей» [6].До них могли відноситися пам'ять, малювання або вміння вирішувати головоломки. Прояви такого виняткового дару в якійсь одній дуже вузькій галузі знань носить назву «савантизм».

Саме тому, мета нашої статті – розглянути синдром саванта та з'ясувати у чому полягає його зв'язок з аутизмом.

Синдром саванта з його «острівцями геніальності» має досить тривалу історію. Вперше згадки про синдром саванта з'явилися у німецькому журналі психології «Gnothi Sauton» в 1783 році, де була надрукована наукова стаття з описом Джедедії Бакстона, людини-калькулятора з екстраординарною пам'яттю [3]. Перша же наукова спроба описати савантів була здійсненна у 1866 році Едуардом Сегеном в роботі «Ідіотія і її лікування психологічними методами» [5]. Він запропонував термін «idiot savant» – «вчений ідіот». Д.Л. Даун в 1887 році відкинув некоректний і застарілий французький термін «idiot savant», який ввів Е. Сеген, та запропонував термін «синдром саванта». Даун зробив це, виходячи з певних обставин. В той час до ідіотів було прийнято зараховувати осіб з IQ нижче 25, а саванти мали IQ вище 40. Саме тому, в інтересах точності та гідності Д.Л. Даун запропонував термін «синдром саванта, який використовується по сьогоднішній день. Вчений описав 10 випадків савантизму, які зустрічалися йому за 30 років роботи в психіатричній лікарні Ерлсвуда (Лондон, Великобританія) [1]. У всіх цих випадках саванти демонстрували типові музичні, артистичні, математичні та механічні навички, пов'язані між собою феноменальною пам'яттю, яка так характерна для цього синдрому.

Першою остаточної роботою з дослідження синдрому саванта був розділ в підручнику «Розумовий дефіцит», опублікованого Тредгольдом у 1914 році [10]. У 1978 році Хілл представив огляд літератури, починаючи з 1978 року по 1890 рік, включаючи 60 доповідей, в

яких було описано більше 100 савантів [4]. Того ж року Рімланд обнародував резюме його даних про «спеціальні здібності» у 531 з 5400 дітей з аутизмом [8].

Існує твердження, яке вказують на те, що зв'язок між савантизмом та аутизмом потрібно шукати у правій та лівій півкулях мозку людини. Роз'яснюючи це твердження, Гешвінд і Галабурда – у своїй роботі з церебральної латералізації – вказують, що ліва півкуля зазвичай завершує свій розвиток пізніше правої півкулі і, таким чином, піддається пренатальним впливам протягом тривалого періоду часу, які можуть бути згубними [2].

У плоду чоловічої статі циркулюючий тестостерон, який може досягати дуже високого рівня, може уповільнити ріст і погіршити функцію нейронів у більш уразливій лівій півкулі, що сприяє розвитку навичкам, пов'язаних з правою півкулею. Цей висновок пояснює численне переважання чоловіків над жінками у інших розладах, включаючи і сам аутизм, оскільки дисфункція лівої півкулі часто спостерігається при аутизмі.

Дослідник Тангвай відзначав, що навички, які найчастіше спостерігаються при синдромі саванта, пов'язані з розвитком правої півкулі [9]. Рімланд також підкреслював одночасний характер активності правої півкулі мозку у студентів з аутизмом на відміну від послідовного характеру діяльності лівої півкулі мозку в цілому [7].

Дані дослідження дозволяють прийти до висновку, що розвиток «спеціальних здібностей» в аутистів було «перейнято» правою півкулею через дисфункцію розвитку лівої півкулі мозку, що в свою чергу пояснює наявність «острівців геніальності» у незначної кількості аутистів.

Підсумовуючи викладений матеріал, зазначимо, що синдром саванта має досить тривалу історію дослідження та пов'язаний з аутизмом. Синдромом саванта називають стан, при якому особи з відхиленням в розвитку, мають видатні здібності в одній або декількох областях знань, що контрастують із загальною обмеженістю особистості. Синдром (феномен) саванта скорочено називають савантизмом. Нами було з’ясовано, що між синдромом саванта та аутизмом існує зв'язок. Він полягає у тому, що «острівці геніальності» в аутистів з’являються завдяки компенсаторній функції правої півкулі мозку у зв’язку з дисфункцією лівої півкулі мозку, яка може бути викликана певними тривалими згубними впливами в пренатальний період розвитку плода дитини.

Список посилань

1. Down JL. On Some of the Mental Affections of Childhood and Youth. London: Churchill. 1887.
2. Geschwind N, Galaburda AM. Cerebral Lateralization: Biological Mechanisms, Associations, and Pathology. Cambridge, Mass: MIT Press. 1987.
3. Gnothi Sauton oder Magazin der Erfahrungsseelenkunde als ein Lesebuch fur Gelehrte and Ungelehrte. Mortiz KP, ed. Berlin: Mylius. 1783-1793.
4. Hill AL. Savants: mentally retarded individuals with special skills. In: International Review of Research in Mental Retardation. Vol 9. Ellis NR, ed. New York: Academic Press. 1978.
5. Idiocy and its Treatment by the Physiological Method. Edward Seguin, M.D. New York: William Wood and Co., 1866.
6. Kanner L. (1943). Autistic disturbances of affective contact // The Nervous Child. P.217–250.
7. Rimland B. Infantile Autism: The Syndrome and its Implications for a Neural Theory of Behavior. New York: Appleton-Century-Crofts. 1978.
8. Rimland B. Savant capabilities of autistic children and their cognitive implications. In: Cognitive Defects in the Development of Mental Illness. Serban G, ed. New York: Brunner/Mazel. 1978.
9. Tanguay P. A tentative hypothesis regarding the role of hemispheric specialization in early infantile autism. Paper presented at UCLA Conference on Cerebral Dominance, Los Angeles. 1973.
10. Tredgold AF. Mental Deficiency. New York: William Wood. 1914.

Баранова Наталія
студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ПРОФІЛАКТИКА ВПЛИВІВ НА МОЛОДЬ ДЕСТРУКТИВНИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК НАПРЯМОК МИРОТВОРЕННЯ СУСПІЛЬСТВА

Технологічний розвиток постіндустріального суспільства призвів до розповсюдження діяльності соціальних мереж. Сьогодні соціальні мережі є головним ресурсом спілкування молоді. Останнім часом діяльність деяких з цих мереж набрала деструктивного характеру, стала небезпекою для суспільства. Головною причиною потрапляння молоді під вплив деструктивних соціальних мереж є вразливість її як соціально-демографічної групи, через підвищену здатність з легкістю сприймати все нове, та загострено переживати проблеми та життєві негаразди через брак життєвого досвіду.

Актуальність дослідження полягає в тому, що молодь, що зазнала деструктивного впливу соціальних мереж та відноситься до групи ризику потребує цілеспрямованої професійної допомоги та підтримки, яку в змозі надати система методів і технологій, властивих теорії і практиці соціальної роботи. Важливим напрямком розвитку сучасної вітчизняної соціальної роботи залишається попередження та профілактика деструктивних впливів соціальних мереж на молодь, що є важливим для реалізації завдань миротворення українського суспільства.

Аналіз стану наукового дослідження проблеми свідчить про спрямованість науковців на визначенні ролі соціальних мереж та їхнього впливу на молодь, зокрема, такими вченими як О.Петрунько, М.Давидун, В.Петрик , І.Шевель.

Метою дослідження є аналіз сучасного рівня пізнання, ефективності та перспектив розвитку профілактики впливів на молодь деструктивних соціальних мереж, як напрямок миротворення суспільства.

Соціальні мережі – це соціальні структури, де представлені множини індивідуальних чи колективних суб'єктів та найрізноманітніших зв'язків між ними. У цих структурах створені можливості для поширення ідей, цінностей, знань, з доступністю регулювання міжособистісних і соціальних відносин [1, с. 74]. Під деструктивними соціальними мережами розуміємо соціальну структуру, утворену індивідами або організаціями, що мають різноманітні соціальні взаємовідносини та цілеспрямовані на спонукання іншої людини до діяльності, що несе негативний характер по відношенню до духовного, психічного і фізичного її стану та інших особистостей.

Молодь на етапі свого становлення в 14-18 років здобуває духовні, трудові, моральні основи не тільки свого соціального майбутнього, але і суспільства в цілому. Саме в даних вікових межах на молодь покладається багато функцій, які вона не завжди здатна вирішити. Стаючи відкритою соціальною групою саме в даний період, вона включається в різноманітні взаємозв'язки та взаємодії, які існують в суспільстві [2, с. 195].

Життя молоді в умовах постійної соціальної напруги і психологічного дискомфорту, створює умови того, що в молодіжному середовищі поширюються різноманітні негативні явища, зокрема, впливи деструктивних соціальних мереж.

Аналіз особливостей залучення молоді до деструктивних соціальних мереж дав можливість виділити такі групи причин: соціальні, духовні, психологічні та фізіологічні. Соціальними причинами є бажання представників молоді позбавитись самотності, знайти нових друзів, отримати та відчути підтримку, любовь, побудувати важливі стосунки, змінити соціальний статус. Духовними причинами є пошук сенсу життя, бажання знайти відповіді на важливі та глобальні питання, які дають поштовх до зміни особистого та суспільного життя, знайти нове місце у світі. Психологічними причинами є проблема психологічного здоров'я, необхідність духовної підтримки через тяжку психічну травму, стресові стани. Фізіологічними причинами є проблеми фізичного здоров'я, тяжке захворювання, нещасний випадок, проблеми соціальної адаптації у людей, що мали чи мають захворювання [3, с. 38].

Наслідками залучення представників молоді до деструктивних соціальних мереж є те, що в них з'являються: негативні зміни у психіці та поведінці, регресія здатності до спілкування з

оточуючими, відхід від реальності через зміну свідомості, ворожість до суспільства, звуження інтелектуальної та культурної сфери особистості, розрив сімейних зв'язків, обмеження в дієздатності, виникнення бажання здійснити самоушкодження.

І хоча в сучасному суспільстві вже визнана необхідність протистояти негативному впливу тих систем, які руйнують внутрішній світ особистості, в даний час відбувається складний вибір засобів цієї протидії, серед можливого набору яких розглядається і соціальна робота. Одним із основних напрямків соціальної роботи є соціальна профілактика з молоддю [4, с. 59].

Організація заходів профілактики є необхідною не тільки на рівні інформування, профілактика повинна забезпечити швидке виявлення молоді, що має відхилення у поведінці, і сприяти формуванню необхідних установок у свідомості молодої людини щодо негативної діяльності соціальних мереж та розвиток вмінь регулювати власну поведінку.

Головними напрямками профілактики виступають: виявлення молоді схильної до деструктивного впливу через опитування; розвиток у представників молоді теоретичних знань про негативний вплив соціальних мереж; проведення систематичних цілеспрямованих заходів з молоддю і батьками, спрямованих на розвиток особистісних сил і здібностей, створення позитивного середовища; вирішення конфліктних ситуацій, розвиток компетентності у спілкуванні, вміння вести дискусію, через використання тренінгів, рольових ігор; робота з близьким оточення молоді, в першу чергу з батьками; формування психологічної стійкості у молоді та розвиток здатності долати стреси.

Таким чином, профілактика впливу на молодь деструктивних соціальних мереж виступає перспективним напрямок на шляху миротворення та розвитку українського суспільства. Реалізації визначених заходів сприятиме безпосередньому виявленню серед молоді групи ризику, появі у молоді нових знань про негативний вплив соціальних мереж, розвитку сформованості вміння долати життєві труднощі.

Список посилань

1. Петрунько О. Соціалізація студентів у віртуальних соціальних мережах: актуальність проблеми / О. Петрунько // Педагогічний процес: теорія і практика. - 2016. - Вип. 3. - С. 72-77. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2016_3_15.
2. Шевель І. Світогляд сучасної української молоді. Український інформаційний простір. С. 192-198. URL: iijimv.knukim.edu.ua/zbirnyk/1_2/29-shevel.pdf. (дата звернення: 20.04.2018)
3. Нетрадиційні релігійні та містичні культи України: навч. посіб. / В.М.Петрик та ін; за заг. ред. В. В. Остроухова. Київ, 2003. 336 с.
4. Давидун М. А. Практика соціально-педагогічної роботи щодо профілактики деструктивних релігійних впливів у молодіжному середовищі. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". 2012. № 5. С. 58-60.

Бобир Олександр

студент кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ТРАНСФОРМАЦІЯ СВІТОГЛЯДНИХ УЯВЛЕНЬ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Технології завжди були рушійною силою всіх цивілізацій і тому їх обговорення є особливо актуальним за нинішніх умов. Починаючи з часів Месопотамії та закінчуючи революційними досягненнями Китаю, світ пройшов шлях розвитку від запровадження писемності до винаходів пороху та компаса. Те ж саме простежується і до сьогодення, але в зовсім інших масштабах та з більшою частотою. Через це варто провести дослідження трансформації світоглядних уявлень в умовах інформаційного суспільства через актуальність проблем, котрі виникають через стрімкий розвиток технологій.

Сучасний світ зробив значний стрибок після виникнення Всесвітньої павутини – Інтернет. «Мережа» змінила все після свого приходу наприкінці XX століття. Від банального способу спілкування до ідеологій держав, економіки та основного способу ведення інформаційної війни. В економіці це проявляється таким чином, що сучасні капіталісти не розуміють основ

нової економіки і соціального устрою, якому ми завдячуємо Мережі. Через це, як зазначають А.Бард і Я.Зодерквіст у своїй роботі «Нетократія. Нова правляча еліта та життя після капіталізму», сучасні представники капіталізму не затримаються на вершині влади, а на їх зміну прийде Нетократія – новий правлячий клас, котрий змінить парадигму існування завдяки головному атрибуту – інформаційному обміну. Відповідно новому правлячому класу з'явиться новий споживацький клас, котрий іменують конс'юмератами. Звідси можна прослідкувати аналогію зі зміною устрою в минулому, коли на зміну влади аристократії, правлячого класу феодалізму, влада перейшла до нового господаря буржуазії і так далі. Тому не дивно, що через структурні зміни в управлінні світоглядні уявлення громадян піддавалися трансформації.

Не дарма в січневій ювілейній доповіді Римського клубу зазначається, що старі принципи економічної та політичної моделі не працюють в нових сучасних умовах. Необхідно проводити перебудови та зміни на державному рівні, займатися освітнім процесом по-новому, оскільки зараз відповідальність за всі катаклізми та деструктивні процеси лежить на плечах людства. Ми живемо в епоху Антропоцену, коли діяльність людини має визначальну роль для всієї планети в умовах перманентних війн, вимирання багатьох видів фауни, глобального потепління, а також пошуків альтернативних видів енергетики на тлі усвідомлення обмеженості запасів нафти...

У сучасних умовах інформаційного суспільства відсутність змін світоглядних уявлень неможлива. Ще тридцять років тому більшість населення Земної кулі не мало уявлення про комп'ютер, а сьогодні не можуть обійтись без банальної перевірки повідомлень електронної пошти. Тому представники Римського клубу акцентують увагу на техноутопізмі, як загрозі для прогресу всього людства. Вважається, що є реальна небезпека неконтрольованого розвитку технологій, що приведе до їх неетичного використання. Є припущення, що «Закон Мура», котрий характеризує процеси експоненційного зростання, перестане діяти уже до 2025-го року, тому сингулярність поки що не очікується. В той же час відомий футуролог Рей Курцвейл наполягає, що штучний інтелект досягне рівня людини в 2029-му році і пройде тест Тьюринга. А в 2045-му році і взагалі перевершить розум людини, тим самим заперечуючи думки Римського клубу з приводу сингулярності.

У будь-якому разі розвиток технологій та інформаційного суспільства має спонукати людство до нової філософії, оскільки базування на роботах Адама Сміта, Девіда Рікардо та Чарльза Дарвіна нещодавно були переглянуті і було виявлено велику кількість філософських помилок. Римський клуб пропонує гуманістичний світогляд, але далекий від антропоцентризму. У «новому Просвітленні», як Клуб назвав нову філософію, має бути місце синергії пошуку мудрості, через примирення протилежностей та баланс. При цьому представники не наголошують на розумінні балансу відповідно східних традицій. Прослідкувавши хід думки, можна зрозуміти, що основні принципи мають діалектичний характер, а саме єдності та боротьби протилежностей. Тому вони скоріше тяжіють до представника німецької класичної філософії Г.Гегеля або сучасного американського філософа Кена Уілбера. Слід також наголосити, що в умовах інформаційного суспільства проблемою є популяризація абстрактного мислення у представників усіх народів, що також слугує підтвердженням актуальності гегелівських ідей. Через це збільшується обсяг так званих споживачів у суспільстві, котрі далекі від ролі пасіонаріїв, що є представниками інтелектуальної еліти та здатні внести вагомий внесок в різні напрями розвитку держави.

Однак крім економічних, політичних та соціальних аспектів трансформації світоглядних уявлень в умовах інформаційного суспільства, є ще й морально-етична складова проблеми. Римський клуб дистанціюється від будь-яких інтерпретацій релігії, що підтримують пригнічення і насильство, і вважає зростання фундаменталізму загрозою. У той же час, Клуб звертає увагу на несправедливість критиків релігії, які не бачили її позитивного внеску в людську цивілізацію. Адже саме в різноманітних духовних школах та семінаріях брав початок освітній процес в часи середньовіччя. Тим не менш зараз релігія пішла назустріч світовим

проблемам, про що свідчить праця папи Франциска «Laudato Si» та «духовність здорового глузду» монаха-бенедиктинця Девіда Стайндл-Раста.

Таким чином, трансформація світоглядних уявлень в умовах інформаційного суспільства має бути об'єктом постійного вивчення як соціологів, так і філософів, політологів, економістів на навіть футурологів. Нехтувати трансформацією світоглядних уявлень неприпустимо, оскільки вона є наслідком прискорення технологічного процесу і розвивається надзвичайно швидко.

Список посилань

1. Netократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма: СПб.: Стокгольмская школа экономики, 2005. 107 с.
2. Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. – Springer, 2018. 220 p.

Бондаренко Сніжана

студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СТУДЕНТСЬКЕ КАДРОВЕ АГЕНТСТВО ЯК СКЛАДОВА ТЕХНОЛОГІЇ КОМЕРЦІЙНОГО ЗАМОВЛЕННЯ

На сьогодні, українське суспільство перебуває у стані постійних трансформаційних змін, переходу від однієї системи – планової економіки до нової – ринкової, що нині представляє собою модель дикого капіталізму. В даній ситуації найбільш вразливою є молодь, а точніше випускники вищих навчальних закладів. Невизначеність щодо майбутнього місця роботи та відсутність необхідних механізмів працевлаштування ставлять перед майбутніми випускниками ряд проблем, що потребують комплексного вирішення.

Ми пропонуємо створення нової технології забезпечення молодих фахівців роботою — комерційного замовлення, що поєднає у собі різновекторні механізми (бізнес-інкубатор, студентське кадрове агентство та інформаційний центр). В даній роботі пропонується розглянути одну зі складових— студентське кадрове агентство.

У літературі відсутнє комплексне висвітлення зазначеної проблематики. Ряд робіт присвячені налагодженню взаємодії між бізнесом та освітою. Про необхідність залучення роботодавців до процесу підготовки майбутніх спеціалістів та налагодженні з ними постійної взаємодії говорять О. А. Вишневська, Л. М. Лавриненко, Т. А. Коляда та Л. М. Ільїч. Окремо наявні роботи, що характеризують звичне кадрове агенство та механізми його взаємодії зі студентами.

Типове кадрове агентство це вузькоспеціалізована компанія, яка займається пошуком та відбором співробітників для організацій різних напрямків.

Послуги, які надають звичайні кадрові агенції:

– масовий підбір персоналу;
– рекрутинг (підбір спеціалістів середньої ланки);
– підбір керівників та вузьких спеціалістів;
– полювання за головами – переманювання цінних кадрів.

Клієнтами такої організації можуть бути як шукачі роботи, так і роботодавці, котрі бажають знайти кваліфікованих працівників.

Беручи за основу модель діяльності типового кадрового агенства можна сформувати попереднє бачення студентського кадрового агенства в контексті реалізації технології комерційного замовлення.

Основна діяльність нашого студентського кадрового агентства зосереджена на формуванні та оперуванні двома базами даних: попиту та пропозиції на молодіжному ринку праці в регіоні.

Попит представляє собою потреби у персоналі від організацій. Формування цього банку даних можливе при налагодженій співпраці з Державною службою зайнятості. Зазначена

структура має право на отримання офіційної інформації щодо наявних вакансій, прогнозу вивільнення або появи нових робочих місць, змін обсягів виробництва. Надання прогнозу руху кадрів вигідне і самим організація, які можуть сформувати одночасно перелік затребуваних компетенцій та вимог відносно своїх посад.

Пропозиція це структурована інформація щодо кількісного та якісного складу студентської молоді. Систематизуючи затребувані компетенції можна розробити рейтингову систему оцінювання підготовки. Іншими словами нинішня рейтингова система оцінювання підготовки отримає свій сенс, а студенти матимуть додаткову мотивацію у навчанні.

Результатами ефективного впровадження технології комерційного замовлення та її окремого елементу – студентського кадрового агентства має стати по-перше, формування актуальних професіограм спеціалістів. Отримання ряду вимог до кандидатів на посади від підприємств дозволить розробити окремі групи затребуваних компетенцій. Використовувати останні варто при розробці нових професіограм, які стануть основою планів академічної підготовки студентів. Тобто, абітурієнт, вступаючи до університету матиме можливість вибрати собі не лише спеціальність, а зорієнтуватися на окремі професіограми. Студент з самого першого місяця навчання має розуміти на кого він вчиться і які можливі місця працевлаштування у нього є. Впровадження такої практики дозволить уникнути ефекту навчання «заради корочки».

По-друге, фахівці кадрового агентства можуть допомогти зорієнтувати студента на певну вакансію, або хоча б можливі організації майбутнього працевлаштування і сформувати разом індивідуальний план кар'єри. Відповідно до цього плану студент зможе вибирати ті напрями навчання, які йому потрібні та проходити практику або стажування у перспективних для себе організаціях.

По-третє, підприємства, будучи заінтересованими в отриманні висококваліфікованих працівників, яких не потрібно потім перенавчати, мають оплачувати навчання в університеті тих студентів, котрі надалі підуть до них працювати. Тобто, має бути створена система кредитування навчання тих студентів, які відповідають високим показникам у рейтингу успішності, створеному кадровим агентством.

Отже, у нинішній ситуації невизначеності на молодіжному ринку праці виникає потреба у розробці нових технологій та механізмів з працевлаштування випускників закладів вищої освіти. Такою технологією є комерційне замовлення, окрема складова якого — студентське кадрове агенство безпосередньо займатиметься питаннями переходу від освіти до роботи. Ефективне впровадження цього механізму передбачає налагодження співпраці з Державною службою зайнятості, формування баз попиту та пропозиції, розробку і вдосконалення професіограм, реалізації механізмів планування кар'єри і кредитування навчання.

Список посилань

1. Лавриненко Л. М. Взаємодія та взаємозв'язок ринку праці та ринку освітніх послуг. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип 9. С. 592-596.
2. Ільїч Л. М. Взаємодія ринків праці та освіти: сутність, характерні риси та модель функціонування. Економіка та держава : міжн. наук.-пр. журн. Київ, 2017. Вип 4. С. 69-74.
3. Смирнов Ю. Кадровые агентства: взгляд под углом качества. URL: http://www.alter.com.ua/pabotod_b.html (дата звернення: 20.12.2018).

Веретенникова Оксана

студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ: АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЙ

Актуальність дослідження зазначеної теми зумовлена специфікою соціальної роботи як професійної діяльності. Діяльність працівників соціальних служб передбачає щоденну взаємодію з вразливими верствами населення, індивідами та групами осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах,. Ритм та умови праці часто призводять до професійного вигорання працівників, зниження рівня професіоналізму та якості надання послуг. За таких

умов постає питання формування ефективного мотиваційного механізму через систематизацію існуючих концепцій і виокремлення загальних напрямів підвищення мотивації.

Проблема мотивованості працівників до діяльності в цілому, безумовно, завжди хвилювала науковців різних галузей. Серед закордонних вчених варто виділити А.Маслоу, Ф. Герцберга, К. Альдерфера, Д. Мак-Клеланда. У своїх роботах вони робили акцент на виділенні груп потреб, які можуть впливати на мотивацію до тієї чи іншої діяльності. Особливу увагу питанням мотивації приділили і деякі з вітчизняних вчених, а саме А.М. Колот, О.Г. Мачтакова, Т.А. Костишина, А.Т. Зуб та інші.

Мотивація до праці позначає бажання працівника задовольнити ряд своїх потреб через здійснення трудової діяльності. Існують різні точки зору на визначення суті самого поняття «мотивація». Нині сформовані два напрями у західних теоріях: змістовні та процесуальні.

Представниками першого напряму є А. Маслоу, К. Альдерфер, Д. Мак-Клеланд та Ф. Герцберг в основу свої теорій поклали розуміння потреб людини та визначення бажання їх задоволення як мотиваційного фактора до діяльності.

Теорія Абрахама Маслоу ґрунтується на біхевіористському підході. Поведінка людини визначається наявними у неї потребами, бажанням задовольнити їх, що і мотивує людину до здійснення певних дій. Науковець виокремив 5 груп основних потреб індивіда. На його думку, усі потреби перебувають в ієрархічній залежності одна від одної. Зазначена теорія є найвідомішою та виступає певним ґрунтом для розробки інших.

Карл Альдерфер назвав свою теорію «ERG», що перекладається як «теорія існування, зв'язків та зростання». Основа всього це три групи потреб: фізіологічні (потреби існування), соціальні (потреби зв'язків) та самовдосконалення (потреби у зростанні). Д. Мак-Клеланд, розробляючи свою теорію набутих потреб, виділив наступні три групи бажань: потреба в досягненні цілей більш ефективним шляхом; прагнення до взаємодії з оточенням; потреба у владі (прагнення контролювати ресурси). Ф. Герцберх сформувавши свою теорію у другій половині XX століття, поділяє усі потреби людини на дві групи: гігієнічні та мотивуючі. До першої когорти він відносить: умови праці, політику організації, заробітну платню, міжособистісні стосунки в колективі. Мотиваційними факторами вчений визначає бажання досягти успіху, просування по службі, визнання, можливість творчого та ділового зростання.

Процесуальні теорії мотивації представлені роботами В. Врума, С. Адамса, Л. Портера та Е. Лоулера.

Суть теорії очікувань Віктора Врума полягає в наступному: задля того щоб людина докладала сили у здійсненні трудової діяльності, необхідно запевнити її в тому, що вони приведуть обов'язково до бажаного для неї результату. Теорія справедливості С. Адамса побудована на думці про те, що працівники організації увесь час прагнуть до соціальної рівності. У цьому випадку заохочення окремих працівників може навпаки знизити мотиваційний рівень їх колег. Теорія Л. Портера та Е. Лоулера звертається до поняття задоволення. Головний висновок досліджень Л. Портера та Е. Лоулера полягає у тому, що результативність праці призводить до задоволення від неї, а отже мотивує людину до трудової діяльності. Автори поєднали в єдину систему мотивації поняття здібностей, зусиль, винагороди та задоволення.

Вітчизняні науковці присвятили свої роботи дослідженню специфіки мотивації персоналу в контексті управлінської психології.

А.Т. Зуб розуміє під мотивацією сукупність процесів, які направляють та підтримують поведінку особи, спонукають її до досягнення цілей, визначають активність. Дослідниця, також зауважує, що діяльність людини обумовлена декількома мотивами. Як правило, один з мотивів є головним, визначальним, а решта — допоміжні, підпорядковані і виконують функції додаткової стимуляції.

О.Г. Мачтакова у своїх роботах наводить аналіз закордонних та вітчизняних концепцій мотивації і пропонує певні напрями роботи з персоналом. Так, механізм мотивації персоналу повинен формуватися на базі загальної стратегії компанії та її цілей. Спочатку необхідно

розробити для кожного працівника службову інструкцію, в якій буде висвітлена інформація про місію, цілі та корпоративну культуру організації. Посадова інструкція дає уявлення не тільки про зміст праці, але й довгострокові та короткострокові цілі персоналу, на основі яких потрібно створювати мотиваційні механізми.

А.М. Колот пропонує аналіз систем форм і методів активізації трудової поведінки, які розробляють і використовують провідні фірми. Такими механізмами мотивації є програми залучення працівників до управління виробництвом; програми розвитку трудового потенціалу робочої сили; нетрадиційні форми організації робочого часу; програми реконструювання самого процесу праці; різноманітні методи матеріального стимулювання. Мотиваційні механізми, на думку науковця, мають грунтуватися на підставі моніторингу динаміки потреб, інтересів, трудових устремлінь, мотиваційного потенціалу працівників. Окремо, А.М. Колот на прикладі фірми ІБМ пропонує ряд універсальних принципів, на яких мають будуватися усі мотиваційні програми: міцні переконання, цінності, культура; повага до особистості; можливості кар'єри; система атестацій і співбесід; система рівнів заробітної плати; участь персоналу в управлінні; максимальна відповідальність; плановані обмеження менеджменту; горизонтальні зв'язки; заохочення розбіжностей у поглядах тощо.

Отже, провівши аналіз існуючих концепцій мотивації, можна сформувати основні напрямки мотивації працівників соціальних служб:

1) пропагування основних цінностей соціальної роботи серед працівників служби;
2) сприяти тому, щоб працівники сприймали місію та цілі організації соціальної сфери як свої власні;
3) заохочувати заходи з підвищення командного духу в соціальній службі (колективні тренінги, змагання, корпоративи);
4) застосовувати заходи з реалізації потреб у повазі та самореалізації: конкурси на найкращого працівника та висвітлення їх роботи в рамках PR-компанії соціальної служи.

Таким чином, мотивація працівників соціальних служб обумовлена певною специфікою діяльності. Аналіз загальних концепцій мотивації дає нам уявлення про ключові складові мотивації та напрями у яких потрібно розробляти стимулюючі заходи. Мотивація працівників соціальних служб повинна грунтуватися на співвідношенні особистих цілей та місії і мети організації; сприяти згуртуванню колективу та реалізовувати потреби працівників у самореалізації та визнанні іншими.

Список посилань

1. Врум М. Работа и мотивация. URL: http://www.socioego.ru/teoriya/istoch/daft/motiv/teor_oshid.html (дата звернення: 07.03.2019).
2. Зуб А. Т. Психология управления : учебник и практикум для академического бакалавриата. Москва : Издательство Юрайт, 2014. 372с.
3. Колот А. М. Мотивація персоналу: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2002. 337с.
4. Маслоу А. Г. Мотивация и личность. URL: http://pedlib.ru/Books/1/0467/1_0467-1.shtml (дата звернення: 07.03.2019).

Вовк Анна

студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

На працівників соціальної сфери покладається важливе завдання надавати допомогу людям, які опинилися у важкій життєвій ситуації. В сучасній Україні, в умовах продовження військового конфлікту, багато людей перебувають у скрутних життєвих обставинах і майже кожному з них потрібна допомога. Одним із тих, хто може і повинен надати цю допомогу є соціальний працівник. Саме в нього мають бути ті знання, які потрібні для подолання проблем свого клієнта, який так сподівається на це. Соціальна робота – це професія, яка потребує високоосвічених спеціалістів, які мають діяти швидко, впевнено і, головне, правильно.

Соціальні працівники – це саме ті фахівці, які повинні бути впевненні при прийнятті своїх рішень, щоб надати кваліфіковану допомогу тим, хто її потребує. Відповідно, важливим питанням є формування компетентності фахівців соціальної роботи, яка здійснюється в умовах вищих навчальних закладів. Дана тема актуальна оскільки заклади вищої освіти – це місце, де студенти-майбутні соціальні працівники, мають змогу отримати необхідні знання про свою професію та за допомогою інших засобів розвинути свої якості, подолати особистісні бар'єри та отримати чіткі уявлення та фахові знання про специфіку клієнтів та методи здійснення соціальної роботи.

Професійна компетентність спеціалістів розглядається багатьма вченими вітчизняних та зарубіжних країн, кожен з яких трактує її зміст по різному [1]. Серед них є представники різних сфер гуманітарного знання. Зокрема, філософи такі як Д. Дьюї, К. Юнг, Ф. Знанецький, Г. Сковорода, У. Томсон. У соціологів професійна компетентність розглядалась М. Вебером, Р. Спенсером, П. Сорокіним. Психологами, що мали своє бачення стосовно компетентності є Е. Клімов, К. Платонов, Н. Кузьміна. У роботах І. Родигіної, А. Старєвої, К. Баханова, Г. Фреймана, досліджені методи розвитку компетенцій у людини саме під час отримання вищої освіти.

Професійна компетентність – це володіння певною необхідністю особистісних і ділових якостей спеціалістом, що відображають рівень його знань, навичок та досвіду, які є достатніми для досягнення цілей та мети відповідної галузі професійної діяльності[2, с. 722].

Розглянувши погляди різних авторів стосовно професійної компетентності можна прийти до розуміння основних компонентів цього поняття стосовно соціального працівника, які включають:

– особистісні якості (ті, що є притаманними особі; бути емоційно врівноваженим, комунікативним, готовим до психологічних навантажень, сумліно виконувати свій професійний обов'язок, не втрачаючи самовладання, доброзичливості та уваги до клієнта, вміти чути і слухати);

– професійні якості (мати належну професійну підготовку, володіти відповідними навичками та глибокими знаннями з теорії і практики соціальної роботи, дотримуватися етики професійної поведінки);

– правова компетентність та правовий статус (знання законодавчої бази притаманної клієнтам соціальної роботи, розуміння своїх прав, обов'язків та відповідальності за свої дії як спеціаліста);

– професійний досвід (можливість перенесення теоретичних знать на практику, уміння передбачати наслідки своїх дій, розуміння як вчиняти в тій чи іншій ситуації, послідовно втілювати у життя цінності професії) [3, с.213].

Кожний з наведених вище компонентів має бути активно розвинений саме у закладах вищої освіти, бо процес формування професійної компетентності починається з системи професійної освіти, яку надають вищі навчальні заклади. На даний час основним підходом, що є головним компонентом та на якому базується вся освіта вважається компетентнісний підхід. Його основною метою є не лише надання якісної освіти, але й формування у студентів готовності до активізації по-перше їх внутрішніх (особистих та професійних якостей, умінь та навичок) та по-друге зовнішніх (мотивації до праці та розвитку, зацікавленість в розвитку своїх знань, високого рівня засвоєння етичних, правових та моральних норм) характеристик. За допомогою цього підходу отримувач освіти виходячи зі стін ВНЗ має відповідну компетентність і готовий до початку своєї професійної кар'єри.

Якщо стосовно знать та правової компетентності, можна дізнатися завдяки теоретичним лекційним заняттям, то професійні якості та досвід можна отримати тільки за допомогою практичної діяльності. Ця практична діяльність організовується в межах навчального процесу в ВНЗ, а саме це може бути навчальна та виробнича практики в організаціях Крім того важливим ресурсом для набуття практичних навичок для студентів спеціальності «соціальна робота» може бути волонтерство, яке дає змогу студентам дізнатися більше про специфіку та клієнтів соціальної роботи.

Таким чином, можна зробити висновок, що для того, щоб підготувати студентів до майбутньої професії, їм потрібні крім теоретичних знань, ще й практичний досвід, розуміння того, з чого складається професійна компетентність соціального працівника та за допомогою яких засобів можна розвинути та отримати необхідні знання, що стосуються їх спеціальності.

Список посилань

1. Низовець О. А. Теоретико-методологічний аналіз феномену комунікативної компетентності / О. А. Низовець // Актуальні проблеми психології. – Київ-Ніжин : Видавництво НДУ, ДС "Міланік", 2007. – Том 10, Вип. 1. – С. 51–53.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України [головний ред. В. Г. Кремень]. - К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І. Д. Звєрєва, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін.; За заг. ред. І. Д. Звєрєвої, Г. М. Лактіонової. – К.: Наук. світ, 2003. – 233 с.

Волошина Раїса

студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ ЯК ОСОБЛИВА ГРУПА КЛІЄНТІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Динамічні перетворення, які відбуваються в політичному, соціальному, економічному житті нашої країни, зумовлюють потребу в діяльних, висококваліфікованих фахівцях соціальної роботи, здатних швидко реагувати на появу нових вразливих груп та суспільних викликів.

Одним з таких викликів для України, її соціальної політики, системи соціальних служб та соціальних працівників у 2014 році стала поява внутрішньо переміщених осіб внаслідок збройного конфлікту на Сході України та анексії Криму. Чинна на той момент система соціальної підтримки не передбачала роботи із зазначеною групою клієнтів, а фахівці не володіли належним методологічним інструментарієм для роботи.

Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [2].

Феномен внутрішньої міграції в Україні вивчали такі науковці, як Т. Семигіна, І. Звєрєва, О. Безпалько, Н. Гусак, С. Трухан та інші [3].

Метою нашого дослідження є визначення ключових характеристик внутрішньо перемішених осіб як клієнтів соціальної роботи.

За даними Міністерства соціальної політики України кількість зареєстрованих вимушених переселенців складає понад півтора мільйона осіб. Регулювання діяльності соціального працівника з даною групою здійснюється через окремі законодавчі акти та визначається специфікою обслуговування, проведення реєстрації та надання послуг таким клієнтам. З метою визначення правового статусу внутрішньо переміщених осіб та створення правової основи для розробки механізму захисту прав і свобод Верховною Радою було прийнято законодавчу базу – Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та інші нормативно-правові акти.

За внутрішньо переміщеними особами зберігаються всі права людини і громадянина, передбачені чинним законодавством України. Також вони набувають додаткових прав, серед яких: право на отримання протягом шести місяців безоплатного тимчасового житла; право на забезпечення лікарськими засобами та надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров’я; право на безоплатне тимчасове проживання, за умови оплати комунальних послуг тощо [2].

Основні виклики, пов'язані з вимушеним переміщенням громадян, виявляються у зростанні навантаження на локальних ринках праці, існуванні проблем розміщення, працевлаштування, медичного обслуговування, психологічної реабілітації, доступу до освіти, культурної та соціальної реінтеграції тощо.

Головними проблемами, які внутрішньо переміщені особи не здатні вирішити самостійно, а отже такими, що потребують допомоги з боку держави та соціальних служб, є забезпечення житлом, роботою, необхідними речами тривалого користування, соціальним захистом, доступом до соціальної інфраструктури, а також поновлення соціальних та політичних прав [1, с.111].

Першочерговою для вимушених переселенців є інформаційна підтримка, згодом – інструментальна, і лише з часом – емоційна підтримка. У роботі з внутрішньо переміщеними особами важливо поєднувати індивідуальні, сімейні та групові психологічні роботи. В індивідуальній роботі можна застосовувати такі методи, як: психологічні, психотерапевтичні, психоаналітичні, соціометричні, вікової психології, медико-соціальні, консультаційні. У груповій роботі продуктивними є методики «групи самостійного досвіду», «групи взаємодопомоги», групова психотерапія тощо. При плануванні допомоги внутрішньо переміщеним особам, потрібно враховувати, що більшість з них можуть не розуміти, якої саме допомоги потребують. Особливо, коли це стосується психологічної підтримки. Робота соціального працівника передбачає допомогу переселенцям у набутті навичок адекватного поводження в новому соціальному середовищі, частиною якого є найближче оточення - сім'я, трудовий колектив, сусіди; надання послуг з метою поліпшення якості життя внутрішньо переміщених осіб та їх активізації.

Таким чином, поява внутрішньо переміщених осіб в Україні стала яскравим прикладом неготовності державних соціальних служб до роботи з новими групами клієнтів та недостатню професійну компетентність соціальних працівників. Соціальна робота з даною категорією клієнтів повинна спрямовуватися на подолання залежності від матеріальної допомоги, відновлення трудового потенціалу, соціально-культурних та суспільних зв'язків. Проте, враховуючи масштаби явища та непросту соціально-економічну та політичну ситуацію в Україні, проблеми залишаються актуальними і потребують відповідного обговорення та осмислення.

Список посилань

1. Перепелюкова О. В. Вирішення нагальних проблем внутрішньо переміщених осіб / О. В. Перепелюкова. // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В.Даля. – 2015. – №6. – С. 110-116.
2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10. 2014 р. № 1706-VII. Дата оновлення: 27.03.2018. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18 (дата звернення: 08.03.2019).
3. Семигіна Т. В., Гусак Н. Є., Трухан С. О. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб. Український соціум. – 2015. – №2. – С. 65-72.

Гаджилов Данило

студека кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З МОЛОДДЮ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Насьогодні зміни у самій сутності соціальних норм і цінностей застосування принципів гендерного підходу в соціальній роботі з молоддю набувають особливого значення. Гендерний підхід в соціології соціальної роботи, теорії та філософії соціальної роботи дозволяє досліднику критично поглянути на існуючі системи соціального забезпечення, трудової зайнятості, освіти і охорони здоров'я з урахуванням відмінностей в економічному, політичному і соціокультурному становищі молодих жінок і чоловіків в сучасному суспільстві.

Внаслідок ускладнення економічної і політичної ситуації в Україні відбувається маскулінізація суспільних відносин. З'являється потреба незалежно від статі мати такі якості, які визначаються як властиві чоловічому гендерному стереотипу: агресія, наполегливість, цілеспрямованість, фізична і духовна сила тощо. З іншого боку, чітко намітився перехід від патріархального суспільства з пануванням чоловіків до біархального, в якому чоловічий і жіночий початок в суспільному житті збалансовані [1]. У той же час результати численних досліджень в галузі гендерної проблематики показують те, що гендерні відносини в нашій країні продовжують залишатися асиметричними.

Уявлення про жіночу соціальну роль більш розмиті. З одного боку, зберігається традиційне стереотипне ставлення, в якому жінка представлена як мати, господиня з притаманними цьому статусу якостями: пасивністю, терпимістю. З іншого боку, демографічне вивільнення, декваліфікація домашньої праці, запобігання вагітності, участь в освіті та професійній діяльності показує ступінь звільнення жінок від стереотипів їх гендерної ролі. Все це формує проблеми вибору для молодої дівчини між традиційною стереотипною та сучасною ролями. Складність прийняття будь-якої з цих ролей або їх поєднання полягає в самій ситуації вибору. Реальний стан жінок додатково ускладнюється зворотною залежністю від материнства. Діти стають ніби бажаними «перешкодами» в професійній конкурентній боротьбі і спокусами для усвідомленого рішення не на користь економічної самостійності і кар'єри.

Соціальна інтеграція молоді в соціально-економічних умовах індустріального та інформаційного розвитку людської цивілізації XXI століття виявляє помітний вплив на демографічну тенденцію і планування шлюбно-сімейних відносин [2]. Велика кількість молодих людей вважає за краще жити в «цивільному шлюбі», а не реєструвати свої відносини офіційно. Популярним стає європейський тип шлюбу, особливістю якого є відносно пізнє одруження (після 24-28 років). Разом з цим збільшується і частка осіб, що ніколи не перебували у шлюбі, а також кількість позашлюбних народжень, особливо у жінок до 20 років.

У сучасній ситуації розвитку суспільства спостерігається також зростаюча гендерна асиметрія в сфері освіти. Орієнтація на освіту проявляється більше у дівчат, що може, з одного боку, розглядатися як позитивна тенденція в зміні гендерної стратифікації ринку праці, що забезпечує реалізацію прагнення молодих жінок до активної соціальної діяльності, а з іншого – свідчити про зниження рівня освіти юнаків.

Зауважимо, що врахування гендерного фактору в державній молодіжній політиці може мати кілька напрямків: впровадження в соціальні програми заходів щодо захисту специфічних інтересів молоді різної статі; застосування спеціальних соціальних технологій по залученню молоді в різні сфери діяльності: політику, армію; формування спеціалізованих програм підтримки зайнятості і навчання молодих жінок; формування системи пропаганди, спрямованої на подолання гендерних стереотипів і створення позитивної громадської думки про егалітарні відносини в суспільстві.

Сутністю гендерної практики в соціальній роботі є вміння професійних соціальних працівників визначити прояви гендерної нерівності на основних рівнях соціальної організації суспільства: на індивідуальному рівні при безпосередній психосоціальній роботі з клієнтами або на структурному рівні в організаційних, економічних, соціальних і політичних відносинах.

Таким чином, сучасна ситуація розвитку суспільства супроводжується інтенсивними і часто не сумісними одна з одною змінами в системі гендерних відносин, що не може не позначатися, в тому числі і негативно, на процесі соціальної інтеграції молоді. У даній ситуації перспективним видається використання ідей гендерного підходу в соціальній роботі з молоддю, який дозволяє побачити відмінності інтересів юнаків і дівчат, усвідомити, що явища, які відбуваються в суспільстві, рішення, що приймаються в соціально-економічній сфері, по-різному впливають на жіноче і чоловіче населення, викликаючи неоднакові їх реакції і не завжди однакові наслідки для тих і інших.

Список посилань

1. Ерохина Л. Д. Гендерология и феминология. М. : Наука, 2009. 152 с.

2. Ткалич М. Г. Гендерна психологія. К. : Академвидав, 2011. 248 с.

Голубенко Анна
студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ УКРАЇНСЬКИХ ТРУДОВИХ ЕМІГРАНТІВ

Сучасні реалії розвитку українського суспільства зробили вкрай актуальною проблему допомоги сім'ям українських трудових емігрантів. Європейський вектор розвитку, отримання безвізу викликали серйозне зростання кількості українських працівників, які шукають професійне щастя за кордоном. Статистичні відомості свідчать, що останнім часом за кордон виїхало понад 1,5 млн українців. [1] Віддаленість місця роботи від місця проживання в Україні, від родини викликають необхідність розроблення методів соціальної роботи з підтримки їх сімей і переважно, дітей. Беручи до уваги психологічні проблеми які виникають в сім'ях трудових емігрантів, перш за все визначивши тип сім'ї, потрібно розробити методи соціальної роботи з кожною родиною, приділивши особливу увагу дітям, адже на сьогоднішній день ця категорія населення залишається практично незахищеною ні у психологічному ні у правовому контексті. В соціальній роботі з дітьми трудових емігрантів потрібно враховувати особливості родинного виховання, а також вікову категорію дітей, розробити окремі методи соціальної роботи з дітьми молодшого шкільного віку та з підлітками, врахувавши також перехідний вік останніх та проблеми які пов'язані з ним. Отже, дослідження саме цього напряму потребує серйозної уваги, як з боку науковців, так і з боку держави. В розробці цієї проблеми слід зауважити, що проблематика сімей емігрантів схожа з проблематикою так званих дистантних сімей.

Важливим напрямком соціальної роботи з батьками-заробітчанами є формування усвідомленого батьківства, відповідальності за своїх дітей та загальну гармонію в сім'ї. Тобто суть такої роботи лежить в переконанні батьків у тому, що поруч з дитиною повинні залишатися люблячі батьки а не працюючі, які вважають, що для повноцінного розвитку та гідного виховання потрібні тільки гроші. Результатом індивідуальної роботи психологів з батьками буде поява готовності до змін не тільки дітей а і самих себе.

В соціальній роботі з дітьми трудових емігрантів окрему увагу слід приділити психологічному консультуванню, як одному з найбільш якісних форм роботи з дітьми, основною метою якого є покращення соціальної безпеки та адаптації дитини в соціумі, батьки якої знаходяться на заробітках. Окрім проблем соціалізації які виникають у дітей з дистантних сімей, за результатами дослідження вітчизняних науковців, а саме І.М. Трубіанової майже у кожного підлітка з'являється почуття провини, тобто дитина вважає себе винною у тому, що батькам доводиться працювати за кордоном. [2] На психологічному консультуванні підліток з дистантної сім'ї може приховувати свої проблеми та переживання, на відміну від маленької дитини. Тому врахувавши всі особливості та створивши ефективну стратегію надання допомоги дітям з дистатних сімей можна досягти позитивного кінцевого результату.

Таким чином, для того щоб ефективно вирішувати питання підтримки дітей українських трудових емігрантів та уникнення виникнення такого явища як дистантна сім'я, є здійснення роботи по кільком напрямкам: а саме, формування у батьків-заробітчан відповідальності за дітей та гідного виконання батьківських обов'язків, підтримка за допомогою консультативної допомоги в роботі з дітьми з таких сімей а особливо підліткового віку. Важливим є також врахування позитивного закордонного досвіду, який є доречним для наших, українських реалій.

Список посилань

1. Трудова еміграція. Статистика. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://nv.ua/ukr/ukraine/events/mihratsija-z-ukrajini-zrostaje-i-nablizhajetsja-do-kritichnoji-2462687.html

2. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми трудових мігрантів: навч.-метод. посібник / за ред. К.Б. Левченко, І.М. Трубіанової, І.І. Цушка. – К.: ФОП «Купріянова», 2007 – 240 с.

Де Медічі Ярослав
студент математичного факультету ЗНУ

ФІЛОСОФІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Інформаційна етика виходить на перший план в світлі створення достатніх умов безпеки використання інформаційних технологій, підвищення культури на основі засвоєння досягнутого людством, для інформування кожного суб'єкта про його права та обов'язки в інформаційному співтоваристві, відповідальності за використання інформаційно-комп'ютерних технологій та інших форм інформації [1, с.29].

Формування інформаційного суспільства створює нові інформаційно-етичні проблеми: комп'ютерна злочинність, маніпулювання за допомогою інформаційних технологій, виховання технократичного мислення, регулювання кіберпростору, питання клонування і генної інженерії. Все, що відноситься до теми створення безпеки на всіх рівнях використання інформаційних технологій, формує завдання та розв'язання етичного характеру [2, с.86].

У сфері науки і технологій за останні 30 років було здійснено ряд справжніх проривів в області інформації та комунікації, в медицині, харчуванні, сільському господарстві, економічному розвитоку і біотехнології. Окінавская хартія глобального інформаційного суспільства констатує, що інформаційно-комунікативні технології є одним їх найважливіших чинників, що впливають на формування суспільства XXI століття.

В інформаційному суспільстві вихідною інноваційною технологією є комп'ютерна технологія, а його основною функцією - заміщення і вдосконалення розумової праці людини. У цій ситуації відбувається сильна трансформація інтелектуального потенціалу соціуму за допомогою засобів інформаційних технологій, особливо заснованих на системах штучного інтелекту. Склалася класифікація методів і засобів в області інтелектуальних інформаційних технологій, в якій виділяються такі напрямки, як нейронні мережі та генетичні алгоритми, експертні системи, технології віртуальної реальності. Відмінною рисою нових технологій є можливість обробляти, зберігати і поширювати інформацію в цифровій формі [3, с.27].

Останнім часом стала вживатися термінологія «інформаційна (комп'ютерна) злочинність» і «інформаційна війна». Інформаційна війна - це управління чужими інформаційними ресурсами, а через них - економічними і соціальними ресурсами за допомогою власних інформаційних технологій з метою придбання економічної і соціальної прибутку. Комп'ютерна злочинність: проникнення в чужу інформаційну систему, розкрадання, зміна (підробка), знищення інформації, виведення з ладу програмних і апаратних засобів, несанкціоноване введення інформації тощо. Це теж інформаційна війна, спрямована на оволодіння чужими ресурсами, або їх знищення. Інформаційна експансія також є формою інформаційної війни за чужі соціальні ресурси, збільшення соціальної, а через неї і інших видів ентропії противника. Викликає побоювання створення нових видів озброєнь, зростання енергоозброєності і насиченості інформацією і інформаційної технікою сучасних збройних сил; при тимчасовому локальному підвищенні негентропії військової системи вони, в кінцевому рахунку, можуть привести до знищення всього живого на Землі [3, с.44], [4, с.226].

Відзначено, що інформаційні технології поки ніяк не вплинули на рішення проблеми рівності громадян, регіонів і країн. Більш того, виникла небезпека нового нерівності в суспільстві: реальна загроза «інформаційного розшарування» і потенційна загроза формування інформаційної еліти суспільства. До цього дня інформаційні технології служили лише зміцненню добробуту і влади, а соціальні зміни, які вони за собою принесли, відбулися тільки на робочих місцях.

Також широким верствам населення доведеться зіткнутися з залежністю функціонування систем інформатизації від рівня надійності баз даних і спробами селективного розподілу

інформації, виникненням елітарної прошарку і проявом нових структурних утворень, тяжіють до комп'ютерної злочинності; експансії масової культури, розмиванням моральних критеріїв, «наркотизації» дозвілля і спробами маніпулювання суспільною свідомістю; електронним контролем за населенням і соціальною диференціацією на інформаційній основі [2, с.114].

Можна зробити висновок, що масове впровадження інформаційних технологій повинно супроводжуватися оперативним контролем і гнучкою реакцією на негативні соціальні наслідки. Всі негативні і небажані наслідки застосування інформаційних технологій необхідно прогнозувати і попереджати.

Список посилань

1. Белл Д. Третя технологічна революція та її можливі соціоекономічні наслідки. Інформаційна технологія та проблеми інорматизації сучасного суспільства. М.: Прогресс, 1993.- С.26-37.
2. Бабаш, А. В. Інформаційна безпека / А.В. Бабаш, Е.К. Баранова, Ю.Н. Мельников. - М.: КноРус, 2013. - 136 с.
3. Барзел А. Взаємопов'язане суспільство і технологічна культура. Інформаційна технологія та проблеми інформатизації сучасного суспільства. - М.: Наука, 1991.- 160с.
4. Степанов, Е.А. Інформаційна безпека та захист інформації. Учбовий посібник. .А. Степанов, И.К. Корнеев. - М.: ИНФРА-М, 2017. – 304 с.

Дитинюк Олександр

студент кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ПРОБЛЕМА ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

"Хто володіє інформацією, той володіє світом"
Натан Ротшильд

У наш час інформаційні технології як складові інформаційного суспільства пронизують усі сфери життя та діяльності людини. Утопічні ідеї фантастів XX століття більше не сприймаються як щось «неземне», а швидше як цілком реальні наукові проекти. Тому вважається надзвичайно актуальною потреба у всебічному аналізі наслідків інформатизації на соціальні процеси, зокрема й на процес трансформації соціальної структури суспільства. Цей аспект проблеми знайшов відображення в роботах і висловлюваннях багатьох представників як західної, так і вітчизняної наук – Д.Белл, Е.Тоффлер, М.Кастельс, К.Мей, О.Голобуцький, О.Шевчук, О.Горошко, С.Гнатюк, С.Здіорук та інші.

Вихідними моментами тут вважаються два провідні фактори, що характеризують сутність розвитку сучасного суспільного процесу. Першим виступає глобалізація як процес універсалізації, становлення єдиних для світового соціуму структур, зв'язків і стосунків в різних сферах його життя. Другим – інформатизація, яка визначається як процес використання засобів інформації у системі кореляції, управління і розвитку всіх соціальних систем з метою підвищення інтелектуального потенціалу суспільства, його членів, що у цілому забезпечує подальший прогрес цивілізації.

Названі фактори висувають і нові критерії щодо соціального структурування суспільства.

Якщо раніше таке структурування здійснювалося на основі цінностей, інтересів чи організацій, то зараз воно залежать від членства індивіда в мережі. Таким чином створюється нова структура інформаційної влади.

Суспільство під впливом інформаційної влади має особливу рису: набуття великої важливості інформації, яка у сьогоденні прирівнюється до нафти та золота, зайнятість людей стрімко переходить у бік створення «інформаційного капіталу». Інформаційні процеси поступово з'єднуються з усіма сферами життєдіяльності людини, та змінюють структуру соціального ладу. Як результат – створення нової ієрархічної системи, де з'являється новий пануючий клас – клас NETократів.

Цей клас NETократів – набирає все більшої сили. Це принципово нова правляча еліта, яка має вплив на первинний доступ до інформації. Нетократична влада не виступає як та, що приймає рішення. Нетократична влада – це контроль над розумінням того, які будуть наслідки альтернативних рішень.

Проте, значний відсоток досі становлять «конс'юмерати» – спільноти споживачів (від анг. "to consume" – споживати), які не можуть користуватися перевагами нових технологій та, відповідно, займають найнижчу соціальну сходинку у ієрархії інформаційного суспільства, перетворюючись на найнижчий клас «технологічної утопії». Неможливість користування технологіями потрібно розуміти як нездатність «споживача» безпосередньо впливати на створення та сприйняття медіа.

Тому на сьогоднішній день трансформація ієрархії в інформаційному суспільстві не є істинною.

Розвиток «нетократів» як важливого атрибуту інформаційного соціуму, призводить до повної реорганізації соціальної структури, тотальної зміни традицій розподілу влади в суспільстві та переходу її від одного класу до нового. А.Бард і Я.Зодерквіст стверджують, що "перевиробництво інформації" (свідоме явище для користувачів мережі інтернету) зумовило перенесення функції регулятора попиту та пропозиції від матеріальних до індивідуальних особливостей нетократів, здатних виокремлювати дієву інформацію.

Проблема трансформації соціальної структури суспільства в умовах інформаційного соціуму потребує подальшого, більш детального дослідження.

Беручи до уваги викладений матеріал, можна зробити висновок про те, що інформаційне суспільство – категорично нова ланка розвитку цивілізації. Її фундаментом виступає в першу чергу інформація як ресурс, теоретичні знання, інформаційні технології та інновації. Саме ці категорії є пріоритетними цінностями «технократичного» суспільства, які створюють нові методи перетворення соціальних зв'язків та взаємовідносин всередині соціуму. Вміння суспільства користуватися технологіями оперування інформацією складає важливу нішу у формуванні майбутнього суспільства.

Розвиток інформаційного суспільства та класу нетократії на сьогоднішній день здійснює значний вплив на прискорення трансформації структури сучасного інформаційного суспільства. Нові технології створюють нове знання та новий клас сучасної людини, але, разом із цим, інформаційний простір містить великі ризики при трансформуванні і розвитку суспільства, тому цей процес повинен бути дослідженим та керованим.

Список посилань

1. Бард А., Зодерквист Я. Netократия. Новая правящая элита и жизнь после капитализма»: СПб.: Стокгольмская школа экономики, 2005. - 107 с
2. Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet: – Springer, 2018. 220 p.
3. Кастельс М. Галактика Интернет: Размышления об Интернете, бизнесе и обществе: [пер. с англ.] / Мануэль Кастельс. – Екатеринбург: У-Фактория, 2004. – 328 с.

Дробітько Микита

студент кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СОЦІАЛЬНО-КОНСТРУКТИВНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОЇ РЕФЛЕКСІЇ

Соціальне мислення являє собою основу взаємовідношень між людьми, як у персональному діалозі так й у справі між індивідом та групою, та навіть між цими самими групами. Воно є особливою формою роздумів та аналізу, що спрямоване саме на співвідношення людей один з одним та розуміння загального контексту соціуму. Але його розвиток та вивчення механізмів його побудови має зовсім інше спрямування.

Соціально-конструктивне мислення є саме таким спрямуванням. Це специфічна форма мислення що направляє свою енергію саме на розвиток та формування соціальної дійсності. Це не тільки прерогатива вченого пізнання, але також й частина соціального мислення будь-якої людини. Це її спроба побудувати свою сім'ю, або спрямувати робочий колектив, чи просто дружні стосунки із іншими людьми. Все це є у меншій мірі є проявом соціально-конструктивного мислення, що спрямоване на зміну соціального простору навколо людини.

Але повертаючись до більш глобального погляду на це питання. Ще з давніх часів люди намагалися прийти до єдиного знаменника коли справа торкалася суспільних утворень. З самого початку існування людства мислителі міркували над найбільш дієвою формою суспільного ладу. Від Месопотамії до Давнього Єгипту від Китаю до Греції, великі мужі намагалися знайти ідеальну форму держави. Та якщо у випадку перших цивілізацій результати були більш практичні, у вигляді перших законів, то вже Китайські та Грецькі мислителі задавалися й теоретичними питаннями про те як побудувати ідеальну державу, та що саме має бути її основою [1, с.232].

Продовжуючи свій розвиток, соціально-конструктивна думка перетворювала світ на протязі всього існування людства. Захоплюючись тією чи іншою парадигмою будування суспільства. Так у середньовіччі основою суспільства вбачалася релігія і саме вона відігравала центрову частку у конструюванні соціальних взаємовідношень. Але на зміну релігії згодом прийшла людина, а за нею людський розум у вигляді науки. Наука стала захоплювати усі розділи людського життя почавши сортувати та маркірувати усі його частки. Цей процес не обійшов стороною й суспільство. Цей процес є тривалим й навіть зараз він не зупиняється, підходячи до суспільства, як до чіткого явища що має свої чіткі границі та розбираючи його на частини за якими воно працює [2, с.122].

Це є водночас й позитивною тенденцією бо дозволяє глибше зануритися у процес створення соціальних зв'язків та надає змогу більш чітко направляти процеси розвитку суспільства загалом. Але у той же час будує інструмент контролю соціальними процесами що можуть призвести до жахливих наслідків якщо використані з поганими намірами. Це банальне застереження, але тому завжди важливо його згадувати, навіть якщо й між ділом. Бо звідси постає одне із головних питань науки як такої: чи варто створювати інструменти що можуть створити все, що забажає той хто їх тримає? [3, с.98].

Але це питання на інший час. Повертаючись до соціально-конструктивного мислення та вивчення його закономірностей, то ми можемо побачити, що в наш час тема цих досліджень дуже актуальна, бо неперервний розвиток соціальної структури без контролю через певні соціальні проекти чи навіть просте незнання наслідків тих чи інших особливостей соціального розвиту може призвести до руйнівних наслідків у сучасності. Адже через прискорений соціальний час що призводить до форсування багатьох соціальних процесів, що негативно впливає на всю соціальну систему загалом, й лише прискорює накопичення кризових станів у суспільстві.

Список посилань

1. Адо П. Що таке антична філософія? / Переклад з французької С.Л. Йосипенка / П.Адо. – К: Новий Акрополь, 2014. – 428 с.
2. Бичко А.Д., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії / Підручник для студентів. – К.: Либідь, 2001. – С.93-168.
3. Хамітов Н. В. Історія філософії: Проблема людини та її меж. Навчальний посібник / Н.В.Хамітов, Л.Н.Гармаш, С.А.Крилова;(Ред. Хамітова Н. В.). – К.: КНТ, 2016. – 396 с.

Єрмакова Марина
студент кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

КРИТИКА ФІЛОСОФІЇ АБСУРДУ АЛЬБЕРА КАМЮ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Питання філософії абсурду й досі залишаються малодослідженими, але саме ті думки, що А. Камю висловив у своїх роботах, отримали велике коло послідовників та слухачів. Його думки щодо філософії абсурду можна прослідкувати в даному твердженні: «Якщо ми прагнемо встояти серед абсурду, не підозрюючи при цьому, що абсурд – це життєвий перехід, відправна точка, екзистенціальний еквівалент методичного сумніву Декарта Абсурд сам по собі є протиріччя. Він суперечливий за своїм змістом, оскільки, прагнучі підтримати життя, відмовляється від ціннісних суджень, але ж життя, як така, вже є ціннісне судження. Дихати – значить судити» [1, с. 68]. Подання абсурду в якості життєвого переходу визначає його як об'єктивний принцип існування, що робить дискусію навколо нього актуальним напрямок аналізу суспільного життя.

Метою цього аналізу є спроба поставити питання про необхідність переоцінки значення абсурду в сучасному суспільному житті.

Роботи А. Камю співзвучні з багатьма його однодумцями, письменниками, такими як Ф.М. Достоєвський. Багато його думок перетинаються із думками цього письменника та подібні до них: «Без відчаю в житті немає і любові до життя». Самоданність відчаю та його зв'язок з оцінкою буття наділяє сучасне суспільство ознакою пограничної наявності, яка робить діалог навколо абсурду неспроможнім, так як він наявний в житті людини та вимагає свого прийняття.

У творі «Людина бунту» А. Камю висвітив проблему людського буття в умовах абсурду. Сенсом життя людей повинен бути саме бунт проти ірраціонального всесвіту. «Я бунтую, отже, ми існуємо» [1, с. 225] – на час XX століття, він належав до тих письменників, які зробили бунт сенсом життя та творчості, в умовах подій, від яких залежали. У XXI столітті люди і навколишній світ змінюються постійно, що робить абсурд невід'ємною часткою сучасного життя.

Червоною ниткою філософського і художнього творчості А. Камю був бунт людини проти абсурду, але сучасне суспільство як щоміті взята даність не підлягає оцінці. Достатньо легко визначити абсурдний характер минуло та майбутнього, але теперішня даність неосудна та має бути прийнята за фактом свого наявного існування.

Історія та закони природи свідчать про те, що увесь світ зазвичай діє за законами рівноваги. Кожна дія має свою протилежність. Це один з законів діалектики. Багато філософів були прихильниками «середнього шляху». Серед них Арисотель, Ф. Шлегель та багато інших. Також слід зазначити, що догми Буддизму побудовані саме навколо гармонії «серединного шляху». Відповідно, серединний шлях є бажаним ідеалом, але не реальністю.

Людина не може завжди бути спокійною, бути врівноваженою та обирати саме цей шлях. «Оксамитові протести» та схожі дії лише стримують людський розум та людські почуття. Якщо людство буде завжди обирати середину у бунті та абсурді, у хаосі та порядку – це призведе до роздроблення почуттів, до пригнічення та депресій. «Цей світ позбавлений сенсу, і той, хто усвідомив це, знаходить свободу» [1, с. 337] – одна з багатьох провідних ідей А. Камю.

Обирати «крайність» (межу) набагато легше та природніше для людства. Це допомагає вивільниться внутрішній силі кожної людини, її почуттям реального, але людство не може існувати, ставлячи перед собою лише бунт. Постійний бунт закриває для людей можливість розвитку та можливість бачити світ таким, яким він має бути в перспективі. Він також виснажує людину на шляху до постійного прогресу. Людський розум має раціональну основу. Це особливість людини, її психології і тому ми не можемо повністю мислити абсурд. Але треба працювати над тим, щоб розвивати, розширювати межі нашого сприйняття ірраціонального,

нелогічного та суперечливого. Абсурд здатен розширювати коло роздумів разом із розвитком наших переконань.

Головним залишається те, що у XXI столітті людство вже не може мислити лише одним поняттям. Світорозуміння наближується до абсурду і цей процес вже діє достатньо давно. Цьому існує багато доказів. Те, що людина почала сприймати інформацію, світ та думки з якнайбільшої кількості сторін, ракурсів.

Сьогодні думка «Я бунтую, а отже ми існуємо» набуває дещо іншого сенсу в силу прогресивного розвитку індивідуалізації. Бунт зараз набуває актуальності через індивідуалізацію соціального в сучасних умовах. А. Камю жив у часи, коли суспільство у більшій своїй частині підпорядковувалося колективізації. Роздроблення головних структур світоустрою також допомагають процесу більш глибокого розуміння самої сутності абсурду. Людиною більш не може керувати лише одна мета – Бунт. Нині, подібно до абсурдної реальності, ми керуємося великою кількістю сенсів життя, цілей. Структура наших думок прогресивно розширюється, роздроблюється та стає хаотично, відносно актуальних векторів соціального розвитку. Тому саме XXI століття – це час, коли людство підготувалося до того, щоб глибше порозуміти абсурд та розширити межі сприйняття світу та відкрити безмежні можливості завдяки цьому.

Список посилань

1. Камю А. Человек бунтующий // Камю А. Сочинения. В 5 т. Т. 3 : Пер. с фр./ Коммент. А. Руткевича, С. Дубина; Художники М. Квитка, О. Квитка. – Харьков: Фолио, 1998. – С. 59-361.

Іванов Олександр
студент кафедри соціології ЗНУ

РОЛЬ «СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ» У ФОРМУВАННІ ЕЛЕКТОРАЛЬНИХ ВПОДОБАНЬ УКРАЇНЦІВ

Одним з регуляторів складних соціальних систем є політична влада. Найбільш розвинутою формою політичної влади є державна влада. Але для того, щоб вона визнавалася усім суспільством, її ключовою ознакою повинна стати легітимність, яка спирається на затверджені законом норми і правила. Легітимність політичної влади та її інститутів проявляється шляхом визнання їх у суспільстві та закріплення як її носіїв. А ще легітимність влади певною мірою відображає участь населення в управлінні державою. Саме тому дуже важливою суспільною задачею є формування обґрунтованої системи, яка б забезпечувала багатофакторну легітимність влади. В демократичних суспільствах легітимність влади, перш за все, досягається шляхом виборів, коли усі рівні влади (від місцевих до загальнодержавних) обираються народом, а у випадку необхідності – усуваються волею народу, без насилля [1].

Зараз Україна готується до важливої політичної події у своєму житті – виборам Президента України. І тому, ми спостерігаємо запеклу боротьбу на українському «політичному Олімпі». Кандидати виборюють своє право бути обраним демократичним шляхом і легітимізувати свою владу. Для цього використовуються різноманітні політичні технології, в тому числі політична реклама. З усіх сторін на громадян давить величезний масив політичної реклами: телевізійна і радіо-реклама, реклама в Інтернеті, зовнішня реклама (біг-борди, сіті-лайти, листівки), «палатки» з агітаційними матеріалами, публічні виступи кандидатів тощо. Станом на 01.09.2019 року було зареєстровано 42 претенденти на «гетьманську булаву» (до 01.09.2019 їх було 44, Андрій Садовий [1] та Дмитро Гнап зняли свої кандидатури [2]). Поточні вибори б'ють усі рекорди за кількістю бажаючих зайняти президентське крісло. Так, наприклад, якщо у 1991 році було всього лише 6 кандидатів, то усі наступні роки їх кількість збільшувалася в рази (винятком є 2010 рік, тоді участь у виборах брали 18 чоловік, проти 24 осіб в 2004 році).

У період виборчої кампанії активізуються соціальні інститути, які забезпечують її перебіг: центри соціологічних досліджень, політичні, рекламні і медіа- агенції. Ринок політичних послуг постійно розширюється, особливо якщо врахувати зростаючу кількість їх замовників.

З екранів телебачення та радіо постійно чути про рейтинги політиків та їхні шанси на перемогу чи вихід у другий тур. Але часто данні різних соціологічних агенцій з різняться, причому суттєво. Постає питання: чому? Як соціолог, можу припустити, що суспільна думка – це динамічне явище і може доволі швидко змінюватися на протилежну. В той же час, коли одночасно один канал заявляє про те, що по всім позиціям лідирує кандидат Х, а на іншому каналі – кандидат Y, то це повинно наводити на певні сумніви.

Отже, чи можна говорити про те, що «соціологічні дослідження» (я спеціально взяв у лапки це словосполучення, бо далі буде йти мова саме про політично заангажовані опитування) можуть виступати, як певна соціально-політична технологія? На моє переконання – так. Адже частина кандидатів у списку є, так званими, «технічними кандидатами», і включені великими партіями лише для відтягування голосів у своїх суперників. Тому, з 42 учасників, реальні шанси мають лише 6-8 кандидатів.

Як функціонує ця технологія? На мою думку, вона діє таким чином. Глядацькій аудиторії певного телеканалу (якщо людина дивиться його постійно, то це буде надалі виступати не основним, а підкріплюючим фактором), на якому лобіюється певна політична партія, кандидат або навіть якась політична думка, подаються результати «соціологічного дослідження». Для прикладу візьмемо рейтинги кандидатів. Наприклад на каналі Z, який просуває кандидата Х, регулярно показують результати «соціологічних досліджень», де кандидат у рейтингу знаходиться на першому місці. Таким чином, формується образ переможця. Крім того, «переможець» висвітлюється у позитивному ракурсі: він і пенсії підвисить, і ціни на газ знизить і багато соціальних проблем вирішить. Отже, виборець починає уявляти кандидата Х вже діючим президентом і переносить його передвиборчі обіцянки на нинішню соціально-економічну і політичну реальність. Вимальовується картина, яку хотілося б втілити у реальність. А за аутсайдера, як відомо, ніхто не хоче голосувати. Можна провести аналогію зі ставками у спорті. Голос – ставка, кандидати – команди. Поставиш на слабшого – з великою долею ймовірності програєш. А програвати, звісно, – не дуже приємно.

Далі хотів би розкрити тему професійної етики, совісті та відповідальності соціологів. Яким же чином виходять такі «дослідження»?

1. Їх просто «роблять» під конкретного кандидата. Але роблять це з розумом, з методикою та методологією дійсно справжнього соціологічного дослідження. Потрібні данні беруть у тих, у кого потрібно брати. Відповідно, отримують результати опитування, які були замовлені.
2. Опитують взагалі без методології та методики. Дізнаються інформацію у тих, кого вдалося «спіймати». Інформація, отримана без обґрунтованої вибірки, конкретних локацій та графіка, буде мати настільки спотворений вигляд, що екстраполювати ці результати на генеральну сукупність – просто неприпустимо.
3. Опитування в телевізійних шоу, дебатах, тощо. Їх часто ототожнюють з соціологічними дослідженнями, хоча нічого спільного з соціологією вони взагалі не мають.

Під час оприлюднення даних у ЗМІ рідко наводиться довідка про дослідження: коли та ким було проведено опитування, яка була вибіркова сукупність і подібне. Частіше інформація подається у такому вигляді – «за даними останніх соціологічних досліджень, кандидат Х є лідером у передвиборчих перегонах». Хто провів дослідження? Де воно проводилося? Це вже «десята справа». І лише останнім часом, на вимогу серйозних і поважаючих себе соціологічних центрів, яких турбують питання професійної честі, ведучі, коментатори і експерти змушені називати вихідні дані.

Підводячи підсумок, зауважимо: ми живемо у складний час, глибока економічна криза змушує людей шукати заробітку різними шляхами. І, здається, можна зрозуміти деякі вчинки, щось виправдати, увійти в положення. Але має існувати певна межа, лінія, за яку не можна заступати. Із-за недоброчесних «соціологів» і політтехнологів та їхніх фейкових досліджень,

деякі люди розчаровані соціологією як наукою, називають її «псевдонаукою». Спеціалісти взагалі говорять, що: «ці вибори вб'ють соціологію». А, насправді, більшість того, що подається на телеканалах під виглядом соціології – це профанація та спроба маніпулювати електоральною свідомістю і поведінкою. Мені це дуже прикро. Як майбутній професійний соціолог стверджую, що професійна репутація – понад усе!

Список посилань

1. Нестерович В.Ф. Виборче право України: підручник. Київ: Ліра-К, 2017. 504 с.
2. Страна UA. Інтернет-газета. URL: https://strana.ua/news/188700-sadovoj-objavil-o-snjatii-svoej-kandidatury-v-polzu-hritsenko.html (дата звернення: 04.03.2019).
3. 112 Новини. URL: https://112.ua/glavnye-novosti/zhurnalist-gnap-vsled-za-sadovym-zayavil-o-gotovnosti-snyat-svoyu-kandidaturu-s-vyborov-v-polzu-gricenko-482431. (дата звернення: 04.03.2019).

Іванько Ксенія

студентка кафедри соціології ЗНУ

РОЛЬ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ В СОЦІАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-НЕЗАХИЩЕНОЇ ДИТИНИ

Соціалізація індивіда триває протягом усього життя. Однак, в сучасних умовах особливо актуальною у світі є проблема соціалізації саме соціально-незахищених дітей. У дитячому віці відбувається ряд психофізичних змін у розвитку; змінюються провідний вид діяльності, соціальна група, в яку входить дитина, сутність позиції, яку вона займає в очах оточуючих і самого себе.

Актуальність питання ролі інклюзивного туризму в соціалізації соціально-незахищених дітей на сьогоднішній день стоїть досить гостро. Явище інклюзивного туризму є досить новим, і тому, на жаль, сучасне суспільство не враховує його важливу соціальну значимість.

Мета публікації – визначити особливості впливу та роль інклюзивного туризму на соціалізацію соціально-незахищеної дитини.

Для того, щоб краще зрозуміти, про що буде йти мова в цій науковій роботі, треба почати з ключових понять обраної теми. Основними поняттями є: «інклюзивний туризм», «соціалізація», «соціально-незахищена дитина».

«Інклюзивний туризм» – турпродукт, який передбачає доступність цього виду відпочинку для всіх, включаючи пристосування інфраструктури туристичних центрів і об'єктів туристичної індустрії до різних потреб людей, у тому числі інвалідів та соціально-незахищених дітей; літніх, їхніх опікунів та членів сімей з маленькими дітьми. Важливо, що даний термін містить і одночасне транспортне обслуговування, харчування, розміщення та інші туристичні послуги – «all inclusive». [1] Крім визначення інклюзивного туризму як виду відпочинку, треба зазначити, що він також являє собою метод соціалізації соціально-незахищених дітей за допомогою створення певних умов для «включення» їх у соціальне життя.

Соціалізація – це процес впливу соціальних умов на життєдіяльність індивіда з метою включення його як дієздатного суб'єкта в систему суспільних відносин.[2]

Соціально-незахищена дитина – це дитина, яка опинилися в критичній ситуації або в несприятливих умовах для життя. Соціальна незахищеність виникає в результаті дій різних факторів ризику: економічних, екологічних, медичних, психологічних і соціальних.

Через те, що дитина є соціально-незахищеною, процес її соціалізації триває дуже складно. Наприклад, не всі діти здатні адекватно реагувати на якісь вади у дітей свого оточення, не всі можуть адекватно відноситись до того, що у дитини немає одного з батьків, або до того, що немає можливості добре одягатись. Тому, не знайшовши собі «однодумців» в своєму оточенні, не ставши частиною певної групи, дитина може втратити або зовсім не набути здатність

соціальної комунікації, здатність формування системи соціальних норм, цінностей та ціннісних орієнтацій.

Головним в соціалізації є подолання внутрішніх бар'єрів у взаємодії з однолітками, адже комунікація є базовою потребою, тому що вона сприяє розвитку особистості, її характеру, здібностей та взагалі її функціонуванню у соціумі.

Інклюзивний туризм як один із способів соціалізації має такі особливості:

1. Він забезпечує рухову активність, яка має велике значення в онтогенезі. Обмеження рухової активності знижує взагалі життєві можливості, які слугують причиною пригнічення, стресу, невпевненості. Через організацію рухової активності інклюзивний туризм здійснює терапію та профілактику психосоматичних захворювань, підтримує фізичне здоров'я дитини.
2. Інклюзивний туризм створює середовище спілкування (дає можливість спілкування з новими людьми), включаючи різних індивідів, завдяки чому встановлюються певні соціальні контакти та соціальні ролі, що сприяє усуненню почуття неповноцінності та інтегруванню соціально-незахищених дітей в суспільство.
3. Він направлений на відновлення сил для виконання побутових обов'язків, а також на відновлення психічних ресурсів дитини.
4. Культурна особливість: інклюзивний туризм допомагає пізнати оточуючий світ з його різноманітними проявами та звичаями; у соціально-незахищеної дитини з'являється можливість засвоювати культурні види діяльності: естетику природи (вміння бачити прекрасне), архітектури, пам'ятники матеріальної культури та ін. Все це може сприяти емоційному балансу, а також освоєнню певних норм, цінностей та звичаїв різних народів [3].

Отже, враховуючи те, що дитина є соціально-незахищеною, процес її соціалізації триває дуже складно, тому що вона не завжди має змогу бути включеною в соціальне життя. Одним з методів подолання соціальної відчуженості може стати таке явище як інклюзивний туризм, тому що саме там буває багато різних людей і можливостей, завдяки чому соціально-незахищена дитина буде почувати себе включеним у соціальне життя, не буде самотньою. Таким чином, соціалізуюча роль інклюзивного туризму полягає в задоволенні основних соціальних потреб, властивих соціально-незахищеній дитині, а саме: спілкування з однолітками, пошук однодумців, самоідентифікація з собі подібними, пошук нових ідеалів та орієнтирів, засвоєння цінностей та норм.

Список посилань

1. Науменко Л. Ю. Інклюзивний туризм як вид реабілітації: сучасні потреби інвалідів / Л. Ю. Науменко, В. В. Лепський, С. В. Макаренко, І. С. Борисова, О. В. Семененко // Український вісник медико-соціальної експертизи. - 2015. - №2. - С. 23-26. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujmse_2015_2_7.
2. Соціологія: короткий енциклопедичний словник /під ред. В.І. Воловича ; Соціологічна асоціація України. Київ : Укр. Центр духовної культури, 1998. 736с.;
3. Межова Л.А., Летина А.Л., Луговская Л.А. Роль регионального инклюзивного туризма в социализации детей с ограниченными возможностями здоровья // Фундаментальные исследования.- 2015.- № 2(часть 25). – С. 5670-5675. – Режим доступу: https://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=38485
4. Лепський В. В. Інклюзивний туризм як вид реабілітації : наукове обґрунтування та перші кроки на шляху втілення у життя. / В. В. Лепський, Л. Ю. Науменко, І. С. Борисова, та ін.// Український вісник медикосоціальної експертизи. – № 4 (22). – 2016. – С. 48–52. – Режим доступу: https://cyberleninka.ru/article/v/reabilitatsiya-lyudey-z-invalidnistyu-naukove-obgruntuvannya-novih-pidhodiv
5. Бєлоусова Н.В. Інклюзивний туризм в Україні як вид соціокультурної реабілітації інвалідів. Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики. Матеріали ІІ Всеукраїнської наукової конференції. 26-27 травня 2017 р., м. Дніпро. Частина І. / Наук. ред.. О.Ю.Висоцький. - Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. – С. 219-221.

Кірієнко Ростислава-Юля
студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

МОРАЛЬНІ НОРМИ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ В УКРАЇНІ

Соціальні працівники у своїй щоденній діяльності стикаються з численними етичними проблемами та дилемами, не визначеними правовими нормами. Тому для соціальної роботи важливим є базування на етиці як на вченні про мораль, що аналізує її природу, характер і структуру (моральна свідомість, моральні відносини, моральна діяльність), моральні категорії (добро і зло, справедливість і несправедливість, честь, гідність тощо), за допомогою яких формуються моральні принципи, норми, цінності, правила поведінки; теоретично обґрунтовується та чи інша система моральних переконань [1, с.228].

Соціальна робота — це визнана в усьому світі назва спеціальності, основою якої є виявлення гуманного ставлення людини до людини. Вона відрізняється від філантропії, благодійництва та подібних видів діяльності своєю орієнтацією не тільки на допомогу у вирішенні проблем окремої людини чи групи людей, але й розвиток у них техніки подолання труднощів і вироблення навичок самодопомоги [2].

Моральна норма – форма моральних вимог, які регулюють поведінку людей через загальні приписи і заборони, які поширюються на однотипні вчинки [3].

У соціальній роботи моральною нормою є загальна змістовна вимога до поведінки та діяльності соціального працівника у його відношенні до суб'єктів соціальної роботи (в тому числі і до клієнтів), справедлива в усіх ситуаціях та обставинах.

Моральні норми вимагають від спеціаліста вміння подивитися на свою працю з точки зору інтересів справи, з'ясувати співвідношення між корисним, що він робить для суспільства і клієнтів, та тим, що зобов'язаний зробити.

Принципи соціальної роботи тісно взаємопов'язані з етичними аспектами даної професії й передбачають наявність відповідних особистісно-моральних рис (милосердя до людей, любов до людей, народів, культур, доброзичливість, безкорисливість, чесність і відвертість, раціональність організації допомоги; розуміння, а не засуджування клієнта, залучення його до співпраці на основі добровільності та свободи вибору, оберігання його особистої гідності та честі, прийняття його таким, яким він є; дотримання конфіденційності, відсутність будь-якої упередженості щодо клієнта тощо).

2003 року Українська асоціація соціальних педагогів і працівників соціальної сфери ухвалила Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України. У цьому документі сформульовані положення, які є для фахівців принциповими орієнтирами у питаннях професійної діяльності, виконанні службових обов'язків, організації взаємодії з клієнтами. У документі визначено шляхи розв'язання моральних проблем та прийняття найбільш адекватного професійного рішення в етичних питаннях. Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України містить етичні принципи діяльності спеціалістів із соціальної роботи (перелік базових етичних ідей і традицій, що стають підґрунтям для прийняття етичного рішення в соціальній роботі), норми етичної поведінки спеціалістів (основа професійної діяльності). Так до етичних принципів віднесено: повагу до гідності коленої людини; пріоритетність інтересів кожної людини; толерантність; довіру та взаємодію у вирішенні проблем клієнта; доступність послуг; конфіденційність; дотримання норм професійної етики [4].

Соціальна робота як фахова діяльність пов'язана із системою цінностей, теорій і практики. Її місія полягає у наданні можливості людям якомога повніше розвивати власний потенціал, збагачувати своє життя та попереджувати виникнення дисфункцій, а цього ніяк не зробити без використання моральних норм. Бо саме вони дають нам підстави для прийняття рішень в складних життєвих обставинах.

Список посилань

1. Соціальна робота: Короткий енциклопедичний словник. К. ДЦССМ, 2002 — с. 536

2. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова.[Електронний ресурс]. — режим доступа: http://npu.edu.ua/!ebook/book/html/D/ikpp_kkp
3. DSpace at Ternopil National Economic University. [Електронний ресурс] — режим доступа: http://dspace.tneu.edu.ua/.../опорний%20конспект%20лекцій.pdf
4. Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України. [Електронний ресурс] — режим доступа: http://https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1965643-05

Кобець Анна
студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

Васюкова Катерина
студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ З БІЖЕНЦЯМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження зазначеної теми зумовлена тим, що в останні роки ускладнення політичної ситуації в деяких регіонах світу, географічна близкість України до кордонів об'єднаної Європи та «прозорість» східних кордонів України призвели до посилення і загострення проблеми біженців, що й обумовило необхідність наукового дослідження цієї проблеми. Однією з причин, виникнення біженців є переслідування осіб з боку держав у вигляді незаконного обмеження свободи, дискримінації, насильства, загрози фізичного знищення. Саме тому однією з актуальних проблем залишається соціальний захист біженців, недосконале розуміння щодо їх статусу, а також забезпечення їх прав. Скільки таких людей, що стали під загрозу, якого вони віку й статі, де вони знайшли собі притулок? Без відповіді на ці прості і в той час складні запитання неможливо вибудовувати стратегію держави, щодо розв'язання проблем біженців, яка з усією гостротою постала перед українським суспільством. Тому на сьогодні соціальна робота з біженцями є однією з основних соціальних напрямків в Україні.

Дослідженням правового регулювання діяльності соціальних працівників з біженцями займаються як такі науковці, зокрема К.К. Афанасьєв, О.А. Буткевич, В.С. Гошовський, Н.М. Грабар, Я.О. Грабова, О.Р. Зельдіна, А.Н. Каблов, А.В. Колобов,С.М. Бритченко, Ц.Ф. Цвігун, Р.Ф. Черниш та інші.

Складні зв'язки між державою та індивідами, а також між індивідами у державно-організованому суспільстві фіксуються державою у юридичній формі — у формі прав, свобод та обов'язків. Правовий статус як юридична категорія не лише визначає стандарти можливої та необхідної поведінки, що забезпечують нормальну життєдіяльність соціального середовища, а й характеризують реальну взаємодію держави та особи.

Основу правового статусу біженців визначають конституційні права і свободи людини і громадянина. Обсяг прав і свобод, якими може користуватися громадянин в державі, та коло його обов'язків залежить від його правового статусу. Статус біженців закріплений спеціальними законами. Він відрізняється деякими особливостями від статусу громадянина, що більш детально зазначено у статті 6 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [1].

Усі права, якими користуються біженці в Україні, поділяються на права, якими біженці користуються нарівні з громадянами України (право на працю, право на відпочинок, право на освіту), права з обмеженнями, а також додаткові спеціальні права, якими користуються лише біженці. [2, с.41].

Як ми бачимо, Закони України, ніби забезпечують все, але:

1) статус біженця важко оформити;
2) майже кожен закон має відповідні тонкощі;
3) процедура набуття та оформлення всіх відповідних документів довготривала.

Щодо біженців, правове регулювання здійснюється такими основними Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку надання біженцям грошової допомоги та пенсії» та наказ «Про затвердження Положення про пункти тимчасового розміщення біженців», згідно яких біженцям надаються спеціальні допомоги, виплати та організацію тимчасового розташування біженців.

Так, розглядаючи проблему біженців ми приходимо до висновку, що діяльність соціальної роботи – невід'ємна складова частина сучасності, та Україна потребує активної діяльності соціальних працівників. Тому сьогодні Україна потребує не боротьби з біженцями, а соціального супроводу та соціальної допомоги, що, на нашу думку, і виражається саме в правильному розумінні правового статусу біженців, а також вмінні правильно його реалізувати.

Список посилань

1. Про біженців та осіб , які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 8 липня 2011 року № 3671-VI.
2. Бритченко С.М. Стан законодавства України про біженців / Біженці та міграція: Український часопис права і політики. 1998. № 3-4. с.41

Коваль Віктор
студент кафедри політології ЗНУ

МОДЕЛЮВАННЯ МИНУЛОГО ЯК СПОСІБ ПІЗНАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПОДІЙ

Україна зараз знаходиться на переломному етапі свого розвитку. Багато політичних аналітиків говорять про 2019 рік як «Рубікон», вирішальний рік, коли на десятиліття вперед визначається подальший розвиток України як держави і це тісно пов'язано з тектонічними змінами в міжнародній політиці та економіці.

У всесвітній історії дуже багато країн та народів стикалися з такими «рубіконами»: усвідомлення цивілізаційного самовизначення, осмислення нових соціокультурних реалій. Відбувалась боротьба різних альтернатив розвитку, яка подекуди набувала характер збройного протистояння. Саме ця умовна точка в історії можна назвати точкою біфуркації, тут виникають різні сценарії розвитку. Визначенням в історії різних альтернативних сценаріїв займається ретропрогнозування. Ретропрогнозування аналізує можливі в минулому шляхи розвитку та ефективність обраного шляху. Важливо зрозуміти, чому з кількох альтернатив історичного шляху була реалізована саме та, яка відбулася і стала минулим. Питання про альтернативність в історії – це питання про фактори, що впливають на вибір напрямку історичного розвитку, і про причини цього вибору.

Моделювання – науковий метод непрямого (опосередкованого) дослідження об'єктів пізнання, безпосереднє вивчення яких з певних причин неможливе, ускладнене, неефективне чи недоцільне, через дослідження їхніх моделей – предметних, знакових чи мислених систем, що відповідно відтворюють, імітують чи відображають певні характеристики (властивості, ознаки, принципи внутрішньої організації або функціонування) оригіналів [1]. Під моделлю розуміється опис діючої системи і правил її функціонування – системи, яка містить елементи, об'єднані в ієрархізовані структури з чітким визначенням функцій кожного з елементів, їх взаємозв'язку і принципів взаємодії. Отже, нарівні з будь-якою системою, як моделлю, можна описати суспільство.

Бельгійський вчений Ілля Пригожин, який вивчав динамічні процеси на хімічному, фізичному і біологічному рівні розробив загальнонаукову концепцію біфуркацій. Пригожин вводить випадковість до кола наукових інтересів та розкриває її функціональне місце в загальній динаміці світу. У міру віддалення від періоду рівноваги процес наближається до тих критичних точок (точки біфуркації), у яких очікуваний перебіг процесів порушується. У цих точках процес досягає моменту, коли прогнозування майбутнього стає неможливим, коли

найменша деталь може спричинити неадекватно масштабну, а головне непередбачувану реакцію. Подальший розвиток відбувається як реалізація однієї з кількох рівновірогідних альтернатив. У момент біфуркації фактор випадковості є не сам по собі, а лише щодо головної системи. У таких ситуаціях важливе значення має взаємодія між випадковістю та закономірністю. Причому, в переломні моменти біфуркацій провідну роль відіграють саме випадкові елементи [2]. Ці моменти зі зниженою передбачуваністю є моментами революцій або різких історичних зсувів.

Альтернативне моделювання з економічного погляду принципово нічим не відрізняється від моделювання наслідків поведінки, наприклад, покупця в магазинні чи уряду під час кризи. Деколи історичний ретропрогноз може відрізнятися від економічного тим, що шлях розвитку подій може залежати не тільки від свідомого вибору людей, але й від випадкових факторів, наприклад, погодні умови.

Погляд на минуле важливий з точки зору не тільки виправлення помилок минулого, а й планування своїх дії на майбутнє. При стратегічному плануванні, формуванні сценаріїв розвитку майбутнього важливо не тільки правильно оцінити поточну ситуацію, а й розглянути минуле: в історії повертається не тільки те, що було, а й те, чого не судилося статися.

Список посилань

1. Мороз. О. Моделювання // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін. ; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори) ; І. О. Покаржевська (художнє оформлення). — Київ : Абрис, 2002. С. 392
2. Латов Ю.В. Бифуркационные ситуации социально-экономической истории допетровской России (история несостоявшейся европеизации) // Journal of Institutional Studies (Журнал институциональных исследований). 2013. Т. 5. № 3. С. 125-143.

Кравченко Діана

студентка економічного факультету ЗНУ

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ НЕСПРАВЕДЛИВІСТЬ В НАШОМУ ЖИТТІ

Несправедливість - це вчинок чи відношення, до когось чи до чогось, що не співпадає з моральними і правовими нормами. Таке визначення можна зустріти в літературі, а в житті саму несправедливість зустрічаємо дуже часто. В тролейбусі молодий хлопець не поступився місцем бабусі- це ж не справедливо! Дали зауваження, а він мовчки відвернувся і дивиться у вікно. Це також несправедливо, навіть якщо він був у своїх роздумах, та не помітив, що поруч стоїть бабуся з важкими сумками. Але ж йому конкретно натякнули, так ні ж… Вже зразу помітні риси характеру цієї людини, його вихованість та несправедливе відношення до людей [1].

Дати конкретну пораду як вчинити в тій чи іншій ситуації можливо. Але у кожної людини є своя думка і судити про несправедливість якось не етично.

Дуже часто в житті приходиться чути про несправедливе підвищення цін. А люди навіть не задумуються, що за цим стоїть. Все взаємопов’язане, скільки праці вкладено в те, щоб спекти хліб чи виростити ту ж пшеницю. Так нам дуже неприємно, коли з нами вчиняють несправедливо, але з кожного випадку ми отримуємо життєвий урок. Обов’язково робимо висновки, що добре, а що ні. Завжди можливо знайти вихід з будь якої ситуації, хоч як би несправедливо на нашу думку з нами вчинили.

Ми відчуваємо несправедливість, але саме вона дає можливість бути терплячими та залишатись справедливими. Робити так, як необхідно, а не так, як чинить і бажає та чи інша людина. Можна наводити безліч прикладів несправедливості в житті, в роботі, у відношеннях.

Як бути з відчуттям, що з нами обійшлись несправедливо? Потрібно постаратись подивитись на те, що сталося з об’єктивної точки зору. Подумати, можливо причина несправедливості в нас самих, а не в тієї людини, що ми вважаємо. Інколи, в вирішенні

проблеми несправедливості, необхідно звернутись за допомогою до людей з більшим життєвим досвідом, чи досвідом у роботі. Здобута нами освіта допоможе нам у вирішенні цих питань. І та несправедливість, яку ми будемо зустрічати в житті, буде здаватись такою несуттєвою, адже ми будемо фахівцями своєї справи.

Всі старання, всі зусилля ми зараз спрямовуємо на необхідність отримання освіти, яка так необхідна в нашому житті, і в суспільстві. Ми живемо в ньому, і дотримуємося тих вимог, яких саме суспільство вимагає від нас. Цей зв'язок є, і буде в усі часи. Людина і суспільство-це єдине ціле, це не від'ємна частина сьогодення. Які б політичні справи не відбувалися, але є ми-ті, хто прагне саме справедливості і в роботі, і в житті.

А саме справедливість і є повною протилежністю несправедливості. Саме до справедливості на мою думку, ми і йдемо прокладеним шляхом.

Список посилань

1. Ивин, А. А. Социальная философия : учебник для бакалавров / А. А. Ивин. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Издательство Юрайт, 2015. — 510 с. URL: https://stud.com.ua/25963/filosofiya/spravedlivist#88

Кузін Кирило
студент кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ПЕНІТЕНЦІАРНА СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Пенітенціарна соціальна робота повинна продовжуватись після закінчення виконання покарання засудженим, так як він потребує повторної соціалізації, тобто ресоціалізації до зовнішнього світу. Соціальний працівник повинен допомогти ув'язненому адаптуватися до правил і норм поведінки, що відповідають нормам суспільства. Пенітенціарна система орієнтована на покарання засуджених, а соціальний працівник допомагає виправити та стимулює поведінку засудженого відповідати нормам закону в умовах свободи, виходу на волю[4].

Актуальність даної проблеми полягає в тому, що у наш час, коли крива злочинності, у тому числі і рецидивної, неухильно рухається вгору, а пенітенціарні установи не виправляють, а лише готують до скоювання нових злочинів. Якщо людина не виправитися і не адаптується до нормального життя, то це приведе до нових девіантних наслідків і, найчастіше, до повторного здійснення злочинів. Тому дана проблема займає особливе місце в практиці пенітенціарної і пенітенціарної для поста соціальної роботи. Це пов'язано з тим, що вона орієнтована на виправлення засуджених, стимулювання їх подальшої законопокірної поведінки в умовах свободи. Підготовка до звільнення осіб, що відбувають покарання починається не пізніше, ніж за 6 місяців до закінчення терміну позбавлення волі. Вона включає наступне: проведення бесіди з кожним засудженим, в процесі якої з'ясовується, де ці особи мають намір проживати, працювати або вчитися після звільнення з місць відбуття позбавлення волі; роз'яснення засудженим законодавства про порядок надання ним сприяння в трудовому і побутовому пристрої, видачі паспортів і оформлення реєстрації. Одночасно їм роз'яснюється доцільність повернення в місце постійного мешкання і на ті підприємства, де вони працювали до засудження[2]. Соціальний працівник прикладає максимум зусиль для виховання і розвитку самостійності з боку засудженого у вирішенні його особистих проблем. Соціальний працівник поважає право засудженого погоджуватися або відмовлятися від пропонованої допомоги після надання необхідній інформації.

Соціальний працівник зобов'язаний:

– брати участь в боротьбі з будь-якими формами дискримінації засуджених, заснованими на знанні характеру досконалого злочину, національності засудженого, соціальному статусі в місцях позбавлення волі, віці, віросповіданні, сімейному стані, політичній орієнтації, наявності психічних розладів, фізичних недоліків, привілеїв, персональних характеристиках;

– уникати зв'язків і стосунків, що йдуть на шкоду засудженим;
– підтримувати стосунки із засудженими в рамках існуючого законодавства;
– інформувати засуджених про ризик, права, можливості, обов'язки, пов'язані для них з соціальною службою;
– взаємодіяти на користь людей з офіційними особами, призначеними як захисники засудженого;
– сприяти формуванню активної особової позиції самого засудженого, не допускаючи приниження гідності особи людей формами що надається йому добродійній допомозі[1][5].

Співробітник соціальної служби зобов'язаний поважати право людей на особисте життя і не поширювати інформацію, отриману в ході професійної соціальної допомоги[3].

Повернення в зовнішній світ може стати для ув'язнених небезпечним досвідом. Деякі з них є професійними злочинцями, але деякі, будучи рецидивістами, вважають, що повернутися до злочинного життя їх змусили обставини, оскільки по-іншому ним було не вижити. Багато хто з них стикається з реальними проблемами в наступних областях: безробіття, зловживання алкоголем або наркотиками, використання вільного часу, родинні взаємини, погляди, переконання і взаємини з іншими злочинцями.

Таким чином, соціальна робота - засіб виправлення, умова, мобілізуюча що все є в установи соціального обслуговування можливості для виправлення і ресоціалізації колишнього засудженого. Населення не завжди зацікавлене в наданні допомозі ув'язненим. Воно часто вважає, що люди, що не скоювали злочинів, повинні мати пріоритет. Проте служби соціальної адаптації можуть добитися наступних бажаних результатів на користь суспільства: скоротити тенденцію для колишніх ув'язнених, що можуть повертатися до злочинної поведінки після звільнення, допомогти слабкішим злочинцям протистояти впливу сильніших, дозволити колишнім ув'язненим внести позитивний вклад до суспільного життя після звільнення, скоротити проблеми, які вони створюють для органів влади і суспільства в цілому, скоротити потреби у витрачанні засобів на діяльність правоохоронних органів. Пенітенціарна соціальна робота - засіб виправлення, умова, мобілізуюча можливості, що все є в установи, для виправлення і ресоціалізації засуджених.

Список посилань

1. Аверьянова Т. У.Криминалистика. Підручник для вузів />Т.В.Аверьянова,Р.С. Бєлкін, Ю.Г.Корухов, О.Р. Російська. — М.: Видавництво НОРМА. - 2000. — 990 з.
2. Денисова М.О. Соціальна робота у пенітенціарній системі –К., 2010. - №33. -С.145-152. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pedaim/lexts/2010 5Z036.pdf.
3. Завацька Л. М., Платонова О. Г., Михайленко О. В., Янченко Т. В. Технології соціально-педагогічної роботи. - Чернігів: ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2005.
4. Кондратюк С. В. Взаємодія центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з пенітенціарним закладом у соціально-педагогічній роботі з неповнолітніми засудженими / С. В. Кондратюк // Соціальна педагогіка: теорія та практика. - 2013. -№ 1. - С. 71-78.
5. Особливості соціальної роботи в різних сферах життєдіяльності // Проблеми педагогічних технологій. - Луцьк, 2004.

Куліченко Тетяна

студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СУТНІСТЬ ТА ПАРАМЕТРИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сучасні умови розвитку суспільства роблять вкрай актуальним аналіз явища соціальної відповідальності. Зокрема це пов’язано із вирішенням питання формування громадянської позиції, прийняття відповідальності на себе за вирішення питань розвитку своєї громади та території проживання. При вирішенні такого роду завдань необхідні розробки різних галузей

знань, зокрема і соціальної роботи, яка опікується питаннями сприяння розвитку соціальної відповідальності у членів українських громад в умовах децентралізації.

Почуття відповідальності в людині несе соціальний характер, адже людина є членом суспільства і активно взаємодіє з ним при вирішенні життєвих завдань. Особистість у сучасному просторі є і суб'єктом, і об'єктом відповідальності. Соціальна відповідальність є умовою для взаємодії особистості та суспільства. Ця взаємодія проявляється як:

– набута властивість людини, що є результатом впливу на неї певних соціальних умов;
– соціокультурна якість особистості, що пов'язана з її цілеспрямованістю;
– механізм соціального контролю, регулювання системи соціально-суспільних відносин особи і суспільства, ознака соціальної організації суспільства [2, с. 57].

Соціальна відповідальність визначає ієрархію ціннісних орієнтацій особистості. Сутність соціальної відповідальності особистості визначається як:«накопичення в собі сил добра» (С. Л. Франк), як «духовна діяльність» (І. А. Ільїн), як «робота над сутністю» (В. С. Соловйов) в ім'я людини і заради людини [1, С. 10-11].

Соціальна відповідальність в особистості розвивається через такі етапи:

1) знайомство з вищими цінностями життя;
2) їх засвоєння на особистому рівні;
3) розвиток набутого досвіду через творчий потенціал.

Розвиток соціальної відповідальності особистості полягає у вдосконаленні її духовної та соціальної культури через систему принципів соціальної взаємодії (взаємодопомоги, солідарності, доброзичливості, співпричетності, граничних значень досконалого.

Соціальна відповідальність особистості проявляється у таких формах:

Пряма соціальна відповідальність, що базується на безпосередньому відношенні та впливі суб'єкта на об'єкт конкретного соціального зв'язку.

Зворотна соціальна відповідальність полягає у взаємному впливі об'єкта соціальних зв'язків на їх суб'єкт.

Відкрита соціальна відповідальність носить публічний характер та проявляється у вчинках носіїв соціально відповідальної поведінки.

Прихована відповідальність є формою соціальних зв'язків, за якої їх суб'єкт хоче бути непомітним. Наприклад, коли людина дарує надію іншим через благочиність, але уникає публічного визнання.

Безпосередня соціальна відповідальність особи – це та, виникнення і розвиток якої обумовлений внутрішніми якостями, здатностями і установками – совість, достоїнство, любов до ближнього, солідарність, справедливість, гідність, співчуття тощо.

Опосередкована соціальна відповідальність особи обумовлена дією чинників зовнішнього середовища (умовами життя та роботи, особливими обставинами тощо).

Відповідальність особистості може бути внутрішньою та зовнішньою. Внутрішня відповідальність є частиною системи управління людини самою собою, тоді як зовнішня відповідальність – це фактор управління цією ж людиною з боку колективу, інститутів держави, суспільства.

У свідомості населення України, згідно з результатами соціологічного моніторингу, Інституту соціології НАН України переважає невпевненість у собі, у власних силах змінити своє життя на краще, через зовнішні обставини та перешкоди [1, С. 15].

На такі результати вливають різні фактори, одни з яких ми розглянули, це соціальні інститути – від мікро (родина, трудовий колектив, формальні та неформальні соціальні групи), мезо- (система середньої, спеціальної, вищої освіти, засоби масової інформації, органи влади, правоохоронні органи, громадські та професійні організації, об'єднання) до макрорівня (держава, органи та інститути влади).

Надалі ми плануємо розглядати інші аспекти, що впливають на соціальну відповідальність особистості. Особливу увагу плануємо звернути на фактори розвитку соціальної відповідальності в суспільстві, а також яким чином можливо використати отримані результати у сучасних українських об'єднаних територіальних громадах.

Отже, соціальна відповідальність є складним багатосистемним явищем, яке необхідно всебічно розглядати, зокрема з точки зору соціальної роботи, яка сприяє розвитку соціальної відповідальності в українському суспільстві.

Список посилань

1. Охріменко О.О., Іванова Т.В. Соціальна відповідальність. – Навч. посіб. – Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». – 2015. –180 с.
2. Савченко І.Г. Соціальна відповідальність в контексті розбудови соціальної держави в Україні // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. – Х.: Вид–во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2005. – № 2(24): У 2 ч. – Ч. 1. – С. 55–63.
3. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: моногр. / за ред. А.М. Колота. – К.: КНЕУ, 2012. – 501 с.

Купцова Владислава
студентка факультету СПП ЗНУ

ЕТАПИ НАУКОВОГО РОЗВИТКУ СПАДЩИНИ С.Л. РУБІНШТЕЙНА

Розвиток філософсько-психологічної спадщини Рубінштейна відбувався поступовими етапами в теоретичному, методологічному, практичному та емпіричному напрямках.

Перший етап (60-70 рр.) – одразу після смерті Рубінштейна –розвиток методологічного значення для психології його філософсько-психологічної концепції й теоретична розробка зв'язку особистості й діяльності. Результат введення категорії суб'єкта у визначення предмета психології.

Наступний етап пов'язаний з створенням Інституту психології в системі Академії наук – розробка проблем методології психології на основі системного підходу. Вдалось у новому масштабі інтегрувати проблеми особистості й діяльності в контексті життєвого шляху, на якому здійснюються зміни, розвиток особистості та її становлення суб'єктом життя й діяльності [1, с.27].

Напрямок дослідження мислення, А.В. Брушлинского, розширюється й охоплює проблеми мислення й спілкування, мислення й особистості, прогнозування та утворює нову методологічну континуально-генетичну теорію психіки [2, с.17]. Особистісний підхід, концепція суб'єкту діяльності реалізуються у розробці проблем психології праці, інженерної психології і в психофізиці(К.В. Бардин, Л.Г. Дикая).

Етап, приурочений до сторіччя ювілею Рубінштейна, опублікувався ряд узагальнюючих його спадщину праць, в яких розкрита сутність філософсько-психологічної концепції, її роль як нового фундаменту сучасної психології.

Ці публікації свідчать про реалізацію концепції Рубінштейна на теоретичному,методологічному й емпіричному рівнях, її поширення і розвиток в різних напрямках психології. Наукова спадщина Рубінштейна було реалізовано його учнями і прихильниками, їх наступниками.

Кінець 80-х рр. став новим етапом переходу від використання концепції Рубинштейна до авторських розробок, які відповідали її змісту, напряму та смислу. Принцип суб'єкту Рубінштейну відповідав внутрішнім тенденціям розвитку психології та відіграв важливу роль для психології .

Етап початку століття характеризується домінуванням проблеми суб'єкта, суб'єктно-орієнтованих досліджень [3, с.78]. Реалізація особистісно –централізовавного підходу відбувається в системі освіти.

З'явився новий напрям дослідження дійсних колективів і дійсних особистостей - психосоціальний підхід. Інший напрям, який став самостійною дисципліною – акмеологією,відповідав принципу суб'єкта. Мета акмеології –дослідження і сприяння становленню людини, особистості, оптимальному розвитку, дослідження вищого рівня(вершини). Маються на увазі операційні можливості досягнення досконалості, які має

особистість і сприяючі її розвитку технології. Акмеологія розробляє технології подолання станів, протиріч, труднощів особистістю, її звершень і досягнень.

Однак коротко перераховані напрями в психології не вичерпали ідеї Рубінштейна, але намітили пов'язані з сучасним станом психології і її місцем у суспільстві проблеми, які потребують детального аналізу ідей вченого.

Список посилань

1. Абульханова К.А. Философско-психологическое наследие С.Л.Рубинштейна//Психологический журнал//– 2009. – 30,№5 – С.26–45.
2. Абульханова К.А. С.Л. Рубинштейн –ретроспектива и перспектива // Проблемы субъекта в психологической науке . М.: Академический проект, 2000 С. 13–26.
3. Ждан А.Н. Историческая роль С.Л.Рубинштейна в идейной борьбе в период перестройки теоретических основ психологической науки(20–30-е гг.) // Проблема субъекта в психологической науке. М.: ИП РАН, 2000. С. 75–86.

Максимів (Левандовська) Марія
студентка біологічного факультету ЗНУ

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК БІОЛОГІЇ ТА РЕЛІГІЇ

У широкому сенсі, як суспільний інститут, релігія — це сукупність вірувань і віровчень, наявних у суспільстві. Вона включає до свого складу сукупність звичаїв, обрядів, правил життя і поведінки людей і т. д. У вузькому розумінні релігія — віра в існування надприродних — персоніфікованих чи ні — сил, що супроводжується переконанням у здатності цих сил або сили (Бога, богів, Абсолюту, Космосу тощо) впливати на Всесвіт та на долю людей. Ця віра відбивається в думках, відчуттях і волі людини, включає в себе певний етичний кодекс, виражається в певному способі поведінки та/або ритуалах, за допомогою яких людина шукає схвалення та прихильності Бога або богів [1, с.220].

В сьогоденні релігійний фактор займає чинне місце, тим самим впливаючи на різні течії науки, в тому числі і на біологію. Численні етичні питання і проблеми, що з'являлися в процесі клінічної діяльності, а також під час біологічних та медичних досліджень і експериментів поставили потребу у виникненні біологічної етики. Вона покликана не тільки ідентифікувати та аналізувати конфліктні ситуації, що виникають на стику медицини, біології, філософії та юриспруденції, а й визначати конкретні шляхи їх розв'язання.

Становленню медичної етики сприяли видатні античні лікарі і філософи Індії, Месопотамії, Єгипету, Греції, Риму. З часом біологічна етика видозмінилась. Медична етика формувалася під час становлення класичної етики як наука про мораль.

Аристотель (384—322 рр. до н. є.) зробив величезний внесок у розвиток філософії і сам запропонував термін «етика». У своїй праці «Нікомахова етика» Арістотель визначав етику як одну з найважливіших проблем життєдіяльності людини, як спосіб духовної гігієни буття [2, с.116].

З ім'ям Гіппократа пов'язаний один з найдавніших медико-етичних документів, відомий усім як «Клятва Гіппократа», яка починається так: «Я засвідчую під присягою перед лікарями Аполлоном, Асклепієм, Гігією та Панацією, беручи у свідки всіх богів та богинь, і відповідно до моїх здібностей та мого розуміння даю таку клятву: …».

Пізніше почався наступний етап формування корпоративної медичної етики, пов'язаний з виникненням і поширенням монотеїстичних релігій, — буддизму, іудаїзму, християнства, ісламу, а в подальшому — зі створенням медичних факультетів університетів і лікарських корпорацій. Носіями медичних знань стають священики та ченці. Вони доглядають за хворими і немічними, надають медичну допомогу і керуються при цьому принципами релігійної моралі. Віра стала духовною основою милосердя священнослужителів, їхніх помічників, сестер і братів милосердя. Моральні постулати про необхідність творити добро, любити ближнього, піклуватися про слабких, бідних, хворих і немічних є в усіх монотеїстичних релігіях.

У християнських та іудейських традиціях лікарів вважали знаряддям божого зцілення. Їм необхідно було бути компетентними для служіння хворим людям, у тому числі бідним, жебракам і навіть ворогам.

Етичний принцип буддизму — прагнення робити добро — стосовно медичної етики дуже точно характеризує вислів Будди: «Брати, хто шанує мене, нехай шанує хворого». Важливий внесок у розвиток медичної етики зробили ісламські вчені-медики: Аль-Рухаві («Практична етика лікаря»), Ібн абу Усейбі («Наказ медицини»), Ібн Сіна (Авіценна) («Канон медицини», «Фірузнома») [3, с.74].

Починаючи вже з 1970-х років приходить новий етап формування етики, а саме біотичний. Як сучасний етап розвитку медичної етики, біоетика спрямована на проведення активного пошуку шляхів гуманізації медицини і медико-біологічної науки шляхом зіставлення можливостей медицини і біології з правами людини [3, с.88]. Метою біоетики є захист фізичної, психічної і духовної цілісності людини та її геному, захист тваринного та рослинного світу, захист навколишнього середовища. Вона є комплексом заходів щодо систематичного аналізу і координації дій людини в галузі медицини, біології та екології з погляду загальновизнаних моральних цінностей і принципів.

Значні успіхи в розвитку медико-біологічних наук породили безліч складних проблем морального характеру. Людина намагається поширити свій контроль на власну еволюцію і претендує на те, щоб поліпшити і змінити свою природу за власним розумінням.

Одночасно з цим вчені біологи шукають шляхи виживання для людства. В тому числі такі відповіді на запитання: «як прогодувати населення планети?» або «як правильно використати ресурси?». З можливістю генної інженерії, селекційних експериментів, виведених штучно нових тварин і рослин, людина може впливати на перебіг багатьох подій.

Отже, релігія впливала на біологію та медицину з самого початку становлення цих наук. З часом впливи морально-етичних норм і цінностей переросли в цілий напрям біоетики, який в свою чергу змінював свою форму в залежності від історичних умов розвитку людства. На сьогоднішній день біоетика є законодавчим правовим кодексом, а не тільки моральною нормою.

Список посилань

1. Запорожан В.М., Аряєв М.Л. Біоетика та біобезпека: Підручник / В.М. Запорожан, М.Л. Аряєв. — К.: Здоров'я, 2013. - 456 с.
2. Биоэтика и биотехнологии: пределы улучшения человека / сб. науч. статей. К 70-летию Павла Дмитриевича Тищенко / Под ред. Е. Г. Гребенщиковой, Б. Г. Юдина. — М. : Издательство Московского гуманитарного университета. — 2017. — 240 с.
3. Релігієзнавство: [навчально-методичний посібник] / автор-укладач: В. В. Білецький. — Донецьк: Східний видавничий дім, Донецьке відділення НТШ, 2012. — 220 с.

Марченко Віталій

студент кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Актуальність дослідження соціальної роботи у територіальній громаді обумовлена зростанням ролі громад у вирішенні соціальних проблем територій, груп та окремих громадян в сучасних умовах в Україні. Це пов’язано з трансформаційними процесами, головною метою яких є оптимізація середовища проживання та життєдіяльності різних соціально-демографічних груп населення.

Громада є формою місцевого самоврядування, яке, відповідно до Конституції України (ст. 140), являє собою добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селища і міста і дає право самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Головними цілями територіальної громади є збільшення розвитку сільських територій, людського капіталу, екологічна безпека тощо.

Як зазначають дослідники, робота в громаді (вивчення потреб, планування та впровадження місцевих соціальних програм, заохочення місцевих ініціатив, орієнтація на догляд за місцем проживання тощо) стала одним із найпоширеніших явищ в другій половині XX століття [3] і набирає обертів у XXI ст. Робота у громаді – це діяльність спільноти заради визначення і вирішення своїх проблем, покращення рівня свого життя. Для здійснення такої діяльності існує потреба у висококваліфікованих кадрах, які б володіли необхідними уміннями і технологіями активізації і організації громади, а також соціального проектування та планування.

Щодо соціальної роботи в громаді, слід погодитись з думкою видатного знавця зазначеної проблематики в українській науковій думці Т. Семигіної, яка зауважує, що відносно соціальної роботи в громаді точиться чимало дискусій, позаяк неоднозначними, а інколи й суперечливими, є й саме поняття громади, і зміст соціальних програм, що реалізують на локальному рівні, і зміст діяльності професійних соціальних працівників, котрі не завжди с членами громади. Разом з цим, працівниками громади є не тільки кваліфіковані соціальні працівники, а й активісти громади та волонтери різних соціальних служб і програм. Для України ситуація з розвитком роботи на рівні громади ускладнюється ще й розбіжністю між законодавчим тлумаченням громади та її професійним розумінням, відсутністю в Україні необхідного досвіду подібної фахової соціальної роботи.

Для сучасного етапу розвитку соціальної роботи в громаді характерна тенденція щодо формалізації цієї діяльності, збільшення у членів територіальних громад настроїв зневіри у цінностях громадської солідарності.

Як слушно зауважує Т.І. Бутченко, «розвиток системи надання якісних і адресних соціальних послуг на місцевому рівні, передусім, гальмується неспроможністю забезпечити відповідну ресурсну базу» [1, с. 263]. Отже, пропонується утворення ко-продуктивних моделей організації соціальної роботи на місцевому рівні.

Такий підхід, що спирається на дослідження американської вченої Е.Остром, і має вже певні, доволі успішні, варіанти втілення (зокрема, проект «Громадський бюджет»), для реалізації завдання з формування спільної ресурсної бази, крім матеріальної складової, має включати освітню, інформаційну та інші складові, що забезпечить інституалізацію ко-продуктивної соціальної роботи в громаді та сприятиме успішним реформам у сфері місцевого самоврядування в Україні.

Список посилань

1. Бутченко Т.І. Ко-продуктивна стратегія розвитку соціальної роботи у громаді. Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 24-25 трав. 2018 р. Львів : СПОЛОМ, 2018. С. 263–265.
2. Семигіна Т. В. Робота в громаді : практика й політика. Київ : Видавничий дім «КМ Академія», 2004.
3. Семигіна Т. Робота в громаді як складова діяльності соціального працівника. Соціальна політика і соціальна робота. 2001. №4.

Мащиц Валентина

студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ВПЛИВ РОДИНИ НА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ У ДІТЕЙ

Сучасні реалії розвитку українського суспільства вимагають особливої уваги держави і наукових пошуків до вирішення проблеми формування у майбутніх українців почуття впевненості в собі та готовності вирішувати проблеми як свої, так і проблеми в суспільстві. Увага гуманітарного знання, і зокрема, соціальної роботи має бути приділена теоріям та розробкам, які аналізують цю проблему, адже кожного дня люди так чи інакше взаємодіють один з одним.

Особливості взаємодії людини в суспільстві, почуття спільності та соціальний інтерес дослідив та сформував в цілу теорію австрійський психолог, засновник індивідуальної психології Альфред Адлер.

Метою публікації є аналіз впливу соціального інтересу на формування у дітей позитивних установок по відношенню до життя та суспільства.

Згідно з ідеєю А. Адлера, соціальний інтерес – вроджений безсвідомий елемент, що визначає напрямок розвитку особистості, постановку життєвих орієнтирів і формування індивідуального стилю життя[1]. Він належить до потенційної здатності людини ідентифікувати себе з іншими і розділяти їх думки, розуміється як навичка співпрацювати та переживати почуття спільності. Кожна людина може мати різний ступінь розвитку цієї властивості, що обумовлює особливості її адаптації та життєвого стилю. Не дивлячись на те, що соціальний інтерес - це вроджена здібність, він не виникає автоматично, а потребує усвідомленого виховання[2].

Цей елемент розвивається тільки в соціальному контексті завдяки ранньому зв'язку немовляти з родиною, перш за все матір'ю, а вже потім і іншими членами сім'ї. Так як інтерес дитини виникає в відносинах з матір'ю, її завданням є виховання почуття солідарності, прагнення до встановлення взаємозв'язків і товариських відносин, а також заохочення формування почуття спільності і допомога в спрямуванні його за межі власного впливу. Любов матері, що виявляється в турботі про людей, дає їй можливість виховувати у своєї дитини соціальний інтерес. Її ставлення до чоловіка, до інших дітей і людей служить рольовою моделлю для дитини, який засвоює завдяки цьому, що в світі безліч інших людей, а не тільки члени родини. Деякі сформовані в процесі виховання, звички можуть придушувати почуття соціального інтересу у дитини. Якщо, наприклад, мати зосереджена виключно на дітях, вона не зможе навчити їх переносити соціальний інтерес на інших людей. Якщо ж вона обділяє увагою дітей, витрачаючи весь час на чоловіка, то ті будуть відчувати себе небажаними і обдуреними, і не зможуть реалізувати потенційні можливості прояву їх соціального інтересу. Якщо діти відчувають, що ними нехтують і не люблять, то вони втрачають свою самостійність і здатність до співпраці. Батько, на думку А. Адлера, являється другим за важливістю джерелом впливу на розвиток у дитини почуття спільності. Батько повинен позитивно відноситись до дружини, своєї роботи і суспільства та уникати емоційної відгородженості і авторитаризму в вихованні. Якщо чоловік відкрито критикує свою дружину, діти перестають поважати обох батьків. Якщо чоловік і дружина не ладять один з одним, діти починають грати з одним з батьків проти іншого. В разі нещасливого шлюбу у дітей мало шансів для розвитку соціального інтересу, тому що вони відчувають відчуженість батьків[3]. У цій грі в решті решт поразки зазнають діти: вони неминуче багато втрачають, коли їхні батьки демонструють відсутність взаємної любові. Адже людям, у яких в дитинстві з певних причин не сформувалось почуття спільності, властиві егоцентризм, зацікавленість лише в власних інтересах, самозахист, боротьба за особисту перевагу, прагнення домінування над іншими та відсутність соціальних цілей.

Отже, соціальний інтерес це такий собі «барометр нормальності», який формується під впливом батьківської опіки і за допомогою якого можна оцінювати психічне здоров'я людини та якість її життя. Теорія соціального інтересу А. Адлера ще раз підтверджує важливу роль родини в повноцінному розвитку особистості. Саме від батьків та відносин в сім'ї залежить чи зможе дитина в майбутньому комфортно себе почувати в соціумі. В соціальній роботі існує окремий напрямок роботи з сім'ями, в якому задля розвитку доброзичливих стосунків в сім'ї використовуються різноманітні техніки і методи, спрямовані на забезпечення взаємодії, налагодження комунікації, взаєморозуміння, поваги та довіри як між батьками, так і між батьками і дітьми.

В подальших дослідженнях планується вивчення шляхів формування соціального інтересу в дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування з метою забезпечення готовності майбутньої молоді брати участь у вирішенні питань розвитку суспільства,

розвитку у них соціальної відповідальності, формування громадянської позиції та лідерських якостей.

Список посилань

1. Адлер А. Наука жить. Київ: Port-Royal, 1997. 71 с.
2. Поняття соціального інтересу: стаття. URL: https://vocabulary.ru/termin/socialnyi-interes.html
3. Роль батьків в формуванні соціального інтересу: стаття. URL : http://um.co.ua/2/2-14/2-141108.html.

Мещеряков Ерік

студент кафедри політології ЗНУ

СПЕЦИФІКА ПОБУДОВИ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНОЇ ДЕРЖАВИ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС (НА ПРИКЛАДІ ІЗРАЇЛЮ)

Соціальна держава і питання війни, на перший погляд, несумісні поняття. Соціальні наслідки військового часу полягають у значному погіршенні рівня життя, внаслідок перетікання фінансів із соціальної сфери у військовий сектор. Такі дії держави можуть спричинити фатальні наслідки, окрім втрат на війні будуть поширюватися інші соціальні проблеми: бідність, зменшення рівня життя серед мирних мешканців, хвороби та ін. Відбувається втрата населення як на фронті, так і в тилу. Відповідно головний ресурс країни – люди, втрачається, та й існування країни після війни знаходиться під великим питанням. Отже, специфіка побудови соціальної держави під час війни є актуальним питанням для сучасної України та в цілому в світі.

Соціально орієнтована держава – це така країна, в якій політика націлена на перерозподіл матеріального блага між громадянами відповідно до принципу соціальної справедливості для досягнення кожним громадянином гідного рівня життя. Ізраїль, країна, приклад якої демонструє здатність побудувати успішну державу з нуля [1]. Навіть на сьогоднішній день, коли країна незалежна трохи більше 70 років, Ізраїль знаходиться як і на початку свого творення через небезпечне сусідство в досить напруженому військовому стану, але така ситуація не заважає займати країні 29 сходинку з 128 можливих у Рейтингу країн світу (Індекс соціального розвитку 2017 року) [2]. Один із засновників держави Ізраїль Д. Бен-Гуріон: «Без громадянина нема армії, без армії нема народу». Відповідно до цієї фрази, зрозуміло, що з самого початку побудови Ізраїлю як держави керівництвом були вірно розставлені акценти державного будівництва: це населення країни та безпека. Причиною побудови соціально орієнтованої держави стало формування Національно-демократичного руху (сіоністського націоналістичного руху ізраїльського народу). Цей рух був досить демократичним, до нього входили і праві, і ліві. Такий підхід до справ дав поштовх до формування політично однорідної нації як фундаменту прогресуючої країни. Ключем до успіху Ізраїлю стало те, що з дня заснування держави і до сьогоднішнього дня, ізраїльський уряд і вся політична влада розуміли, що єдине багатство – це люди. А в кожен ресурс треба інвестувати, щоб він приносив плоди, щоб його можна було максимально використовувати. І тому мета держави – максимально реалізувати потенціал кожного члена суспільства. Або, іншими словами, потрібно створити всі умови для того, щоб кожен член суспільства міг максимально реалізувати себе.

Внесок в людей, в освіту, медицину, охорону здоров'я, безпеку, інфраструктуру створює свого роду соціальний контракт між індивідуумом і державою. Індивідуум готовий вкладати в держава, іноді навіть ризикувати своїм життям в армії, коли він знає, що держава зробить все для того, щоб допомогти йому реалізувати свій потенціал.

На сьогоднішній день в Ізраїлі працює система соціального захисту, яка ставить перед собою такі цілі: забезпечення прожиткового мінімуму економічно слабким групам населення, підтримка рівня життя працівника і його сім'ї в екстраординарних ситуаціях і зміна розподілу доходів в напрямку більшої рівності. Система соціального забезпечення в Ізраїлі ґрунтується на політиці так званого загального добробуту, і побудована на трьох основних типах програм:

соцстрахування, бюджетні урядові асигнування та соціальна допомога [3]. Очевидним є факт, що Ізраїль це країна, в якій реалізується захист прав людини, де умови матеріального та соціального благополуччя є першочерговими завданнями для уряду. Як зазначав колишній Президент Ізраїлю Шимон Перес: «Ми не ліземо в геополітичні справи, ми тільки там, де порушуються права євреїв», тому суспільні проблеми нації є першочерговими, а успіх вирішення інших, в тому числі і воєнних, залежить від стану життя населення [1].

На прикладі реалізації соціальної політики під час військового часу в Ізраїлі можна зробити висновок, що, незважаючи на критичні обставини в країні, правляча еліта повинна вирішувати соціальні питання першочергово. Людина, яка знає, що у разі, коли їй доведеться ризикувати на фронті, потім держава у вдячність забезпечить можливість реалізовувати свій потенціал в будь-якій сфері. Союз, заснований на довірі між державою та громадянином, неодмінно веде до утворення стабільної держави.

Список посилань

1. Почему Израиль – смог, а Украина – пока нет? URL: http://argumentua.com/stati/pochemu-izrail-smog-ukraina-poka-net
2. Рейтинг стран мира по уровню соціального прогресса. URL: https://gtmarket.ru/research/social-progress-index/info
3. Государство Израиль. Социальное обеспечение. URL: https://eleven.co.il/state-of-israel/social-religious-life/11751/.

Міщенко Анастасія
студентка кафедри політології ЗНУ

ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ШЛЯХОМ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Під час швидкого розвитку науково-технічного прогресу та процесу глобалізації деякі соціальні питання відкладаються на другий план, і це не означає, що вони є вирішеними, навпаки, більшість соціальних проблем з кожним днем лише поглиблюються, а їх вирішення стає дедалі складнішою справою. Оскільки коло суспільних проблем у зв'язку зі стрімким розвитком розширюється, а центральна влада сучасних країн не в змозі вирішувати соціальні проблеми на місцях, тож саме реалізація реформи децентралізації покликана їх вирішити. На сьогоднішній день в Україні завдяки реалізації реформи децентралізації вирішуються такі соціальні проблеми як: бідність, безпритульність, питання екології, трудова міграція та ін.

Дослідженням особливостей вирішення соціальних проблем за допомогою адміністративно-фінансової реформи децентралізації займаються такі науковці як: О. Балацький, І. Горобець, І. Гринчишин, І. Семигуліна, Т. Ступницька, С. Шульц, І. Ярошенко та.ін.

Метою дослідження даної теми є вивчення практичної реалізації вирішення соціальних проблем завдяки реформі децентралізації в Україні.

Надання необхідних владних та матеріальних ресурсів дає можливість громадянам робити життя комфортним та безпечним, ці головні цілі дозволяють вирішувати населенню наявні проблеми. Зрозуміло, що при наявності вище перерахованих соціальних проблем в Україні не можна вважати життя українців комфортним та безпечним. Тому реформа децентралізації в глобальному її розумінні налаштована на вирішення не лише адміністративно-територіальних питань, але, як бачимо, і соціальних [1].

На сьогодні дуже поширеною соціальною проблемою, яка турбує майже кожного українця, є бідність, яка тягне за собою цілу низку інших соціальних проблем, таких як безпритульність, голод, трудова міграція тощо. За допомогою наданих адміністративних ресурсів громадам і вміння користуватися цими ресурсами ОТГ мають змогу вирішувати гостре питання бідності. Під час утворення ОТГ бюджети громади переводяться на прямі міжбюджетні відносини з державою, бачимо відсутність ієрархії у передачі коштів,

фінансування стає прямим, від держави до громади. Надання субвенцій на побудову інфраструктури у подальшому вирішує питання трудового забезпечення та зменшує відсоток трудової міграції. У разі приєднання бідних сіл до міста, громадам передаються функції державно архітектурно-будівельної інспекції – важливі функції, пов'язані із введенням в експлуатацію об'єктів будівництва. Як очікується, це значно спростить відповідні процедури, дасть стимул демографічному, економічному, інфраструктурному розвитку, що так необхідно для відродження села. Однією з головних переваг України є її родючі землі та люди, які вміють її обробляти, і це є певним багатством, яким треба вміло користуватися. У разі укрупнення відбудова інфраструктури неминуча, тоді ситуація з бідністю та відсталістю може в найближчій перспективі змінитися в кращий бік, бо це стратегічно вигідно [1].

Яскравим прикладом застосування децентралізації як технології боротьби з бідністю є Почаївська міська об'єднана територіальна громада, що на Тернопільщині. Важливим кроком на шляху до сталого соціально-економічного розвитку ОТГ стала розробка та затвердження Стратегії розвитку громади на період до 2027 року. Необхідно зазначити, що за останні роки, завдяки реалізації громадою стратегічного плану, обсяги видатків на матеріальну допомогу малозабезпеченим верствам населення, у тому числі учасникам АТО, збільшено у 8 разів – з 15 тис. до 103 тис. грн. У громаді затвердили та реалізують міську комплексну програму соціальної підтримки малозабезпечених верств населення та програму допомоги дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування. Як бачимо, реформа децентралізації здатна вирішувати питання бідності [2].

Ще одним болючим питанням для українців є екологічний стан. Найбільш доречним, що пропонує децентралізація у сфері екології, є надання повноважень громадам вести контроль за вирубкою лісів, забрудненням стічних вод, стихійними сміттєзвалищами [3, с.12]. Так, наприклад, у Дунаєвецькій міській об'єднаній громаді, що на Хмельниччині, створили комунальне підприємство, де побудовано лінію з сортування відходів, та планується сприяти вдосконаленню Кам'янець-Подільського цементного заводу, після якого він міг би працювати не на газі, а на смітті. Як бачимо, цілком реально мати користь зі сміття, не забруднюючи ним навколишнє середовище [4].

Відповідно до зазначених прикладів бачимо, що соціальні проблеми, які є вже певною мірою для українців традиційними та вважаються більшістю майже патологіями, можливо вирішити. Саме реалізація професійного підходу місцевих керівників до реформи децентралізації, при наданні фінансових та правових ресурсів, сприяють, можливо, не одразу, але поступово, вирішенню традиційних соціальних проблем. Такий підхід до справи надає в подальшому перспективу для мінімізації ролі нині існуючих соціальних проблем в житті українського населення.

Список посилань

1. Децентралізація під мікроскопом: аналіз плюсів та мінусів для об'єднаних громад. URL: https://decentralization.gov.ua/news/2101
2. Громада, яка не захотіла жити бідно. URL: https://decentralization.gov.ua/news/8397
3. Державна екологічна політика в умовах децентралізації влади. за наук. ред. д.е.н., проф. Є.В. Хлобистова / Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2016 – 226 с.
4. Ефект розбитого вікна: Як Дунаєвецька ОТГ здобуває титул найчистішої громади України. URL: https://decentralization.gov.ua/news/9214.

Молдован Юлія

студентка кафедри соціології ЗНУ

СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНОЇ РЕКЛАМИ

Індустрія реклами виникла у відповідь на суспільні зміни та виклики ринку, коли виробництву вже недостатньо було просто продукувати товари, а необхідним стало

інформаційне висвітлення появи продукту та його якісних характеристик, що були б привабливими для споживачів.

Реклама як спосіб комунікації виникла досить давно, на думку деяких вчених, протореклама з'являється ще в первісному суспільстві [1]. Але становлення реклами як соціального інституту відбулось саме в період промислової революції. Саме в цей період відбуваються кількісні і якісні зміни у виробничих відносинах, зростають можливості виробництва та споживання товарів. Як зазначає О. Обласова, в цей період відповідно до того як розширюється споживацький попит на товари першої необхідності, виникають стимули до збільшення їх виробництва. А зростання продуктивних сил, в свою чергу, стимулює попит на удосконалення засобів виробництва, їх модифікацію [1, с 21].

При цьому виробники повинні були постійно забезпечувати відповідність своєї продукції потребам і смакам дійсності, та потенційних покупців; вивчати їх попит та доводити до відома інформацію про вироблені товари або послуги; робити все для того, аби велика частка потенційних покупців прийняла встановлені ціни; легко та швидко ознайомлювалася з продуктом [2, с. 13].

Існує багато визначень поняття «реклама», які розкривають його особливості. Безперечно, кожне з них відрізняє дане поняття від інших інструментів соціальних комунікацій. Так, сутність реклами досліджено в працях багатьох відомих зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як Ф. Котлер, Дж. Бернет та С. Моріарті, А. Бове, Д. Огілві, Т. Лук'янець, Е. Суркова, Г. Почепцов та ін. Якщо розглядати сутність рекламного повідомлення, то це, простимим словами, інструмент комунікації. «Для того, щоб досягти успіху, ми повинні розробляти цілі та задачі в співвідношенні до комунікаційної суті рекламного ядра», – пишуть У. Лейн та Дж. Рассел [3, с. 25]. Ф. Котлер, додає до цього визначення «платні засоби поширення інформації з чітко зазначеним джерелом фінансування» [4, с. 121].

Можна відзначити, що реклама – це форма комунікації, яка направлена на донесення інформації споживачам про товар або послугу, що здійснюється за допомогою інформаційних носіїв, і яка сприяє стимулюванню зусиль на придбання якісніших товарів. Але в сучасному суспільстві окрім економічних та маркетингових чинників розвитку комерційної реклами велике значення мають і соціокультурні. Так, наприклад, американські соціологи Н. Аберкомбі, С. Хіл та Б. С. Тернер аргументовано доводять, що в XXI столітті реклама суттєво змінює своє цільове і функціональне призначення – вона реально витупає вже не технологічним засобом пропаганди споживчих якостей різних товарів, а постає як важливий інституціональний чинник конструювання певних життєвих стилів індивідів та соціальних груп. Активно сприяючи формуванню нових життєвих стилів, реклама загалом позитивно сприяє оперативному впровадженню в суспільне життя інноваційних змін і є важливим чинником впливу на споживачів в аспекті протидії суспільній стагнації [5, с. 93].

Н. Скрицька зазначає, що реклама в сучасному світі – це справжній автопортрет суспільства, відображення суспільних настроїв, симпатій та фобій, на які вона реагує швидше, чим більшість інших соціальних інститутів [6, с. 203]. Дійсно, сучасна комерційна реклама відображає у стереотипізованому вигляді соціальні ролі та соціальні відносини, оперує культурними кодами та пропагує певні стилі життя.

Одним з важливих соціальних чинників виникнення і розвитку комерційної реклами є стратифікація. Так, на думку Ю.Москаля, поділ на класи створює верстви людей, які в реальному житті не контактують. Представники однієї верстви знають про іншу лише зі слів, але створюють собі її образ. Основним споживачем реклами є середній клас, який, згідно зі своєю уявою, намагається наслідувати вищий. Торгівельні фірми користуються цим і продають символи, які населення залюбки купує. Бажання зайняти або продемонструвати вище становище змушує людей купувати дорожчі речі, дослухатися думок знаменитостей та ін. [7, с 10].

Дійсно, реклама почала виконувати роль комунікатора, який транслює споживачу не лише якість товару або послуги, але й образ, до якого він прагнув би. Неможливим стало просто змусити людину купити товар, оскільки на ринку зявилось безліч схожих за своїми якостями

і характеристиками товарів, потрібно було зацікавити у покупці [8]. Наприклад, рекламна кампанія нового автомобіля акцентувала увагу не на авто, як засобі пересування, а на престижі, який транслювала дана марка.

Таким чином, ускладнення економічних відносин у суспільстві і масовізація виробництва спричинили розвиток комплексу маркетингових комунікацій, зокрема комерційної реклами як масового явища. В сучасному суспільстві вона спрямована не тільки на інформування про якості і характеристики товару чи послуги, а, скоріше, на пропагування певного стилю життя та можливостей підвищення статусу і престижу особистості в суспільстві.

Список посилань

1. Обласова О.І. Посібник до вивчення дисципліни «Історія реклами» URL : http://repository.dnu.dp.ua:1100/upload/ 703d0e5c921b2389 2ede95235a321740 METODICHKA-ISTORIYA-REKLAMY%27.pdf (дата звернення 04.03.2019 р.).
2. Федотова Л.Н. Социология рекламной деятельности: учебник. М. : Гардарики, 2002. 272 с.
3. Лейн У.Р., Рассел Дж.Т. Реклама. СПб: Питер, 2004. 537 с.
4. Котлер Ф. Основы маркетинга. Краткий курс. М. : Издательский дом «Вильямс», 2007 656 с.
5. Лапіна В. В. Проблема взаємодоповнення соціологічного та соціально-психологічного підходів до вивчення впливу реклами на соціальні цінності та стилі життя. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2012. Вип. 16. С. 92-101.
6. Скрицька Н. А. Реклама: до визначення поняття. Правове регулювання економіки : зб. наук. пр. ; відп. ред. В. Ф. Опришко. К. : КНЕУ, 2009. № 9. С. 203-212.
7. Москаль Ю. Соціально-психологічна роль реклами: лекція. Тернопіль: НДЦ ЕВО, 2004. 15 с.
8. Огилви Д. О рекламе. М. : Эксмо, 2010. 232 с.

Надобко Олеся
студентка кафедри політології ЗНУ

СТРАТЕГІЯ ІНТЕРМАРІУМУ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ЄВРОСОЮЗУ

Сучасна Європа (і не тільки Західна, з якою вона частіше асоціюється), крім суто географічного розуміння, представляє певний уклад, норму життя і державний устрій за принципом спільного демократичного правління. Ця Європа в рамках офіційно встановлених кордонів Європейського Союзу (ЄС), навіть після вступу в нього Болгарії і Румунії, перетворившись в об'єднання 27 держав, межі якого тягнуться від Атлантики до Чорного моря і від Арктики до Середземного моря, все-таки в значній мірі менша свого фактичного потенціалу.

Зростаюча Європа може стати реальним трампліном для просування в Євразію міжнародного демократичного порядку і співпраці. Позитивний по суті і сам процес, що передує розширенню ЄС, оскільки перспектива можливого членства вже чинить конструктивний вплив на стан справ і поведінку країн-претендентів, що вже самочинно сприяє зміцненню безпеки ЄС за периметром його кордонів.

Разом з тим нові кордони внесли в Європу і «нові виклики»: від ісламського фундаменталізму до загрози енергетичній безпеці; від зростання нелегальної міграції до організованої злочинності. До числа інших негативних наслідків розширення ЄС деякі дослідники відносять і те, що в міру укрупнення об'єднання за рахунок нових держав ЄС все більше стає схожим на якусь подобу «неосередньовічної імперії», де існує ієрархічна система влади з одним центром, вплив якого зменшується до периферії [3, с. 227].

Розширення ЄС є безпосередньою причиною посилення регіоналізації його міжнародних відносин і підйому хвилі регіоналізму нового типу в Європі. Європейський регіоналізм або, іншими словами, «новий регіоналізм» в сучасному розумінні цього слова, це регіоналізм добросусідства, покликаний наводити мости між Європою і різними країнами на північному, східному і південному напрямках шляхом розвитку регіонального співробітництва. Важливим фактором, який багато в чому визначив успішний розвиток регіонального співробітництва в Балтійському просторі, був тісний політичний союз Литви, Латвії та Естонії, який склався

задовго до їх відділення від СРСР в 1991 році. За підтримки партнерів з числа держав-членів ЄС і НАТО Литва, Латвія і Естонія в короткий термін успішно здійснили ряд спільних військово-політичних проектів. Зокрема таких, як створення: спільного сухопутного військового контингенту – BALTBAT (The Baltic Peacekeeping battalion); спільного військово-морського з'єднання – BALTRON (Baltic Naval Squadron); єдиної системи контролю повітряного простору – BALTNET (Baltic Air Surveillance Network). На сьогоднішній день три балтійські держави єдині в політиці, яку ведуть відносно Росії.

Виникнення більшості міжнародних організацій і ініціатив в Балтійському просторі, в діяльності яких в тій чи іншій мірі брав участь ЄС, було пов'язано з необхідністю об'єднати на початку 90-х років минулого століття три балтійські держави і Росію з Європою за допомогою щільної та інтенсивної мережі транснаціональних економічних, соціальних і культурних зв'язків. Ці зусилля призвели до створення широкої, хоча і дещо аморфної мережі взаємопов'язаних організацій та ініціатив на міжурядовому і неурядовому рівнях [1, с. 23]. В числі подібних об'єднань були створені в 1992 році для співробітництва на міжурядовому рівні Рада держав Балтійського моря (РДБМ) і створене для співпраці на рівні неурядових них організацій в 1997 році Північне Вимірювання (ПВ). В обох ініціативах, поряд з балтійськими державами, фінансово та технічно найактивніше брав участь ЄС (в особі Єврокомісії), а також скандинавські країни, Польща, Росія і Німеччина. Вищезгаданий формат включав в себе поглиблення діалогу і взаємодію практично у всіх сферах регіонального співробітництва (за винятком військового компоненту), зокрема, таких як: економіка, соціальний розвиток, охорона навколишнього середовища, питання ядерної безпеки, прикордонне співробітництво. В рамках цих регіональних ініціатив ЄС активно фінансував багато проектів.

На сучасному етапі розвитку ЄС прослідковуються негативні тенденції. Враховуючи системну кризу Союзу та неготовність Заходу надати реальні гарантії безпеки від російської агресії Україні, Грузії та Молдові, між країнами Балто-Чорноморського регіону дедалі актуальнішими стають спільні оборонні інтереси. Вихід Британії з ЄС, економічні кризи у Греції, колапс системи європейської солідарності та політики мультикультуралізму наочно продемонстрували східноєвропейським країнам потребу у «плані Б», або у «запасному варіанті НАТО». Також заяви про те, що США не повинні надалі витрачати трильйони доларів на оборонні інтереси далеких країн, змусили багатьох політиків у Польщі, Литві, Латвії, Естонії та Грузії задуматися над подальшим існуванням своїх держав по сусідству з Росією. Спільні загрози країн Балто-Чорноморського регіону зумовлюють об'єктивні підстави для формування нового військово-політичного союзу на території Східної Європи. Характерно, що більшість потенційних учасниць Балто-Чорноморської осі вже тією чи іншою мірою втягнуті у гібридну, інформаційну, історично-ідеологічну, торговельну, холодну або й «гарячу» війну. Тому в інформаційному просторі країн регіону дедалі більшої популярності набуває ідея Балто-Чорноморського союзу (БЧС), яка в Польщі на початку XX століття існувала під назвою «Міжмор'я» або «Intermarium» [2].

Країни, які лежать на Балто-Чорноморській вісі, є християнськими і мають нації з давньою європейською культурною традицією. До них належать Швеція, Фінляндія, Литва, Латвія, Естонія, Польща, Україна, Білорусь (яка поки що будує «союзну державу» з РФ), а також Чехія, Словаччина, Угорщина, Молдова, Румунія, Болгарія та Грузія. Створення БЧС може стати початком утворення потужної регіональної сили на політичній карті світу. Для України – це альтернатива ЄС. Однак такий союз потребує підтримки одного із геополітичних центрів сили, в цьому випадку найбільш реальним та бажаним є США. БЧС може стати певним геополітичним плацдармом для США, але виключаючи протекторат Америки над регіоном. Інтермаріум – це геостратегічне партнерство, оскільки інтереси США та держав БЧС, особливо у плані протистояння з РФ, є подібними [4].

Отже, криза Заходу та перспективи співпраці з ним ставлять Україну перед рядом проблем, які унеможливлюють якісну євроінтеграцію нашої держави. Геополітичне протистояння між світовими полюсами сили обумовлює необхідність або приєднання до одного з них, або створення власної регіональної сили на базі економічного союзу та

військово-політичного блоку. Таким чином, одним із найбільш ефективних для України можна вважати Балто-Чорноморський союз. Однак БЧС залишається поки абстрактною ідеєю, яка тримається на окремих фактах історії, політики та економіки.

Список посилань

1. Гриневецкий С. Р. Черноморский узел / С. Р. Гриневецкий, С. С. Жильцов, И. С. Зонн. – М: Международные отношения, 2007. – 200 с.
2. Майданюк В. Міжмор'я, або Балто-Чорноморський союз: без альтернатив [Електронний ресурс] / Валерій Майданюк. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://www.ar25.org/article/mizhmorya-bez-alternatyv.html.
3. Маршания З. С. Балто-черноморское пространство в новой региональной политике Европейского союза / З. С. Маршания // Вісн. Одес. нац. ун-ту. Соціологія і політ. науки. – 2008. – Т. 13, № 3. – С. 225–240.
4. Сафонюк Т. Єдина Європа чи Балто-Чорноморський союз: які альтернативи існують для України [Електронний ресурс] / Тарас Сафонюк. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://konkurent.in.ua/publication/20417/edina-evropa-chi-baltocornomorskij-soyuz-yaki-alternativi-isnuyut-dlya-ukrayini/?amp-content=amp.

Омельяненко Аліна

студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

УСИНОВЛЕННЯ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ В УКРАЇНІ

Створювати належні умови для охорони та розвитку дитинства, гарантувати та забезпечувати реалізацію прав дитини є одним із найважливіших завдань держави. На державу покладається утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. У цьому процесі важливими є органи державної влади, які ведуть облік дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, облік осіб, які бажають усиновити дитину, та здійснюють інформування усиновлювачів про дітей, що потребують влаштування у сім'ї [1]. Стаття 52 Конституції України проголошує, що діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним.

Правовому регулюванню усиновлення присвячені праці таких науковців, як Г. І. Абраменко, Г. І. Вершиніної, О. О. Грабовської, Л. М. Зілковської, О. І. Карпенко, О. Ю. Князєвої, Т. А. Кобзєвої, Л. А. Князької, Н. В. Лєтової, О. Ю. Ситкової, В. С. Шапіро та інших.

Основна нормативно-правова база складається з: Конституції України, Цивільно-процесуального кодексу України, Сімейного кодексу України, та інших законів і нормативно-правових актів.

Наприклад, своє відображення регулювання усиновлення знаходить у Законі України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей сиріт і осіб позбавлених батьківського піклування».

Метою нашого дослідження було розглянути і розібрати організаційно-правові особливості усиновлення.

Усиновленням є прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду.

Основною в питанні усиновлення є служба у справах дітей держадміністрацій, виконавчі органи за місцем проживання дитини й інші.

Облік громадян України, які постійно проживають на території України і бажають усиновити дитину, здійснює служба у справах дітей за місцем проживання таких громадян.

Переважне право на усиновлення дитини має громадянин України в сім'ї якого виховується дитина; який є чоловіком матері, дружиною матері дитини, яка усиновлюється; який усиновлює кількох дітей, які є братами, сестрами; який є родичем дитини. Але крім зазначених осіб, переважне право має подружжя.

Громадяни України, які бажають усиновити дитину, звертаються з письмовою заявою про взяття їх на облік кандидатів в усиновлювачі до служби у справах дітей за місцем проживання.

Документи які слід додати до заяви прописані у Постанові Кабінету Міністрів України №905 «Про затвердження порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлення дітей»

Справа про усиновлення розглядається безпосередньо судом. Спершу потрібно подати заяву на усиновлення.

Наступним етапом є підготовка справи до розгляду. Орган опіки та піклування повинен подати суду висновок про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини.

Безпосередньо суд розглядає справу про усиновлення дитини за обов'язковою участю заявника, органу опіки та піклування або уповноваженого органу виконавчої влади, а також дитини, якщо вона за віком і станом здоров'я усвідомлює факт усиновлення, з викликом заінтересованих та інших осіб, яких суд визнає за потрібне допитати. За результатами розгляду заяви про усиновлення суд ухвалює рішення.

Усиновлення вважається здійсненим із дня набрання законної сили рішенням суду.

Усиновлювачі, за сімейним кодексом України мають право: на таємницю усиновлення; на приховання факту усиновлення від дитини, яка усиновлена; бути записаним матір'ю, батьком дитини; на зміну відомостей про місце народження та дату народження дитини.

Основні правові наслідки усиновлення за Сімейним кодексом України:

1. З моменту здійснення усиновлення припиняються особисті та майнові права і обов'язки між батьками та особою, яка усиновлена, а також між нею та іншими її родичами за походженням.
2. З моменту усиновлення виникають взаємні особисті немайнові та майнові права і обов'язки між особою, яка усиновлена, та усиновлювачем і його родичами за походженням.
3. Усиновлення надає усиновлювачеві права і накладає на нього обов'язки щодо дитини, яку він усиновив, у такому ж обсязі, який мають батьки щодо дитини.

Отже, як висновок можна сказати, що нормативно-правових актів регулювання усиновлення достатньо і в них все чітко прописано, рішення про усиновлення виносить лише суд.

Список посилань

1. Сімейне право України : навчальний посібник / Т. А. Кобзєва, В. С. Шапіро. Суми : Сумський державний університет, 2015. 90 с.

Пархоменко Марія
студентка кафедри політології ЗНУ

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ США З ЧАСІВ ЗАСНУВАННЯ ДО СЬОГОДЕННЯ

Унікальна історія США засвідчує усталений характер американської політичної культури. Традиції суспільного життя, політичного світогляду, сприйняття політичних явищ та подій були закладені ще мігрантами зі Старого світу, що надалі стало підґрунтям так званого «американського кредо» як засадничої підвалини функціонування політичної культури Сполучених Штатів. Тим не менш, певні еволюційні зміни все ж відбулися.

Це проявилося, по-перше, у зближенні народу та президентів. Президенти від Дж. Вашингтона до Дж. Монро практично не взаємодіяли безпосередньо з громадянами, тримаючи певну дистанцію [3, с. 9]. Вони були аристократичними президентами, представниками еліти, які мали такий стиль навіть в одязі. Поступово лідери держави почали більше зустрічатися з електоратом, особливо з появою радіо й телебачення. Засновником сучасного президентства вважають Ф. Д. Рузвельта, який постійно тримав зв'язок з американцями, використовуючи для цього різні джерела [3, с. 13]. На сьогоднішній день люди пишуть президенту США різного роду коментарі у соціальних мережах.

По-друге, поступове відстоювання своїх прав та свобод. Відбувається еволюція демократичних поглядів американців. У часи А. Лінкольна постало гостре питання

припинення рабства. Каденція В. Вільсона пов'язана з розширенням свобод жінок та наданням їм виборчого права. Роки президентства Дж. Кеннеді – це спалах руху афроамериканців та расові проблеми. В сучасному світі відбувається постійне наголошення на свободах сексуальних меншин ЛГБТ. За часів Б. Обами їм було дозволено офіційно одружуватися.

Також можна дійти висновку, що протягом історії американське суспільство коливально розколюється або об'єднується. Це залежить не тільки від історичного періоду країни, але також від особистості президента. Наприклад, від часів президентства Дж. Вашингтона (1789 – 1797) до Дж. Монро (1817 – 1825) відбулося формування американського національного характеру та ідентичності. Після 1815 р. було введене виборче право для всіх білих чоловіків [1, с. 58]. Президенство А. Лінкольна (1861 – 1865) навпаки прийшлося на розколотість народу, ворожість південних і північних штатів, громадянську війну. Мобілізація американців відбулася при В. Вільсоні (1913 – 1921) в період Першої світової війни. Ф. Д. Рузвельт (1933 – 1945) був популярним президентом, який зміг об'єднати населення та відчувати його настрої [1, с. 145-155]. Він мав національну підтримку та став єдиним президентом, обраним на цілих чотири терміни. Дж. Кеннеді (1961 – 1963) провів досить багато успішних реформ, але деяка розколотість американців все одно припала на 1960-і роки. Расове питання спалахнуло конфлікт. Афроамериканці відчували гостре пригнічення у своїх правах, расизм. Після вбивства Дж. Кеннеді американське суспільство не мало стабільності: насильницькі акції, війна у В'єтнамі тощо. Президенство Р. Рейгана (1981 – 1989) отримувало як підтримку, так і критику, але він і досі залишається дуже популярним лідером США в рейтингах. Цей період також ознаменувався закінченням Холодної війни між СРСР та США.

Каденції Б. Обами (2009 – 2017) та Д. Трампа (2017 – теперішній час) пов'язані з неоднозначністю та новим розколом політичних поглядів американців. Наразі в американському суспільстві відслідковується невизначеність, нестабільність, незадоволеність урядом. У 2017 році «Pew Research Center» опублікував результати опитування, в якому тільки 18% американців довіряють рішенням влади [4]. Перед виборами до Конгресу у 2018 році проводилися мотиваційні виступи впливових спікерів та політиків за активне народне голосування.

В політичній культурі США сьогодення прослідковується загострене, підвищене почуття толерантності до наступної категорії населення: жінки, ЛГБТ-меншини та афроамериканці. У виборах до Конгресу наприкінці 2018 року перемогла рекордна кількість ЛГБТ-меншин. Налічувалося близько 225 кандидатів, які практично всі були демократами [2]. Також балотувалося досить багато жінок.

Отже, варто зазначити, що навіть тимчасова розколотість американського суспільства не відвертає його повністю від класичних цінностей. Століттями американський народ втілює в гасла перші слова своєї священної Конституції «We The People of the United States», шанує пам'ять батьків-засновників, активно відстоює свої права та свободи.

Список посилань

1. Римини Р. Краткая история США. - ООО «Издательская Группа «Азбука-Аттикус», 2015. – С. 58 – 155.
2. C. Caron. The New York Times. In 'Rainbow Wave,' L.G.B.T. Candidates Are Elected In Record Numbers. Available at: https://www.nytimes.com/2018/ 11/07/us/politics/lgbt-election-winners-midterms.html.
3. Neil A. Hamilton. Presidents: A Biographical Dictionary. Second edition. Facts On File, Inc. (2001). P. 9-13.
4. Pew Research Center. Public Trust in Government: 1958-2017. Available at: http://www.people-press.org/2017/12/14/public-trust-in-government-1958-2017/

Проніна Марія
студентка кафедри соціології ЗНУ

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, зумовлюють потребу створення дієвих механізмів, які здатні підвищити потенціал країни. Управління організаційною культурою є одним з таких механізмів, що дає змогу керівній ланці своєчасно та ефективно впливати на процеси, які відбуваються в компанії, на стратегію розвитку останньої та залишатися конкурентоспроможними в умовах трансформації українського суспільства.

Тому актуальність теми полягає у тому, що сьогодні працівники компанії – головний фактор її продуктивності, а отже організаційна культура має бути однією з невід'ємних складових, які піддаються постійному моніторингу й змінам для досягання компанією найкращих показників розвитку.

Зазначену проблематику досліджували вчені різних галузей науки, зокрема соціології, менеджменту, психології, економіки, а саме Е. Мейо, М. Далтон, Дж. Марч, Х. Трайс, Т. Пітерс та інші. Серед пострадянських вчених дана проблематика розкривається у роботах О. Віханського, А. Наумова, Т. Максименка, С. Оборської, З.Шершньової, О. Харчишиної.

В цій публікації ми ставимо за мету проаналізувати організаційну культуру як чинник професійного зростання особистості.

Поява в середині XX століття терміну «організаційна культура» пов'язана з поняттям «корпоративна культура», яке у XIX столітті впровадив німецький військовий теоретик Хельмут фон Мольтке [3, с.26]. Сьогодні існує більше 30 визначень поняттю «організаційна культура», кожне з яких має право на існування. Проте, аналіз низки наукових праць дає нам змогу говорити про те, що одним з найбільш узагальнених є визначення О.С. Віханського та А.І. Наумова. Автори визначають організаційну культуру як набір найважливіших припущень, які задають людям орієнтири їх поведінці та діям, отримуючи вираження у цінностях компанії [1, с.568].

Підходи українських вчених найбільш повно відображені у визначені дослідниці О.В. Харчишиної. Організаційну культуру вона визначає як соціальне явище, яке виникає в організації та включає в себе систему цінностей, норми, ролі, правила, які спрямовують діяльність підприємства, формують систему взаємовідносин між елементами системи [2, с.96].

Кількість підходів до складових організаційної культури майже сягає кількості визначень основного поняття нашого дослідження. Проте, на нашу думку, доцільно навести наступний перелік основних складових: усвідомлення працівником себе в організації; місія, цінності, норми та традиції; комунікаційна система; корпоративний стиль; корпоративне навчання; етика взаємовідносин та мотиваційні фактори. Носіями будь-якого типу організаційної культури незмінно залишаються люди – працівники, які поділяють мету, цінності та принципи діяльності компанії.

Таким чином, можна говорити про те, що не лише працівники організації впливають на становлення організаційної культури, а й остання впливає на становлення людини як професіонала в конкретній сфері. Основне завдання організаційної культури – створення почуття ідентичності працівників компанії, образу колективного «ми» та забезпечення гармонії між організаційними та індивідуальними інтересами працівників. На організаційну культуру можна й потрібно впливати. При правильному підході до її формування, створюється взаємопов'язана система, коли з одного боку налагоджена організаційна культура позитивно впливає на працівника, стимулюючи його до праці, підвищуючи тим самим виробничу ефективність. А з іншого – робота у компанії з налагодженим внутрішньоорганізаційним кліматом є для працівника стимулом рости та розвиватися у професійній діяльності.

Отже, організаційна культура – це важлива складова організаційного життя, яка має надзвичайно високий рівень впливу на колектив. В умовах формування ринку, коли при реалізації певного проекту ресурсів однієї компанії не вистачає, спеціалісти говорять про

необхідність формування міжкорпоративної культури та культури бізнесу в цілому. Саме такий підхід створить умови для нових можливостей у бізнесі загалом, та трудового потенціалу конкретної організації зокрема. Він стимулюватиме появу нових типів організацій у суспільстві. А найголовніше, дасть змогу організаціям перейти від конкуренції до взаємовигідного партнерства.

Список посилань

1. Виханский О. С. Менеджмент: Учебник / О. С. Виханский, А. И. Наумов. – Москва: Магистр: ИНФРА-М, 2016. – 656 с.
2. Харчишина О. В. Роль символічної підсистеми у процесі формування організаційної культури / Олена Володимирівна Харчишина. // Вісник ОНУ імені І.І. Мечнікова. – 2015. – №2. – С. 94–97.
3. Замедлина Е. А. Организационная культура: уч. пособие / Елена Александровна Замедлина. – Москва: РИОР, 2009. – 126 с.
4. Шевченко В. С. Шляхи підвищення корпоративної культури підприємства / Володимир Сергійович Шевченко. // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2017. – №16. – С. 514–519.
5. Химич І.Г. Формування корпоративної культури підприємства в сучасних економічних умовах /І.Г. Химич // Сучасні соціально-економічні проблеми теорії та практики розвитку економічних систем. – 2015. –№ 31. – С. 105–116.

Сатрадінова Олена

студентка кафедри політології ЗНУ

ДЕМОКРАТИЧНА ТИРАНІЯ БІЛЬШОСТІ

Частою критикою демократії є "тиранія більшості". Дійсно, перспектива натовпу яка вирішує важливі питання не приваблює. Але чи є така "тиранія більшості" демократичним феноменом? Я вважаю, що ні. "Тиранія більшості" не може бути ні виправдана, ні засуджена виходячи виключно з демократичних припущень. Самі принципи демократизму мають на увазі виключення деяких питань з розв'язуваних мажоритарним голосуванням Самі принципи демократизму мають на увазі виключення деяких питань з тих що вирішуються мажоритарним голосуванням.

Основний принцип демократії: рівноправна політична конкуренція всіх членів демосу. Інакше можна сказати що це набір свобод, які є обов'язковими для політичної конкуренції: свобода думки, свобода вираження поглядів, свобода політичної організації, свобода доступу до адміністративних позицій [1]. Ці свободи мають на увазі відсутність агресивних, насильницьких відносин між членами демосу. Якщо громадянин застосовує насильство до іншого громадянина то вони за визначенням втрачають рівноправність, не володіють рівними політичними свободами. Застосування насильства або акт агресії в не залежності від його виправдання і походження суперечить основному принципу демократії. Це навіть стосується застосування насильства проти злочинців які виключаються із рівноправної політичної конкуренції через їх ув'язнення. Вищесказане дозволяє нам стверджувати що "демократична тиранія більшості" це в цілому зіставлення суперечливих понять, парадокс: в рамках одного демосу тиранія за визначенням неможлива, там де вона має місце бути, це тиранія групи або особистості, що входить в демос, над групою або особою виключеною або ніколи і не входила в нього [3, с.336].

Це призводить нас до іншого ключового питання. Виходячи з основного демократичного принципу, ні більшість, ні будь-яка інша група, не може застосовувати насильство всередині демосу, не змінюючи його кордонів [2]. Хто входить, а хто не входить в демос має бути визначено перш ніж може бути реалізований демократичний процес прийняття рішення, а отже питання про зміну меж демосу завжди знаходяться поза компетенцією самого демократичного процесу.

Якщо демократія не дає нам можливості визначати межі демосу, а отже і критерії правомірного застосування насильства, то що дає? Очевидно, якесь апріорне, і логічна виведене з симпатій до демократії, переконання про вищезазначених питаннях [4, с.37]. Для мене щодо першого питання таким переконанням є націоналізм, і кордони демосу передбачаються (в ідеалі) тотожними кордонів нації, щодо другого питання - лібералізм, і правомірним застосуванням насильства є тільки таке, яке попереджає інше, і більше, насильство. Як ви могли помітити, ми знову підійшли до тріади націоналізм-лібералізм-демократія, яку я вважаю взаємодоповнюючою і найбільш адекватної з усіх можливих світоглядів.

Список посилань

1. [Електронний ресурс]. − Режим доступу // https://bacchusv.livejournal.com/233967.html
2. [Електронний ресурс]. − Режим доступу // https://ru.wikipedia.org/wiki/Тирания_большинства
3. Токвиль Алексис де. Демократия в Америке: Пер. с франц. – М.: Прогресс, 1992. – 554 с.
4. Сарторі Д. Основи теорії демократії: народ і врядування // Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. – К.: Смолоскип, 2005. – С. 25 – 40.

Сіра Каріна

студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ПОДОЛАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ВІЛ

Вірус імунодефіциту людини (ВІЛ) та синдром набутого імунодефіциту (СНІД) – це проблема охорони здоров'я та трудових прав, яка спричиняє глибокі наслідки для сфери праці, впливаючи на працівників та їхні сім'ї, роботодавців і національну економіку. Минуло понад 30 років, відколи було діагностовано перший випадок інфікування ВІЛ, але пов'язані з ВІЛ стигма і дискримінація залишаються значною перешкодою. Вони позбавляють працівників основних прав людини та знижують ефективність зусиль із запобігання ВІЛ-інфекції.

На сьогоднішній день в Україні широко поширена дискримінація людей, що живуть із ВІЛ, навіть серед тих, хто повинен бути найбільш поінформованим та неупередженим, тобто серед лікарів. Для вирішення цієї проблеми існує декілька стратегій, що вже були випробувані на практиці.

Дієвими механізмами подолання або зменшення стигматизації та дискримінації, пов'язаної з ВІЛ/СНІДом, повинні стати реформи в політиці та законодавстві. Однак, без зміни системи цінностей та ставлення до цієї проблеми ці заходи будуть мати незначний успіх.

Українське законодавство врахувало вимоги міжнародного права щодо захисту прав людей, які живуть із ВІЛ, проте, на практиці захист цих прав здійснюється не завжди. Обов'язком держави є поважати права людини, не допускати пряму чи непряму дискримінацію в законодавстві і політиці, вживати заходи, спрямовані на захист прав людини та боротьбу з дискримінацією [2, с. 105].

Люди з ВІЛ-позитивним статусом частіше, ніж звичайні знаходяться у депресивному стані через переживання викликані дискримінацією і порушенням їх прав. Такий стан ускладнює соціалізацію людини, тому задля попередження таких явищ необхідно вчасно та комплексно надавати соціальну допомогу ВІЛ-позитивним людям та проводити інформативну роботу з населенням.

Ефективними заходами з протидії стигми і дискримінації у зв'язку з ВІЛ/СНІДом є:

– інформування та освіта для досягнення кращого розуміння проблеми;
– правовий захист людей, які живуть з ВІЛ/СНІДом;
– доступність до медичних послуг, щоб люди мали можливість вчасно обстежитись, та отримати психологічну підтримку в розкритті свого ВІЛ-позитивного статусу іншим;
– дотримання професійних і етичних норм серед медперсоналу закладів охорони здоров'я; у випадку розголосу результатів обстежень передбачити адекватні форми відшкодування морального збитку;

– використання універсальних засобів захисту, що не тільки заспокоїть страх персоналу, а й допоможе захистити таємницю особи та права інфікованих пацієнтів;

– забезпечення широкого доступу до медичних препаратів і їх використання для лікування [1, с.44].

Список посилань

1. Слабкий Г.О. , Миронюк І.С. Подолання стигми та дискримінації до людей, що живуть з ВІЛ. Методичні рекомендації / Г.О. Слабкий, І.С. Миронюк, В.Й. Білак-Лук'янчук, В.В. Кручаниця. – Київ, 2016. – 428 с.
2. Вайноли Р. Х., Лях Т. Л. Активні методи просвітницької діяльності у профілактиці ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки: посіб. для спец. приймальників-розподільників, притулків для неповнолітніх та виховних колоній / За заг. ред.: Р. Х. Вайноли, Т. Л. Лях; Авт.-упор.: Безпалько О. В., Зимівець Н. В., Захарченко І. В., Журавель Т. В., Лютий В. П., Лях Т. Л., Петрович В. С., Закусило О. Ю., Цюман Т. П. – К. : ТОВ „ДКБ „РОТЕКС", 2007. – 396 с.

Содель Анна

студентка кафедри політології ЗНУ

ПРОГНОЗУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження прогнозування майбутнього полягає в необхідності вивчення умов формування суспільства сталого розвитку. Прогнозування майбутнього в глобальному контексті здійснювали відомі вчені зокрема, Г. Кан та Е. Тоффлер. Описуючи суспільство майбутнього вчені називають різні його ознаки. Кількість таких ознак різна у різних авторів.

Прогнози майбутнього можна поділити на «оптимістичні» та «песимістичні». Характерними рисами майбутнього суспільства в «оптимістичних» прогнозах є: збільшення рівня загального добробуту, можливість задоволення різноманітних інтересів людей, розширення сфери послуг, зростання ролі науково-технічної інтелігенції тощо. Щодо «песимістичних» прогнозів, то у них вчені наголошують на тому, що людство неухильно наближається до свого знищення в наслідок екологічних катастроф, можливих ядерних війн, глобального потепління та інших факторів, які можуть до цього призвести. Однак, такий перелік ознак майбутнього суспільства свідчить про те, що вони вибрані довільно, не становлять системи, а також про те, що теоретики замість аналізу закономірностей виникнення суспільства майбутнього змальовують певну уявну картину, яка при певному збігу обставин може стати реальністю, але не обов'язково.

У своїх працях 70—80-х рр. XX ст. Г. Кан дає оптимістичні прогнози щодо подальшого розвитку суспільства. На його думку, постіндустріальний світ буде світом достатку, зменшення конкуренції, світом великих подорожей і контактів, можливо, світом, що забезпечить зменшення відмінностей між народам [1, с. 226]. Однак, ці «оптимістичні» прогнози Кана щодо розвитку постіндустріального суспільства піддалися критиці, оскільки мали загальний характер. Крім того Кан не був у своїх прогнозах оригінальним, оскільки подібні припущення були зроблені й іншими футурологами. На мою думку, Кан зробив досить очевидні висновки, через те, що всі ці названі ним тенденції загалом належать до позитивних проявів глобалізації. Тому прогнози Кана є цілком очевидні. Однак, крім позитивних наслідків глобалізації існують і негативні, які теж потрібно враховувати і досліджувати.

Цілком традиційними для розвинутих країн світу є і пропозиція Г.Кана щодо розв'язання екологічних проблем, що існують в цих країнах, шляхом перенесенням «екологічно брудних» виробництв у країни, що розвиваються. Загалом це не є розв'язання проблеми, а є лише перекладанням цієї проблеми «на плечі» інших країн. У масштабі світу ця проблема залишатиметься тривалий час актуальною. Зараз, дійсно, таке розв'язання екологічної проблеми практикується багатьма розвинутими країнами й в цьому його прогноз справдився, хоч цей шлях і не є правильним як з моральної, так навіть з тієї ж екологічної точки зору.

Також у Г. Кана були й песимістичні прогнози. В останній праці, яка була видана посмертно, Кан прогнозує неминучість війн, зокрема, термоядерних. Він намагається довести,

що вони не означають кінець цивілізації. Хоча визнає, що «більшість людей чомусь глибоко переконані, що ядерна війна означає кінець цивілізації...»[2, с. 84].

Американський соціолог Е. Тоффлер теж є одним із найбільш відомих представників футурології. Тоффлер приділяє увагу кризовим явищам в індустріальній системі. Індустріальний світ, на його думку, вступає в нову стадію історичного розвитку — це стадія технологічної цивілізації. Всі правила індустріалізму на цій стадії вже не працюють. Особливостями переходу до нової стадії розвитку є падіння економіки, економічні катастрофи, воєнні конфлікти. Назва книги, в якій Тоффлер описує перехід до технологічної цивілізації, досить символічна - «Шок майбутнього». Кризи, перевороти та інші колізії є очікуваними складовими процесу перетворення «старого» в «нове». Це шлях до якісно нового рівня розвитку суспільства. Тому можна стверджувати, що прогноз Тоффлера здійснюється.

Щодо просування до «нового суспільства», то, на думку Тоффлера, воно відбувається в процесі розвитку «суперіндустріальної революції». Створене цією революцією «абсолютно нове суспільство» позбавить народні маси голоду та хвороб, створить «чудові можливості для розквіту індивідуальностей», «задоволення психологічних потреб» тощо. Перехід до «суперіндустріального суспільства» повинен бути чітко спланованим, потрібна розробка його моделі, або, як пише Тоффлер, слід «спроектувати нову цивілізацію» [3]. Ця концепція «суперіндустріальної революції» футуролога виглядає досить утопічно, оскільки неможливо повністю подолати вище зазначені проблеми лише шляхом написання плану їх подолання чи проектування нової цивілізації. До того ж вчений не запропонував хоча б якийсь приблизний механізм реалізації на практиці програми побудови «суперіндустріального суспільства».

У Тоффлера оптимістичні прогнози часом поступаються песимістичним прогнозам. Так щодо екологічного майбутнього суспільства Тоффлер стоїть на позиціях соціального песимізму. У роботі «Третя хвиля» він змальовує катастрофічний стан планети. Тоффлер пише про забруднення землі й океанів, про знищення багатьох видів тварин і рослин, про хижацьке використання корисних копалин [4]. Вихід із ситуації, що склалась, Тоффлер бачить знову-таки у розвитку техніки й технології. Саме ці категорії є для нього визначальними у конструюванні схеми розвитку людства. Однак «індустріальна вісь» є лише загальним орієнтиром суспільного прогресу. Цікавою є його думка щодо необхідності враховувати «переоцінку цінностей», тобто зміну уявлень про моральні цінності. Тоффлер вважає прогресивним явищем зміни, які відбуваються у свідомості людей. Важливим завдання вчений називає «пристосування» поведінки людей до нових соціально-економічних і культурних реалій. Пристосуватися до нового майбутнього світу та порядку речей в ньому можна, на думку Тоффлера, змінивши своє світосприйняття, своє відношення до навколишнього світу. Нова ера потребує нової людини. Вже сьогодні відбувається формування під впливом глобалізації тієї нової людини, про яку писав Тоффлер, але на жаль, це відбувається повільно і не повсюдно.

І оптимістичні, і песимістичні прогнози футурологів щодо майбутнього розвитку суспільства є важливими. Врахування «песимістичних» прогнозів дасть можливість впливати на процеси, що нині відбуваються у світі та в Україні з тим, щоб не допустити найгірших сценаріїв розвитку та сприяти сталому розвитку суспільства.

Список посилань

1. Кан Г. Следующие 200 лет. Сценарий для Америки и всего мира // США – ЭПИ. 1995. № 2, 3, 5, 6.
2. Kahn H. Thinking about Unthinkable in the 1980´s. New York, 1984.250 p.
3. Тоффлер Э. Шок будущего: пер. с англ. Москва: ООО «Издательство АСТ», 2002. 557 с.
4. Тоффлер Э. Третья волна. Москва: ООО «Издательство АСТ», 1999. 784 с.

Стеблюк Анжела
студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ТЕХНОЛОГІЇ ЖИТТЄТВОРЧОСТІ В СОЦІАЛЬНІЙ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ

Діти, які мають порушення слуху виступають в суспільстві однією з найбільш незахищених верств суспільства. Проблема зі слухом створює перешкоди між дитиною і суспільством, перешкоджає оволодіння знаннями, обмежує суспільну діяльність, затримує розвиток особистості. Процес соціалізації дітей з порушення слуху сприяє набуття нею якостей, необхідні для життя в суспільстві, засвоєння нею цінностей, форми поведінки та формування особистості.

В Україні не розроблено ефективної інтеграційної стратегії щодо дітей зі специфічними потребами. Саме ці обставини актуалізують завдання використання інноваційного підходу до соціальної підтримки дітей з порушенням слуху, що передбачає використання технології життєтворчості, як нового та перспективного напрямку в соціальній роботі.

Мета дослідження є проаналізувати стан наукового дослідження технології життєтворчості в соціальній адаптації дітей з порушенням слуху.

Визначним дослідним у вивченні проблем дітей з порушеним слухом, щодо їх навчання та виховання став Ярмаченко М. Д. Учений вважає, що діти з проблемами слуху мають певні відхилення у соціалізації внаслідок того, що у змісті навчально-виховного процесу відсутній конкретний напрямок, що забезпечував компенсацію існуючої проблеми [1, с. 5].

Особливість соціальної роботи з дітьми, що мають проблеми зі слухом розкрив Терещенко І. І. Вона зазначила, що соціальний працівник виступає своєрідним мостом між «світом дітей з проблемами слуху» і суспільством. Вони здатні навчити оточуючих поважати особистість кожної дитини незалежно від рівня її фізичного і розумового розвитку [2, с. 123].

Федюк Т. Д., Безлюдна В. І. зазначають, що дітям з порушенням слуху, в процесі соціалізації необхідно формувати цілий ряд особистісних можливостей, таких як: творчу і пізнавальну активність особистості, високий рівень саморегуляції; набір інтелектуально-особистісних характеристик, які свідчать про ерудицію, культуру особистості, перцептивні властивості особистості, які визначають здатність адекватно сприймати і оцінювати учасників спільної діяльності; навички спілкування; адекватну самооцінку і рівень домагань [3, с. 162].

Зародження ідей життєтворчості відбулось в Україні наприкінці ХХ - початку ХХІ століття, що ознаменувало теоретичним напрацюваннями та широким упровадженням її у загальноосвітню практику.

Основоположником нового теоретичного напряму соціальної сфери - ідеї життєтворчості став Єрмаков І.Г. В 90-х роках ХХ століття автор видав наукову працю, яка сприяла розвитку даного напрямку, відкриваючи широкі можливості для глибшого розуміння простору дитинства як сфери повноцінного життя особистості, а не лише підготовки до життя. Проектуючи своє творче життя, здійснюючи свій індивідуальний життєвий сценарій, автор зазначає, що особистість оволодіває не лише необхідними знаннями, а й високим мистецтвом – мистецтвом жити [4, с. 216].

Розуміння життєтворчості, як технології, яка свідомо застосовується соціальними працівниками до творення життя особистості розкрив Бойко А.І. Розуміння ідеології життєтворчості можливе через визначення її основних орієнтирів та цілей. Саме тому дослідник говорить, що встановлення індивіда, повернення йому соціальних ролей, відновлення у функціонування відбувається через технології життєтворчості, як напрямку соціальної адаптації [5, с. 435].

Дослідження сучасних технологій у процесі формування і реалізації життєтворчості особистості зазначає, що життєтворчість, як практична діяльність направлена на планування і творче здійснення нею власного життя. Сучасні технології життєтворчості відрізняються гуманістичною спрямованістю та орієнтацією на суб'єкт-суб'єктні відносини [5, с. 433].

Таким чином, аналіз стану наукових досліджень свідчить про відсутність комплексного розкриття теоретичних та практичних аспектів організації та проведення технології життєтворчості в соціальній адаптації дітей з порушення слуху. Це дозволяє визначити перспективу розвитку дослідження з характеристики дітей з порушенням слухом, як специфічної категорії клієнтів соціальної роботи; обґрунтування соціальної адаптації дітей з порушенням слуху, як складову реабілітаційного процесу; розкриття ролі технології життєтворчості в соціальній адаптації дітей з порушеним слухом.

Список посилань

1. Ярмаченко М.Д. Науково-теоретичні основи проблеми компенсації глухоти // Дефектологія. – 1999. – № 2. – С. 4–9.
2. Терещенко І. І. Особливості соціальної роботи з дітьми, які мають вади слуху / І. І. Терещенко, Я. М. Рибченко // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право. - 2012. - № 3. - С. 122-126.
3. Федюк Т. М. Психологічні особливості соціалізації дітей з вадами слуху / Т. М. Федюк, В. І. Безлюдна // Психологія: реальність і перспективи. - 2014. - Вип. 3. - С. 161-163
4. Мистецтво життєтворчості особистості : наук.-метод. посібник : у 2 ч. / Ред. рада: В.М.Доній (голова), Г.М.Несен (заст. голови), Л.В.Сохань, І.Г.Єрмаков (керівники авт. колективу) та ін. – К. : ІЗМН, 1997. – Ч. 2 : Життєтворчий потенціал нової школи. – 936 с.
5. Бойко А. І. Феномен і впровадження технології життєтворчості / А. І. Бойко // Гілея: науковий вісник. - 2013. - № 72. - С. 432-437.

Стець Вікторія

студентка факультету СПП ЗНУ

СУЧАСНІ УЯВИ ПРО КОГНІТИВНУ ПСИХОЛОГІЮ

Відомо, що когнітивна психологія (лат. cognitio – «знання») вивчає проблеми експериментального і математичного моделювань про мислення людини, досліджує пізнавальні процеси – пам'ять, увагу, почуття, подання інформації, логічне мислення, уяву, здатність до прийняття рішень. Положення когнітивної психології лежать в основі сучасної психолінгвістики. Висновки когнітивної психології широко використовуються в інших розділах психології, зокрема соціальній психології, психології особистості, психології освіти, а також при побудові систем штучного інтелекту [1, с.320].

Когнітивна психологія була створена представниками гештальтпсіхології (вивчає принцип цілісності сприйняття) і необіхевіорізма (вивчає поведінкові реакції людини). Але старі моделі пояснювали мислення людини з точку зору поведінки тварин, вчені це розуміли як обмеженість і згодом почали враховувати відкриття різних спеціалістів: когнітівних карт Е. Толмена, робіт у нейропсіхології А. Лурія, лінгвістичних праць Н. Хомського, комп'ютерні моделі сенсорного сприйняття інформації Д. Бродбента, моделей пам'яті людини за аналогією з комп'ютером Р. Аткінсона [2, с.23].

Когнітивна психологія при побудові моделей мислення у людини вводить такі поняття, як оперативна пам'ять, довготривала пам'ять, сприйняття, увага, мова. Мета когнітивної психології зрозуміти і змоделювати процеси взаємодії цих сутностей, максимально точно змоделювати алгоритми роботи мозку в певному виді діяльності. Цікавим напрямком когнітивної психології стала розробка голографічної моделі функціонування психіки. Цю модель було створено завдяки роботам К. Прибрама і американського психолога і фізіолога К.С. Лешлі. Висновком роботи стало ствердження, що пам'ять і наявні навички розподілені і зберігаються по всьому об'єму мозку, а не локалізовані в його певних ділянках [3, с.91]. Це відкриття відіграє важливу роль в трансперсональній психології, а також дає змогу і надалі використовувати велику базу досвіду для подальших досліджень і практичного застосування когнітивної психології серед інших напрямків такої важливої науки.

Список посилань

1. Когнитивная психология: история и современность / Фаликман М. и Спиридонова В. – Ломоносовъ, 2011. – 384 с.
2. Когнитивно-бихевиоральный подход в психотерапии и консультировании: хрестоматия / сост. Т.В. Власова. – Владивосток: ГИ МГУ, 2002. – 110 с.
3. Петренко В. Ф. Базовые метафоры как геном (зародыш) будущей теории (на материале психологической науки) // Вопросы философии. – 2012. – № 4. – С. 87-98.

Тарасова Анастасія
студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КАТЕГОРІЇ СВОБОДИ У ФІЛОСОФІЇ ЛАО ЦЗИ ТА КОНФУЦИЯ

Осягнення сутності людини є традиційною історико-філософської проблемою, але завжди новою, бо постійно змінюються умови людського життя, сама людина і відповідно її уявлення про себе. Проблема індивідуальної свободи не зникає і у наш час, постійно відтворюючись у темах співвідношення традиції і новації, природного і штучного, суспільного і індивідуального.

В традиційному філософському китайському вчені індивідуальність нерозривно пов'язана зі свободою, взаємодія цих двох понять (я і свобода) необхідна, тому що головне - «повнота» життя, його цілісність. Класичним китайським аналогом свободи є поняття цзи жань, що в сучасній мові розкривається як «натура», «природа», «свобода», складаючись з коренів «сам» і «так». Таким чином, цзи жань є певною якістю буття, відповідного своїй природі, буття у якості себе самого і як себе самого [1, с.255].

Згідно даоського вчення, людина володіє ніби двома натурами. Одна — природна, детермінується Дао — Єдиним (а тому є істинна), інша — штучна, породжувана і детермінується пристрастями, властивими людському «Его» (тому помилкова). Головна мета даоського вчення — повернення в Дао (до Єдиного), шляхом забуття людського (штучного), відмови від власного «Его» заради злиття з Абсолютом. Осягнути Дао —означає вступити на Шлях пізнання істини. Тільки після того як людина проявить наполегливість у своєму духовному розвитку, істина стане його диханням, життям. Але відкритості Вищому Початку, має передувати зміцнення і напруження людської волі людини. В іншому випадку стан розслаблення обернеться для нього просто слабкістю перед обличчям Темних Сил, і замість Досконалої Особистості вийде вкрай вразлива людина. Даосизм стверджує свободу пошуку, без якого людина ризикує захопитися будь-якою системою догматів (на інтелектуальному рівні) або вдатися до помилкового аскетизму (на фізичному рівні). Тільки свобода пошуку дає можливість людині визначити для себе правильну позицію для заперечення до помилкового [2, с.195]. Шлях Дао не обмежує свободу людини, а навпаки, робить її вільною, так як Дао — основа всього, джерело всіх речей і явищ. Індивідуальний прояв Дао — чеснота Де, в ній втілюється ідеал особистості, що досягла абсолютної гармонії з навколишнім світом. Саме повна духовна розкутість шукаючої Дао, і прагнучої до нього творчо обдарованої особистості розривали пута конформізму і робили можливим індивідуальні пошуки життєвого шляху.

Інша тенденція трактування “свободи” представлена у китайській філософії Конфуціанським вченням. На відміну від даосизму, воно характеризується конкретністю, прагненням до чіткого визначення людської природи, до скрупульозної класифікації людських якостей, постійного уточнення характеристик Благородної людини.

Конфуціанське «Я» живе з мінливими уявленнями про самого себе, його життя є саме шлях, і усякий тимчасовий підсумок цього шляху нічого не перекреслить з пройденого. Це мінливе, справжнє живе «Я» не є якась позачасова даність; воно є те, чого воно бажає. Але на своєму вільному шляху воно контролюється — здатністю судити самого себе порівнюючи з високими зразками Традиції. Свідомий характер свободи сприяв індивідуалізації свідомості особистості та розкривав інший, самообмежуючий рівень розуміння свободи. Слова Конфуція:

«Здійснення людинолюбства залежить від самої людини, хіба воно залежить від інших людей?» [3, с. 63] вказує на особистісноцентричну філософію та свободу, яка усвідомлено повинна узгоджуватися із соціумом. На відміну від західної етичної думки конфуціанству не властиво підкреслювати труднощі і непередбачувані наслідки такого вибору, бо для Конфуція людина повинна постійно шукати себе та свою справжню самість. За словами Конфуція, подвижник Шляху подібний стрілку, який або вражає стрілою мішень, або промахується. І якщо він допускає промах, йому слід холоднокровно шукати причину невдачі в самому собі. Традиційна соціальність конфуціанства вимагає від особистості знаходження гармонії між обов'язком та свободою. Свобода в обмеженні власної свободи має великий потенціал для вдосконалення особистості. Насамперед мається на увазі принцип «жень» — гуманність, людинолюбство, саме цей принцип робить людину людиною.

Конфуцій був відповідальним держслужбовцем, його головний інтерес – обслуговування, держуправління. Тоді як Лао Цзи був бібліотекаром, відносно попереднього вільною людиною, яка вільна і у пізнанні світу. Це пояснює те, що природна свобода для Конфуція неприйнятна як така, що не контролюється. Суспільний контроль у його вченні перемежається з державним контролем, тому людина (для Конфуція) це насамперед обов'язок. Свобода Конфуція соціальна, у межах рамок соціальності, традиції, обов'язку. Його (Конфуція) свобода відрізняється від свободи Лао Цзи. Це різні її форми, спрямованість, масштаб. В реальності вони (форми свободи) відповідають різним життєвим та соціальним ролям. Свобода Лао Цзи – індивідуальності, самоцінності, свобода Конфуція – особистості, службовцю.

Список посилань

1. Торчинов Е. А. Шляхи філософії Сходу і Заходу пізнання позамежного - СПб - Азбука-классика 2007 - 334 с.
2. Горохова Г.Е. Універсалізм раннього даосизму // Дао і даосизм в Китаї: Сб.статей. - М .: Наука, 1982. - 285 с.
3. Жолдубаева А.К. Східна традиція про природу людини і її індивідуальності // Успіхи сучасного природознавства. - 2011. - № 11. - С. 59-64

Тиква Анастасія

студентка кафедри соціології ЗНУ

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРИ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ СУБКУЛЬТУР

На сучасному етапі розвитку людства відбуваються глобалізаційні процеси у всіх сферах життя суспільства, зокрема і у сфері культури. При цьому, під глобалізацією (від лат. Globus – куля, фр. Global – загальний) будемо мати на увазі «об'єктивний процес формування нового світового порядку в наслідок економічної, політичної і культурної інтеграції та уніфікації світової спільноти» [1]. Виходячи із визначення, стає зрозуміло, що глобалізація носить всеохоплюючий характер і породжує певні однорідності.

Основними тенденціями глобалізації культури виступають такі: 1) глобальні процеси розгортаються на тлі наближення системної кризи усієї людської цивілізації; 2) найважливішим фактором сучасного культурного клімату стає постмодернізм, який перестає бути вузько направленою інтелектуальною модою, а перетворюється на форму стихійного світогляду більшої частини освіченого людства; 3) одним з визначальних факторів структурно-якісних трансформацій сучасного світу є екранна революція, яку (за її значущістю) можна порівняти із виникненням писемності; 4) відбувається уніфікація стандартів, цінностей, принципів функціонування культурних систем різних рівнів [2]

На наш погляд, глобалізація культури відбувається за рахунок а) розвитку техніки і технологій, що призводить до появи нових способів передачі інформації, спрощення процесу передачі даних, можливості передачі великих об'ємів інформації та ін.; б) швидкій передачі

інформації (наприклад, модні віяння та тенденції швидше переймаються жителями різних країн); в) доступності виходу до мережі Internet в тому числі соціальних мереж; г) поступовому зникненню мовних бар'єрів (загальновизнаною міжнародною мовою є англійська); д) віртуалізації культурного простору; ж) діяльності міжнародних культурних організацій.

У наслідок зазначених тенденцій, ми вважаємо, відбуваються процеси уніфікації моделей поведінки, образу мислення, стилю життя; відбувається інтеграція та взаємопроникнення цінностей, норм поведінки, моральних норм з різних країн світу і кордони національних культур поступово розмиваються. Також можна сказати про деяку культурну фрагментарність: індивіди вбираються в себе ті цінності з інших культур, які, на їхню думку, задовольнятимуть їхні потреби. Усі ці фактори призводять до того, що деякі субкультури стають набуттям всього світу. Вони впливають і на стан національної культури і на глобальну культуру в цілому. Глобальні субкультури мають свої відмінні риси та характеристиками. На нашу думку, найчастіше вони формуються за вподобаннями та інтересами індивідів. Наприклад, субкультури за музичними вподобаннями (рокери, репери, панки, кей-попери та інші), за способом проведення дозвілля (геймери, прихильники японських анімаційних серіалів – аніме-отаку, косплеєри (від англ. costume play – костюмована гра) тощо).

Для виділення глобальних субкультур необхідна єдність, наприклад, таких факторів: 1) спільний комунікаційний простір (вузькоспеціалізовані магазини, гуртки, тематичні кафе, різноманітні збори, Internet як простір для комунікаційних процесів); 2) специфічна мова, одяг «ознаки-маркери» за якими можна відрізнити «своїх»; 3) єдині моделі поведінки, погляди на життя; 4) спільні музичні, літературні вподобання.

На рівні окремих країн розповсюдження глобальних субкультур призводить до ускладнення процесу соціалізації, через велике розмаїття цінностей, які транслюються різними засобами масової інформації. Індивід просто губиться у цьому розмаїтті. Особливо до цього схильне молодше покоління. Глобальні субкультури також впливають на стан національної культури, що відображається у певному рівні їх занепаду. Занепад національної культури призводить до втрати національної самоідентичності, тому деякі країни вживають заходи для запобігання цим тенденціям.

Але, як і будь яке явище, поширення глобальних субкультур має й інші наслідки. Наприклад, розповсюдження глобальних субкультур виступає своєрідним об'єднуючим фактором, оскільки поліпшується взаєморозуміння між культурами, з'являється більше можливостей для обміну інформацією.

Отже, глобалізація культури – це складний багатоаспектний процес, який має свої сильні та слабкі сторони. Якщо сконцентруватися на тих вигодах, які вона надає для саморозвитку окремих індивідів та соціальних спільнот в цілому, то можна досягти культурного і духовного збагачення націй, при цьому не втрачаючи своєї національної самоідентичності, а лише модернізуючи її, беручи «найкраще» з інших культур.

Список посилань

1. Чернова К.О. Глобалізація як вимір сучасності: соціокультурний аспект. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2011. Вип. 13. С. 16-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2011_13_5 (дата звернення: 03.03.2019).
2. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Глобалізація культури: протиріччя та тенденції розвитку. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» . 2017. № 2. С. 29-39.
3. Бергер П. 2004. Культурная динамика глобализации. Многоликая глобализация. Культурное разнообразие в современном мире / под ред. П. Бергера, С. Хантингтона; пер. с англ. В.В. Сапова). Москва: Аспект-Пресс. С. 8-24.

Тищенко Тетяна
студентка факультету СПП ЗНУ

ВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТА НІМЕЦЬКИХ ПСИХОЛОГІВ XIX – XX СТ.

Початок 19 століття — час відродження людської свідомості, духовного життя та піднесення людських цінностей. Саме в цю пору розвивається психологія в напрямку філософії. На рубежі XIX ст. психологія вже могла як наука вирішувати багато суттєвих проблем.

В цей період виникають різні галузі психологічної науки, такі як: експериментальна, диференціальна, дитяча і педагогічна психологія, соціальна та культурно-історична психологія, психотехніка та зоопсихологія. Формуються нові течії та школи, які в подальшому закладають міцний фундамент в психології [1, с. 111]. Великий вклад зробили здебільшого німецькі психологи, а саме: школа Е. Тітченера, вюрцбурзька школа О. Кюльпе, К. Марбе, К. Бюлера, О. Зельца, функціоналізм в американській психології (В. Джеме, Дж. Дьюї, Г. Керр, Р. Вудвортс), біхевіоризм, гештальтпсихологія, фрейдизм.

На Україні в XIX – на початку XX століть психологія має дві очевидні особливості: перша – що даний період співпадає з оформленням психології як самостійної науки, її становленням; друге — всі вчені, розвивали думку про те, що центром будь-чого є духовне життя, яке постає глибинною основою людської природи. Вчені такі як П. Д. Юркевич, О. М. Максимович, Ю. Л. Охорович і багато інших говорили, що людину піднесено над усіма земними істотами завдяки її безсмертній душі, нею вона відрізняється і тому далека від тварин, як небо від землі. Адже у тварин душа тільки жива — чуттєва й земноводна; в людині ж самим Богом натхненна, вона є сам образ Божий [2, с.533].

В той час вперше були викладені основні погляди на наукову психологію та експеримент, вважали за необхідним пов’язувати з іншими науками, які займаються вивченням людини.

Порівнюючи вчення німецьких та українських філософів-психологів, можна побачити велику різницю між ними. Перша німецька філософська школа пропагандує скептицизм, протиставлення сутності і явища, теоретичного і практичного розуму [3, с.167]. Як на той момент українська філософська школа сприймала такі судження критично. Дивлячись на позицію П. Юркевича можна чітко проглядати те, що він цікавиться насамперед «просвітленням розуму» істинами духу, щоб відчути та виділити вищу моральну метафізику в реальному житті. Серце постає носієм тілесних сил людини, пізнавальних дій душі, центром багатоманітних душевних чуттів, турбот, пристрастей, морального життя загалом. Навіть знання виникають у результаті діяльності душі, завжди пов'язані з цілісним настроєм, духовно-моральним прагненням. Звертаючись до проблеми співвідношення знання і віри, П. Юркевич підкреслює, що саме у філософії знання зустрічаються з вірою, через яка можливий шлях до істини.

Отже, як ми бачимо, українське психологічне вчення дійсно відрізняється від німецьких філософів при розгляді етичних проблем. Якщо вони вдаються в основному до використання духовності, яка освячується розумом, то тут навпаки, не «приземлюють» абсолютну розумність. Попри це, все-таки адекватно осмислюється вчення про самість, подане Фіхте у філософії «Я», яка була сприйнята як теорія встановлення принципів відношення людської індивідуальності до світу в собі.

Список посилань

1. Загальна психологія: підручник / С.Д. Максименко, В.О.Зайчук [та ін.]; за заг. ред. С.Д. Максименка. Вінниця: Нова Книга, 2004. – 704 с.
2. Романовський О. Г. Філософія досягнення успіху. Навчальний посібібник / О. Г. Романовський, В. Є. Михайличенко. – Харків : НТУ «ХПІ», 2003. – 696 с.
3. Серл Дж. Р. Философия языка. М. : Едиториал УРСС, 2010. – 208 с.

Усачова Вероніка
студентка кафедри політології ЗНУ

«М'ЯКА СИЛА» В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В умовах розвитку сучасних інформаційних технологій, інформація стає одним з основних джерел сили та могутності держави. Зростання значення інформаційного ресурсу політичної влади відкриває нові можливості досягнення політичних результатів. Сучасні інформаційно-комунікативні технології та засоби масової інформації формують сприятливе середовище задля розвитку та апробації новітніх розробок у галузі «м'якої сили». Сьогодні Інтернет та теле- і радіопростір стають головними каналами впливу та маніпуляцій свідомістю людей. З точки зору технологій «м'якої сили» – це ідеальне середовище для реалізації політики як на локальному, так і на глобальному рівнях.

Ось уже кілька десятиліть викликає жваві суперечки в експертному співтоваристві феномен гібридної війни. Одні стверджують, що це принципово новий тип ведення війни, інші, заперечують цю точку зору, і наполягають на тому, що це всього лише нова комбінація давно відомих методів. Гібридну війну у загальному вигляді розуміють як воєнні дії, що здійснюються шляхом поєднання мілітарних, квазімілітарних, дипломатичних, інформаційних, економічних та інших засобів з метою досягнення стратегічних політичних цілей. Специфіка такого поєднання полягає в тому, що кожний із військових і невійськових способів ведення гібридного конфлікту застосовується у воєнних цілях та використовується як зброя [1, с. 19]. Також однією з особливостей є те, що держава, яка веде гібридну війну, перекладає виконання завдань на недержавні формування – бойовиків, місцевих жителів або різноманітні організації. В той же час, зв'язок з виконавцями повністю заперечується, навіть якщо він є очевидним.

У науковій літературі феномен гібридної війни відноситься до проявів «м'якої сили». При цьому, хотілося б відзначити, що проаналізувавши поняття «м'якої сили» і «розумної сили», гібридна війна більше бачиться проявом «розумної сили», оскільки поєднує в собі компоненти «жорсткої» і «м'якої» сил, які застосовуються збалансовано.

Існують певні ознаки, за якими характеризують причини і особливості «гібридних війн». Характерними особливостями виступають:

– протистояння в інформаційному просторі;
– взаємні заходи політичного і економічного тиску (при формальному збереженні зв'язків між двома країнами);
– пропаганда із застосуванням «брудних» інформаційних технологій;
– агресія без офіційного оголошення війни;
– використання нерегулярних збройних формувань (у тому числі і під прикриттям мирного населення);
– приховування країною-агресором участі у конфлікті [5].

Великого значення набуває контроль за інформаційними потоками, котрі зумовлюють перемогу у інформаційній складовій гібридної війни. Інформаційна війна – це узгоджена діяльність з використання інформації як зброї для ведення бойових дій. Головним стратегічним національним ресурсом стає інформаційний простір, тобто інформація, мережева інфраструктура та інформаційні технології [3].

Взагалі, термін «інформаційні війни» не є загальноприйнятим і не використовується у професійному середовищі. Замість нього існує поняття «психологічні» чи «інформаційні операції», бо вони більш точно передають особливості проведення відповідної технології. Інформаційні операції можуть бути проведені будь-коли, у той час, як інформаційна війна не може вестися у мирний період. Саме тому інфовійни займають значне місце у сьогоденні [4].

Загалом, слід визнати, що інформаційні війни/операції стали прикметою сьогодення з багатьох причин, серед яких можна виокремити:

– зростання ролі інформаційного компонента через входження в інформаційний етап розвитку;

– мультимедійна суть інформаційних операцій
– військові проекти краще фінансуються;
– є приховане використання цих методів і на внутрішньому «фронті» [4].

У цих умовах виникає поняття «фейк», котре стає одним з ключових методів ведення інформаційної війни. Фейк − у розумінні цього терміна як інструменту інформаційної війни − дезінформація, умисне викривлення тих чи інших явищ, фактів, подій, причому зловмисність такого викривлення старанно приховується; навпаки, фейкове повідомлення містить усі ознаки правдивого повідомлення, що дає можливість впливу на певну аудиторію завдяки використанню симулякрів [6]. Фейкова інформація заповнює інформаційний простір і дезінформує величезну кількість людей, маніпулюючи їх свідомістю і змушуючи повірити навіть в найбезглуздіші речі. Головними каналами поширення фейкової інформації є Інтернет і ЗМІ. Результативність та ефективність характеризується тим, що фейкова інформація часто вона має вірусний характер і поширюється досить швидко. Це зумовлює важкість спростування навмисно неправдивої інформації. Дуже часто фейкову інформацію порівнюють з неправдивою інформацією. Однак між ними існує принципова різниця. Вона полягає в тому, що на відміну від неправдивої інформації, яка може бути всього лише помилкою неуважного журналіста, фейк – це навмисне перекручування фактів або ж вигадка, з метою змусити людей сумніватися і посіяти паніку.

Відповідаючи на запитання «для чого поширювати брехню?», можна виділили декілька типів фейків у соціальних медіа залежно від їхнього завдання:

– фейки, які сіють паніку серед людей;
– фейки, які розпалюють міжнаціональну (расову, релігійну тощо) ворожнечу;
– фейки, які поширюють хибні думки для того, щоб заплутати нас, відволікти від правди;
– фейки, які маніпулюють свідомістю;
– фейки, які рекламують когось або щось;
– фейки, які приносять прибуток ЗМІ, що його поширює («жовта преса»);
– фейки, які плямують чиюсь репутацію (найчастіше це фото, добре опрацьовані у Photoshop);
– фейки, які мають розважальний характер [2].

На жаль, перелічені технології можна вважати «брудними» або «чорними». Незважаючи на те, що ці технології можуть бути недостатньо моральними і чесними, вони мають високий відсоток ефективності і здатні трансформувати локальну, регіональну та світову політичні ситуацію. Кожна з розглянутих технологій, дозволяє досягати поставлених цілей. Так, Російська Федерація за допомогою гібридної війни та інформаційного перенасичення фейковими новинами українського теле-, радіо- та Інтернет-простору дестабілізувала ситуацію в Україні. Також, за допомогою фейкової інформації влада РФ створює зручну для себе картину світу в свідомості власних громадян. Термін «фейкові новини» став основним під час виборчої кампанії в США 2016 року, коли сотні веб-сайтів публікували фальсифіковані або сильно спотворені історії про головних претендентів на пост президента. Так, наприклад, фейкові новини були широко поширені на користь Дональда Трампа. База даних містить 115 підроблених історій про Трампа, які було подано у Facebook в цілому 30 мільйонів разів, і 41 – про Клінтон, якими поділилися в цілому 7,6 млн разів [7].

На сьогодні одним з відкритих питань залишається проблема протидії гібридній війні. Існує низка причин, які ускладнюють пошуки шляхів вирішення. По-перше, гібридні загрози носять досить невизначений характер, тому їх складно розпізнати заздалегідь. По-друге, швидкість і масштаби поширення інформаційних потоків перешкоджають можливості своєчасної протидії. По-третє, гібридні війни носять затяжний характер, через що вимагають серйозних фінансових впливів для протидії. Отже, розвиток цих технологій зумовлює необхідність у постійному моніторингу ситуації, розробці нових методів впливу, а також пошуках протидії існуючим.

Список посилань

1. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбулін. – Київ: НІСД, 2017. – 496 с.
2. Кіца М. Особливості та методи виявлення фейкової інформації в українських ЗМІ / Мар'яна Кіца // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Журналістські науки. — Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. – № 883. – С. 28 – 32.
3. Магда Є. М. Гібридна війна : сутність та структура феномену / Є. М. Магда. // Міжнародні відносини// Серія «Політичні науки». – 2014. – №4.
4. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни / Г. Почепцов. – Київ: Вид.дім. «Києво-Могилянська академія», 2015. – 497 с.
5. Рижук О. Поняття інформаційних та гібридних війн в умовах глобалізації / О. Рижук. // Освіта регіону. – 2016. – №3.
6. Саприкін О.А. Фейк як інструмент інформаційної війни проти України / О. А. Саприкін // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2016. – № 1. – С. 87-94.
7. Hunt Allcott. Social Media and Fake News in the 2016 Election / Hunt Allcott, Matthew Gentzkow. // Journal of economic perspectives. – 2017. – №2.

Усенко Гліб
студент кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З КОМП'ЮТЕРНОЮ ІГРОВОЮ ЗАЛЕЖНІСТЮ

У наш час комп'ютери, устатковані різноманітними інформаційними, пізнавальними та ігровими програмами, не тільки застосовуються майже в усіх галузях науки й практики, але й стали найпопулярнішими розвагами дітей, підлітків і навіть багатьох дорослих. Широкого розповсюдження набувають і негативні наслідки взаємодії людини з електронними засобами. Одним із таких наслідків є комп'ютерна залежність, або комп'ютерна адикція, яку в науковій літературі розглядають як психологічну неможливість подолати бажання постійно спілкуватися з комп'ютером.

Проблему комп'ютерної залежності досліджують такі українські вчені як: Л.М. Буніна, О.П. Песоцька, Н.В. Терещук, Л.М. Федоренко, Г.В. Чайка та ін.

Дитина у підлітковому віці найбільш підпадає під комп'ютерно ігрову залежність. Підлітки – специфічна соціально-демографічна група. Активне фізичне, статеве, психічне та соціальне формування супроводжується збільшенням прагнення до самоствердження, самопізнання. Дорослі менш контролюють його поведінку (не мають змоги, або не вважають за потрібне), часто пізно дізнаються про небезпечні форми прояву захоплень, зокрема, комп'ютерної залежності.

Дитина може стати клієнтом соціальної роботи через небезпеку, що виникає внаслідок комп'ютерної залежності, яка характеризується наростанням агресивності, втратою часу, що потрібен на соціально-корисні справи (навчання, спорт, спілкування) та виконання своїх обов'язків (сімейних, професійних), дискомфорт, невпевненість у собі, навіть можливі приступи депресії у гравця, збільшення фінансових витрат на оплату Інтернет-послуг під час гри на отримання нових ігор, порушення режиму сну, виникнення хронічної втоми, підвищеної дратівливості, конфліктності гравця внаслідок перенесення часу перебування за комп'ютером з денних і вечірніх на нічні години для отримання можливості виконання сімейних, учбових та професійних обов'язків.

Але як подолати комп'ютерно ігрову залежність? На жаль, на сьогоднішній день існує дуже мало дієвих технологій з боротьби з компьютерно ігровою залежністю. Досить єфективними засобами з боротьби з комп'ютерно ігровою залежністю є використання трудотерапії, арт-терапії, консультування з психіатрами.

Також можна визначити, що противагою виникненню комп'ютерної залежності є розвиток у дитини самоконтролю. Можливо навчити її планувати тривалість комп'ютерної діяльності. Для цього можна запропонувати дитині призначити собі термін закінчення гри, по

завершенні якого, незалежно від етапу гри, обов'язково вимкнути. Зрозуміло, що перед цим повинна відбутися роз'яснювальна робота про шкідливість надмірного захоплення комп'ютером, а також пояснити дитині, що віртуальна реальність — це не життя, це лише паралельний процес, і тому доцільний інтерес до комп'ютерних ігор можливо поєднувати з реальними активними діями у реальному світі.

Таким чином, ми визначаємо, що проблема подолання комп'ютерно-ігрової залежності є важливою і актуальною у сучасному супільстві, над вирішенням якої працюють не тільки фахівці соціальної роботи, а й з інших галузей, таких як соціологія, психологія, медецина та багатьох інших провідних дисциплін.

Список посилань

1. Моцик Р.В. Інтернет-залежність та її вплив на виховання сучасної людини. URL; http://www.irbis nbuv.gov.ua/cgi bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znppo_2015_18_54.pdf (дата звернення: 09.03. 2019)

Хакімова Мата

студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

РОЗВИТОК МЕДІАЦІЇ ЯК ФАКТОР ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНІ

Актуальність. Одним із основних чинників, що впливають на ставлення школярів до навчання, є психологічна атмосфера в класі і в школі. Відносини, в яких перебувають однолітки, не завжди є позитивними. Кожна людина має свій характер, свої цінності, амбіції та погляди, і тому це викликає зіткнення різних поглядів, напруження, що спричиняє розвитку конфлікту.

Основна ціль: аналіз розвитку медіації в шкільному закладі як фактору профілактики булінгу.

Медіація – це процес врегулювання конфліктів за допомогою переговорів, де є третя сторона (нейтральна) та учасники конфлікту. Особливість цієї процедури – учасники конфлікту повинні самостійно прийняти рішення, що задовольнить їх обох [2].

Основні принципи медіації:

– нейтральність медіатора;
– рівність (рівні можливості);
– повага і довіра до обох сторін.

У медіації, з моменту її поширення, вводилися суворі умови, без дотримання яких медіація не припустима, а саме:

– добровільність участі обох сторін;
– виключення інших сфер (судовий розгляд справ) врегулювання конфліктів;
– здатність кожного учасника конфлікту сприймати свої інтереси, озвучувати та представляти їх;
– ескалація конфлікту не повинна доходити до бійок;
– чесність та відкритість.

Над розвитком шкільної медіації в Україні працювали найкращі професіонали з урегулювання конфліктів і відновних практик. За два десятиліття експерти з медіації Одеської групи медіаторів, Інститут миру і порозуміння, Національної асоціації медіаторів України та професійні тренери інших некомерційних організацій навчили координаторів та учнів у понад сотні шкіл.

Організації, що сприяють поширенню медіації в Україні, мають амбітні цілі. Так, у планах Інституту миру і порозуміння – значне розширення мережі чинних шкільних служб порозуміння. А довгострокові цілі Інституту –сприяння виокремленню шкільної медіації в окремий напрям позашкільної освіти, підтримка всебічного впровадження

відновного підходу в навчальних закладах, просування та організація практичного викладання відновних практик, наприклад медіації, Кіл, прийомів ненасильницького спілкування тощо в педагогічних інститутах [3].

Медіація конфліктів в шкільному середовищі – це процедура вирішення міжособистісних конфліктів, які виникають у школі, метою впровадження якого є реалізація практики конструктивної ненасильницької взаємодії у конфліктних ситуаціях.

Медіація у школі можлива за умов реалізації декількох програм: «Медіація однолітків» і «Шкільна медіація».

Медіація однолітків – це команда старшокласників, які беруть на себе роль медіатора,основною метою яких є розв'язання конфліктів мирним шляхом. Основні переваги: по-перше, школярі рідко звертаються за допомогою до дорослих, вони схильні прислухатися до порад своїх однокласників; по-друге, знайти спільну мову та бути відвертішими учасникам конфлікту буде легше та ін.

Сутність програми полягає у передаванні відповідальності за розв'язання конфліктів у руки самих школярів: пройшовши навчання, учні – медіатори допомагають своїм одноліткам домовлятися у ситуаціях конфліктної взаємодії без участі вчителів, батьків, адміністрації.

А, шкільна медіація – це залучення дорослих медіаторів до процесу вирішення шкільних конфліктів. Дорослі медіатори також можуть сприяти аналізу конфліктних ситуацій та вести конфліктологічне консультування [1].

Шкільна медіація сприяє швидкому і ефективному розв'язанню конфліктів на локальному рівні, без залучення владних структур і адміністративного тиску.

Отже, впровадження медіації в шкільних закладах є ефективною ініціативою для самих школярів та учителів, бо переваги самої процедури є не тільки профілактичними, а й виховними.

Список посилань

1. Бацын В. Школьная медиация, или Как снять конфликт диалогом. Eurekanext September 26th, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eurekanext.livejournal.com/34597.html
2. Гусєв А. І. Окремі психологічні аспекти впровадження медіаційних технологій у роботу з «латентними правопорушеннями» у шкільному середовищі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lib.iitta.gov.ua/10055/
3. Стадник С. Шкільна медіація: ефективне вирішення конфліктів у навчальних закладах // Директор школи. Шкільний світ. – 2017. – № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.osvitaua.com/2017/05/57985/?v=3943d8795e03.

Хассай Єлизавета

студентка кафедри соціології ЗНУ

ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРАКТИК ЖІНОК, ЯКІ ЗАЗНАЛИ НАСИЛЬСТВА

На початку 2019 року в Україні були імплементовані деякі норми Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульської конвенції), які вносять зміни у кримінальний кодекс України стосовно зґвалтування та сексуального насильства, проте, незважаючи на підписання та затвердження деяких норм, урядом так і не був запущений механізм ратифікації Стамбульської конвенції. За даними про глобальне поширення насильства, кожна третя жінка в світі протягом свого життя зазнавала фізичного або сексуального насилля [1]. За дослідженням, яке проводили GFK-Ukraine, на замовлення фонду народонаселення ООН, кожна п'ята жінка віком 15-49 років переживала насилля, з моменту коли їй виповнилось 15 років [2].

Отже, зміни, які відбуваються в українському законодавстві, є показником спроби покращити ситуацію щодо запобігання насильства стосовно жінок, дані досліджень свідчать

про існування проблеми ґендерно зумовленого насильства, що актуалізує проблему вивчення соціальних практик жінок, які зазнали насильства.

Вивченням категорії соціальних практик займаються такі соціологи: Т.Заславська, Л.Іоніна, О. Шинкаренко, О. Бойко, М. Гавришко.

Соціальні практики Т.Заславська розглядає як стійкі системи взаємопов'язаної та взаємноорінтованої рольової поведінки індивідів, організацій та груп, що мають масове поширення і вкорінення у соціокультурних нормах [3]. Соціальні практики є повторюваними, повсякденними для індивіда соціальними діями, які складаються із соціальних норм та утворюють соціальну структуру. Таким чином вони регулюють повсякденне життя індивіда, впливаючи на формування його соціального капіталу та якості комунікаційних процесів. Насилля, незважаючи на те, яке воно за проявом: психологічне, економічне, фізичне чи сексуальне в залежності від індивідуальних психологічних особливостей, наносить нищівний вплив на соціальні практики особи, яка його зазнала. Тому існує необхідність в подальших дослідженнях з обраної тематики.

У осіб, які зазнали насилля, спостерігаються зміни у таких соціальних практиках, як зменшення наявного та припинення формування нового соціального капіталу. Такі наслідки, особливо поширені при домашньому насиллі, яке починається з психологічного насильства, внаслідок впливу агресії призводить до зменшення соціальних контактів із іншими людьми та поступово переходить до тілесних ушкоджень.

Його особливістю є те, що жінки, які зазнали насилля, рідко розповідають про пережитий травмуючий досвід та рідко звертаються до організацій, діяльність яких спрямована на допомогу потерпілим. Така ситуація може бути викликана тим, що рівень обізнаності про існування таких організацій у недержавному та державному секторах є низьким, а кількість та якість надання послуг щодо соціальної реабілітації потребує окремого дослідження.

Реакція ж людей, які дізнались про травмуючий досвід жінки, не завжди є позитивною та спрямованою на допомогу. Поширена приказка «б'є – значить любить», виявляється ще життєздатною та буквальною для розуміння для деяких людей. Це також призводить до того, що жінка, яка перенесла травмуючий досвід, не бажає нікому про нього розповідати, навіть коли потребує допомоги, боячись осуду та засудження, з яким часто стикаються ті, хто поділився пережитим досвідом.

Насилля викликає значні трансформації у ментальному здоров'ї: жінка часто переживає сором за те, що сталось, відчуває себе невпевненою та починає себе звинувачувати, почувається беззахисною, відчуває низку комплексів. Найчастіше самозвинувачення ніяк не пов'язане із віктимною поведінкою, жертва даремно приписує собі провокуючі до агресії дії, шукає причину в собі.

Збільшення або зменшення ризиків ґендерно зумовленого насильства пов'язане із такими чинниками, як місце проживання (сільська або міська місцевість) та рівнем освіти [2]. Вразливішими до насилля є жінки, які стикаються із численними формами дискримінації.

Тож, дана проблематика потребує подальшого детального вивчення для розуміння причин та наслідків насильства щодо жінок, трансформацій соціальних практик, які ним викликані та розробки рекомендацій щодо превентивних дій стосовно запобіганню насильству проти жінок та соціальної реабілітації потерпілих.

Список посилань

1. Дослідження ВООЗ щодо насилля, яке зазнали жінки URL : https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women (дата звернення: 17.06.2019).
2. Дослідження стосовно поширеності насильства щодо жінок та дівчат URL : https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/GBV%20prevalence%20survey%20%20UA.pdf (дата звернення: 17.06.2019).
3. Заславская Т.И. Современное российское общество: Социальный механизм трансформации. Москва : Дело, 2004. 400 с.

Швець Альвіна
студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ПОЛІТИКА РІВНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

У зв'язку з остаточним прийняттям Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [1] державні службовці адаптуються ознайомлюючись з ним і до нинішнього часу. Антидискримінаційне законодавство створено з метою забезпечення рівності прав громадян в державі, незалежно від ознак, які прописані в вищезгаданому законі. Для підвищення гарантій недискримінацій в інших законах України важливо опиратись на міжнародний досвід, підґрунтям якого є по-перше Загальна декларація прав людини, по-друге низки Міжнародних пактів та конвенцій щодо захисту прав людини.

Виникає проблема в реалізації органами місцевого самоврядування практик щодо запобігання дискримінації, яка витікає з недостатнього знання принципу недискримінації. Це стосується і діяльності соціальних працівників, а саме соціальних служб – їх участі в запобіганні фактів пригнічення прав людини та в якісному наданні соціальних послуг. Якщо наша країна бажає наблизитись до європейських стандартів існування, то необхідно актуалізувати дослідницькі і практичні заходи у вказаній сфері.

Дану проблему вивчають такі українські практики, як І. Федорович, С. Пономарьов [3], А. Гінарару [4]. Можна відзначити працю «Теорія справедливості» американського філософа Дж. Ролза. Метою цієї наукової роботи є виокремлення основних засад політики рівності, які необхідні в діяльності соціального працівника.

Почнемо з головного: «Дискримінація – це ситуація, коли людина зазнає обмеження або відмову в користуванні своїми правами» [2, с.19]. Відповідно, дискримінація – це те, чого не має бути в роботі соціального працівника за будь-яких обставин. Для активізації антидискримінаційних практик в соціальній службі та конкретно для соціальних працівників ми вважаємо корисним ведення політики рівності.

«Політика рівності (політика рівних можливостей) – це назва, яка використовується для загального позначення документу, який визначає зобов'язання організації із запобігання та протидії дискримінації та просування рівності та розмаїття у сферах набору персоналу, тренування, управління та оплати» [3, с.54]. Політику рівності можна ввести до Кодексу поведінки соціальних працівників.

Політика рівності дозволить охарактеризувати відповідальність соціальної служби чи організації, при дотриманні принципу рівності серед працівників та клієнтів. Тобто рівний відбір працівників на основі їх переваг, а не вікових чи гендерних ознак; рівноправне ставлення до вже прийнятих колег та своїх клієнтів.

Опираючись на європейський досвід введення політики рівності, до її елементів можна включити: план виявлення факту дискримінації та її подолання; інформація про подання скарг; зв'язок з іншими політиками соціальної служби. Під час впровадження практики політики рівності потрібно все узгодити з працівниками установи, а саме: дотримання принципів недискримінації; підтримка працівників; залучати працівників до написання. Це дозволить підготувати всіх в соціальній службі до плідної співпраці. Особливо варто відзначити подальший контроль за дотриманням даної політики недискримінації, наприклад створенням комісії, в складі якої будуть перебувати керівники.

У висновок можемо зазначити, що введення політики рівності, тобто політики недискримінації в українських соціальних службах чи організаціях дозволить надавати рівні права працівникам та усунути приниження чи експлуатації; тобто гармонізації відносин між ними. Виходячи з цього при покращенні відносин між колегами покращяться відносини працівників з клієнтами, що дозволить їм отримувати якісні послуги на рівних правах.

Список посилань

1. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 30.05.2014 р. № 1263-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17 (дата звернення: 04.03.2019).

2. Федорович І., Свердлова О. Що таке дискримінація – інструкція для споживачів. Київ : «Гілея», 2016. 55с.
3. Федорович І., Свердлова О. Запобігання та протидія дискримінації: кращі практики та поради. Київ : «Гамазин», 2014. 72 с.
4. Гінарару А. Від заборони дискримінації до сприяння рівності : посібник для тренерів. Київ : Міжнародна організація праці, 2010. 66 с.

Шеленіна Аліна
студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ТУРИЗМ БЕЗ ПЕРЕШКОД ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Подорожі повертають радість буття! Адже для людей з обмеженими можливостями саме маленькі подорожі викликають радощі, з'являється сенс жити далі і приходе розуміння того, що обмеження можливостей не є вироком. Туризм без перешкод, інклюзивний, реабілітаційно – соціальний туризм – всі ці поняття є тотожними. У сучасному суспільстві, зважаючи на потреби, виник великий інтерес до питання інклюзії, як соціокультурного явища. Особи з обмеженими можливостями в нашій державі дуже часто не мають можливості вийти на вулицю, остерігаючись співчутливих поглядів і перешкод, які переслідуватимуть їх на кожному кроці. В наслідок помилкової соціальної політики, яка була орієнтована виключно на «здорове» населення, структура виробництва і побуту, культури і дозвілля, соціальних послуг в Україні залишається непристосованою до потреб людей з інвалідністю [1].

Взагалі, інклюзивний туризм - один з видів реабілітації осіб з інвалідністю. Це комплекс заходів, що зменшують ізоляцію від світу людину з обмеженими можливостями. Саме цей вид туристичної діяльності, активно включає його в усі процеси життєдіяльності сучасного світу. Крім того, інклюзія створює хороші умови для підвищення культури і соціальної свідомості громадян, удосконалює правила і норми поведінки кожного індивіда. У розвинених зарубіжних країнах інклюзивний туризм створив належні умови для тісних, плідних контактів здорових людей з інвалідами, розвинув широке світосприйняття всіх сторін життя, розуміння психології людей з особливими потребами.

Також, інклюзивний реабілітаційно-соціальний туризм - це система заходів, спрямованих на надання особам з обмеженими можливостями здатність відновлення і розвитку їх фізичного, соціального, духовного, творчого та інтелектуального рівня з метою подальшої інтеграції в суспільство. Інклюзивний туризм включає в себе різні види реабілітації та соціальних послуг, а саме: медичну, психологічну, професійну, трудову, фізкультурно-спортивну, соціальну та інші соціально-побутові заходи. Слід зазначити, що саме про реабілітацію в основному пишуть українські науковці Л.Ю.Науменко, В. В. Лепський, С. В. Макаренко, І. С. Борисова, О.В.Семененко [2].

Останній час в Україні все частіше говорять про доступність, маючи на увазі пандуси, таблички для людей з вадами зору і спеціальний транспорт для інвалідів, але в Європі вважають, що доступність - це не тільки можливість вільного пересування, а перш за все це створення середовища, в якій людина з вадою здоров'я комфортно би могла себе почувати, спілкуватися, а також вчитися і працювати. Саме на шляху до адаптування «соціальної моделі інвалідності» Україна в 2009 році ратифікувала Конвенцію ООН по правах інвалідів, а Факультативний протокол набрав чинності в 2010 році [3].

У висновок можемо зазначити, що, інформації про інклюзивний туризм в нашій країні практично немає, хоча це перспективний і необхідний напрямок і самої туристичної галузі, і, що найбільш важливо, реабілітації людей з обмеженими можливостями. Вже сьогодні, перспективними напрямками розвитку інклюзивного туризму є: лікувально-оздоровчий, культурно-пізнавальний, сімейно-молодіжний, професійно-трудової спрямованості. Хоча держава піклується про інвалідів, створюючи реабілітаційні центри, параолімпійський рух, санаторії, курорти і т.п., але значна частина категорії людей з обмеженими можливостями все ж знаходяться вдома, наодинці зі своїми проблемами.

Список посилань

1. Аніщенко А. П., Яріко М. О. Розвиток інфраструктури інклюзивного туризму як результат трансформацій менталітету суспільства (XX-XXI ст. // Соціальний всесвіт. – Режим доступу: http://socsvit.org/node/61
2. Науменко Л. Ю. Інклюзивний туризм як вид реабілітації: сучасні потреби інвалідів / Л. Ю. Науменко, В. В. Лепський, С. В. Макаренко, І. С. Борисова, О. В. Семененко // Український вісник медико-соціальної експертизи. - 2015. - № 2. - С. 23-26. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujmse_2015_2_7 .
3. Декларація ООН про права інвалідів (резолюція 3447 Генеральної Асамблеї ООН від 09.12.75). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_117.

Шматуха Анастасія
студентка факультету СПП ЗНУ

АКТУАЛЬНІСТЬ РЕЛІГІЙНИХ СВІТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТИРІВ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Світогляд людини – одне з філософських питань, яке не втратить своєї актуальності та інтересу до нього людства ніколи. Світогляд – спосіб тлумачення, інтерпретації феномену буття і водночас форма його духовного засвоєння та розуміння [1]. Світогляд супроводжував людство на кожному етапі історичного розвитку, та, розвиваючись разом із ним, потерпав чималих змін.

Визначають наступні типи світоглядних орієнтирів: міфологічний, релігійний, філософський. Міфологія – найдавніша форма світогляду. Вона розкриває поетичне багатство та мудрість народів. Зображає світорозуміння через емоції, образи та метафори. Міфічна людина близька до природи, а природні сили, у свою чергу, уособлюються, олюднюються. Міфологія – цілісне світорозуміння, якому притаманне сплетіння реальності та фантазії у єдину картину світу. Більш зріла форма світогляду – релігія. У релігії вже чітко розділені суб'єкт та об'єкт, природа та людина; але з'являється нова форма світосприйняття, окрім природної – потойбічна («небесна»). Створюється певна система норм і цінностей, зароджуються основи проблематики світосприйняття. Філософами релігія буде названа «опіумом народу» [2].

Філософія ж виникла, як противага наявним світоглядним орієнтирам. Дуже гостро критикуючи авторитети, устрої та вірування, була прийнята не усіма та не одразу. Це вчення, яке виводить людину із печери нерефлексії. За Платоном, філософування – важка і відповідальна діяльність, яка веде до свободи від табу, стереотипів, неусвідомлених залежностей та ілюзій. Філософія – погляд на світ, який здатний змінювати усе навколо, навіть свого носія, і, таким чином, змінювати світ [3, с.61].

Попри наукові досягнення, і на сьогодні релігія є силою, що організує та єднає людей. Але чому ж при чинному «лабільному» філософському світогляді, люди звертаються до релігії, до віри в ілюзорний вищий розум?

Якщо не розглядати життя у релігійно-догматичних державах, де люди буквально позбавлені права вибору світогляду у цілому, функції віри [4, с.322], на сьогодні наступні:

1) онтологічна (утвердження людини у певній реальності);
2) пізнавальна (метафізичні істини, на відміну від наукових, відкриваються через віру, а не через знання та пізнання);
3) мотиваційно-енергетична (зв'язок віри із надією є очевидним, надія – внутрішня сила. Віра прокладає шлях і надає мету);
4) морально-етична (шлях затвердження духовного життя);
5) інтегруюча (забезпечує цілісність свідомості, формує світогляд людини).

Тобто, релігія – найпростіший шлях до гармонійного життя, адже це – сліпе слідування вже прописаним канонам, перекладання відповідальності за життя на ілюзорне створіння; але

вона ж – джерело внутрішньої сили, надії у скрутні часи, підтримка та життєвий орієнтир. Саме тому релігія і не втратила своєї актуальності сьогодні.

Список посилань

1. Філософія: Підручник / За ред. Горбача Н.Я. – Львів, 2017. [Электронный ресурс] — режим доступа: http://ru.osvita.ua/vnz/reports/relig/21066/
2. Лісовий В. Філософія як різновид діяльності // Філософська думка. - 2016. [Электронный ресурс] — режим доступа: https://www.mgarsky-monastery.org/kolokol/464
3. Системи штучного інтелекту: навч. посіб. / Ю.В.Нікольський, В. В. Пасічник, Ю. М. Щербина; за наук. ред. В. В. Пасічника; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. – 2-ге вид., виправл. та доповн. – Львів: Магнолія-2006, 2013. – 279 с.
4. Філософія: Підручник для студентів вищих закладів освіти/ Ігор Бичко, Іван Бойченко, Віталій Табачковський та ін.. – 2-е вид., стереотип.. – К.: Либідь, 2002. – 405 с.

Шмуліна Вікторія

студентка факультету журналістики ЗНУ

ЗВ'ЯЗОК АНТИЧНОСТІ ТА ХРИСТИЯНСТВА У РОБОТАХ Ф.Ф. ЗЕЛІНСЬКОГО

Один з найбільших релігієзнавців першої половини XX століття –Ф. Ф. Зелінський, автор серії «Історія античних релігій», що складається з шести книг, а також безлічі статей. У своїх роботах він прийняв аксіому, згідно з якою справжнім Старим Заповітом християнства є не іудейська релігія, а комплекс вірувань греко-римського світу. Старий Завіт був лише каталізатором для переосмислення релігійних поглядів Римської імперії, що пояснює настільки швидке і широке поширення християнства саме в греко-римському середовищі і його неприйняття іудеями. Християнство, яким воно дійшло до наших днів, на думку Ф. Ф. Зелінського, – це сплав новозавітного Одкровення з античною філософією, але Одкровення він розуміє своєрідно.

Зелінський стверджує, що досконала тільки та релігія, яка приймає всі три види одкровення – красу, істину і благо. Всі ці ідеали він знаходить в християнстві (сукупно) і в греко-римській релігії (розрізнено), але не знаходить у старозавітній релігії. Саме краса, істина і благо формують феномен культури, який, реалізуючись як в релігійній, так і світської формах, визначив логіку розвитку європейської цивілізації. Однак «світське» тут слід розуміти в контексті епохи. Мистецтво античності пронизане релігійними сюжетами, адже навіть в лупанаріях були зображені сцени, що базуються на міфах. Християнство з часом повністю підкорило поняття «релігійний», а тому те, що раніше було релігійним в греко-римському сенсі, стало вважатися світським. Але саме християнство, завдяки своїй цілісності, справило найбільший вплив на європейську культуру, що дозволяє дослідникам визнавати за ним культуротворчу роль в загальноісторичному процесі [4].

Найбільш повне уявлення про божество як про Єдиного було розроблено неоплатонізмом, який увібрав у себе релігійний досвід іудаїзму і античності – грецької та римської. Але це божество занадто далеко від людини, воно не любить людину, вважає Ф. Ф. Зелінський. Новизна християнства полягає ще і в тому, що воно наблизило Бога до людини, адже воно стверджує, що сам Бог прийняв людську подобу, жив між людей і врятував від наслідків гріхопадіння. Тільки християнство стверджує, що Бог є любов.

Однак всередині християнства теж існують різні течії, так, наприклад, посилення ролі релігійного досвіду іудаїзму або греко-римської релігійності призводить, на думку Зелінського, або до його іудаїзації, або еллінізації.

Релігія здатна впливати на стан культури: маятник історії коливається між «сакралізацією» і «секуляризацією», а чергування цих періодів створює «зовнішню історію» релігії [4].

Зелінський розуміє християнство як вищий етап релігійного розвитку. У своїх книгах він відстежує безперервність релігійної традиції і навіть вводить термін «психологічна спадкоємність» [1, 383]. Ф. Ф. Зелінський стверджує, що така спадкоємність простежується

між еллінізмом і християнством, але відсутня між християнством і іудаїзмом. Для доказу цієї тези він крім теоретичних побудов зайнявся також прикладними дослідженнями і активно включився в загальноєвропейську дискусію про походження християнства і сутності релігійного досвіду греко-римського світу.

Список посилань

1. Зелінський Ф. Ф. Еллінізм і іудаїзм // Зелінський Ф. Ф. Історія античних релігій. Т. I-III. СПб.: Квадривиума, 2014. 864 с. (I. Давньогрецька релігія; II. Релігія еллінізму; III. Еллінізм і іудаїзм. - Пер. з пол. Іллі Бея)
2. Зелінський Ф. Ф. Релігія республіканського Риму / Історія античних релігій. Т. IV. - Пер. з пол. Іллі Бея. СПб .: Квадривиума, 2016. 864 с.
3. Зелінський Ф. Ф. Релігія Римської Імперії / Історія античних релігій. Т. V. Кн. 1 - Пер. з пол. Іллі Бея. СПб .: Квадривиума, 2018. 400 с.
4. Дроздова С. Ю. Роль релігійного досвіду античності у формуванні європейської культури: на матеріалі теоретичної спадщини Ф. Ф. Зелінського. [Електронний ресурс]. − Режим доступу // www.dissercat.com/content/rol-religioznogo-opyta-antichnosti-v-formirovanii-evropeiskoi-kultury-na-materiale-teoretich#ixzz5iECAhoMN

Штефан Анна

студентка кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

МОТИВАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

ХХІ століття робить виклик суспільству щодо суспільної діяльності. Ще з давнини праця завжди високо цінилась, адже була джерелом матеріальних і духовних цінностей, але без мотивації нічного не відбувається, то мотивація до праці і по сьогоднішній день вважається актуальною. Сприяння до збільшення мотивації почало робитися вже на ранніх етапах зародження виробництва.

Мета цієї розвідки визначити мотивуючі фактори у роботі державних службовців Запорізької області. Мотивація представляє собою комплекс причин, які спонукають працівників до цілеспрямованих дій і є рушійною силою людської діяльності і поведінки на основі глибокої особистої зацікавленості і залучення до її здійснення.

Українські вчені розглядали проблеми мотивації і зробили власний внесок у розвиток теорій мотивації. М. Вольський вважав за необхідне поліпшувати фізичні, моральні та інтелектуальні умови існування людини; Г. Цехановецький наголошував, що багато хто прагне поліпшити свій стан за рахунок інших; М. Туган-Барановський особливого значення надавав психологічним почуттям, трудовим традиціям, моральним і релігійним поглядам. Він одним з перших наголошував на значущості духовності в розвитку економіки.

На практиці методи мотивації завжди були пов’язані з конкретним рівнем розвитку виробництва, наявними суспільними умовами, потребами, культурою, релігією.

Виділяють наступні види мотивації:Пряма – заснована на змістовності праці, усвідомленні власних досягнень та визнанні їх суспільством. Непряма – заснована на матеріальній зацікавленості і ґрунтується на формах оплати праці, рівні напруженості праці, інфляції. Спонукальна – заснована на страху та обов’язках, визначається владою, рівнем безробіття, відсутність гарантій збереження робочого місця. Розуміння змісту мотивації – головний показник професійної майстерності.

Людина яка входить до корпоративної культури має поділяти цілі й усвідомлювати цінності своєї організації, здатна визначити власні завдання, знаходити шляхи їх вирішення, здійснювати самоконтроль, тобто переходити від зовнішнього мотивування до самомотивування. Державний службовець повинен забезпечити розвиток позитивних мотивів у співробітників, створити ситуаційне поле, яке спонукатиме кожного робити те, що від нього очікують. Для цього потрібно використати методи мотивації (способи управлінських впливів на персонал для досягнення цілей організації). Їх класифікують за об'єктами мотивації, використовуваними стимулами, видами потреб, спрямованості і т.д.

Для визначення мотиваторів та демотиваторів у професійній діяльності ми опитали державних службовців Запорізької області від 21 до 45 років, серед опитуваних 60% жінок і 40% чоловіків. За результатами опитування стало відомо, що підвищити ефективність роботи можливо за таких умов:

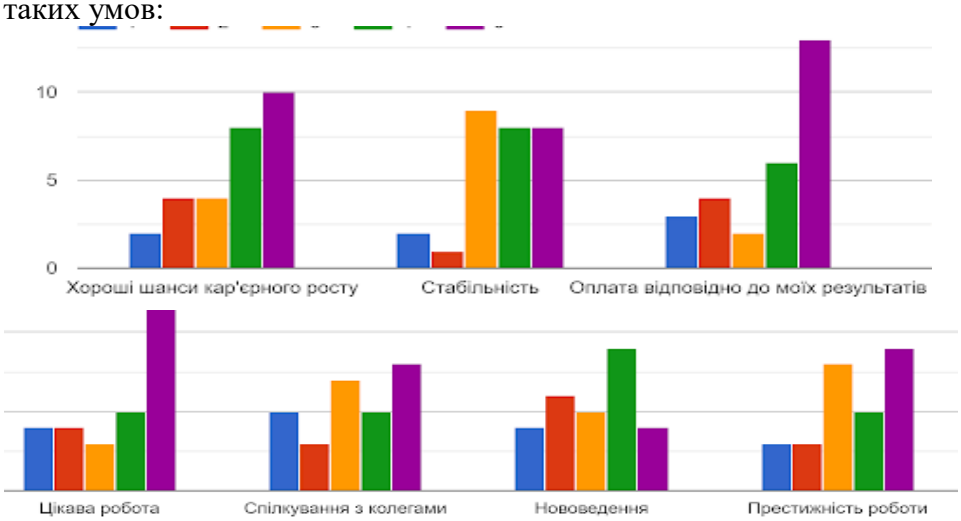

Працівникам подобається власна робота допомогою іншим, можливістю самореалізації, технічною оснащеністю, цікава діяльність. Дехто вказав, що робота є звичкою або просто джерело доходу. Наступна таблиця демонструє демотивуючі фактори:

Значення	Кількість
Мене не запрошують на корпоративи та зустрічі після роботи	7%
Мені доручають не престижні і важкі завдання	10%
Мені вже довго не підвищують заробітню плату	14%
Я рідко виконою роботу згідно моєї кваліфікації	17,8%
Несправедливіть керівництва	18%
Мій заробіток нижче, ніж у колег з такою ж кваліфікаціє.	18%
У нас в колективі погана психологічна атмосфера	20%
Мене не захочують до підвищення кваліфікації	25%
Я давно не отримував(ла) підвищення	53%

Для вирішення проблем, які бачать самі державні працівники слід звернути увагу на наступні пропозиції: збільшити заробітну платню; розширити кадровий склад; зменшити об’єм роботи і як наслідок підвищити якість виконання; впровадити заходи для зменшення напруги, поліпшення психологічної атмосфери; використовувати більш інноваційні технологічні підходи; завжди дотримуватись принципу справедливості; організувати тімбілдінгові заходи; правильний розподіл обов’язків, відповідно до кваліфікації; зменшити рівень навантаження неприємними і непрестижними задачами; гнучкість графіку роботи; відсутність корупції, особливу увагу приділити безкорупційному кар’єрному зростанню; долучити працівників організації до ребрендингу;

Як висновок можна виділити наступні мотиватори діяльності державних службовців: стабільність, престижність цікавість роботи, новаторські пропозиції, оплата за результат, можливість кар’єрного зростання. Однак спостерігаються і демотиватори, такі як: несприятлива психологічна атмосфера, несправедливість керівного складу, відсутність підвищень і корумпованість просування по кар’єрних ліфтах, відсутність заохочення до підвищення кваліфікації. Загалом, державні службовці Запорізької області демонструють велику професійну вмотивованість до роботи. Особливо продуктивною буде праця працівників, коли очевидна особиста роль у процесі досягнення компанією заслужених висот, відчутна причетність до збільшення обсягів прибутку й підвищення економічної вартості компанії, зростання лояльності споживачів. Шляхи оптимізаціїї мотивації та усунення

демотиваторів: тімбілдингові заходи, залучення всього колективу до ребрендингу, сприяння гарній психологічній атмосфері на роботі, створення спільного місця відпочинку, дозвіл на творче облаштування власного робочого простору, заохочення до навчання та підвищення кваліфікації, організація зустрічей у позаробочий час.

Список посилань

1. Базалійська Н.П. Стан системи мотивації персоналу на вітчизняних підприємствах/Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2013. - № 5(43) - С. 103-105.
2. Зеленько Г.І. Мотивація як чинник підвищення ефективності праці персоналу підприємства/Наукові записки НаУКМА. - 2012. - Т. 133: Економічні науки. - С. 65-70.

Цюцюра Евгеній

студент кафедри соціальної філософії та управління ЗНУ

ПОВЕРНЕННЯ ДО ДІАЛОГУ З СУСПІЛЬСТВОМ: СОЦІАЛЬНА РОБОТА ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ

Будуючи нове європейське суспільство в Україні, ми не має морального права відвертатись від людей, які скоїли неприйнятне. Засуджений має статус людини навіть після визнання його винним у скоєнні злочину. Це має сприяти вирішенню одного з найбільш актуальних питань сучасності – рецидивної злочинності в нашій країні. Пенітенціарна система була збагачена інститутом соціальної роботи, який має сприяти вирішенню даної соціальної проблеми. Проте, дилему «Андерса Беринга Брейвіка» вирішити нажаль не так просто. Чи заслуговує на життя людина, яка скоїла масове вбивство?! Однозначну відповідь може дати тільки закон, а соціальний працівник має підтримувати «діалог суспільства» з засудженим до останньої можливості. Відповідно, дослідження засобів повернення до діалогу як напрямку соціальної роботи із засудженими є актуальною темою для нашої наукової роботи.

Горизонти розуміння організації діалогу представників суспільства з засудженими задавали роботи М. Докторовича [1], А. Зубової [3]. Метою нашого наукового дослідження є встановлення основних напрямків діалогу «ув'язнений – суспільство» задля поліпшення умов реінтеграції колишніх засуджених у вільний соціальний простір.

Високий відсоток рецидивної злочинності, до чого причетна політика утриманства соціалізму, що відняла у людини самостійне, особистісне начало, актуалізує розвиток домінування в пенітенціарній соціальної роботи індивідуально-орієнтованих підходів як стимулювання засудженої людини до саморозвитку та переосмислення власного життя [2]. Право вибору має бути у людини навіть за гратами.

Дослідження практики ресоціалізації колишніх ув'язнених переконує в тому, що у виправних установах під впливом системи сучасних педагогічних, психологічних та психотерапевтичних технологій має бути сформована позитивна установка, де відбуваються якісні особистісні зміни. Колись у СРСР була практика шарашок, де використовувався безкоштовний труд таких талановитих людей, як С. Корольов, О. Солженіцин, А. Туполєв, М. Нікітін. В сучасних умовах в Україні має використовуватись принцип «антішарашки», де ув'язнені мали б змогу оволодівати сучасними знаннями та професійними навичками, які б привчали їх до відповідальної праці на волі та допомагали б рухатись у ногу з часом.

Крім того, фахівці ФСУ знайомі з успішним досвідом долучення до соціальної роботи колишніх ув'язнених, які мали можливість переосмислити свій внесок у суспільство за допомогою порятунку ближніх. Відповідно, принцип «рівний – рівному» може стати тим містком для початку шляху повернення раніше засуджених до дому на рівних умовах з іншими.

Підбиваючи підсумки нашого дослідження зазначимо, що «діалог суспільства» у вказаній сфері має розвиватись в рамках конструктивного переосмислення трудотерапії, відновлення права вибору та розвитку взаємодопомоги колишніх ув'язнених для відновлення в соціальному просторі на законних засадах.

Список посилань

1. Докторович М. О. Соціальна робота у пенітенціарній системі. Педагогічний альманах. 2010. № 5. С. 204-207.
2. Засоби виправлення і ресоціалізації засуджених до позбавлення волі/ за ред. Л. С. Волинець. Харків: Кроссроуд, 2011. 326 с.
3. Зубова А.О. Общественно полезный труд и профессиональная подготовка осужденных, отбывающих наказание в следственном изоляторе. Вестник Вологодского института прав и экономики ФСИН России. 2010. № 3 (15). С. 26-28.

Юрчик Тетяна
студентка социологического факультета,
Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина

ФЛЕЙМ И КИБЕРБУЛЛИНГ КАК НОВЫЙ ВИД ПРОТИВОСТОЯНИЯ В МЕДИАКОММУНИКАЦИИ

Флейм (от англ. flame — пламя, огонь) — несистематизированный, хаотичный обмен сообщениями в групповых многопользовательских сетевых местах общения (например, социальные сети, Интернет-форумы и т. д.). Характеризуется отступлением от первоначальной обсуждаемой темы разговора и доминирующей агрессивной формой общения и коммуникации. Отсюда можно сделать вывод, что флейм – это радикально враждебный и агрессивный вид флуда1.

Кибербуллинг (от англ. cyberbullying – электронная жестокость, агрессия) – это особый вид проявления жестокости при котором агрессивные действия являются преднамеренными и осознанными, систематически повторяющиеся на протяжении определенного длительного промежутка времени, которые осуществляются группой или отдельным индивидом с использованием электронно-сетевого вида медиакоммуникационного взаимодействия.

На данном этапе уже можно выделить существенное различие, специфику которого мы и рассмотрим в дальнейшем: флейм, в отличие от кибербуллинга, – это непреднамеренная форма травли.

Итак, есть необходимость рассмотреть сущность подобной медиакоммуникации. Обратимся к социальной психологии (психологизму), а конкретнее - к идеям Габриэля Тарда. В своей работе «Социальные законы» он рассматривает важный аспект взаимодействия человека с окружением – это противопоставление. В обыденной жизни мы сводим это понятие к обыкновенной замене одного объекта другим, с противоположным(и) свойством. Однако ученый дает совершенно другое определение, понимая под противопоставлением борьбу или же столкновение мнений и взглядов. В данном контексте нас интересует именно интерпретация французского социолога.

Таким образом, Габриэль Тард условно выделяет 3 вида противопоставления (борьбы взглядов):

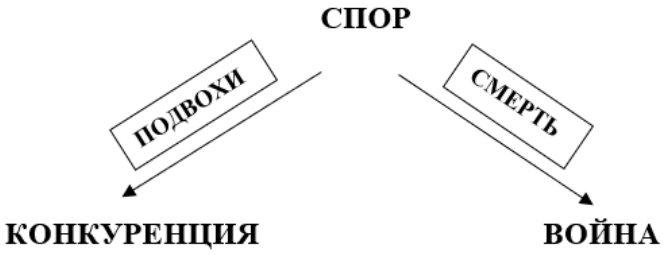

Рис. 1. Концепция противопоставления Габриэля Тарда

То есть, это спор, конкуренция и война. Особенность этой концепции заключается в следующем. Спор может порождать подвохи и смерть, а поэтому, соответственно,

[1] ***Флуд*** (от англ. flood – поток, наводнение) – это особый вид социальной медиакоммуникации, который характеризуется исключительно несистематизированным, цикличным, хаотичным, а также не относящимся к теме разговора потоком информации.

конкуренцию и войну. Естественно, мы будем рассматривать подвохи и смерть в переносном смысле, так как проецируем эту реальность на социальное Интернет-взаимодействие.

Можно сделать предварительный вывод о том, что флейм, в силу отсутствия определенной цели, которую индивиды стремятся реализовать, является больше проявлением фамильярности внутри команды, о которой говорил Ирвинг Гоффман. Она не несет цели серьезного и намеренного угнетения сокомандников, а скорее вызвана либо неумелым исполнением2 со стороны члена медиагруппы, либо обострением так называемой социальной среды внутри созданной команды, что является закономерностью в функционировании и коммуникации социальных групп и приводит к конкуренции (см. рис. 1) за значимость собственной социальной роли.

Однако если мы говорим о флейме внутри сформированной команды и среди членов этого сообщества, то стоит отметить, что эта фамильярность уместна лишь в присутствии исключительно членов группы, а выражение агрессивного и резкого переднего плана3 в сторону сокомандника в компании «чужих» индивидов – есть проявление неуважения в процессе общения.

Говоря о кибербуллинге стоит отметить, что это более радикальный способ интернет-взаимодействия по сравнению с флеймом. Его формально можно отнести к войне (см. рис. 1), так как исключительной специфической чертой кибербуллинга есть намеренные и продолжительные действия, направленные на «уничтожение» и устранение другого индивида.

Говоря более подробно о своеобразной войне в медиакоммуникации на примере кибербуллинга, можно рассмотреть этот феномен сквозь призму специфического взгляда Зигмунда Фрейда. Так как война – это конфликт интересов и мнений, то его можно разрешить посредством силы (см. рис. 2).

Рис. 2. Виды силы, выделенные Зигмундом Фрейдом

Австрийский психоаналитик ведет повествование о том, что сила мышц была приоритетной в первобытно-общинном строе, в то время, когда не было предметов защиты\нападения. В то же время, когда последние изобрели, стало более важным именно духовное превосходство личности. Таким «оружием» мы можем назвать анонимность внутри сети (индивид не может анализировать эмоции, поведение другого индивида из-за его территориальной абстрагированности). Л. Пален и П. Доуриш писали, что в современном взаимодействии в медиа практически нет пространственных границ, а поэтому сформированы все благоприятные условия для нарушения негласного этикета и правил, выработанных отдельными социальными институтами

Фрейд также отмечал, что есть два плана действий в случае победы особи:

– использование побежденного;
– уничтожение побежденного.

Однако использование является неэффективным из-за постоянной жажды мести и реваншизма со стороны проигравшего «врага» (впрочем, "плюс" состоит в том, что побежденного индивида можно использовать для своих нужд), в то время, как уничтожение предполагает и полное устранение сопротивления со стороны, а также дополнительное устрашение.

Таким образом, из-за абстрагированной4 обстановки индивидов в процессе медиакоммуникаций, во-первых, трудно использовать техники манипуляций для «укрощения» врага и использования его для собственных работ, во-вторых, намного

[2] Исполнение – какая-либо активная деятельность, направленная на публику (аудиторию)

[3] Передний план – набор конкретных приемов, техник, а также инструментов, нечто, которое создано в процессе исполнения.

[4] Из-за отсутствия пространственных границ индивид становится более прямолинейным, а за счет отсутствия обозрения личных эмоции последнего сложно использовать методы воздействия.

продуктивнее является метод устранения Интернет-пользователя посредством агрессии, так как она непосредственно влияет на имидж личности, подвергнувшейся данному воздействию и лишает ее социальной значимости и роли внутри команды, в то время как исполнитель, наоборот, утверждается в медиакоманде за счет интенсивного активного переднего плана.

Учетывая вышесказанное, а также акцентируя внимание на том, что флейм и кибербуллинг – распространенные явления в современной медиакоммуникации и взаимодействии, есть основания говорить о необходимости проблематизации данных явлений в социологическом дискурсе для дальнейших исследований.

Список ссылок

1. Гофман И. Представление себя другим в повседневной жизни / Пер. с англ, и вступ. статья А. Д. Ковалева — М.: «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2000. — 304 с.
2. Сергеева О. В., Парамонова В. А. Социология новых медиа: опыт зарубежных исследователей / О. В. Сергеева, В. А. Парамонова // Вісник ОНУ ім. Мечникова. Соціологія і політичні науки. 2013. Т. 18. Вип. 2 (18). Ч. 1 – с.47- 60
3. Тард Г., Социальные законы: Пер. с фр. Изд. 2-е. — М .: Книжный дом «Л И БРОК О М », 2009. — 64 с.
4. Фрейд. По ту сторону принципа удовольствия. — М. , 1992. — С. 325-337.

Широкопетлев Николай

студент Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина

ИНДИВИДУАЛЬНЫЙ ТЕРРОРИЗМ: ДЕВИАЦИЯ ИЛИ ЗАКОНОМЕРНОСТЬ?

Исламист с поясом смертника, группа террористов угнавших самолёт, деструктивная тоталитарная секта использующая химическое оружие [1]: именно эти образы первыми всплывают в голове обывателя, когда речь заходит о терроризме. Сосредоточенность СМИ на наиболее масштабных из них (СМИ традиционно освещают наихудшие, а главное самые зрелищные из происходящих в мире событий) тоже не вызывает сомнений. Все внимание общества (в том числе и научного) сосредоточено на т.н международном терроризме, на крупных сетях, их идеологии и способах проведения акций и.т.д. При этом совершенно незаслуженно без внимания остается индивидуальный терроризм. Даже несмотря на тревожную динамику роста индивидуальных, внесистемных терактов, исследователи предпочитают заниматься вопросами совершенно иного плана. Отсюда и исходит актуальность данной работы.

Внимание СМИ сосредоточено на крупных, «из ряда вон выходящих», событиях. Это в первую очередь ведет к нарастанию «носороговой кожи», бесчувственности к насилию. Задача внесистемных террористов такая же, что и у принадлежащих к террористическим организациям—поднятие шума в СМИ, сенсация, как можно более широкое освещение. Хотя в этом эти типы террористов совпадают, их цели являются различными. Цель системного террориста—добиться решения национальной, политической, религиозной или иной проблемы с помощью нелегитимного насилия. Цель внесистемных террористов часто разнятся, но с высокой долей вероятности можно предположить, что они делают это ради геростратовой славы, просто ради внимания. В этом контексте уместно говорить о феномене «заражения», когда освященный СМИ теракт приводит к следующему теракту(при этом террористы вынуждены делать его более жестоким и зрелищным, т.к у людей вырабатывается привыкание к насилию).

Одним из возможных подходов к такого рода вопросам может служить структурный функционализм [2], а именно способы адаптации к общественным нормам. На первый взгляд может показаться, что к индивидуальному терроризму уместно будет употребить способ бунта (по аналогии с системным терроризмом). Но даже поверхностное рассмотрение громких актов последних лет дает основания утверждать, что эти акции совершались совершенно по иным причинам. А именно с целью проявления себя, доказательства другим ценности собственной личности, поиска личной идентичности. Что у школьных стрелков (взят примером, как самая

знаменитая форма внесистемного терроризма [3], [4]), что у Брейвика (взято примером, как самое знаменитое дело) не было причин бороться за особые цели, идеалы. Их цель носит совсем другой характер — самовыразиться за счет других. Большинство из них сразу же заявляло о себе в соцсетях [5], [6], [7] хотели славы, ощущения поступка с большой буквы «П» (в этом им немало помогали и СМИ [8]). Иначе зачем им убивать по многу, сразу и на общественном обозрении, а не по одной жертве за ночь в подворотнях?

Подобное поведение можно трактовать, как срыв на фоне отсутствия этой самой славы. Болезненная зависимость от внимания, нужда почувствовать спрос на себя, плотно вплетена в структуру нашего общества (ярким примером тому может служить то, как используются социальные сети). Соответственно, цель заданная обществом выполняется, но способ её достижения является другим. Далеко не для всех сложились условия, при которых они являются центром общественного внимания. А значит, что эти люди, в случае, если не бегут и не бунтуют против целей, заданных обществом, в той или иной мере, несчастны [9]. Понимая, и опытным путем убедившись, что обычные пути концентрации внимания на себе бессмысленны, индивидуальные террористы прибегают к насилию, дабы ощутить на себе общественное внимание. То есть они не изменяют цели, предписываемые обществом, не пытаются скрыться от них, они лишь находят иной путь их реализации. Идеология же здесь выступает лишь рационализирующим фактором. В частности, Брейвик стал националистом, пользуясь слабой популярностью у особей женского пола. Попытки править себе лицо пластикой и увлечение тамплиерами взялись не на пустом месте.

Ради эмпирического подтверждения изложенных выше выводов, требуется дальнейшее исследование. Наиболее предпочтительным вариантом здесь стало бы качественное исследование, а именно: глубинное интервью с уже совершавшими индивидуальные террористические акты.

Список ссылок

1. Сиваков Е. А. Тоталитарная секта "АУМ Синрикё" и религиозная безопасность Японии [Електронний ресурс] / Е. А. Сиваков – Режим доступу до ресурсу: https://cyberleninka.ru/article/v/totalitarnaya-sekta-aum-sinrikyo-i-religioznaya-bezopasnost-yaponii.
2. Мертон Р. К. Социальная теория и социальная структура / Роберт Кинг Мертон. – Москва: Хранитель, 2006
3. Agnich, L. (2015). A Comparative Analysis of Attempted and Completed School-Based Mass Murder Attacks. American Journal of Criminal Justice. http://dx.doi.org/10.1007/s12103- 014-9239-5/
4. Blair, J. P. (2014). Solo entry to an active shooting event is dangerous. Police Executive Research Forum. http://www.policeforum.org/free-online-documents.
5. Ravndal J. A. Anders Behring Breivik's use of the Internet and social media [Електронний ресурс] / Jacob Aasland Ravndal – Режим доступу до ресурсу: http://journals.sfu.ca/jed/index.php/jex/article/view/28.
6. Брейвик А. Европейская Декларация Независимости - 2083 [Електронний ресурс] / Андреас Брейвик – Режим доступу до ресурсу: https://info.publicintelligence.net/AndersBehringBreivikManifesto.pdf
7. Harris E. What I Hate!!! [Електронний ресурс] / Eric Harris Harris – Режим доступу до ресурсу: https://www.columbine-guide.com/columbine-harris-web-what-i-hate.

Бойня на острове. Преступление, потрясшее Европу. [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://life.ru/t/%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B5/1136949/boinia_na_ostrovie_priestuplieniie_potriasshieie_ievropu.

9. Социологические теории девиации [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.allsocio.ru/asocs-409-2.html.

Наукове видання
(українською, російською, французькою, англійською мовами)

СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРОЕКТУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО КРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ МИРА ТА НЕНАСИЛЬСТВА В ЗМІНАХ ГЛОБАЛЬНОГО ПОРЯДКУ

Матеріали IX Міжнародної наукової конференції 12 квітня 2019 року

Головний редактор *М.А. Лепський*
Науковий редактор *І.О. Кудінов*
Техчнічний редактор *К.М. Сорокіна*

Відповідальний за випуск Кудінов І.О.
Підписано до друку 12.04.2019. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 9,30. Обл.-вид. арк. 10,00.
Наклад 100 прим. Зам. №12/04-1.
Віддруковано з оригіналів.

ТОВ «КСК-Альянс»
Свідоцтво серія ДК № 3068 від 24.12.2007 р.

пр. Леніна, 91/77, м. Запоріжжя, 69095
+38 (095) 601 33 99, +38 (067) 755 93 44
skype Gmail
KSK.ALLIANCE
КСК альянс